

**Programmabegroting
2019 - 2022**

Gemeente Steenwijkerland

Voorstel aan de raad

Aan de gemeenteraad
Gemeente Steenwijkerland
Vendelweg 1
8331 XE Steenwijk

Steenwijk,
Nummer voorstel:

Voor de raadsvergadering d.d. 13 november 2018

Agendapunt:

Onderwerp: Nota van Aanbieding en besluiten Programmabegroting 2019-2022

Hierbij bieden wij u de Programmabegroting 2019-2022 aan.

In de Nota van Aanbieding treft u een nadere uiteenzetting aan, daarbij de bestuursprogramma's volgend en met het collegeprogramma als kader.

Wij stellen u dan ook voor de volgende besluiten te nemen:

1. De tarieven voor gemeentelijke belastingen en rechten vast te stellen overeenkomstig onderstaande voorstellen:
 - a. de onroerende-zaakbelastingen in 2019 te verhogen met 0,1% ten opzichte van 2018;
 - b. de rioolrechten in 2019 met 3,1% te verlagen ten opzichte van 2018 en het dekkingspercentage voor 2019 te bepalen op 79,2%;
 - c. de afvalstoffenheffing in 2019 met 7,2% te verhogen ten opzichte van 2018 en het dekkingspercentage voor 2019 te bepalen op 71,8%;
 - d. de lijkbezorgingsrechten te verhogen met 0,1% ten opzichte van 2018 en het dekkingspercentage te bepalen op 57,0%;
 - e. het tarief van de toeristenbelasting met € 0,10 te verhogen ten opzichte van 2018 en te bepalen op € 1,10.
2. Een krediet van € 33.741.000 beschikbaar te stellen voor het bestedingsplan 2019-2022 zoals opgenomen in hoofdstuk 3.3.6.
3. Een krediet van € 1.400.000 beschikbaar te stellen voor het uitvoeringsplan riolering 2019 zoals opgenomen in hoofdstuk 4.1.8.
4. Een krediet van € 540.000 beschikbaar te stellen voor de in bijlage 2 vermelde aanschaf/vervanging van bedrijfsmiddelen in 2019.
5. Op basis van de Meerjarenbegroting Grondexploitaties 2019-2022:
 - a. de grondexploitaties voor woningbouwprojecten en bedrijventerreinen die onderhanden zijn gewijzigd vast te stellen;

- Burgemeester en wethouders van Steenwijkerland,
de secretaris, de burgemeester,

Rob Bats

Inhoudsopgave

1. Inleiding	7
2. De bestuursprogramma's	11
2.1. Inleiding	11
2.2. Uitgaven en inkomsten per programma	12
2.3. Meerjarenbeeld	14
2.4. Programma 'De inwoner op 1'	15
2.5. Programma 'Duurzaam'	20
2.6. Programma 'Werk aan de winkel'	25
2.7. Programma 'Samenredzaam'	30
2.8. Programma 'Mijn Steenwijkerland'	36
2.9. Programma 'Financiën en overhead'	42
2.10. Overzicht totale programmabegroting	46
2.11. Overzicht algemene dekkingsmiddelen	47
2.12. Overhead	47
3. Financiële positie	49
3.1. Inleiding	49
3.2. Uitgangspunten programmabegroting	49
3.3. Herijkingen	50
3.3.1. Prijsmutaties	50
3.3.2. Autonome ontwikkelingen	50
3.3.3. Kapitaallasten / rente	51
3.3.4. Beleidsbeslissingen	51
3.3.6. Bestedingsplan 2019-2022	52
3.4. Vervangingsinvesteringen	56
3.5. Financiering	57
3.6. Reserves en voorzieningen	57
3.6.1. Verloop algemene en bestemmingsreserves	58
3.6.2. Verloop voorzieningen	59
4. Specifieke paragrafen	61
4.1. Paragraaf Lokale heffingen	61
4.1.1. Inleiding	61
4.1.2. Belastingen en heffingen	61
4.1.3. Uitgangspunten	62
4.1.4. Overzicht belastingopbrengsten	62
4.1.5. Lokale belastingdruk	63
4.1.6. Onroerende-zaakbelastingen	65
4.1.7. Afvalstoffenheffing	65
4.1.8. Rioolheffing	67
4.1.9. Lijkbezorging	69
4.1.10. Onderbouwing kostendekkendheid leges	69
4.1.11. Kwijtschelding gemeentelijke belastingen	71
4.2. Paragraaf Weerstandsvermogen en risicobeheersing	72
4.2.1. Algemeen	72
4.2.2. Inventarisatie weerstandscapaciteit	72

4.2.3. Inventarisatie risico's	73
4.2.4. Het beleid omtrent de weerstandscapaciteit en de risico's	85
4.2.5. Diverse kengetallen	85
4.3. Paragraaf Meerjaren auditplan	91
4.4. Paragraaf Onderhoud kapitaalgoederen	92
4.4.1. Algemeen	92
4.4.2. Assetmanagement.....	92
4.4.3 Door de raad vastgestelde beleids- en beheerplannen	93
4.5. Paragraaf Financiering	104
4.6. Paragraaf Bedrijfsvoering	112
4.7. Paragraaf Verbonden partijen	115
4.8. Grondbeleid en ontwikkelingsinvesteringen	118
5. Raadsbesluit.....	124
Bijlage 1. Toelichting op het aanvullend bestedingsplan 2019-2022	126
Bijlage 2. Vervangingsinvesteringen	147
Bijlage 3. Resultaat programmabegroting per taakveld	148
Bijlage 4. Meerjarig audit-programma, jaarschijf 2019	151
Bijlage 5. Verloop reserves en voorzieningen	154
Bijlage 6. Incidentele baten en lasten per programma	155
Bijlage 7. Structurele toevoegingen en onttrekkingen aan reserves per programma	160
Bijlage 8. Verbonden partijen	161
Bijlage 9. Beleidsindicatoren.....	181

1. Inleiding

Voor u ligt de Programmabegroting 2019-2022, de eerste begroting van dit nieuwe college. In mei 2018 hebben wij als de vier coalitiepartijen, BGL / PvdA / VVD / CU, onze visie voor de komende bestuursperiode in Steenwijkerland gepresenteerd. In dit coalitieakkoord, onder de titel “Door verbinding naar resultaat”, hebben wij onze droom voor Steenwijkerland uitgewerkt in vijf programma’s en tien prioriteiten, met inwonersparticipatie, verbinding, een faciliterende overheid en resultaat als leidende begrippen.

In het coalitieakkoord is aangekondigd dat wij dit akkoord gaan vertalen in concrete doelen en resultaten en zullen inpassen in het lopende beleid. Die exercitie is afgerond: De doelen en resultaten zijn geformuleerd. Centraal bij onze ambities staat onze inwoner. Het inwonersonderzoek waaraan eind 2017 ruim 2600 inwoners hebben meegedaan is belangrijke input voor de ambitiekaart geweest, net als de uitkomsten van de G1000. Ook hebben we de input van het Ondernemersplatform, waar alle ondernemersverenigingen bij zijn aangesloten, meegenomen.

Zo hebben inwoners en ondernemers aangegeven welke onderwerpen zij het belangrijkst vinden voor het nieuwe college: werkgelegenheid, verkeersveiligheid, leefbaarheid, wonen en zorg/ouderen. Aan deze prioriteiten geven we invulling, met name in de programma’s Duurzaam, Werk aan de winkel, Samenredzaam en Mijn Steenwijkerland. Samen met het programma Inwoner op één vormen deze programma’s de meerjarige koers voor de komende bestuursperiode.

De doelen en resultaten leest u terug in deze programmabegroting, evenals de financiële vertaling voor de periode 2019 tot en met 2022. Deze begroting volgt op de Perspectiefnota (PPN) 2019-2022 die in juli met u is besproken en vastgesteld. Er is toen geconstateerd dat in afwachting van de nadere uitwerking van het Coalitieakkoord de PPN een beleidsarm karakter heeft waarbij de nadruk ligt op het uitvoeringsjaar 2018. Wij hebben er toen voor gekozen om de besluitvorming over de claims voor 2019 en latere jaren in beginsel uit te stellen tot de behandeling van de Programmabegroting 2019-2022 als alle plannen bekend zijn, met uitzondering van een aantal, noodzakelijk in te vullen, personele claims.

Op 18 september 2018 hebben wij onze ambities gepresenteerd tijdens een interactieve bijeenkomst met inwoners, ondernemers en u als raad. We hebben toen gemerkt dat er brede behoefte bestaat aan interactie en willen daar een vervolg aan geven onder andere door een maandelijks spreekuur met wethouders. Ook stellen we een digitale ‘Ambitiekaart’ op waarmee wij inzicht bieden in onze belangrijkste plannen.

Voor het realiseren van ambities is voldoende geld nodig, maar ook dat we daar zorgvuldig mee omgaan. In ons coalitieakkoord hebben wij een aantal uitgangspunten geformuleerd over het gemeentelijke huishoudboekje. Zo willen we een sluitende meerjarenbegroting presenteren en verhogen wij de lokale lasten niet meer dan trendmatig. De nadere uitwerking van deze uitgangspunten leest u terug in het programma ‘Financiën en overhead’ in deze programmabegroting.

Speerpunten 2019

In hoofdstuk 2 vindt u per bestuursprogramma wat wij in het komende begrotingsjaar gaan doen om onze ambities te realiseren. Kort geven wij u hieronder een samenvatting van de belangrijkste speerpunten voor 2019.

Inwonersinitiatieven versterken vanuit een participerende overheid

Wij vinden het belangrijk dat inwoners nog meer zeggenschap krijgen en invulling kunnen geven aan eigenaarschap over hun leefomgeving. Dat is alleen mogelijk als zij hiervoor de ruimte krijgen vanuit het gemeentebestuur. In onze ogen is het persoonlijk contact tussen inwoners en de gemeentelijke organisatie noodzakelijk voor een goede, wederzijdse relatie. Dat contact kan tot stand komen door gewoon met elkaar in gesprek te gaan.

In 2019 gaan we inwonersinitiatieven breder ondersteunen in navolging van het kernenbeleid. Dat doen wij in de vorm van een initiatievenloket en een initiatievenregeling.

Dienstverlening aan de inwoner (vriendelijk en uitnodigend)

Inwoners en ondernemers rekenen op een betrouwbare overheid die luistert naar hun zorgen en wensen, en vervolgens daarop inspeelt in haar dienstverlening. Een betrouwbare, vriendelijke en uitnodigende dienstverlening staat aan de basis voor een goed contact tussen inwoners en gemeente. Zo willen wij in 2019 een maandelijks spreekuur met wethouders organiseren en vaker collegevergaderingen in de kernen van Steenwijkerland houden.

Schoolgebouwen

Op 23 januari 2018 heeft de gemeenteraad het Integraal Huisvestingsplan (IHP) onderwijs Steenwijkerland 'Ruimte voor talent' vastgesteld. Tevens werd het besluit genomen de financiële consequenties van het IHP mee te nemen in de afwegingen bij de Perspectiefnota. Dit besluit is bij de PPN doorgeschoven naar de behandeling van de Programmabegroting 2019-2022. Voor de uitvoering van de projecten in de eerste fase van het IHP wordt voorgesteld het geld hiervoor beschikbaar te stellen. Het gaat hierbij om de volgende 4 scholen: nieuwbouw 't PuzzelsTuk in Tuk, nieuwbouw de Lisdodde in Wanneperveen, nieuwbouw Johan Frisoschool in Steenwijk en de Emmaschool op één locatie in Steenwijk en uitbreiding Voortgezet Onderwijs op de locatie Oostwijkstraat in Steenwijk. Samen met de schoolbesturen zijn we in overleg over de uitvoering vanaf fase 2. De besluitvorming hierover vindt plaats bij de Perspectiefnota 2020-2023.

Duurzaam en be-leefbaar toerisme

Vanaf 2019 willen we maatregelen treffen om het aantal toeristen beter te spreiden over de gemeente Steenwijkerland, maar ook over de omliggende regio en over het jaar. In Giethoorn staat de leefbaarheid als gevolg van de groei van het toerisme onder druk, terwijl andere delen van de regio juist zijn gebaat bij een toename van toerisme. Steenwijkerland ligt centraal ten opzichte van recreatiemogelijkheden in onze en de omliggende provincies Drenthe, Friesland en Flevoland. Het bidbook, 'Land van Weerribben en Wieden: Poort naar Overijssel' omvat een pakket aan maatregelen om te zorgen voor een betere spreiding van de toeristen over onze regio. Zo zijn er plannen om een langere verblijfsduur van toeristen te stimuleren en willen we investeren in verschillende 'Park & Rides' en in verbetering van de verbindingswegen van en naar Giethoorn.

De uitdagingen en kansen voor Steenwijkerland zijn groot en kosten veel geld. Die middelen kunnen we als gemeente niet alleen bekostigen en bovendien gaat het ook om zaken met een bovenregionale uitstraling. We zien dan ook mogelijkheden om subsidies te krijgen van Rijk en provincie via de zogenaamde 'Regio Deals'¹.

¹ 'Regio Deals' hebben ten doel om een regionaal probleem op te lossen door het Rijk samen te laten werken met regionale, publieke en private partijen.

Opwekking duurzame energie aanjagen

Wij streven naar een energieneutraal Steenwijkerland in 2050. Daarvoor is het nodig om lokaal meer duurzame energie op te wekken. Er liggen de nodige kansen om de energietransitie de komende jaren een flinke impuls te geven, marktpartijen zijn bereid te investeren. Tegelijkertijd is het aan de gemeenteraad om de kaders te stellen volgens het principe 'ja, mits...' en aandacht voor een eerlijke verdeling van lusten en lasten.

In de omgevingsvisie geven we aan waar, in welke mate en onder welke voorwaarden zonneparken, windenergie en /of andere vormen kunnen worden gerealiseerd, zoals waterstof of biomassa. Naast deze kaderstellende rol, hebben we ook een eigen verantwoordelijkheid als gemeente. In 2019 gaan we onze dienstauto's verduurzamen (elektrische auto's).

De afhankelijkheid van gas verminderen

We willen minder afhankelijk zijn van fossiele energie. Het terugdringen van gasgebruik draagt in belangrijke mate bij aan het behalen van die ambitie. In het Interbestuurlijk Programma dat op 14 februari 2018 is afgesloten tussen het Kabinet, VNG, IPO en de Unie van Waterschappen staat onder meer vermeld dat gemeenten een belangrijke regierol hebben op het gebied van aardgasvrije buurten en wijken. Met het oog daarop is de inzet dat alle gemeenten uiterlijk in 2021 een planning vaststellen in de gemeenteraad voor de transitie van de gebouwde omgeving naar aardgasvrij (woningen, maatschappelijk- en commercieel vastgoed) gericht op een CO₂-arme gebouwde omgeving in 2050.

In 2019 gaan wij een warmtetransitieplan opstellen. In dat plan wordt per wijk/buurt aangegeven welk warmtesysteem er op termijn kan komen om in de warmtebehoefte te voorzien. Met die warmteplannen geven wij eigenaren (en dus investeerders) inzicht en houvast in investeringskeuzes voor hun vastgoed.

Regionale samenwerking

Steenwijkerland wil een actieve en initiatiefrijke partner zijn in de regionale samenwerking. Dit draagt bij aan versterking van de economische structuur en de dienstverlening aan de inwoners. We zetten in op de kracht van de regio Zwolle en Oost-Nederland. Een aantrekkelijk vestigingsklimaat voor het bedrijfsleven, een betere aansluiting tussen arbeidsmarkt en onderwijs en het stimuleren van innovatie en ondernemerschap vinden wij belangrijk. Wij hebben specifiek aandacht voor en focus op de topsectoren van onze gemeente - innovatieve maakindustrie, agro, toerisme - vanwege het grote aandeel in werkgelegenheid. In regionaal verband wordt een ontwikkelfonds in het leven geroepen om de regionale ambities van de regio Zwolle waar te kunnen maken. Om (top) talent aan te trekken en te behouden in de verschillende economische sectoren komt er een Human Capital Agenda (HCA) voor de regio Zwolle. Dit is een 'doe-agenda' waarbij wordt geïnvesteerd in menselijk kapitaal van zowel werkenden als werkzoekenden.

Maatwerk leveren in het sociaal domein

In het sociaal domein en de participatie willen we dat de ondersteuningsbehoefte van de inwoner centraal staat in de gemeentelijke dienstverlening in plaats van systemen en wet- en regelgeving. Nog te vaak lopen inwoners aan tegen systeemproblemen of beperkingen door wet- en regelgeving wanneer zij aangewezen zijn op hulp en ondersteuning. Een van de maatregelen die we willen doorvoeren is het verbeteren van de aansluiting tussen eerstelijns zorg en ondersteuning. Deze maatregel is bedoeld om onze inwoners zo min mogelijk last te laten hebben van (de gevolgen van) grenzen tussen zorgwetten en zorgverleners.

Vergrijzing als kans

In onze gemeente neemt het aantal oudere inwoners in verhouding toe ten opzichte van de jongere inwoners. Naar verwachting is in 2030 bijna 30% van onze inwoners 65 jaar en ouder. Ons doel is dat Steenwijkerland een gemeente

is waar je goed en gezond ouder kunt worden. We gaan daarbij vanuit dat inwoners hun fysieke, psychische en sociale behoeften tot op hoge leeftijd kunnen blijven vervullen in onze gemeente. We baseren ons op het concept positieve gezondheid: het vermogen van mensen om zich aan te passen en om de eigen regie te voeren over zijn of haar leven.

We maken een plan samen met de ouderen, de ouderenorganisaties, mensen uit andere leeftijdsgroepen, deskundigen en relevante andere partijen. In dit plan komen onder andere de volgende elementen aan de orde: wonen, sociale leefomgeving, deelname en bijdrage aan de samenleving, recreatie en ondersteuning/zorg.

Slimme & schone mobiliteit

Wij kiezen als gemeente voor een actieve rol als het gaat om mobiliteit. Mobiliteit maakt verbinding mogelijk tussen activiteiten als wonen, werken, winkelen, recreëren, onderwijs, sport en zorg. In Steenwijkerland is het op orde houden van de vele wegen, vaarwegen, bruggen en fietspaden een flinke opgave. In een veranderende samenleving staan wij voor de uitdaging om met elkaar slimme oplossingen te bedenken voor de mobiliteitsvraagstukken van vandaag en de toekomst. In 2020 leggen we een strategische mobiliteitsvisie aan uw raad voor ter vaststelling, gevolgd door een uitvoeringsplan. Ook brengen we dan de knelpunten in kaart voor wat betreft de toegankelijkheid van de openbare ruimte en openbare gebouwen, gevolgd door een plan van aanpak met verbetermaatregelen.

2. De bestuursprogramma's

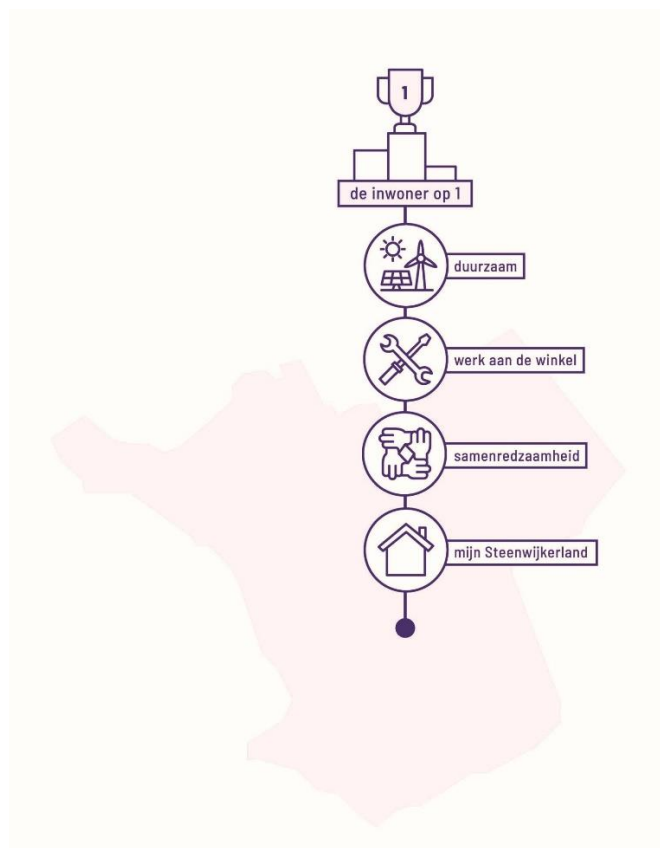
2.1. Inleiding

Belangrijk onderdeel van de begroting is het programmagedeelte. Hierin presenteren wij u onderstaande programma's met daarin onze ambities en doelstellingen voor de periode tot en met 2022.

De programma's in de begroting zijn afgeleid van de programma's uit het coalitieakkoord 'Door verbinding naar resultaat' en de uitwerking daarvan in een Ambitiekaart met concrete doelstellingen en resultaten:

1. De inwoner op 1;
2. Duurzaam;
3. Werk aan de winkel;
4. Samenredzaam;
5. Mijn Steenwijkerland.

Ieder programma start met onze ambities en doelstellingen. Vervolgens wordt per programma voor 2019 weergegeven met welke maatregelen we deze ambities/doelstellingen willen realiseren hoeveel dat gaat kosten.

Aan bovengenoemde bestuursprogramma's is een zesde programma toegevoegd, het bestuursprogramma 'Financiën en overhead'. Hierin zijn de financiële uitgangspunten uit het coalitieakkoord nader uitgewerkt, waardoor deze richtinggevend zijn voor het gemeentelijk huishoudboekje van de komende jaren.

2.2. Uitgaven en inkomsten per programma

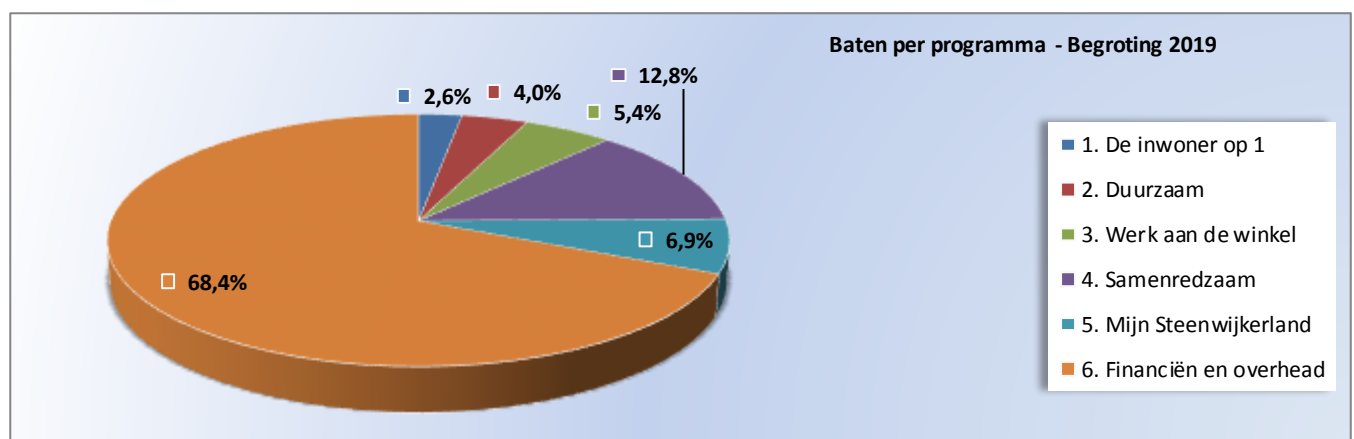
In onderstaand cirkeldiagram treft u een overzicht aan van de budgetten per bestuursprogramma voor zowel de inkomsten als de uitgaven over 2019.

Het totaal van de bestuursprogramma's betreft het resultaat voor bestemming. Er is geen rekening gehouden met de mutaties in de reserves.

bedragen x € 1.000

Baten per programma - Begroting 2019	Bedrag	Percentage
1. De inwoner op 1	3.196	2,6%
2. Duurzaam	4.903	4,0%
3. Werk aan de winkel	6.560	5,4%
4. Samenredzaam	15.668	12,8%
5. Mijn Steenwijkerland	8.443	6,9%
6. Financiën en overhead	83.811	68,4%
Totaal	122.582	100,0%

Grafisch weergegeven ziet de verdeling van de inkomsten er als volgt uit:

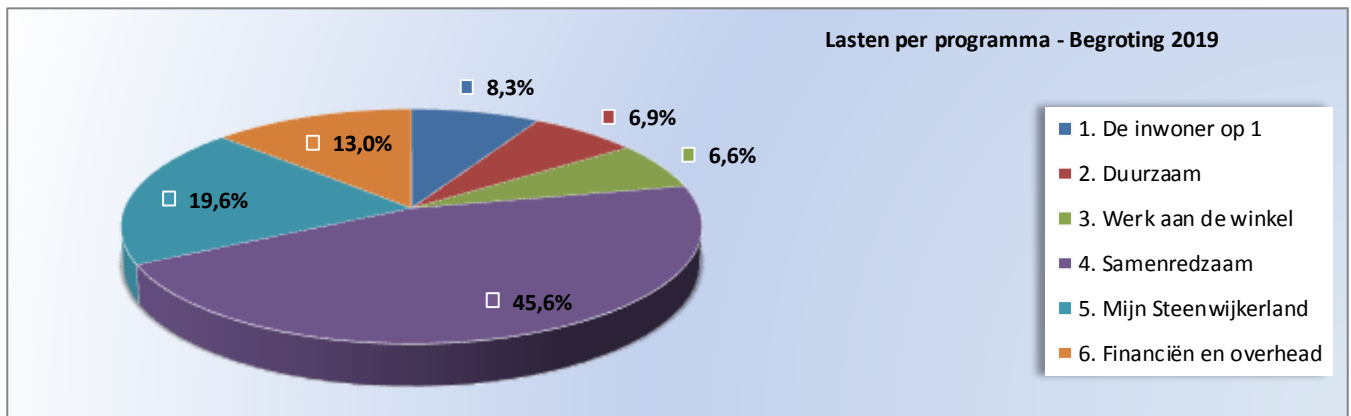

Uit het overzicht blijkt dat het grootste gedeelte van de inkomsten betrekking heeft op het programma Financiën en overhead. Dit heeft vooral te maken met de inkomsten van het Rijk via de algemene uitkering van het gemeentefonds en de gemeentelijke belastingen.

bedragen x € 1.000

Lasten per programma - Begroting 2019	Bedrag	Percentage
1. De inwoner op 1	10.510	8,3%
2. Duurzaam	8.848	7,0%
3. Werk aan de winkel	8.317	6,6%
4. Samenredzaam	57.752	45,6%
5. Mijn Steenwijkerland	24.741	19,5%
6. Financiën en overhead	16.481	13,0%
Totaal	126.649	100,0%

Grafisch weergegeven ziet de verdeling van de uitgaven er als volgt uit:

De gemeente geeft het meeste geld uit binnen het bestuursprogramma Samenredzaam, het sociaal domein. Voorbeelden zijn het verstrekken van uitkeringen in het kader van de Participatiewet, de WMO, de Jeugdzorg en de Wsw.

2.3. Meerjarenbeeld

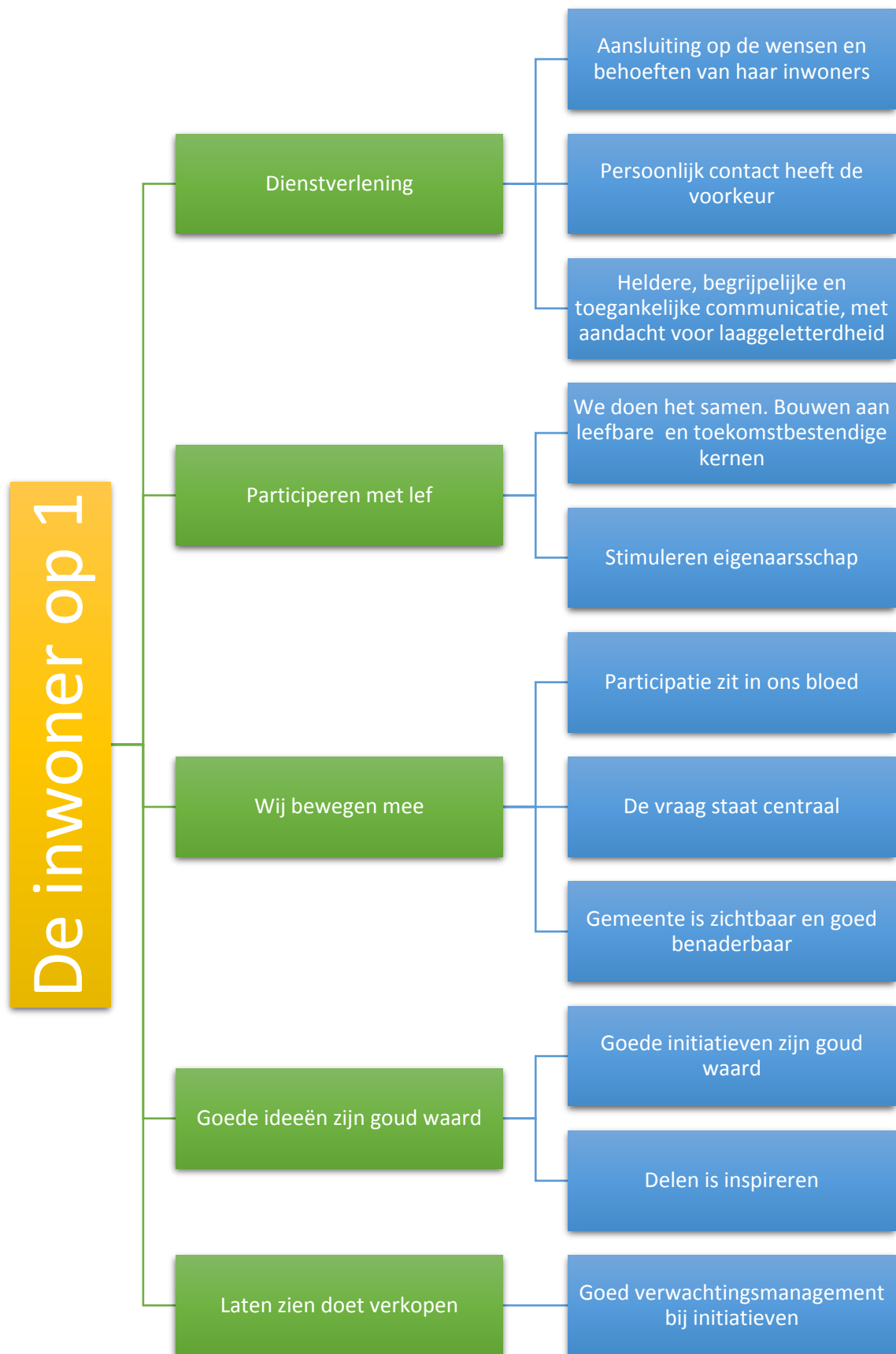
Het meerjarenbeeld start met de begrotingspositie zoals vermeld in de Perspectiefnota 2019-2022. In de raadsbrief van begin juli bent u vervolgens geïnformeerd over de gevolgen van de meicirculaire 2018 van het gemeentefonds.

De raadsbesluiten zijn verwerkt tot en met de raadsvergadering van 10 juli 2018 waarbij ook de structurele doorwerking van diverse in de Najaarsnota 2018 opgenomen budgetten zijn meegenomen. Het is overigens niet gelukt om deze nota met u te bespreken vóór de behandeling van de nu voorliggende begroting. Vervolgens zijn de herijkingen (prijs- en loonmutaties, autonome ontwikkelingen, kapitaallasten en beleidsbeslissingen) in het meerjarenbeeld verwerkt. In paragraaf 3.3 worden deze mutaties toegelicht.

bedragen x € 1.000				
Meerjarenbeeld	Begroting 2019	MJR 2020	MJR 2021	MJR 2022
Saldo perspectiefnota	993	1.548	1.834	2.951
Raadsbrief 3 juli 2018 (meicirculaire 2018)	930	359	50	- 920
Subtotaal	1.923	1.907	1.884	2.031
Begroting IGSD 2019-2022, zie pag. 9 in de PPN 2019-2022	- 464	- 418	- 348	- 348
Herijkingen, waaronder autonome ontwikkelingen	- 291	746	539	930
Aanvullend bestedingsplan 2019-2022	- 2.116	- 2.527	- 2.707	- 2.960
Inzet budget bedrijfsvoering	401	411	411	411
Vrijval stelpost BTW-compensatiefonds (50%)	182	182	182	182
Beleidsbeslissing: Onttrekking 'Reserve Opvangen tekorten Sociaal Domein'	425			
Beleidsbeslissing: Tarief toeristenbelasting verhogen naar € 1,10	55	60	65	70
Subtotaal	- 1.808	- 1.546	- 1.859	- 1.715
Saldo programmabegroting	115	360	25	316

Wij zijn trots uw raad een sluitende begroting voor alle jaren tot en met 2022 te kunnen presenteren.

2.4. Programma 'De inwoner op 1'

Wat zijn onze doelen en resultaten?

Inwoners en ondernemers willen meer zeggenschap over en regie op hun eigen leefomgeving. Zij nemen daarom steeds vaker zelf het initiatief, pakken verantwoordelijkheid en verwachten een betrokken en dienstbare gemeente. De gemeente geeft deze initiatiefnemers de ruimte en schept voorwaarden. Inwoners ervaren daarbij een betrokken en betrouwbare overheid met creativiteit en lef: ja, mits... is de grondhouding waarmee de gemeente initiatieven benadert. Inwoners merken dat de gemeente opkomt voor de belangen van haar inwoners bij andere overheden. De wensen en behoeftes van de inwoners en ondernemers staan centraal bij de dienstverlening.

Onze ambities zijn hieronder vertaald in een aantal doelen en concrete resultaten, onderverdeeld naar de 5 thema's uit het programma 'De inwoner op 1': Dienstverlening, Participatie met lef, Wij bewegen mee, Goede ideeën zijn goud waard en Laten zien doet verkopen.

Dienstverlening:

Doel	Aansluiting op de wensen en behoeftes van haar inwoners
Resultaten	▪ Inwonertevredenheid bij onderzoeken gemiddeld minimaal een 7; ▪ Inwonertevredenheid over contacten via balie, telefoon, digitaal minimaal een 7; ▪ Tenminste 3 onderzoeken per jaar via het inwonerspanel; ▪ Introductie van servicenormen/serviceformules; ▪ Maandelijks spreekuur voor wethouders, meer collegevergaderingen in de kernen; ▪ Een productencatalogus voor diensten in de kernen in 2019; ▪ Digitaliseringsagenda voor doorontwikkeling digitale dienstverlening.

Doel	Persoonlijk contact heeft de voorkeur
Resultaten	▪ Persoonlijk contact is de regel; ▪ Tenminste 30% van het aantal bezwaren wordt via mediation opgelost; ▪ Regelmatig locatiebezoek bij aanvragen subsidies en bezwaarschriften.

Doel	Heldere, begrijpelijke en toegankelijke communicatie, met aandacht voor laaggeletterdheid
Resultaten	▪ Brieven en e-mails worden met minimaal een 7,2 beoordeeld. ▪ Een digitale ambitiekaart.

Participeren met lef:

Doel	We doen het samen. Bouwen aan leefbare en toekomstbestendige kernen
Resultaten	We werken goed en integraal samen met maatschappelijke partners om vraagstukken in de kernen goed aan te vliegen. Geen kastje-muur gevoel maar integrale samenwerking mét en voor de inwoner.

Doel	Stimuleren eigenaarschap
Resultaten	Zelforganiserende en –redzame buurten bij initiatieven met behulp van een gereedschapskist (Eerste Hulp Bij Initiatieven).

Wij bewegen mee:

Doel	Participatie zit in ons bloed
Resultaten	De medewerkers beschikken over participatievaardigheden waarbij een (participatie) gereedheidskist een praktisch hulpmiddel is.

Doel	De vraag staat centraal
Resultaten	initiatieven worden integraal afgewogen en vallen niet meer tussen wal en schip. Een initiatieventeam buigt zich over inwonersinitiatieven (loket).

Doel	Gemeente is zichtbaar en goed benaderbaar
Resultaten	De gemeente heeft meerdere gebiedsmanagers (met bevoegdheden) die een schakel vormen tussen de organisatie en de inwoners. Zoveel mogelijk gesprekken tussen ambtenaren en inwoners op locatie.

Goede ideeën zijn goud waard:

Doel	Goede initiatieven zijn goud waard
Resultaten	Flexibele en laagdrempelige ondersteuning voor (buurt)initiatieven. Zowel voor proces als realisatie.

Laten zien doet verkopen:

Doel	Delen is inspireren
Resultaten	(media)aandacht voor geslaagde inwonersinitiatieven. Meer zelforganisatie, eigen initiatief bij inwoners. Een interactief platform voor (buurt)initiatieven.

Doel	Goed verwachtingsmanagement bij initiatieven
Resultaten	geen teleurstellingen/verwijten wanneer een initiatief geen doorgang kan plaatsvinden. Kan niet is een prima uitkomst bij een goed proces.

Wat gaan we daar de komende jaren voor doen?

In 2019 gaan wij onder andere:

- **Maatregelen treffen om het aantal toeristen beter te spreiden** over de gemeente Steenwijkerland, maar ook over de omliggende regio en over het jaar. In Giethoorn staat de leefbaarheid ten gevolge van de groei van het toerisme onder druk, terwijl andere delen van de regio juist gebaat zijn bij een toename van toerisme. Steenwijkerland ligt centraal ten opzichte van de omliggende provincies Drenthe, Friesland en Flevoland; een mix van culturen én natuurschoon verspreid over de regio. Bij een bezoek aan onze gemeente kun je in één bezoek vier provincies meenemen. In het bidboek 'Land van Weerribben en Wieden; Poort naar Overijssel' staan maatregelen opgenomen die hieraan bij kunnen dragen.
- Verdere voorbereidingen treffen om op tijd toegerust te zijn voor **de invoering van de Omgevingswet** die op 1 januari 2021 inwerking treedt. Deze wet heeft grote consequenties voor de gemeente, zowel bestuurlijk als de wijze waarop inwoners en ondernemers betrokken worden qua dienstverlening, processen, systemen en wijze van werken. De wet biedt de mogelijkheid om – binnen het kader van een gezonde en veilige fysieke

leefomgeving – ontwikkelingen eenvoudiger te faciliteren, uitgaande van het ‘ja, mits’-principe. Bij ontwikkelingen betrekken wij inwoners en ondernemers in een vroegtijdig stadium.

- Voor meer producten en diensten beter monitoren hoe onze inwoners en ondernemers onze dienstverlening ervaren. We willen deze **klantsignalen** op een meer gestructureerde en structurele manier verzamelen en op een centrale plaats in de organisatie laten samenkomen. Daarvoor hebben we inmiddels een digitaal inwonerspanel ingericht, waarvoor zich bijna 1300 leden hebben aangemeld. De eerste peiling is ook uitgevoerd, en wel over het onderwerp mobiliteit. We willen het inwonerspanel minimaal 3 x per jaar inzetten om inwoners mee te laten denken over actuele vraagstukken. Ook willen we een vervolg geven aan de bestaande KlantContactMonitor (KCM) om specifiek de tevredenheid van onze klanten over de geleverde producten en diensten te kunnen meten.
- Inventariseren wat de wensen en behoeften zijn van onze inwoners en ondernemers ten aanzien van **dienstverlening op locatie**. Is er vooral behoefte aan producten van Burgerzaken, gaat om vergunningen, gaat het om vragen over zorg of gaat het ook over inwonersinitiatieven? Welke locatie(s) zijn dan geschikt en wat zijn de financiële consequenties? Deze informatie hebben wij nodig om een onderbouwd besluit te kunnen nemen.
- Het zogenaamde **kernenbeleid continueren** en doorontwikkelen mede naar aanleiding van het onderzoek van de Rekenkamer Steenwijkerland. De coördinatoren Kernen en Wijken ontwikkelen door naar gebiedsmanagers. Er komt een bredere ondersteuning voor inwonersinitiatieven (naast het bestaande beleid van ondersteuning van PBW²-initiatieven) in de vorm een initiatievenloket en een initiatievenregeling. Daarnaast meer aandacht voor de kernen en wijken waar de PBW's minder actief zijn.

Relatie met verbonden partijen

Stichting Dataland

Van de Stichting Dataland is de gemeente certificaathouder. Deze stichting verzorgt de toegankelijkheid van gemeentelijk vastgoed, GEO- en WOZ-informatie voor publieke en private afnemers in Nederland.

Veiligheidsregio IJsselland

In Veiligheidsregio IJsselland wonen, werken en recreëren ruim 500.000 inwoners in elf gemeenten. Dit zijn de gemeenten Dalfsen, Deventer, Hardenberg, Kampen, Ommen, Olst-Wijhe, Raalte, Staphorst, Steenwijkerland, Zwartewaterland en Zwolle.

Binnen de Veiligheidsregio werken brandweer, GHOR, politie en gemeenten samen op het gebied van: Brandweezorg, Crisisbeheersing, Geneeskundige hulpverlening bij ongevallen en rampen en Rampenbestrijding. De Veiligheidsregio is ingesteld om de inwoners van onze regio beter te beschermen tegen de risico's van branden, rampen en crises. Dankzij samenwerking zorgen wij ervoor dat wij steeds beter voorbereid zijn op het bestrijden van rampen en het onder controle houden van steeds groter wordende risico's.

In de bijlage Verbonden Partijen wordt nader op de afzonderlijke verbonden partijen ingegaan.

² Plaatselijk Belang of Wijkvereniging.

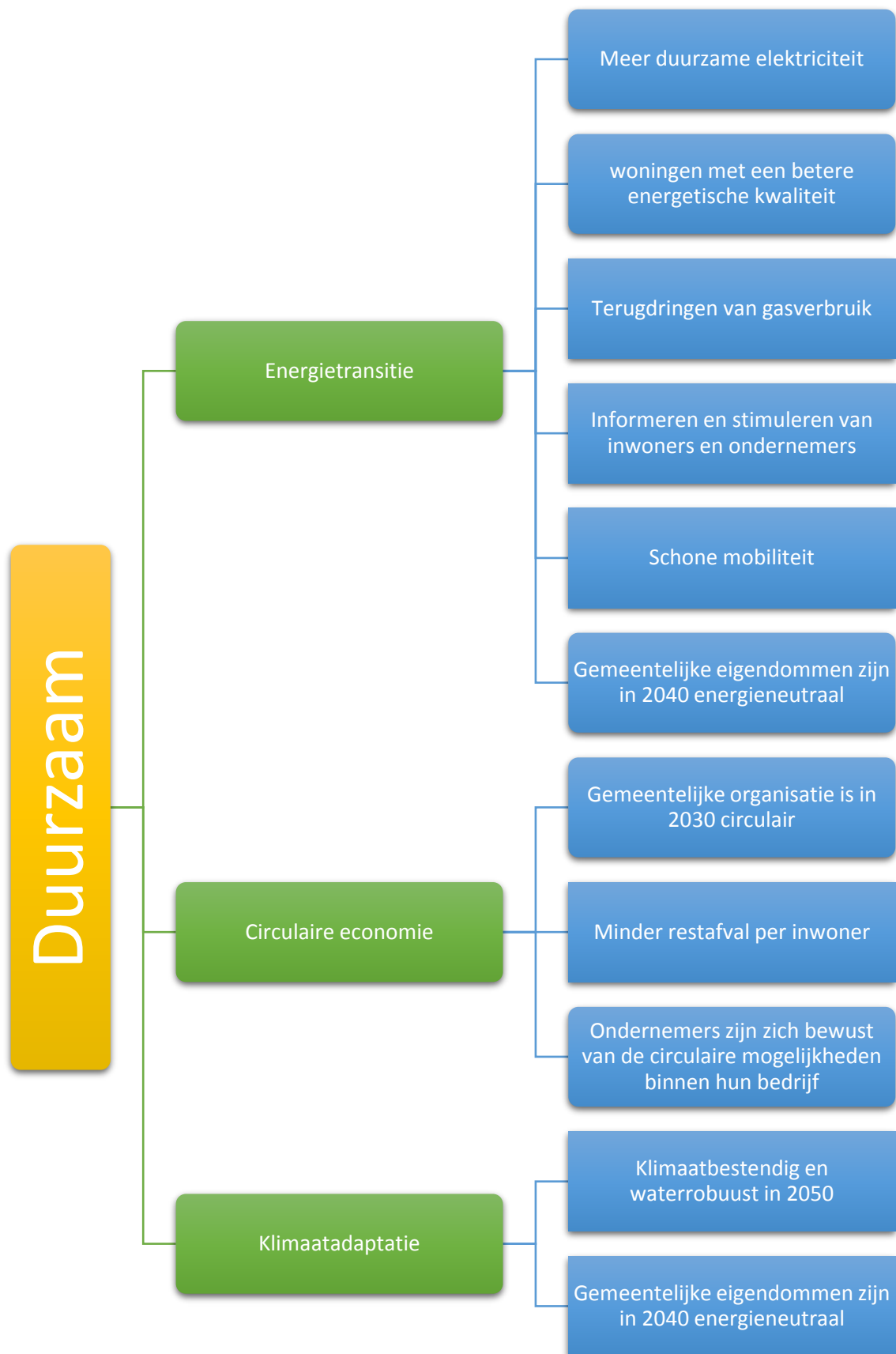
Wat mag het kosten?

				bedragen x € 1.000		
Aanvullend bestedingsplan -	Investering	S / I	Begroting	MJR	MJR	MJR
1. De inwoner op 1			2019	2020	2021	2022
In begroting 2019-2022 opgenomen						
1.1. Aanjaagbudget voor het programma 'De inwoner op 1'		S	50	50	50	50
1.2. Bidbook 'Land v. Weerribben en Wieden; Poort v. Overijssel'	5.500	S	- 35	- 37	- 52	32
1.2. Bidbook 'Land v. Weerribben en Wieden; Poort v. Overijssel'		I	771	356	62	365
1.3. Omgevingswet Implementatie		S			pm	pm
1.3. Omgevingswet: Handhaving (nog) geen claims, maar een slimme projectmatige aanpak						
1.4. Professionalisering inzet SLOS		S		20	20	20
1.5. Uitbreiding personeel dienstverlening		S	60	60	60	60
1.6. Klantsignaalmanagement		S	75	50	50	50
1.7. Informatiegestuurd werken en analyse		I	100			
1.8. Nieuwbouw raadszaal		S	pm	pm	pm	pm
1.9. Dienstverlening op locatie (onderzoek)		I	25			
1.9. Dienstverlening op locatie (implementatie)		S		pm	pm	pm
1.10. Doorontwikkeling kernenbeleid		I	67			
Totaal aanvullend bestedingsplan	5.500		1.113	500	190	577

In paragraaf 3.3.6 is het volledige bestedingsplan opgenomen voor alle programma's, inclusief de bijbehorende toelichtingen.

bedragen x € 1.000						
Overzicht baten en lasten -	Rekening	Begroting	Begroting	MJR	MJR	MJR
1. De inwoner op 1	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Saldo van baten en lasten						
Lasten	- 8.601	- 11.089	- 10.510	- 8.975	- 9.094	- 8.963
Baten	2.203	2.736	3.196	2.079	2.337	2.205
Saldo van baten en lasten	- 6.398	- 8.353	- 7.314	- 6.896	- 6.757	- 6.759
Mutatie reserves						
Onttrekkingen	-	-	507	-	-	-
Mutatie reserves	-	-	507	-	-	-
Resultaat	- 6.398	- 8.353	- 6.808	- 6.896	- 6.757	- 6.759
Af: incidentele baten en lasten						
	-	-	-	-	-	-
Materieel resultaat	- 6.398	- 8.353	- 6.808	- 6.896	- 6.757	- 6.759

2.5. Programma 'Duurzaam'

Wat zijn onze doelen en resultaten?

We willen samen met onze inwoners en ondernemers werken aan duurzame ontwikkeling van de woon-, leef-, en werkomgeving. We houden rekening met de behoeften van de huidige generaties zonder die van de toekomstige generaties in gevaar te brengen. We gebruiken natuurlijke hulpbronnen duurzaam en zetten in op een energie-neutrale gemeente; daarbij betrekken we nadrukkelijk de uitkomsten van de G1000 Steenwijkerland. We kiezen ervoor om lokaal onze verantwoordelijkheid te nemen in verbinding met de regio. We worden een voorbeeld op het gebied van duurzaamheid. We tonen daarbij ambitie en daadkracht.

Samen met onze inwoners en ondernemers geven we vorm aan de circulaire economie. We stimuleren onze inwoners, ondernemers en onze eigen organisatie om circulair te gaan leven. De circulaire gemeente creëert nieuwe bedrijvigheid, heeft een positieve economische impact en draagt actief bij aan een duurzame en leefbare samenleving.

Leefbare steden en dorpen waarin goed met water en klimaat wordt omgegaan; dat is waar we voortdurend aan werken. In het Deltaprogramma hebben we ons, net als de andere overheden, verbonden aan de ambitie om vanaf 2020 klimaat adaptief te handelen, zodat in 2050 het stedelijk gebied in Nederland klimaatbestendig, water- en hitte robuust ingericht is en beheerd wordt.

Onze ambities zijn hieronder vertaald in een aantal doelen en concrete resultaten, onderverdeeld naar de 3 thema's uit het programma 'Duurzaam': Energietransitie, Circulaire economie en Klimaatadaptatie.

Energietransitie:

Doel	Meer duurzame elektriciteit
Resultaten	▪ Jaarlijkse stijging van het percentage duurzaam opgewekte elektriciteit tot 20% in 2022 (t.o.v. van 6,5% in 2016); ▪ In 2019 zijn er ruimtelijke kaders voor grootschalige energieopwekking met een goede verdeelsleutel tussen lusten en lasten; ▪ Een vastgesteld Regionaal Aanbod binnen de Regionale Energie Strategie in 2021, waaruit blijkt wat er binnen Steenwijkerland moet worden opgewekt.

Doel	Woningen met een betere energetische kwaliteit
Resultaten	▪ 45% van de bestaande particuliere woningvoorraad heeft in 2022 minimaal label B;

Doel	Terugdringen van gasverbruik
Resultaten	▪ In 2020 hebben we een warmtetransitieplan op hoofdlijnen voor alle gebieden in Steenwijkerland; ▪ Jaarlijks minder huizen met een gasaansluiting.

Doel	Informereren en stimuleren van inwoners en ondernemers
Resultaten	- Tenminste 2 nieuwe (gerealiseerde) lokale duurzaamheidsinitiatieven per jaar; - Een zichtbaar energieloket in 2019.

Doel	Schone mobiliteit
Resultaten	In 2022 is er een dekkend netwerk van oplaadpunten voor fiets en auto in de gemeente.

Doel	Gemeentelijke eigendommen zijn in 2050 energieneutraal
Resultaten	- De gemeentelijke personen-dienstvoertuigen zijn in 2020 zero-emission; - In 2019 wordt onderzoek gedaan naar de mogelijkheden voor het verduurzamen van de auto's van de buitendienst; - Alle gemeentelijke vastgoed-objecten zijn in 2050 energieneutraal.

Circulaire economie:

Doel	Gemeentelijke organisatie is in 2030 circulair
Resultaten	- Elk jaar is minimaal 1 aanbesteding volledig circulair, de overige aanbestedingen zijn op onderdelen circulair; - Gemeentehuis + Stadswerf zamelen vanaf 2020 bedrijfsafval gescheiden in.

Doel	Minder restafval per inwoner
Resultaten	- Het percentage hergebruik per inwoner neemt jaarlijks toe (2017 = 83%); - De hoeveelheid restafval per inwoner neemt jaarlijks af (2017 = 64 kg); - Maximaal 30 kilogram restafval per inwoner in Steenwijkerland in 2030 conform de landelijke VANG³-doelstelling; - Elk jaar maken meer inwoners gebruik van de mogelijkheid om gratis asbest te storten (2018 = start); - Het restafval bij grote evenementen neemt jaarlijks af (2017 = 162 ton restafval).

Doel	Ondernemers zijn bewust van de circulaire mogelijkheden binnen hun bedrijf
Resultaten	- Circulaire economie blijvend op de agenda van ondernemers; - Jaarlijks een regiobijeenkomst circulair Steenwijkerland.

Klimaatadaptatie:

Doel	Klimaatbestendig handelen in 2020
Resultaten	Vanaf 2020 handelen we conform het principe 'weten, willen, werken' uit het deltaprogramma.

Doel	Klimaatbestendig en waterrobuust in 2050
Resultaten	In 2021 ligt er een actieplan klimaatadaptatie, vanaf 2022 in uitvoering.

³ VANG staat voor het programma 'Van Afval naar Grondstoffen'.

Wat gaan we daar de komende jaren voor doen?

In 2019 gaan wij onder andere:

- Investeren in **zonnepanelen in tijdelijke opstelling** op overtollige gemeentelijke gronden. Indien een redelijke termijn wordt gehanteerd voor de realisatie van het toekomstig doel kan het terrein (onder voorwaarden) worden gebruikt als zonneveld. Een voorbeeld hiervan is een terrein van 1,5 hectare op aan de buitenzijde van het nieuwe bedrijventerrein in Oldemarkt.
- **Zonnepanelen plaatsen op het dak van de NoordWestGroep (NWG)** op haar locatie aan de Koematen in Steenwijk, zodat de exploitatielasten voor de NWG structureel verlaagd worden en het verbruik (deels) duurzaam wordt opgewekt.
- Een **pilot met kleine windmolens** starten. Dit is één van de voorstellen die tijdens de G1000 Steenwijkerland is aangedragen. De pilot betreft 2 à 3 kleine molens om hiermee de eerste stappen te zetten voor het opwekken van windenergie op kleine schaal.
- Een **'revolving fund'** oprichten waarmee leningen tegen gunstige condities worden verstrekt. De aflossingen en eventuele rentebetalingen vloeien weer terug aan het fonds. Deze middelen kunnen dan weer opnieuw worden gebruikt voor volgende duurzame projecten.
- Beleid voor **duurzame monumenten** vaststellen, waarin naast monumentale en ruimtelijke argumenten juist ook aandacht is voor minder en duurzame energie .
- Realiseren van **oplaadpunten** voor elektrische voertuigen op strategische plaatsen binnen onze gemeente, bijvoorbeeld om bezoekers van toeristische bestemmingen te kunnen bedienen.
- Ons **gemeentelijke wagenpark verduurzamen** door te kiezen voor zero emission auto's.
- Het wagenpark anders dan personenvervoer wordt geïnventariseerd op de kansen en kosten voor (ombouw) naar zero-emission ;
- Een zogenaamd **'Living lab'** organiseren, bemensen en beheren. Op een fysieke locatie werken onderwijs, ondernemers en overheid samen in de zoektocht naar duurzame oplossingen. Het initiatief hiervoor komt van de deelnemers van de G1000 Steenwijkerland.
- Aan de slag om de versnelling van de **verwijdering van asbestdaken** op gang te brengen
- Een gemeentebrede **stresstest** uitvoeren waarmee we kwetsbaarheden in beeld brengen. Het gaat hierbij om wateroverlast, hitte, droogte en waterveiligheid.

Relatie met verbonden Partijen

Omgevingsdienst IJsselland

De Omgevingsdienst IJsselland is een gemeenschappelijke regeling op het gebied van de milieuwetgeving, -regelgeving en – handhaving. Naast de gemeente Steenwijkerland nemen de volgende partijen deel aan deze gemeenschappelijke regeling: Provincie Overijssel en de gemeenten Dalfsen, Deventer, Hardenberg, Kampen, Olst-Wijhe, Ommen, Raalte, Staphorst, Steenwijkerland, Zwartewaterland en Zwolle.

In de bijlage Verbonden Partijen wordt nader op de afzonderlijke verbonden partijen ingegaan.

Wat mag het kosten?

bedragen x € 1.000

Aanvullend bestedingsplan -	Investering	S / I	Begroting	MJR	MJR	MJR
2. Duurzaam			2019	2020	2021	2022
In begroting 2019-2022 opgenomen						
2.1. Medewerker lokale initiatieven energietransitie		S	80	80	80	80
2.2. Investeren in zonnepanelen: locatie Oldemarkt	1.200	S	pm	pm	pm	pm
2.3. Zon op dak van de Noordwestgroep	300	I	300			
2.3. Korting op de gemeentelijke bijdrage aan Noordwestgroep		S		- 57	- 57	- 57
2.4. Pilot kleine windmolens	150	S	pm	pm	pm	pm
2.5. Routekaart EnergieNeutraal Maatschappelijk Vastgoed 2050	2.064	S	35	69	102	135
2.6. Revolving fund verduurzamen	1.000	S	pm	pm	pm	pm
2.7. Opstellen beleid duurzame monumenten		I	20			
2.8. Opstellen warmtetransitieplan		I	50			
2.8. Uitvoering warmtetransitieplan		S		pm	pm	pm
2.9. Uitvoering laadpalen		I	10			
2.9. Bestaand budget		I	- 10			
2.10. Gemeentelijk wagenpark elektrisch		S	50	50	50	50
2.10. Gemeentelijk wagenpark elektrisch		S		pm	pm	pm
2.11. Living Lab		S	60	60	60	60
2.12. Zichtbaar energieloket (incl. energiewinkel en energiebus)		S	60	60	60	60
2.13. Pilot energieadvies en ondersteuning		I	50	50	50	-
2.14. Uitvoeren plan van aanpak 'asbest van het dak'		S	55	55	55	55
2.15. Specialist circulaire economie		S	50	50	50	50
Totaal aanvullend bestedingsplan	4.714		810	416	450	433

In paragraaf 3.3.6 is het volledige bestedingsplan opgenomen voor alle programma's, inclusief de bijbehorende toelichtingen.

bedragen x € 1.000

Overzicht baten en lasten -	Rekening	Begroting	Begroting	MJR	MJR	MJR
2. Duurzaam	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Saldo van baten en lasten						
Lasten	- 8.063	- 9.872	- 8.848	- 8.786	- 8.697	- 8.942
Baten	4.905	4.808	4.903	4.655	4.650	5.022
Saldo van baten en lasten	- 3.158	- 5.065	- 3.945	- 4.131	- 4.047	- 3.920
Mutatie reserves						
Onttrekkingen	-	-	420	50	50	125
Mutatie reserves	-	-	420	50	50	125
Resultaat	- 3.158	- 5.065	- 3.525	- 4.081	- 3.997	- 3.795
Af: incidentele baten en lasten	-	-	-	-	-	-
Materieel resultaat	- 3.158	- 5.065	- 3.525	- 4.081	- 3.997	- 3.795

2.6. Programma 'Werk aan de winkel'

Wat zijn onze doelen en resultaten?

We willen een gemeente zijn die een stevige regionale positie heeft en een goed vestigingsklimaat voor haar ondernemers. Samen met onze ondernemers werken we aan duurzame bedrijvigheid en terreinen.

Werk biedt mensen inkomen en bestaanszekerheid, de kans op ontwikkeling, sociale contacten en structuur en draagt bij aan de integratie in de samenleving. Werk is een belangrijke activiteit voor mensen. Allemaal redenen om mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt zo goed mogelijk te helpen passend werk te vinden of andere zinvolle activiteiten aan te bieden als dat niet lukt. Inkomen en zelfontplooiing dragen bij aan het gevoel van eigenwaarde en welbevinden en daarmee indirect ook aan gezondheid en welzijn.

Toerisme & Recreatie is een belangrijke economische sector in Steenwijkerland. Bijna 15% van de totale werkgelegenheid is gelieerd aan de toeristisch-recreatieve sector. In de vorige collegeperiode is al ingezet op het versterken van de sector samen met onze partners. Hiertoe is de Stichting Weerribben-Wieden opgericht. Samen met deze stichting en onderliggende partijen willen we komen tot het versterken van de sector binnen de grenzen van leefbaarheid en natuur & landschap.

Onze ambities zijn hieronder vertaald in een aantal doelen en concrete resultaten.

Doel	Excellent vestigingsklimaat
Resultaten	▪ In 2020 staat Steenwijkerland in de top 50 van MKB-vriendelijke gemeenten (stand 2018: buiten top 100) = Ondernemers meer tevreden over de dienstverlening; ▪ Realisatie nieuw bedrijventerrein; ▪ We willen een actief “rode loper beleid”, voor nieuwe en bestaande bedrijven. ▪ Toename acquisitie m.n. op Eeserwold; ▪ We maken een “ja” gemeente en geven ruimte voor ondernemers o.a. door uitvoering Omgevingswet; ▪ Aansluiten bij diverse netwerken / platforms met als doel groei van de topsectoren (innovatieve maakindustrie, agro, toerisme); ▪ We bouwen aan een levendige en economisch vitale binnenstad Steenwijk; ▪ Ontwikkeling en invulling Steenwijkerdiep; ▪ Deregulering.

Doel	Versterken regionale samenwerking
Resultaten	▪ Steenwijkerland is koploper in de Regio Zwolle; ▪ Beter benutten van het arbeidspotentieel in de regio Zwolle; ▪ Meer rendement door bundeling van krachten publiek / privaat; ▪ Maximaal economisch rendement A32-zone.

Doel	Versterken Arbeidsmarkt
Resultaten	▪ We geven invulling aan de Regiodeal Human Capital Agenda Regio Zwolle door in te zetten op drie sporen: beschikbaarheid, wendbaarheid en inclusiviteit;

	▪ We zetten in op het ontwikkelen van een regionaal ontwikkelfonds om de Human Capital Agenda uit te kunnen voeren. Met onze investeringen willen we binnen 5 jaar 10% van onze beroepsbevolking hebben bereikt; ▪ Aantal mensen met een bijstandsuitkering per 1000 inwoners blijft lager dan het provinciaal gemiddelde (2017: Overijssel 40, Steenwijkerland 30); ▪ We willen de mismatch verkleinen en realiseren per 1-1-2021 meer vormen van hybride onderwijs (zie ook programma 'Mijn Steenwijkerland'); ▪ Realisatie van aandeel binnen regio Zwolle van plaatsing van mensen met afstand tot arbeidsmarkt (banenplan); ▪ Samen met bedrijfsleven realisatie van jaarlijks 150 leerwerktrajecten, waarvan 50% uitstroomt naar regulier werk; ▪ Output afspraken over Steenwijkerlands model (participatie-bedrijfsleven).
--	---

Doel	Focus op Toerisme & Recreatie
Resultaten	▪ Meer personen werkzaam in toerisme en recreatie; ▪ Meer omzet in de toeristische sector; ▪ Inzicht in vitaliteit van de toeristische verblijfssector en toename van de kwaliteit; ▪ Langer verblijf en hoger bestedingspatroon van de verblijfstoerist in het gebied; ▪ Betere spreiding van toeristen in het gebied en over het jaar; ▪ Toename kwaliteit toeristische infrastructuur door uitvoering bidbook 'Land van Weerribben-Wieden'; ▪ Duurzaam toerisme met behoud van dagelijkse leefkwaliteit; ▪ Weerribben-Wieden als sterk merk in Nederland en internationaal.

Wat gaan we daar de komende jaren voor doen?

Vanaf 2019 gaan wij onder andere:

- Met het Ondernemersplatform (het collectief van ondernemersverenigingen in Steenwijkerland) gericht activiteiten ontplooiën om het **ondernemersklimaat** en de gemeentelijke dienstverlening te verbeteren.
- In samenwerking met Oost NL⁴, provincie Overijssel, en ontwikkelaar Roelofs een **acquisitieprofiel en – campagne** opzetten voor het terrein Eeserwold. Met name gericht op het aantrekken van innovatieve maakindustrie. Acquisitie is een vak, en vraagt kennis van diverse sectoren en ontwikkelingen. Met genoemde partijen verkennen we de mogelijkheid (ook financieel) om een acquireur aan te stellen.
- Het **Steenwijkerdiep ontwikkelen** tot een functioneel boodschappengebied. Na jaren verpaupering en leegstand lijkt het nu in ontwikkeling te komen. Belangrijk is het ook oog te hebben voor de ruimtelijke kwaliteit van het gebied, de uitstraling van de panden en de 'kop' van het Steenwijkerdiep. De kop van het Steenwijkerdiep kan een belangrijk icoon worden bij de uitvoering van de plannen van het bidbook 'Land van Weerribben en Wieden; Poort voor Overijssel' (snelle vaarverbinding naar Giethoorn).
- Met omliggende gemeenten de **as A32 versterken**. Het gaat hierbij om het ontwikkelen van de snelweglocaties tussen Heerenveen en Zwolle/Meppel. Langs de as ontstaat economische activiteit en dit willen we, gezien de bereikbaarheid en de ligging, in samenwerking met Weststellingwerf verkennen en uitwerken.
- We willen de samenwerking met de overige O's (onderwijs, ondernemers) versterken om onze ambities te realiseren.
- Het 'Steenwijkerlands model' continueren. We hebben met dit model veel successen geboekt om werk(ervaring) te realiseren voor **mensen met een achterstand op de arbeidsmarkt**. De Business Club Steenwijkerland (BCS) onderscheidt zich in de regio door haar inzet en activiteiten. Dit heeft een stimulerend

⁴ Oost NL is de ontwikkelingsmaatschappij van Oost-Nederland die in opdracht van het ministerie van Economische Zaken en Klimaat en de provincies Overijssel en Gelderland is opgericht om de regionale economie te versterken. Zie ook www.oostnl.nl.

effect op het ondernemersklimaat. In het ondernemersmanifest 2018–2020 is door het ondernemersplatform de doelstelling geformuleerd om 125 personen extra uit de kaartenbak van de IGSD⁵ te halen in 2019 in samenwerking met de gemeente. Daarnaast in 2020 nog eens 150 personen. We willen deze doelstelling omarmen en de samenwerking opzoeken om dit te realiseren.

- Nog in 2018 willen we, financieel gesteund door de provincie Overijssel, een vitaliteitsscan laten uitvoeren van de **verblijfsaccommodaties** in onze gemeente. Op basis van een dergelijke scan verkrijgen we meer inzicht in de kwaliteit en het perspectief van de betreffende bedrijven en kunnen we ook kijken hoe we deze in de toekomst kunnen ondersteunen om de kwaliteit op peil te houden of te verhogen. Een verhoging van de kwaliteit van toeristische bedrijven leidt tot langer verblijf, een hogere omzet en meer werkgelegenheid.

Relatie met verbonden Partijen

Stichting Weerribben Wieden

Naast de gemeente hebben ook andere partijen zitting in deze stichting namens de volgende organisaties: LTO - afdeling Steenwijkerland, KopTop, Natuurmonumenten, Staatsbosbeheer, Ondernemersplatform Steenwijkerland, Koninklijke Horeca Nederland - afdeling Steenwijkerland en Plaatselijke Belangenorganisaties. De gemeente en de provincie dragen bij aan de kosten van het Nationaal Park nieuwe stijl.

In de bijlage Verbonden Partijen wordt nader op de afzonderlijke verbonden partijen ingegaan.

Wat mag het kosten?

bedragen x € 1.000						
Aanvullend bestedingsplan -	Investering	S / I	Begroting	MJR	MJR	MJR
3. Werk aan de winkel			2019	2020	2021	2022
In begroting 2019-2022 opgenomen						
3.1. Acquisitie		S	50	50	50	50
3.2. Regio Zwolle (verhogen bedragen tot € 2 per inwoner)		S		43	43	43
3.3. Regio Zwolle (verhogen bedragen tot € 3 per inwoner)		S		43	43	43
3.4. Versterken regio Zwolle (bijdrage aan ontwikkelfonds)		S		38	38	38
3.5. Human Capital Agenda Regio Zwolle		S	80	80	80	80
3.6. Banenafpraak met het Rijk: Stimuleren bedrijfsleven		S	20	20	20	20
3.7. Steenwijkerlands model (participatie bedrijfsleven)		S		50	50	50
3.8. Medewerker recreatie en toerisme		S	81	81	81	81
3.9. Vervolg gebiedsgerichte aanpak Giethoorn		I	297			
3.9. Vervolg gebiedsgerichte aanpak Giethoorn	3.221	S	70	103	120	159
3.10. Uitvoeringsagenda integrale visie binnenstad Steenwijk		I	61	61		
Totaal aanvullend bestedingsplan	3.221		659	569	525	564

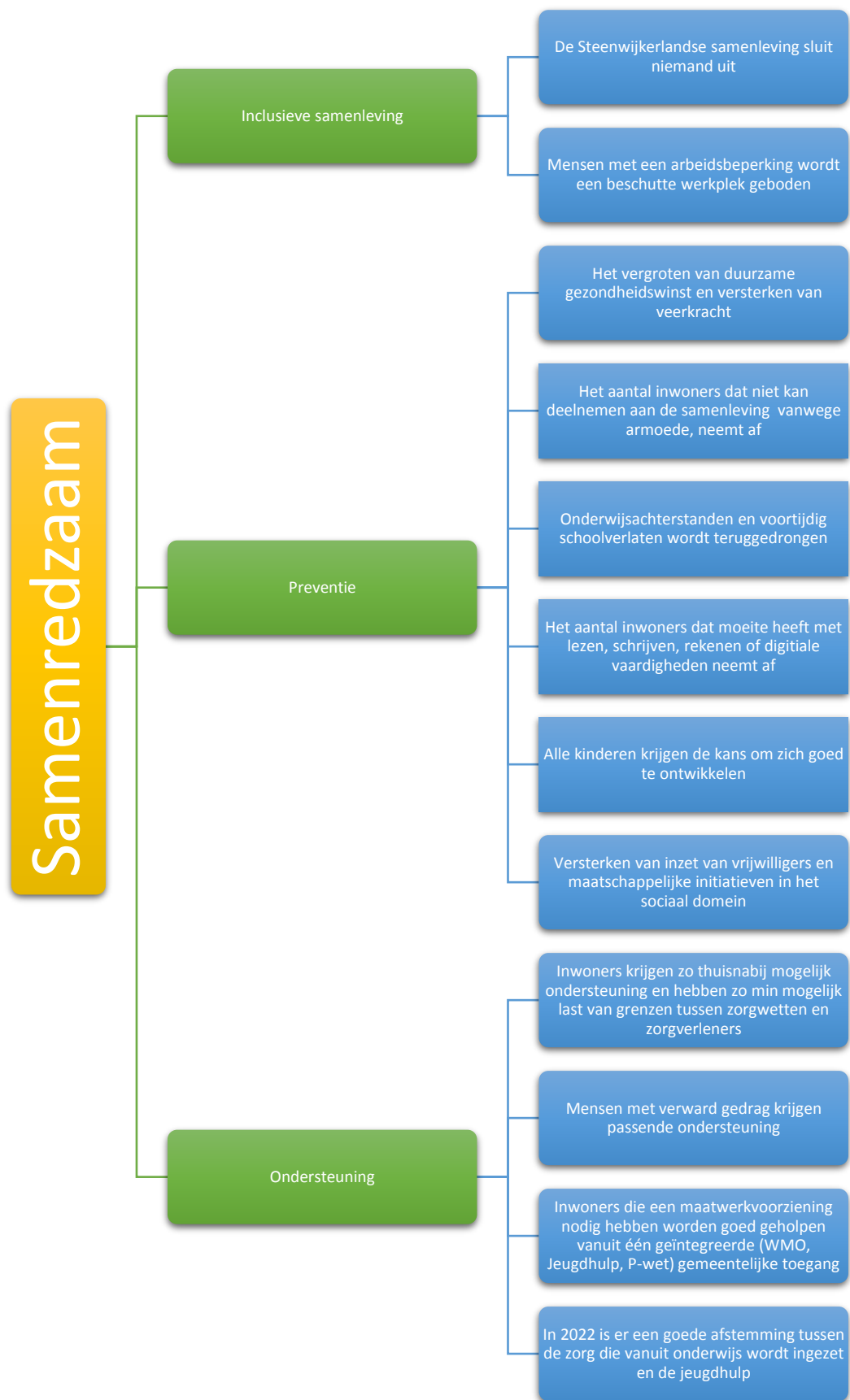
In paragraaf 3.3.6 is het volledige bestedingsplan opgenomen voor alle programma's, inclusief de bijbehorende toelichtingen.

⁵ Intergemeentelijke Sociale Dienst.

bedragen x € 1.000

Overzicht baten en lasten - 3. Werk aan de winkel	Rekening 2017	Begroting 2018	Begroting 2019	MJR 2020	MJR 2021	MJR 2022
Saldo van baten en lasten						
Lasten	- 7.016	- 10.479	- 8.317	- 8.529	- 8.159	- 7.319
Baten	7.802	7.394	6.560	6.533	6.656	5.962
Saldo van baten en lasten	785	- 3.085	- 1.757	- 1.996	- 1.502	- 1.357
Mutatie reserves						
Toevoegingen	-	- 259	- 972	- 674	- 586	- 731
Onttrekkingen	-	-	858	664	-	-
Mutatie reserves	-	- 259	- 114	- 10	- 586	- 731
Resultaat	785	- 3.344	- 1.870	- 2.006	- 2.088	- 2.088
Af: incidentele baten en lasten	-	-	-	-	-	-
Materieel resultaat	785	- 3.344	- 1.870	- 2.006	- 2.088	- 2.088

2.7. Programma 'Samenredzaam'

Wat zijn onze doelen en resultaten?

We willen een gemeente zijn waarin iedereen meedoet; een inclusieve samenleving die niemand uitsluit, waarin mensen zich kunnen ontplooiën, hun behoeften kunnen vervullen en waarin iedereen in gelijkwaardigheid samenleeft. Belangrijk is ook dat mensen zich (samen) verantwoordelijk voelen voor deze samenleving.

Wij willen participatie, zingeving, ontplooiing en samenredzaamheid bevorderen. Wij baseren ons hierbij op het concept van 'positieve gezondheid'. Gezondheid wordt gedefinieerd als het vermogen om je aan te passen en je eigen regie te voeren, in het licht van de sociale, fysieke en emotionele uitdagingen van het leven. Het is een integrale benadering, die kijkt naar alle levensdomeinen en oog heeft voor het potentieel van mensen.

Voor het bereiken van onze ambities is een brede, geïntegreerde blik, nodig waarbij diverse deelterreinen met elkaar in samenhang worden bekeken. Daarvoor is draagvlak bij partners in het veld en bij onze inwoners noodzakelijk. Samen dezelfde taal spreken en ons samen eigenaar (gaan) voelen van de maatschappelijke opgaven. Het werken aan gedeelde verantwoordelijkheid en partnerschap met inwoners en ketenpartners biedt ook een mooie kans om het beste van de werelden te combineren. Maar het gaat niet vanzelf. Nieuwe verhoudingen met inwoners en maatschappelijke partners - gebaseerd op vertrouwen, flexibiliteit en gedeeld eigenaarschap - vergen tijd en overleg. Elke routekaart naar resultaat (beleidsplan) zal dan een zekere mate van coproductie zijn.

Onze ambities zijn hieronder vertaald in een aantal doelen en concrete resultaten, onderverdeeld naar de 3 thema's uit het programma 'Samenredzaam': Inclusieve samenleving, Preventie en Ondersteuning.

Inclusieve samenleving:

Doel	De Steenwijkerlandse samenleving sluit niemand uit
Resultaten	- In 2019 heeft het college een plan van aanpak Inclusieve Gemeente vastgesteld, dat is opgesteld in samenspraak met doelgroepen. In dit plan van aanpak is dit doel nader uitgewerkt in concrete resultaten en staan de acties geformuleerd om deze resultaten te bereiken. - In 2020 is de gemeente een 'regenbooggemeente'.

Doel	Mensen met een arbeidsbeperking wordt een beschutte werkplek geboden
Resultaten	Het aantal nieuwe mensen met recht op beschut werk en daadwerkelijk een beschutte werkplek heeft, bedraagt minimaal het jaarlijks vastgestelde wettelijk verplichte aantal. Voor 2019 is dat 14.

Preventie:

Doel	Het vergroten van duurzame gezondheidswinst en versterken van veerkracht
Resultaten	- In 2019 wordt gestart met het actieprogramma 'gezonde leefstijl'. In dit actieprogramma staan concrete resultaten en acties benoemd. - In 2022 is benadering vanuit het (integrale) concept 'positieve gezondheid' in eerste en tweedelijnsondersteuning leidend

Doel	Het aantal inwoners dat niet kan deelnemen aan de samenleving vanwege armoede, neemt af
Resultaten	- In 2018 wordt het beleidsplan Herijking Armoedebeleid vastgesteld. Hierin staan concrete resultaten en acties benoemd. - Het aantal jeugdigen in gezinnen met armoederisico (zie Gemeentefonds) in Steenwijkerland neemt af (ten opzichte van het peiljaar 2018).

Doel	Onderwijsachterstanden en voortijdig schoolverlaten wordt teruggedrongen
Resultaten	- In 2019 worden de beleidsplannen Onderwijsachterstanden en Voortijdig schoolverlaten vastgesteld. Hierin worden de doelen en resultaten voor de komende vier jaar opgenomen. - Het percentage voortijdig schoolverlaters komt onder het regionale gemiddelde (in het schooljaar 2016-2017 lag dit voor de regio IJssel-Vecht op 1,45% en voor Steenwijkerland op 1,53%).

Doel	Het aantal inwoners dat moeite heeft met lezen, schrijven, rekenen of digitale vaardigheden neemt af
Resultaten	- Het in 2018 door de raad vastgestelde beleidsplan laaggeletterdheid, laaggecijferdheid en digitale vaardigheden wordt uitgevoerd. Hierin staan concrete resultaten en acties benoemd. - In de periode 2019 - 2022 nemen minimaal 600 inwoners deel aan een aanbod om taalvaardigheden te vergroten. - In de periode 2019 - 2022 nemen minimaal 150 inwoners deel aan een aanbod om rekenvaardigheden te vergroten en minimaal 150 inwoners nemen deel aan een aanbod om digitale vaardigheden te vergroten.

Doel	Alle kinderen krijgen de kans om zich goed te ontwikkelen
Resultaten	De ambitie is dat alle peuters deelnemen aan een voorschoolse voorziening.

Doel	Versterken van inzet van vrijwilligers en maatschappelijke initiatieven in het sociaal domein
Resultaten	- In 2019 is vrijwilligersbeleid beschreven en vastgesteld waarin doelen en resultaten voor de komende vier jaar staan beschreven. - In 2019 heeft het college haar visie op de gemeentelijke rol ten aanzien van maatschappelijke initiatieven in het sociaal domein vastgesteld.

Ondersteuning:

Doel	Inwoners krijgen zo thuis nabij mogelijk ondersteuning en hebben zo min mogelijk last van grenzen tussen zorgwetten en zorgverleners
Resultaten	- Het aantal verwijzingen van de huisarts naar individuele voorzieningen jeugdhulp GGZ neemt af (t.o.v. peiljaar 2017). - In 2022 zijn er op regelmatige basis afstemmingsoverleg tussen huisartsen, sociaal werk, wijkverpleging en de gemeentelijke toegang.

Doel	Mensen met verward gedrag krijgen passende ondersteuning
Resultaten	Het in 2018 vastgestelde actieplan 'Sluitende aanpak mensen met verward gedrag' wordt uitgevoerd. Hierin staan concrete resultaten en acties benoemd.

Doel	Inwoners die een maatwerkvoorziening nodig hebben worden goed geholpen vanuit één geïntegreerde (Wmo, Jeugdhulp, P-wet) gemeentelijke toegang,
Resultaten	▪ Vanaf 2020 is er sprake van één geïntegreerde toegang naar maatwerkvoorzieningen op het gebied van de WMO, Participatiewet en Jeugdwet. ▪ De gemeentelijke toegang is zowel fysiek als digitaal eenvoudig bereikbaar. ▪ In de geïntegreerde toegang wordt gewerkt met de omgekeerde toets (2020).

Doel	In 2022 is er een goede afstemming tussen de zorg die vanuit onderwijs wordt ingezet en de jeugdhulp
Resultaten	▪ In 2022 zijn er één of meerdere aanpakken ontwikkeld waarbij onderwijs en jeugdhulp gezamenlijk werken aan de ontwikkeling van kinderen die extra ondersteuning nodig hebben. In de aanpak(ken) zijn concrete resultaten benoemd.

Wat gaan we daar de komende jaren voor doen?

Vanaf 2019 gaan wij onder andere:

- Uitvoeren van de voorstellen uit de nota 'Herijking **Armoede- en minimabeleid** 2019-2022' die in oktober door de raad is vastgesteld. Onze insteek in dit nieuwe beleid is maatwerk, extra aandacht voor de jeugd en het richten op preventie en vroegtijdige signalering van schulden en armoede. Concrete maatregelen zijn onder meer verhoging van het norminkomen naar 130% voor echtparen met kinderen, een vergoeding voor bijzondere bijstand en minimaregelingen van 50% voor de doelgroep met een inkomensgrens tussen de 110 en 130% van de bijstandsnorm, meer rekening houden met schulden bij het toepassen van het beleid en handhaving van de vergoeding voor het eigen risico. Het nieuwe beleid gaat per 1 januari 2019 in.
- Een pilot uitvoeren voor een regionaal advies- en meldpunt **verward gedrag**. Achtergrond is dat het Rijk iedere gemeente de opdracht heeft gegeven om een sluitende en persoonsgerichte aanpak te realiseren voor mensen met verward gedrag. Het gaat dan om mensen die de grip op hun leven (dreigen te) verliezen waardoor het risico aanwezig is dat zij zichzelf of anderen schade berokkenen. Het meldpunt is 24/7 bereikbaar voor professionals en inwoners. In samenwerking met Sociaal Werk Op Kop is onze insteek daarnaast vooral ook gericht op preventie. De pilot is 1 september 2018 van start gegaan.
- De **digitale informatievoorziening vanuit het sociaal domein** versterken: denk hierbij aan de leesbaarheid voor laaggeletterden en mensen met een verstandelijke beperking. Ook horen hierbij digitale zoek- en vindfuncties en digitale vraagstelling en –afhandeling.
- De bestaande **aanpak laaggeletterdheid** versterken. De afgelopen vier jaar is de Steenwijkerlandse aanpak van laaggeletterdheid ontwikkeld. In het najaar van 2018 wordt een meerjarenbeleidsplan aan uw raad aangeboden. Belangrijke elementen in de aanpak zijn: verbreden van de aanpak naar laaggecijferdheid en digitale vaardigheden, het versterken van de signalering (en toeleiding) en het verbeteren van de taalvaardigheden zodat inwoners volwaardig kunnen deelnemen aan de samenleving.
- Samen met inwoners en organisaties een integrale agenda '**Ouder worden in Steenwijkerland**' ontwikkelen om ervoor te zorgen dat Steenwijkerland een gemeente is waar je goed en gezond ouder kunt worden. De agenda heeft betrekking op een veelheid van terreinen zoals wonen, sociale leefomgeving, deelname en bijdrage aan de samenleving, recreatie, ondersteuning en zorg.
- Samen met partijen als Wetland Wonen en Zorggroep Oude en Nieuwe Land realiseren van verschillende vormen van **inclusief wonen**. Dit heeft als doel dat mensen van verschillende leeftijden, achtergrond, met en zonder beperking zo lang mogelijk zelfstandig thuis wonen. Het concept van inclusief wonen gaat ervan uit dat dit vooral kan door samen te wonen en elkaar te ondersteunen en ontmoeten in praktische, sociale of maatschappelijk zin. Dit kan binnen een woongebouw, maar ook binnen een buurt of wijk.

- Een actieprogramma **Gezonde leefstijl** opstellen en starten met de uitvoering. In het actieprogramma leggen we verbinding tussen verschillende ontwikkelingen (onder andere de Omgevingswet) en beleidsterreinen en brengen we samenhang aan. Denk hierbij aan lokaal gezondheidsbeleid, preventieplatform, het programma 'Gezond in Steenwijkerland' en sport- en beweegbeleid.

Relatie met verbonden Partijen

Noordwestgroep

De Noordwestgroep is een sociaal werkontwikkelingsbedrijf. Het doel is om alle werkzoekenden, met passende hulp en ondersteuning, naar zinvol werk te leiden.

GGD IJsselland

De gemeente Steenwijkerland maakt deel uit van de Gemeenschappelijke Gezondheidsdienst (GGD). De GGD bewaakt, beschermt en bevordert de gezondheid van de ruim 500.000 inwoners van 11 gemeenten in IJsselland. Volgens de Wet publieke gezondheid hebben gemeenten de taak een GGD in stand te houden voor de uitvoering van taken op het gebied van de publieke gezondheidszorg. Dit is o.m. gericht op het bevorderen van de algemene gezondheid en het voorkomen van ziekten bij risicogroepen. Een belangrijke rol van de GGD is daarnaast monitoring en signalering.

Intergemeentelijke Sociale Dienst (IGSD) Steenwijkerland/Westerveld

De hoofdtaak van de IGSD is om inwoners van de gemeente Steenwijkerland die een beroep doen of willen doen op een bijstandsuitkering weer toe te leiden naar regulier, betaald werk. Mocht dit niet of niet direct lukken dan kan men een beroep doen op het vangnet van de sociale zekerheid, namelijk een bijstandsuitkering. Hierbij wordt dan wel een tegenprestatie verwacht om op die manier actief te blijven participeren in de samenleving. Daarnaast vervult de IGSD nog een actieve rol bij het armoede- en minimabeleid, inclusief de schuldhelpverlening.

RSJ IJsselland (voorheen BVO Jeugdzorg IJsselland)

De RSJ IJsselland is een samenwerkingsverband van 11 gemeenten in Overijssel. De RSJ voert voor 11 gemeenten een aantal bedrijfsvoeringstaken uit die verbonden zijn aan de inkoop en contractmanagement, financiële afhandeling en monitoring van de verstrekte individuele voorzieningen jeugdhulp. Jeugdhulp biedt extra ondersteuning aan kinderen en hun ouders bij het opgroeien en opvoeden tot zelfstandige volwassenen.

In de bijlage Verbonden Partijen wordt nader op de afzonderlijke verbonden partijen ingegaan.

Wat mag het kosten?

			bedragen x € 1.000			
Aanvullend bestedingsplan -			Begroting	MJR	MJR	MJR
4. Samenredzaam			2019	2020	2021	2022
In begroting 2019-2022 opgenomen						
4.1. Actieprogramma gezonde leefstijl	S		30	40	40	40
4.2. Toegankelijker informatievoorziening Sociaal domein	I		30			
4.3. Versterken aanpak laaggeletterdheid	S		200	183	183	183

bedragen x € 1.000

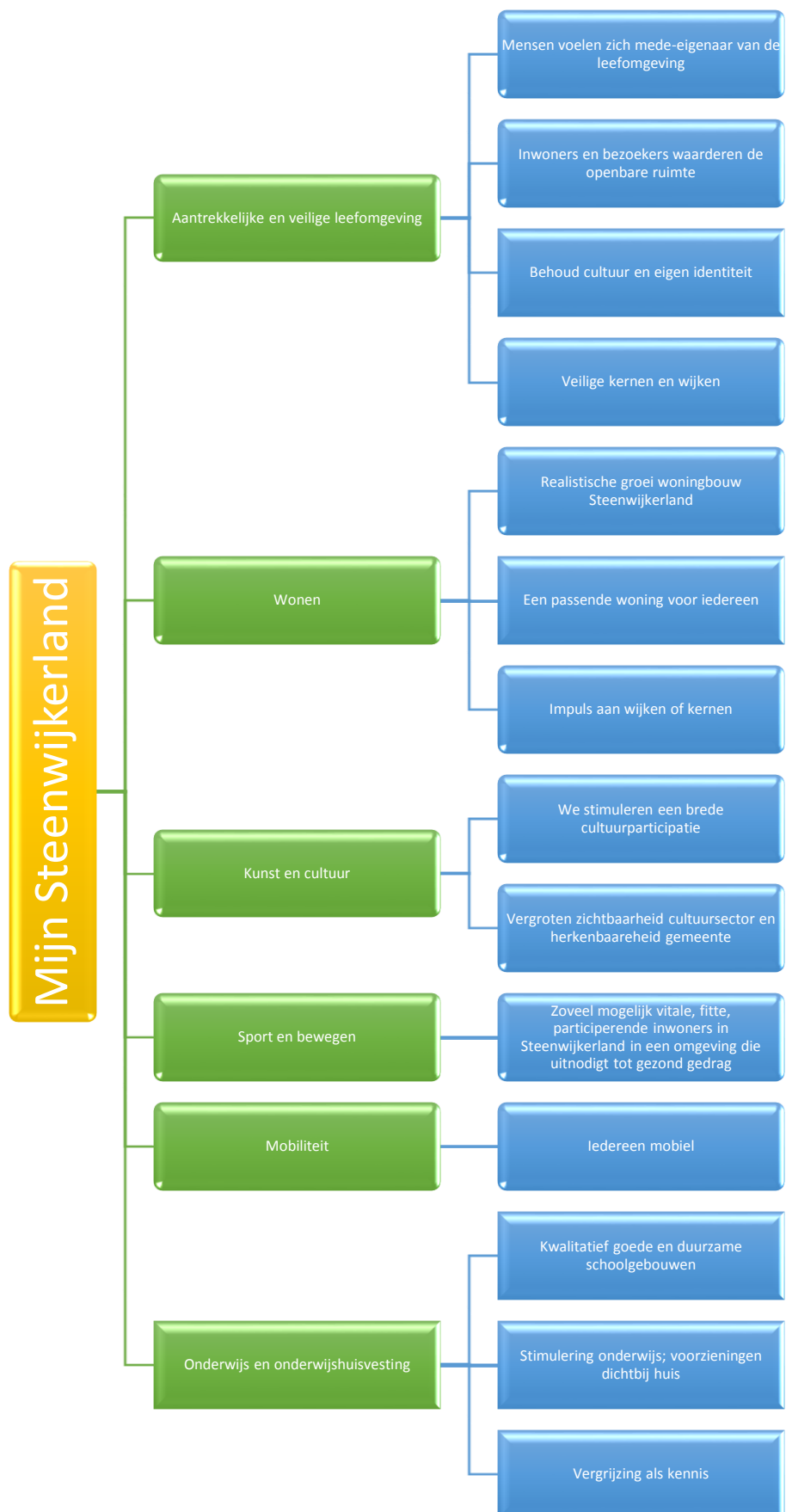
Aanvullend bestedingsplan -	Investering	S / I	Begroting 2019	MJR 2020	MJR 2021	MJR 2022
4. Samenredzaam						
4.4. Regenbooggemeente		I		25		
4.5. Strategische agenda ouderen		I	60			
4.6. Inclusief wonen						
4.7. Minimabeleid		S	264	264	264	264
4.8. Goede aansluiting ondersteuning en zorg		I	32	32	32	
4.9. Verward gedrag, wettelijke taak		S	32	30	18	18
4.10. Toezicht WMO (rechtmatigheid), wettelijke taak		S	27	27	27	27
4.11. Resultaatgerichte inkoop		I	140	140	140	
4.12. Transformatiebudget sociaal domein		I	135	135	135	
4.13. NoordWestGroep		S	123	- 6	- 92	- 107
4.14. Friciekosten implementatie integrale toegang (nu IGSD)		S	pm	pm	pm	pm
Totaal aanvullend bestedingsplan	-		1.073	870	747	425

In paragraaf 3.3.6 is het volledige bestedingsplan opgenomen voor alle programma's, inclusief de bijbehorende toelichtingen.

bedragen x € 1.000

Overzicht baten en lasten -	Rekening 2017	Begroting 2018	Begroting 2019	MJR 2020	MJR 2021	MJR 2022
4. Samenredzaam						
Saldo van baten en lasten						
Lasten	- 57.776	- 58.983	- 57.752	- 55.985	- 55.784	- 55.561
Baten	14.754	16.266	15.668	15.873	15.670	15.962
Saldo van baten en lasten	- 43.021	- 42.717	- 42.084	- 40.112	- 40.114	- 39.599
Mutatie reserves						
Onttrekkingen	-	-	1.837	832	307	-
Mutatie reserves	-	-	1.837	832	307	-
Resultaat	- 43.021	- 42.717	- 40.247	- 39.280	- 39.807	- 39.599
Af: incidentele baten en lasten	-	-	-	-	-	-
Materieel resultaat	- 43.021	- 42.717	- 40.247	- 39.280	- 39.807	- 39.599

2.8. Programma 'Mijn Steenwijkerland'

Wat zijn onze doelen en resultaten?

We willen dat mensen graag in Steenwijkerland wonen. Daar is het aangenaam leven in een gezonde, groene en verzorgde omgeving met goede voorzieningen, verspreid over de gemeente en een goede bereikbaarheid voor iedereen. Een gemeente met een rijk verenigingsleven, waar zelfontplooiing wordt gewaardeerd en gestimuleerd, net als eigen initiatief.

We zien dat de leefbaarheid verandert en soms onder druk komt te staan, onder andere als gevolg van demografische en economische trends en ontwikkelingen. Creatieve oplossingen zijn blijvend nodig om vitale kernen en wijken te behouden met oog voor de eigen identiteit en cultuur.

Vitale kernen en wijken voor iedereen, met speciale aandacht voor de woonmogelijkheden van onze jongeren en ouderen. Er is ruimte voor eigen initiatief, zelfregie en samenwerkingsvormen die de lokale samenhang ondersteunen. De gemeente heeft, als participerende overheid, een actief faciliterende en ondersteunende rol.

Aantrekkelijke en veilige leefomgeving:

Doel	Mensen voelen zich mede-eigenaar van de leefomgeving
Resultaten	▪ Beheer en/of onderhoud van de openbare ruimte door (groepen van) inwoners wordt toegejuicht. We ondersteunen jaarlijks tenminste één gezamenlijk aangedragen en substantieel bewonersinitiatief; ▪ In samenspraak met de kernen en wijken krijgt het gebiedsgericht werken handen en voeten. In 2020 start een pilot waarin een aantal pbw's inspraak krijgt in de prioritering van het uitvoeringsprogramma openbare ruimte voor hun gebied.

Doel	Inwoners en bezoekers waarderen de openbare ruimte
Resultaten	▪ De integrale visie openbare ruimte (IVOR) wordt in 2019 geactualiseerd. Actuele thema's als klimaat, biodiversiteit, vergrijzing, participatie en beweging krijgen hierin een duidelijke plek; ▪ We passen gedifferentieerd onderhoud toe in het openbaar groen, bijvoorbeeld door in overleg met pbw's bepaalde plaatsen bloemrijk in te richten; ▪ In 2022 is tenminste 60% van het bermbeheer gericht op biodiversiteit (in 2018 40%).

Doel	Behoud cultuur en eigen identiteit
Resultaten	▪ Behoud van ontmoetingsplekken (dorpshuizen en multifunctionele centra). Geen van deze voorzieningen sluit de deuren; ▪ Duurzaam landschapsbeheer: de pilot Willemsoord, waarbij inwoners, gemeente en provincie samenwerken aan duurzame streekeigen inrichting, krijgt vervolg in andere kernen/wijken; ▪ Beschoeiingen worden waar mogelijk omgezet in natuurlijke oevers. Waar dit niet kan, worden deze op een duurzame en streekeigen wijze vormgegeven. ▪ In Giethoorn worden ca. 40 bruggen vervangen. ▪ Gedifferentieerde welstand is in 2019 ingevoerd.

Doel	Veilige kernen en wijken
Resultaten	- De verkeersveiligheid in Steenwijkerland neemt toe ten opzichte van 2017. We inventariseren in 2019 de knelpunten en komen met een plan van aanpak hoe deze op te lossen; - In 2019 wordt een vervolgonderzoek uitgevoerd naar de haalbaarheid van een ontsluitingsweg Blokzijl en wordt er een besluit genomen over de realisatie; - Een pilot met de Stichting Innovatie Lokaal wordt in de periode 2019–2020 uitgevoerd.

Wonen:

Doel	Vergrijzing als kans
Resultaten	- Inventarisatie kansen vergrijzing met inwoners, zorg en ondernemers in 2019-2020; - Vertaling kansen in uitvoeringsplan 2020-2022.

Doel	Realistische groei woningbouw Steenwijkerland
Resultaten	- In 2020 ligt er een helder planologisch kader voor het toevoegen en splitsen van woningen in kernen en buitengebied ter verwerking in het Omgevingsplan; - In 2019 wordt een uitvoeringsprogramma woningbouw ontwikkeld voor kernen met een woningvraag op basis van woonbehoefte in gemeentelijke woonvisie en in samenwerking met inwoners; - In 2019 ligt er een gedragen investeringsplan sociale huur voor de noordelijke kernen en Steenwijk, met een toevoeging van nieuwbouw in de kernen Kuinre, Scheerwolde, Oldemarkt, Willemsoord en Steenwijk.

Doel	Een passende woning voor iedereen
Resultaten	- Het aantal sociale huurwoningen in Steenwijkerland blijft tenminste gelijk aan het niveau van 2017; - Prestatieafspraken Steenwijkerland 2018-2022 met de woningcorporaties worden conform uitgevoerd; - In 2019 wordt onderzoek uitgevoerd naar de behoefte aan en mogelijkheden voor duurzame en betaalbare woningen voor jongeren (koop en huur) en experimentele (beschutte) woonvormen voor ouderen en specifieke kwetsbare doelgroepen en wordt een plan van aanpak ontwikkeld; - Voor drie pilots inclusief wonen is in 2019 een plan van aanpak ontwikkeld dat in de jaren daarna wordt uitgevoerd; - Regeling startersleningen blijft behouden en we onderzoeken de toegevoegde waarde van een regeling blijversleningen met als doel dat ouderen zo lang mogelijk thuis kunnen blijven wonen; - De mismatch in de vraag en het aanbod wonen en zorg is in beeld in 2019 en een plan van aanpak in 2020, ontwikkeld in samenwerking met zorginstellingen en huisvestende partijen (zoals bijvoorbeeld woningbouwcoöperaties). - Huisvesting statushouders conform taakstelling.

Doel	Impuls aan wijken of kernen
Resultaten	- Wijkvernieuwing Steenwijk-West is afgerond in 2025; - De planvorming voor wijkvernieuwing in twee andere kernen en wijken is in 2020 opgesteld.

Kunst en Cultuur:

Doel	We stimuleren een brede cultuurparticipatie
Resultaten	- Met de bibliotheek, Scala en De Meenthe maken we in prestatiecontracten in 2019 afspraken over het bieden van breed cultuuraanbod en versterking van de cultuurparticipatie; - In 2020 wordt het subsidiebeleid ter versterking van de amateurkunst herzien.

Doel	Vergroten zichtbaarheid cultuursector en herkenbaarheid gemeente
Resultaten	- Instellen Culturele Raad/netwerkvorming in 2019; - Marketing en pr-plan opstellen ter profilering van de cultuursector in 2020; - Vaststellen beleid voor kunst in de openbare ruimte in 2021.

Sport en bewegen:

Doel	Zoveel mogelijk vitale, fitte, participerende inwoners in Steenwijkerland in een omgeving die uitnodigt tot gezond gedrag
Resultaten	- Behoud en instandhouding van het huidige niveau van sportaccommodaties; - Behoud en versterking recreatieve en sportieve infrastructuur (fietsen, wandelen en varen); - Ontmoetingsplekken in de openbare ruimte stimuleren jong en oud zich te bewegen; er wordt een pilot uitgevoerd; - Een in 2019 vastgesteld en breed gedragen sport- en beweegbeleid met bijbehorend uitvoeringsprogramma waar we uitvoering aan geven.

Mobiliteit:

Doel	Iedereen mobiel
Resultaten	- In 2020 wordt een strategische mobiliteitsvisie vastgesteld, gevolgd door een uitvoeringsplan; - De tevredenheid over de voet- en fietsinfrastructuur (fietspaden t.b.v. elektrische fietsen en voetpaden t.b.v. rollator) neemt toe ten opzichte van 2017; - In 2020 brengen we de knelpunten in kaart voor wat betreft de toegankelijkheid van de openbare ruimte en openbare gebouwen. En komen vervolgens met een plan van aanpak.

Onderwijs en onderwijshuisvesting:

Doel	Kwalitatief goede en duurzame schoolgebouwen
Resultaten	Het integraal huisvestingsplan onderwijs is vertaald in een uitvoeringsplan en fase 1 hiervan (plannen Tuk, Wanneperveen, De Gagels en Eekeringe) is in uitvoering.

Wat gaan we daar de komende jaren voor doen?

Vanaf 2019 gaan wij onder andere:

- **Planten van één- en meerjarige zomerbloeiërs** in de kernen mede n.a.v. de motie Fleurig Steenwijkerland. Deze maatregel draagt bij aan mooie, representatieve kernen voor de (toeristische) bezoekers aan Steenwijkerland.
- Starten van een **pilot openbare verlichting in Vollenhove** n.a.v. een initiatief van de Stichting Innovatie Lokaal. Met behulp van o.a. sensoren en glasvezel wordt het mogelijk om data te verzamelen en deze te gebruiken voor de aansturing van o.a. de verlichting. In de voormalige Rabobank in Vollenhove wordt een showroom ingericht waar inwoners worden geïnformeerd over de technische ontwikkelingen.
- Herinrichten **Kallenkote (fase II)** om de verkeersveiligheid te verbeteren.

- Een vervolgonderzoek laten uitvoeren voor het aanleggen van een **ontsluitingsweg rond Blokzijl**. Dit onderzoek is nodig om de kosten en consequenties beter in beeld te krijgen en het draagvlak te onderzoeken.
- **Abri's vervangen**, omdat voor goed openbaar vervoer goede haltevoorzieningen belangrijk zijn.
- In samenwerking met de inwoners van de verschillende kernen in Steenwijkerland gaan we de woningbouw behoefte uitwerken in concrete plannen per kern, de **locatieonderzoeken woningbouw kernen**. Dit is een nadere uitwerking van de Woonvisie Steenwijkerland 2018-2021 waarin op hoofdlijnen is weergegeven in welke kernen nog woonbehoefte is.
- Er wordt een inventarisatie '**huisvestingsopgave wonen en zorg**' uitgevoerd in samenwerking met huisvestende partijen (zoals woningbouwcoöporaties) en zorginstellingen. Op deze wijze wordt de mismatch tussen vraag en aanbod op het gebied van wonen en zorg in kaart gebracht. De inventarisatie resulteert in een plan van aanpak.
- **Bestemmingsplannen wijzigen** vanwege de behoefte om de komende 10 jaar circa 250 sociale huurwoningen te bouwen in de noordelijke kernen en Steenwijk.
- Afsluiten van prestatiecontracten met Scala, Bibliotheek en de Meenthe om te zorgen voor een zorgvuldig afgewogen **cultuuraanbod**⁶. Een aanbod dat zich richt op alle doelgroepen – jong én oud – met culturele activiteiten, evenementen en trainingen op verschillende niveaus. Daarnaast gaan wij een **culturele raad** instellen om de samenwerking met en tussen de culturele instellingen te bevorderen en de zichtbaarheid van de cultuursector en de herkenbaarheid van de gemeente te vergroten. Ter ondersteuning wordt een cultuurmakelaar aangesteld.
- Opstarten van een **nieuw sport- en beweegaanbod** waarmee we aansluiten bij de behoefte van mensen in de levensfasen werkend en/of mensen.
- **Investeren in een aantal schoolgebouwen** op grond van het IHP onderwijs Steenwijkerland 'Ruimte voor talent' (eerste fase). Het gaat hierbij om de volgende 4 scholen: nieuwbouw 't PuzzelsTuk, nieuwbouw de Lisdodde, nieuwbouw Johan Frisoschool en de Emmaschool op één locatie en uitbreiding locatie Oostwijkstraat Voortgezet Onderwijs.
- Bouwen van een **nieuwe school** voor het 't PuzzelsTuk in Tuk.
- Realiseren van een **Multifunctioneel centrum** in Tuk waarbij de school, de kinderopvang en het dorpshuis worden gecombineerd op één locatie.

Wat mag het kosten?

				bedragen x € 1.000			
Aanvullend bestedingsplan -		Investering	S / I	Begroting	MJR	MJR	MJR
5. Mijn Steenwijkerland				2019	2020	2021	2022
In begroting 2019-2022 opgenomen							
5.1. Aanjaagbudget voor het programma 'Mijn Steenwijkerland'			I	100	80	60	-
5.2. Investeringsopgave sociale huur			I	pm			
5.3. Blijverslening			S		pm	pm	pm
5.4. Essentaksterfte			I	100	100	100	
5.5. Hotspots en biodiversiteit, mede n.a.v. motie 'Fleurig Steenwijkerland'			I	100	100		

⁶ In de visie Kunst en cultuur in Steenwijkerland 2019-2022 hebben wij de ambitie uitgesproken een brede cultuurparticipatie te stimuleren.

bedragen x € 1.000

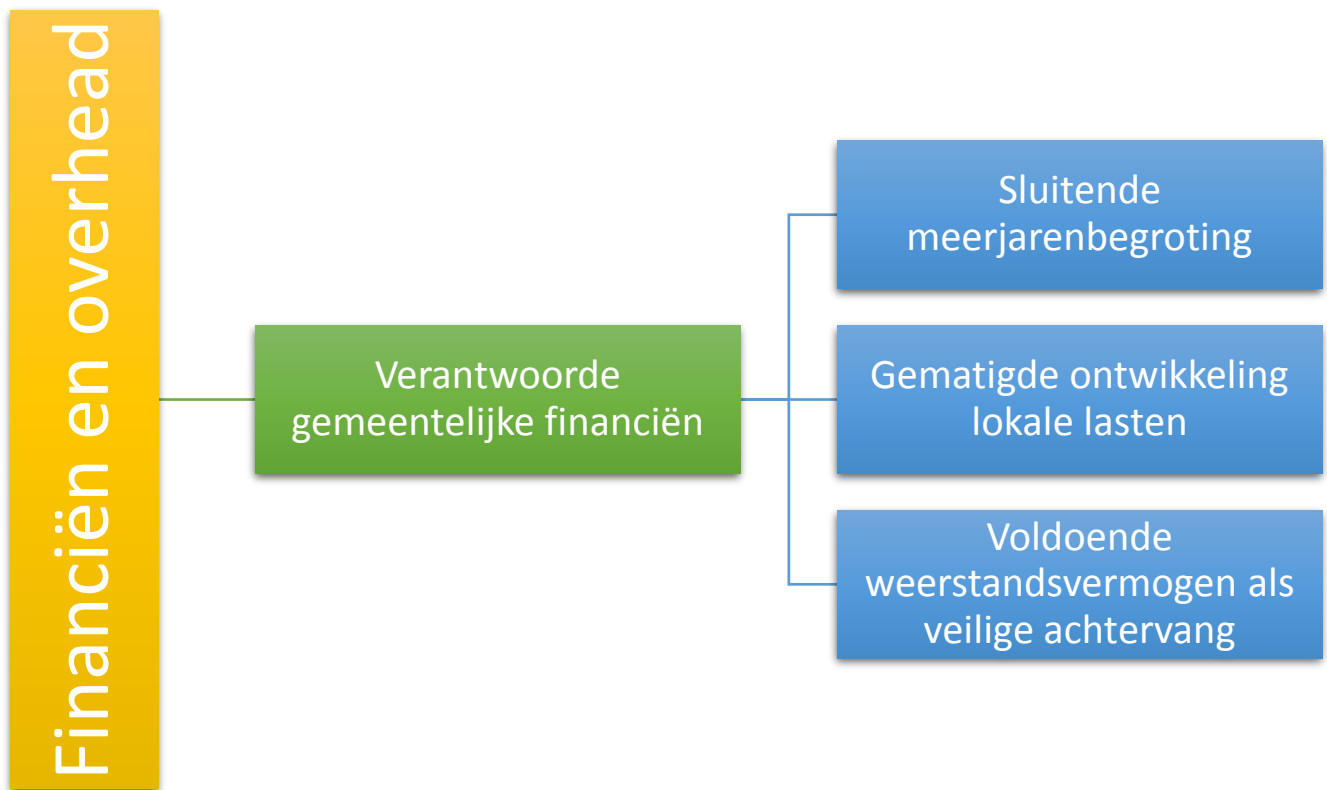
Aanvullend bestedingsplan -	Investering	S / I	Begroting 2019	MJR 2020	MJR 2021	MJR 2022
5. Mijn Steenwijkerland						
5.5. Hotspots en biodiversiteit, mede n.a.v. motie 'Fleurig Steenwijkerland' (onderhoudslasten)		S	9	18	18	18
5.6. Pilot openbare verlichting Vollenhove		I	50	50		
5.7. Stimuleringsbudget uitvoering Cultuurnota		S	60	60	60	60
5.8. Cultuurmakelaar		S	30	30	30	30
5.9. Zwembaden Waterwyck en Vollenhove		S	85	85	85	85
5.10. Vaktechnisch medewerker wegen en verkeer		S	68	68	68	68
5.10. Vaktechnisch medewerker wegen en verkeer		S	- 68	- 68	- 68	- 68
5.11. Coördinatie openbaar vervoer		S	50	50	50	50
5.12. Herinrichting Kallenkote, fase II	360	S			13	12
5.12. Herinrichting Kallenkote, fase II		S			- 65	
5.13. Onderzoek ontsluitingsweg Blokzijl		I	50			
5.14. Strategische mobiliteitsvisie		I	10			
5.15. Vervangen abri's	285	S	24	24	23	23
5.16. Impuls openbaar vervoer		S		pm	pm	pm
5.18. Investerings fietspaden		S				
5.19. IHP onderwijshuisvesting	16.800	S	226	466	685	689
5.19. IHP onderwijshuisvesting, eenmalige kosten		I	230	257	179	70
5.20. Meerkosten "t PuzzelsTuk" in Tuk: eenmalige meerkosten	1.590	S	76	75	74	73
5.20. Nieuwbouw "t PuzzelsTuk in Tuk: eenmalige meerkosten		I	115			
5.21. Multifunctioneel centrum Tuk	720	S	40	39	39	38
Totaal aanvullend bestedingsplan	19.756		1.354	1.434	1.350	1.148

In paragraaf 3.3.6 is het volledige bestedingsplan opgenomen voor alle programma's, inclusief de bijbehorende toelichtingen.

bedragen x € 1.000

Overzicht baten en lasten -	Rekening 2017	Begroting 2018	Begroting 2019	MJR 2020	MJR 2021	MJR 2022
5. Mijn Steenwijkerland						
Saldo van baten en lasten						
Lasten	- 21.615	- 26.487	- 24.741	- 23.524	- 22.611	- 23.617
Baten	8.812	9.058	8.443	7.841	7.200	7.695
Saldo van baten en lasten	- 12.803	- 17.429	- 16.297	- 15.682	- 15.411	- 15.922
Mutatie reserves						
Toevoegingen	-	-	- 200	- 50	-	-
Onttrekkingen	-	-	1.733	992	400	310
Mutatie reserves	-	-	1.533	942	400	310
Resultaat	- 12.803	- 17.429	- 14.765	- 14.741	- 15.011	- 15.612
Af: incidentele baten en lasten	-	-	-	-	-	-
Materieel resultaat	- 12.803	- 17.429	- 14.765	- 14.741	- 15.011	- 15.612

2.9 Programma 'Financiën en overhead'

In het Coalitieakkoord 'Door verbinding naar resultaat' is voor wat betreft de financiën een aantal uitgangspunten meegegeven aan het college:

1. Wij willen een solide financieel beeld voortzetten met een reëel sluitende meerjarenbegroting;
2. De algemene reserve zit nu op voldoende omvang en wij willen dat zo houden als een veilige achtervang;
3. De lokale lasten worden jaarlijks trendmatig aangepast en stijgen niet meer;
4. Financiële ruimte voor prioriteiten moet gevonden worden door herschikking;
5. Voor de uitvoering van de programma's wordt per programma een aanjaagbudget beschikbaar gesteld.

Deze uitgangspunten zijn hieronder vertaald in doelen en resultaten.

Wat zijn onze doelen en resultaten?

Doel	Sluitende meerjarenbegroting
Resultaten	▪ Een materieel en reëel sluitende begroting voor alle jaren is het uitgangspunt. Dat betekent dat de uitgaven en inkomsten structureel en reëel in evenwicht zijn.

Doel	Gematigde ontwikkeling lokale lasten
Resultaten	▪ Onroerend Zaakbelasting (OZB) jaarlijks niet meer dan trendmatig verhogen; ▪ Voor de Afvalstoffenheffing en de Rioolrechten worden wijzigingen in de kosten verhaald door de betreffende tarieven dienovereenkomstig aan te passen (gesloten huishouding). Om grote tariefschommelingen te voorkomen, wordt gebruik gemaakt van de voorziening Reiniging en de voorziening Riolerig.

Doel	Voldoende weerstandsvermogen als veilige achtervang
Resultaten	▪ Op basis van een goede en betrouwbare risicocontrole komen tot een juiste analyse, beoordeling en beheersing van risico's; ▪ Voldoende weerstandscapaciteit (algemene reserve en de ruimte binnen de OZB) om financiële tegenvallers op te kunnen vangen.

Een materieel en reëel sluitende begroting voor alle jaren is het uitgangspunt. Met deze begroting zijn wij daarin geslaagd. Om een goed beeld te krijgen van de gemeentelijke financiën hanteren wij verder een aantal financiële kengetallen: netto schuldquote, solvabiliteitsratio, grondexploitatie, structurele exploitatieruimte en belastingcapaciteit. In de paragraaf 4.2 'Weerstandsvermogen en risicobeheersing' zijn deze kengetallen opgenomen en wordt inzicht gegeven in het risicoprofiel van de gemeente. Daarmee wordt inzicht geboden in hoe robuust de begroting is.

Momenteel loopt een traject om onze inkomsten en uitgaven nader in beeld te brengen zodat we duidelijke keuzes kunnen maken waar we ons geld aan uitgeven. Dit mede omdat sommige van onze ambities nog nader moeten worden uitgewerkt in uitvoeringsplannen en daar middelen voor nodig zijn. Vragen die we stellen zijn bijvoorbeeld: Waar geven wij ons geld aan uit? Is dit wettelijk verplicht of niet? Sluit het aan bij onze ambities? In het voorjaar willen wij uw raad informeren over de uitkomsten en doen wij mogelijk voorstellen voor herprioritering.

We zijn terughoudend met het verhogen van de lokale lasten. Wij streven naar een gematigde ontwikkeling van de lasten die we in rekening brengen van inwoners en ondernemers. Zie in dat verband ook de paragraaf 4.1 'Lokale heffingen'.

Overhead

Met de term overhead worden alle kosten aangeduid die verband houden met de sturing en ondersteuning van de medewerker in het primaire proces. De kosten van sturing en ondersteuning van de directe medewerkers (overhead) bestaan onder andere uit loonkosten, ICT kosten en kosten voor huisvesting. Paragraaf 2.12. is gewijd aan het thema overhead en de kosten die daarmee zijn gemoeid.

Wat mag het kosten?

bedragen x € 1.000

Aanvullend bestedingsplan -	Investering	S / I	Begroting 2019	MJR 2020	MJR 2021	MJR 2022
6. Financiën en overhead						
In begroting 2019-2022 opgenomen						
6.1. Aanbesteding objectgerichte applicaties (nu Vicrea), exploitatie		S		60	105	130
6.1. Aanbesteding objectgerichte applicaties (nu Vicrea), investering	550	S		65	97	117
Totaal aanvullend bestedingsplan	550		-	125	202	247

In paragraaf 3.3.6 is het volledige bestedingsplan opgenomen voor alle programma's, inclusief de bijbehorende toelichtingen.

bedragen x € 1.000

Overzicht baten en lasten -	Rekening 2017	Begroting 2018	Begroting 2019	MJR 2020	MJR 2021	MJR 2022
6. Financiën en overhead						
Saldo van baten en lasten						
Lasten	- 16.575	- 15.358	- 16.481	- 16.687	- 16.758	- 16.658
Baten	81.562	82.153	83.811	84.052	84.443	84.826
Saldo van baten en lasten	64.987	66.795	67.330	67.365	67.684	68.168
Mutatie reserves						
Toevoegingen	- 14.722	- 4.233	-	-	-	-
Onttrekkingen	18.013	15.417	-	-	-	-
Mutatie reserves	3.291	11.185	-	-	-	-
Resultaat	68.278	77.980	67.330	67.365	67.684	68.168
Af: incidentele baten en lasten	3.914	- 163	- 161	-	-	-
Materieel resultaat	64.364	78.143	67.491	67.365	67.684	68.168

Verbonden Partijen

De volgende verbonden partijen leveren via het aandelendividend een bijdrage aan de gemeentelijke financiële positie:

- BNG Bank
- Enexis
- Rendo
- Vitens
- Rova
- Wadinko

In de begroting wordt rekening gehouden met het jaarlijks te ontvangen dividend. Dit dividend is uiteraard afhankelijk van de prestaties en winstgevendheid van deze ondernemingen en vormt daarmee een risico voor de begroting. Een belangrijk risico vormt op dit moment de beperking van verhoging van de tarieven, die de

Autoriteit Consument en Markt (ACM) (toezichthouder) de nutsbedrijven oplegt in verband met de lage rentestand. Dit heeft gevolgen voor het uit te keren dividend van deze bedrijven.

In de bijlage Verbonden Partijen wordt nader op de afzonderlijke verbonden partijen ingegaan.

2.10. Overzicht totale programmabegroting

In onderstaand overzicht is het materieel resultaat weergegeven voor de komende jaren. Deze is voor de jaren 2019 tot en met 2022 positief.

bedragen x € 1.000

Overzicht baten en lasten	Rekening 2017	Begroting 2018	Begroting 2019	MJR 2020	MJR 2021	MJR 2022
Programma's						
Lasten						
1. De inwoner op 1	- 8.436	- 10.898	- 10.134	- 8.724	- 8.842	- 8.712
2. Duurzaam	- 8.063	- 9.872	- 8.848	- 8.786	- 8.697	- 8.942
3. Werk aan de winkel	- 7.016	- 10.479	- 8.317	- 8.529	- 8.159	- 7.319
4. Samenredzaam	- 57.776	- 58.983	- 57.752	- 55.985	- 55.784	- 55.561
5. Mijn Steenwijkerland	- 21.615	- 26.487	- 24.741	- 23.524	- 22.611	- 23.617
6. Financiën en overhead	- 5	-	-	-	-	-
Totaal Lasten	- 102.911	- 116.719	- 109.792	- 105.547	- 104.094	- 104.151
Baten						
1. De inwoner op 1	2.203	2.736	3.196	2.078	2.336	2.204
2. Duurzaam	4.905	4.808	4.903	4.655	4.650	5.022
3. Werk aan de winkel	7.802	7.394	6.560	6.533	6.656	5.962
4. Samenredzaam	14.754	16.266	15.668	15.873	15.670	15.962
5. Mijn Steenwijkerland	8.812	9.058	8.443	7.841	7.200	7.695
6. Financiën en overhead	1.393	1.268	1.403	1.458	1.513	1.568
Totaal Baten	39.869	41.529	40.173	38.438	38.026	38.413
Totaal Programma's	- 63.043	- 75.191	- 69.619	- 67.110	- 66.068	- 65.738
Algemene dekkingsmiddelen						
Lasten						
Algemene dekkingsmiddelen	- 887	- 711	- 443	- 611	- 532	- 477
Overhead	- 15.685	- 15.353	- 16.415	- 16.327	- 16.478	- 16.432
Onvoorzien	- 162	516	1	- 0	- 0	- 0
Totaal Lasten	- 16.734	- 15.549	- 16.857	- 16.938	- 17.009	- 16.909
Baten						
Algemene dekkingsmiddelen	77.575	78.973	80.982	81.248	81.584	81.913
Overhead	2.328	1.867	1.427	1.347	1.346	1.346
Onvoorzien	265	45	-	-	-	-
Totaal Baten	80.168	80.886	82.409	82.594	82.931	83.259
Totaal Algemene dekkingsmiddelen	63.434	65.337	65.551	65.656	65.921	66.350
Mutatie reserves						
Toevoegingen	- 14.722	- 4.492	- 1.172	- 724	- 586	- 731
Onttrekkingen	18.013	15.417	5.354	2.537	757	435
Totaal Mutatie reserves	3.291	10.926	4.182	1.814	172	- 296
Saldo programmabegroting	3.682	1.072	115	360	25	316
Af: incidentele baten en lasten	3.914	- 163	- 161	-	-	-
Materieel resultaat	- 232	1.235	276	360	25	316

2.11. Overzicht algemene dekkingsmiddelen

Onderstaand overzicht biedt inzicht in de samenstelling van de algemene dekkingsmiddelen, inclusief de verplichte taakvelden voor overhead en onvoorzien.

bedragen x € 1.000

Algemene dekkingsmiddelen	Rekening 2017	Begroting 2018	Begroting 2019	MJR 2020	MJR 2021	MJR 2022
Algemene dekkingsmiddelen						
Uitkeringen Gemeentefonds						
Algemene uitkering	42.428	44.810	62.330	63.080	63.699	64.266
Integratie-uitkering Sociaal domein	25.045	24.872	8.700	8.331	8.163	7.928
Uitkeringen Gemeentefonds	67.473	69.683	71.029	71.411	71.862	72.194
Onroerende Zaak Belasting						
OZB woningen	4.142	4.210	4.239	4.239	4.239	4.239
OZB niet-woningen	2.827	2.881	2.884	2.884	2.884	2.884
Uitvoering wet WOZ	- 458	- 487	- 501	- 505	- 506	- 506
Onroerende Zaak Belasting	6.510	6.604	6.622	6.618	6.617	6.617
Belastingen overig						
Hondenbelasting	182	200	200	200	200	200
Bestrijding hondenpoep	- 11	- 15	- 15	- 15	- 15	- 15
Heffing en invordering overige belastingen	- 0	16	16	16	16	16
Overige	- 26	-	-	-	-	-
Belastingen overig	144	201	201	201	201	201
Treasury						
Dividend	2.626	2.648	2.428	2.421	2.350	2.350
Overige	- 66	77	259	- 16	22	74
Treasury	2.560	2.725	2.687	2.406	2.372	2.424
Totaal Algemene dekkingsmiddelen	76.687	79.212	80.539	80.637	81.052	81.436
Overhead						
Overhead	- 13.357	- 13.486	- 14.988	- 14.980	- 15.131	- 15.086
Totaal Overhead	- 13.357	- 13.486	- 14.988	- 14.980	- 15.131	- 15.086
Onvoorzien						
Onvoorzien	104	- 45	1	- 0	- 0	- 0
Totaal Onvoorzien	104	- 45	1	- 0	- 0	- 0
Totaal	63.434	65.681	65.551	65.656	65.921	66.350

2.12. Overhead

In het wijzigingsbesluit van 5 maart 2016 van het Besluit begroting en verantwoording (BBV) is onder meer bepaald dat er een beter inzicht in de kosten van de overhead moet worden verkregen. Om uw raad op eenvoudige wijze meer inzicht te geven in de totale kosten van de overhead voor de gehele organisatie en ook meer zeggenschap

over die kosten te geven, wordt voorgeschreven dat een apart overzicht wordt opgenomen van de kosten van de overhead.

Om te kunnen vaststellen welke kosten verband houden met de sturing en ondersteuning van het primaire proces en zodoende gerekend kunnen worden tot de overhead, wordt de volgende definitie gehanteerd: *Alle kosten die samenhangen met de sturing en ondersteuning van de medewerkers in het primaire proces.*

De kosten van sturing en ondersteuning van de directe medewerkers (overhead) bestaan in ieder geval uit:

- Loonkosten (onder meer: financiën, personeel en organisatie, inkoop, juridische zaken, leidinggevenden, bestuurszaken en bestuursondersteuning)
- ICT kosten
- Huisvesting en facilitaire zaken
- Uitbestedingskosten bedrijfsvoering
- Overige materiele kosten (waaronder tractie, gereedschappen, kantoorbenodigdheden)

Met deze definitie wordt een eenduidig inzicht geboden in de kosten die direct zijn toe te rekenen aan bepaalde taakvelden. In de praktijk zijn dit veelal loonkosten die direct zijn toe te rekenen tot bepaalde activiteiten binnen een van de bestuursprogramma's. Die kosten zijn dan ook opgenomen onder het desbetreffende programma en niet betrokken bij de berekening van het bedrag aan overhead.

In het BBV is één uitzondering gemaakt op het verplicht centraal begroten en verantwoorden van overhead. Dit betreft de toerekening van overhead aan de grondexploitaties en de investeringen. Deze uitzondering is gemaakt omdat het niet toerekenen van overhead aan dergelijke investeringen zou leiden tot een begrotingstekort. Voor de gemeente Steenwijkerland wordt rekening gehouden met een bedrag van € 0,7 miljoen in 2019. Dit bedrag loopt af tot circa € 0,4 miljoen in 2022. Reden hiervan is dat de raad op 11 april 2017 heeft besloten het prestatiecontract te beperken tot gesloten huishoudingen, de grondexploitaties en de subsidiabele projecten voor zover de toegerekende uren van deze projecten subsidieabel zijn. Mede doordat er minder uren 'doorbelast' kunnen worden, neemt het totaalbedrag aan overhead de komende jaren licht toe.

Zoals uit onderstaande tabel blijkt, bedragen de kosten voor overhead in totaal € 15,1 miljoen voor 2019. Uitgedrukt in een percentage van de totale exploitatielasten, vóór mutaties in de reserves, bedraagt de overhead 13%. Dit percentage komt overeen met het percentage voor 2018 dat is opgenomen in de programmabegroting 2018-2021.

bedragen x € 1.000				
Overhead	Begroting 2019	MJR 2020	MJR 2021	MJR 2022
A. Loonkosten overhead	- 11.631	- 11.753	- 11.794	- 11.922
B. ICT kosten	- 1.716	- 1.750	- 1.734	- 1.749
C. Huisvestingskosten	- 961	- 828	- 926	- 759
D. Uitbestedingskosten bedrijfsvoering	- 229	- 133	- 129	- 128
E. Overige materiele kosten	- 1.254	- 1.235	- 1.262	- 1.253
F. Prestatiecontract	655	405	405	405
Totaal overhead	- 15.135	- 15.294	- 15.441	- 15.406
(A) Totale lasten begroting (exclusief mutaties reserves)	- 118.253	- 117.662	- 117.540	- 116.719
(B) Totaal overhead	- 15.135	- 15.294	- 15.441	- 15.406
Totaal overhead / Totale lasten (B/A)	13%	13%	13%	13%

3. Financiële positie

3.1. Inleiding

In hoofdstuk 2.3. hebben wij reeds het meerjarenbeeld geschetst. In dit hoofdstuk wordt nader ingegaan op de totstandkoming van dit beeld. Bij de behandeling van de Perspectiefnota 2019-2022 heeft u ingestemd met de kaders voor de samenstelling van deze programmabegroting. Voor zover niet anders is vermeld zijn deze kaders dan ook gehanteerd. In onderstaande tabel zijn ze nogmaals weergegeven. Verder treft u in dit hoofdstuk een toelichting aan op de reguliere herijkingen en wordt nader ingegaan op de reserves en voorzieningen.

3.2. Uitgangspunten programmabegroting

Bij de samenstelling van de Programmabegroting 2019-2022 zijn de volgende uitgangspunten gehanteerd.

Uitgangspunten programmabegroting	Grondslag	
Raadsbesluiten	t/m raadsvergadering 10 juli 2018	
Looninflatie	3,0%	
Prijsinflatie inkomstenbudgetten	0,1%	
Prijsinflatie uitgavenbudgetten	0,1%	
Prijsinflatie grondexploitatie	2,0%	
Stijging opbrengsten grondexploitatie	1,5%	
Rente grondexploitaties	1,25%	
Rekenrente (omslagpercentage)	1,50%	
Marktrente	1,75%	
Prijsinflatie verstrekte subsidies	0,1%	
Prijsinflatie gemeentelijke belastingen en rechten	0,1%	
Areaaluitbreiding wegen en wegmeubilair, openbare verlichting en openbaar groen	-	
Tarief 2019 voor het prestatiecontract	€ 88,00	
Algemene uitkering uit het gemeentefonds	meicirculaire	
Aantal woonruimten per 1-1-2018 (geraamde groei 2018)	20.641	(117)
Aantal inwoners per 1-1-2018 (geraamde groei 2018)	43.768	(66)
Areaaluitbreiding riolering	-	

IGSD

In de Perspectiefnota 2019-2022 is een financiële tegenvaller bij de programmakosten van de IGSD aangekondigd. Indien de IGSD begroting ongewijzigd zou worden vastgesteld, dan zou dat negatieve financiële gevolgen voor de gemeente hebben. Dat laatste is het geval. Op 5 juli 2018 is de IGSD begroting ongewijzigd vastgesteld, waardoor wij in 2019 een bedrag van € 463.500 extra moeten bijdragen, aflopend tot een extra bedrag van € 348.200 in 2022., Zoals werd aangekondigd in de Perspectiefnota, zijn deze bedragen verwerkt in de programmabegroting.

3.3. Herijkingen

De herijkingen hebben betrekking op prijsmutaties, loonaanpassingen, autonome ontwikkelingen, kapitaallasten en beleidsbeslissingen. Verwezen wordt naar onderstaande tabel. Het totaal van de herijkingen is opgenomen in het meerjarenbeeld (hoofdstuk 2.3.).

bedragen x € 1.000

Herijkingen	Begroting	MJR	MJR	MJR
	2019	2020	2021	2022
Prijscompensatie (0,1%)	2	1	1	1
Prijscompensatie grondexploitatie	9	10	10	10
Looncompensatie (3%)	- 29	- 27	- 23	- 22
Autonome ontwikkelingen	- 353	903	750	969
Kapitaallasten	15	- 0	- 6	60
Rente	70	- 137	- 189	- 84
Totaal	- 287	750	543	934

3.3.1. Prijsmutaties

In de Perspectiefnota 2019-2022 is voor de uitgaven- en inkomstenbudgetten rekening gehouden met een trendmatige aanpassing van 0,1%. Dit uitgangspunt is ook voor de programmabegroting gehanteerd.

3.3.2. Autonome ontwikkelingen

Één van de posten in bovenstaande tabel met herijkingen is de post autonome ontwikkelingen. Onder autonome ontwikkelingen verstaan wij ontwikkelingen die onontkoombaar en niet te beïnvloeden zijn. Een specificatie van de autonome ontwikkelingen treft u onderstaand aan.

bedragen x € 1.000

Autonome ontwikkelingen	Begroting	MJR	MJR	MJR
	2019	2020	2021	2022
BUIG-middelen	230	414	807	1.099
Budget beschermd wonen	575	596		
Individuele voorzieningen jeugdhulp	- 1.000			
Voorziening Maatschappelijk Vastgoed	- 4	- 4	- 4	- 2
Exploitatie Regionaal Serviceteam Jeugdzorg IJsselland	- 80	- 80	- 80	- 80
Omgevingsdienst	- 15	- 15	- 15	- 15
Controleur openbare ruimte	- 20	- 20	- 20	- 20
Parkeren handhaving	- 10	- 10	- 10	- 10
Aanbesteding bermen	- 35	- 35	- 35	- 35
Bestrijden eikenprocessierups	- 20	- 20	- 20	- 20
Brand- en stormverzekering	- 17	- 17	- 17	- 17
Salarissen, budget voor periodieken				- 125
Aanpassen diverse premies	1	2	2	2
Areaaluitbreiding, extra uitgaven	- 32	- 32	- 32	- 32
Areaaluitbreiding, extra inkomsten (OZB)	25	25	25	25
Groei aantal toeristen, extra inkomsten (toeristenbelasting)	50	100	150	200
Totaal	- 353	903	750	969

3.3.3. Kapitaallasten / rente

Bij de berekening van de (verwachte) werkelijke rentelasten zijn de volgende uitgangspunten gehanteerd:

- het huidige saldo in rekening-courant bij de BNG;
- financiering van de investeringen met kasgeldleningen (looptijd < 1 jaar) tot de kasgeldlimiet van bijna € 11 miljoen tegen 0,4%;
- boven de kasgeldlimiet (looptijd > 1 jaar) wordt rekening gehouden met het rentepercentage van 1,75% over de aan te trekken leningen;
- de ontwikkelingen van de grondexploitaties;
- de (verwachte) werkelijke rente is berekend over de restant kredieten van voorgaande jaren, vervangingsinvesteringen 2019 en het Bestedingsplan 2019-2022. Het 1e jaar is gerekend met een half jaar rente.

3.3.4. Beleidsbeslissingen

Onder de noemer beleidsbeslissingen zijn de volgende onderwerpen gebracht.

bedragen x € 1.000				
Beleidsbeslissingen	Begroting	MJR	MJR	MJR
	2019	2020	2021	2022
Inzet budget bedrijfsvoering	401	411	411	411
Onttrekking reserve opvangen tekorten Sociaal Domein	425			
Verhogen tarief toeristenbelasting	55	60	70	75
Vrijval stelpost BCF (50%)	182	182	182	182
Totaal	1.063	653	663	668

Toelichting

Inzet budget bedrijfsvoering

In de afgelopen jaren hebben we binnen de bedrijfsvoering een positief saldo op de personeelslasten van gemiddeld € 400.000 gerealiseerd. Dit surplus biedt de mogelijkheid om scherper aan de wind zeilen. Het overschot is daarom binnen de bedrijfsvoering structureel ingezet voor personele claims, die de realisatie van een aanzienlijk deel van de bestuursambities mogelijk maakt.

Onttrekking 'Reserve opvangen tekorten Sociaal Domein'

In de Najaarsnota 2018 is een financiële mutatie opgenomen vanwege hogere uitgaven voor met name de Jeugdhulp voorzieningen. Voor 2018 is € 1.000.000 meer budget nodig. Deze ontwikkeling van stijgende uitgaven in de jeugdzorg is ook landelijk zichtbaar. Uit een eerste analyse lijkt naar voren te komen dat de stijging in de uitgaven wordt veroorzaakt door andere, duurdere dan wel zwaardere, inzet van zorg. In de Najaarsnota wordt als maatregel voorgesteld de begroting voor 2018 en 2019 met € 1.000.000 op te hogen en te zoeken naar beleidsmatige oplossingen. Bovendien is het onduidelijk of het Rijk de budgetten gaat bijstellen (omhoog of naar beneden).

Wij stellen voor om, in afwachting van de uitkomsten van het onderzoek naar de oorzaken van tekorten bij de Jeugdhulp, de extra uitgaven van € 1.000.000 alleen voor 2019 op te nemen in de begroting. Vanwege een meevaller van € 575.000 bij 'Beschermd wonen' in datzelfde jaar, moet nog voor € 425.000 dekking worden gevonden. Ons voorstel is om dat bedrag ten laste van de bestemmingsreserve 'Opvangen tekorten sociaal domein' te brengen.

Bij het vaststellen van de 'Nota Reserves en Voorzieningen 2017' in december 2017 is aan uw raad toegezegd het nut van deze bestemmingsreserve te herijken. Binnen het sociaal domein zijn de onzekerheden groot, zowel qua uitgavenramingen als de financiële middelen die we ontvangen van het Rijk. Wij stellen daarom voor de bestemmingsreserve 'Opvangen tekorten sociaal domein' nog minimaal twee jaar (tot en met 2020) in stand te houden om financiële tegenvallers op te kunnen vangen.

Verhogen tarief toeristenbelasting naar € 1,10

Het tarief van de toeristenbelasting is vastgelegd in de Verordening toeristenbelasting Steenwijkerland. In 2012 is het tarief voor de toeristenbelasting voor het laatst verhoogd van € 0,86 naar € 1,00. Vanaf dat moment is het tarief niet meer aangepast bijvoorbeeld voor inflatie-ontwikkelingen. Wij stellen voor het tarief met € 0,10 te verhogen naar € 1,10. Dit leidt jaarlijks tot circa € 50.000 aan extra inkomsten. De toename in de inkomsten vanaf 2020 wordt veroorzaakt door de groei van het aantal toeristen in ons gebied, met name in Giethoorn.

Vrijval stelpost BTW-compensatiefonds (50%)

Gemeenten declareren BTW terug op grond van het BTW compensatiefonds. Voor dit fonds geldt wel een maximaal te declareren bedrag. Zolang dit zogeheten plafond niet is bereikt, wordt het niet gebruikte gedeelte op begrotingsbasis toegevoegd aan de Algemene uitkering van het Gemeentefonds. Omgekeerd kan het ook zo zijn dat er meer wordt gedeclareerd dan het plafond. Dan vindt er een korting plaats op de Algemene uitkering. Door de mindere economische omstandigheden van de afgelopen jaren is dit plafond nimmer bereikt, maar komt het door de aantrekkende economie wel eerder in beeld. Tot en met 2018 is de ruimte onder het plafond, bij wijze van voorschot, onderdeel geweest van de Algemene uitkering. Met ingang van het jaar 2019 wordt geen rekening meer gehouden met bevoorschotting via de Algemene uitkering. Afrekening vindt dan plaats op rekeningbasis. Op basis van de laatst bekend zijnde gegevens over het jaar 2017 kan nog een bedrag opgenomen worden in de begroting van € 360.000 (100%). Voorzichtigheidshalve is er voor gekozen om een bedrag op te nemen van € 182.000.

3.3.6. Bestedingsplan 2019-2022

Deze begroting volgt op de PPN 2019-2022 die in juli met u is besproken en vastgesteld.

Uw raad heeft toen het bestedingsplan 2019-2022 vastgesteld. Ons college is verheugd te kunnen constateren dat de financiële situatie voor de komende jaren dusdanig positief is dat bovenop het bestedingsplan uit het voorjaar aanvullende investeringen mogelijk zijn. De incidentele en structurele lasten van het totale bestedingsplan zijn verwerkt in de programmabegroting.

bedragen x € 1.000						
Perspectiefnota 2019 - 2022	Investering	S / I	Begroting 2019	MJR 2020	MJR 2021	MJR 2022
In Perspectiefnota 2019-2022 opgenomen						
<u>Personele claims a.g.v. verander(en)de wet- en regelgeving:</u>						
Uitbreiding personeel ruimtelijke ordening		S	140	140	140	140
Externe projectleider Integrale Toegang		I	120			
Coördinator woonoverlast		S	76	76	76	76
Interne bewustwording informatiebeveiliging		S	25	25	25	25
Uitbreiding taakveld Openbare Orde en Veiligheid (OOV)		S	68	68	68	68
Uitbreiding taakveld vergunningverlening (bouw)		S	68	68	68	68

bedragen x € 1.000

Perspectiefnota 2019 - 2022	Investering	S / I	Begroting 2019	MJR 2020	MJR 2021	MJR 2022
<u>Overige personele claims m.b.t. uitvoering eerdere beleidskeuzes</u>						
Uitbreiding personeel dienstverlening (sjabloonbeheer)		S	16	16	16	16
Medewerker water en riolering		S	68	68	68	68
Uitvoeringsagenda integrale visie binnenstad Steenwijk		I	76	76		
Regisseur duurzaamheid (o.a. voor vervolg burgerbesluit G1000)		S	90	90	90	90
Totaal perspectiefnota 2019-2022	-		747	627	551	551

Bij de behandeling van de PPN 2019-2022 is geconstateerd dat in afwachting van de nadere uitwerking van het Coalitieakkoord de PPN een beleidsarm karakter heeft waarbij de nadruk ligt op het uitvoeringsjaar 2018. Wij hebben er toen voor gekozen om de besluitvorming over de claims voor 2019 en latere jaren in beginsel uit te stellen tot de behandeling van de Programmabegroting 2019-2022 als alle plannen bekend zijn. Dat laatste is nu het geval: de plannen zijn bekend en het overgrote deel kunnen we realiseren. Dit leidt tot het volgende aanvullend bestedingsplan:

bedragen x € 1.000

Aanvullend bestedingsplan	Investering	S / I	Begroting 2019	MJR 2020	MJR 2021	MJR 2022
In Begroting 2019-2022 opgenomen						
<u>1. De inwoner op 1</u>						
1.1. Aanjaagbudget voor het programma 'De inwoner op 1'		S	50	50	50	50
1.2. Bidbook 'Land v. Weerribben en Wieden; Poort v. Overijssel'	5.500	S	- 35	- 37	- 52	32
1.2. Bidbook 'Land v. Weerribben en Wieden; Poort v. Overijssel'		I	771	356	62	365
1.3. Omgevingswet Implementatie		S			pm	pm
1.3. Omgevingswet: Handhaving (nog) geen claims, maar een slimme projectmatige aanpak						
1.4. Professionalisering inzet SLOS		S		20	20	20
1.5. Uitbreiding personeel dienstverlening		S	60	60	60	60
1.6. Klantsignaalmanagement		S	75	50	50	50
1.7. Informatiegestuurd werken en analyse		I	100			
1.8. Nieuwbouw raadszaal		S	pm	pm	pm	pm
1.9. Dienstverlening op locatie (onderzoek)		I	25			
1.9. Dienstverlening op locatie (implementatie)		S		pm	pm	pm
1.10. Doorontwikkeling kernenbeleid		I	67			
<u>2. Duurzaam</u>						
2.1. Medewerker lokale initiatieven energietransitie		S	80	80	80	80
2.2. Investeren in zonnepanelen in tijd.opst. Gem.gronden: locatie Oldemarkt	1.200	S	pm	pm	pm	pm
2.3. Zon op dak van de Noordwestgroep	300	I	300			

Aanvullend bestedingsplan	Investering	S / I	Begroting 2019	MJR 2020	MJR 2021	MJR 2022
2.3. Korting op de gemeentelijke bijdrage Noordwestgroep		S		- 57	- 57	- 57
2.4. Pilot kleine windmolens	150	S	pm	pm	pm	pm
2.5. Routekaart EnergieNeutraal Maatsch. Vastgoed 2050	2.064	S	35	69	102	135
2.6. Revolving fund verduurzamen	1.000	S	pm	pm	pm	pm
2.7. Opstellen beleid duurzame monumenten		I	20			
2.8. Opstellen warmtetransitieplan		I	50			
2.8. Uitvoering warmtetransitieplan		S		pm	pm	pm
2.9. Uitvoering laadpalen		I	10			
2.9. Bestaand budget		I	- 10			
2.10. Gemeentelijk wagenpark elektrisch		S	50	50	50	50
2.10. Gemeentelijk wagenpark elektrisch		S		pm	pm	pm
2.11. Living Lab		S	60	60	60	60
2.12. Zichtbaar energieloket (incl. energiewinkel en -bus)		S	60	60	60	60
2.13. Pilot energieadvies en ondersteuning		I	50	50	50	-
2.14. Uitvoeren plan van aanpak 'asbest van het dak'		S	55	55	55	55
2.15. Specialist circulaire economie		S	50	50	50	50
3. Werk aan de winkel						
3.1. Acquisitie		S	50	50	50	50
3.2. Regio Zwolle (verhogen bedragen tot € 2 per inwoner)		S		43	43	43
3.3. Regio Zwolle (verhogen bedragen tot € 3 per inwoner)		S		43	43	43
3.4. Versterken regio Zwolle (bijdrage aan ontwikkelfonds)		S		38	38	38
3.5. Human Capital Agenda Regio Zwolle		S	80	80	80	80
3.6. Banenafpraak met het Rijk: Stimuleren bedrijfsleven		S	20	20	20	20
3.7. Steenwijkerlands model (participatie bedrijfsleven)		S		50	50	50
3.8. Medewerker recreatie en toerisme		S	81	81	81	81
3.9. Vervolg gebiedsgerichte aanpak Giethoorn		I	297			
3.9. Vervolg gebiedsgerichte aanpak Giethoorn	3.221	S	70	103	120	159
3.10. Uitvoeringsagenda integrale visie binnenstad Steenwijk		I	61	61		
4. Samenredzaam						
4.1. Actieprogramma gezonde leefstijl		S	30	40	40	40
4.2. Toegankelijker informatievoorziening Sociaal domein		I	30			
4.3. Versterken aanpak laaggeletterdheid		S	200	183	183	183
4.4. Regenbooggemeente		I		25		
4.5. Strategische agenda ouderen		I	60			
4.6. Inclusief wonen						
4.7. Minimabeleid		S	264	264	264	264
4.8. Goede aansluiting ondersteuning en zorg		I	32	32	32	

Aanvullend bestedingsplan	Investering	S / I	Begroting 2019	MJR 2020	MJR 2021	MJR 2022
4.9. Verward gedrag, wettelijke taak		S	32	30	18	18
4.10. Toezicht WMO (rechtmatigheid), wettelijke taak		S	27	27	27	27
4.11. Resultaatgerichte inkoop		I	140	140	140	
4.12. Transformatiebudget sociaal domein		I	135	135	135	
4.13. NoordWestGroep		S	123	- 6	- 92	- 107
4.14. Frictiekosten implementatie integrale toegang (nu IGSD)		S	pm	pm	pm	pm
5. Mijn Steenwijkerland						
5.1. Aanjaagbudget voor het programma 'Mijn Steenwijkerland'		I	100	80	60	-
5.2. Investeringsopgave sociale huur		I	pm			
5.3. Blijverslening		S		pm	pm	pm
5.4. Essentaksterfte		I	100	100	100	
5.5. Hotspots en biodiversiteit,mede n.a.v. motie 'Fleurig Steenwijkerland'		I	100	100		
5.5. Hotspots en biodiversiteit,mede n.a.v. motie 'Fleurig Steenwijkerland' (onderhoudslasten)		S	9	18	18	18
5.6. Pilot openbare verlichting Vollenhove		I	50	50		
5.7. Stimuleringsbudget uitvoering Cultuurnota		S	60	60	60	60
5.8. Cultuurmakelaar		S	30	30	30	30
5.9. Zwembaden Waterwyck en Vollenhove		S	85	85	85	85
5.10. Vaktechnisch medewerker wegen en verkeer		S	68	68	68	68
5.10. Vaktechnisch medewerker wegen en verkeer		S	- 68	- 68	- 68	- 68
5.11. Coördinatie openbaar vervoer		S	50	50	50	50
5.12. Herinrichting Kallenkote, fase II	360	S			13	12
5.12. Herinrichting Kallenkote, fase II		S			- 65	
5.13. Onderzoek ontsluitingsweg Blokzijl		I	50			
5.14. Strategische mobiliteitsvisie		I	10			
5.15. Vervangenabri's	285	S	24	24	23	23
5.16. Impuls openbaar vervoer		S		pm	pm	pm
5.18. Investerings fietspaden		S				
5.19. IHP onderwijshuisvesting	16.800	S	226	466	685	689
5.19. IHP onderwijshuisvesting, eenmalige kosten		I	230	257	179	70
5.20. Meerkosten "t PuzzelsTuk" in Tuk: eenmalige meerkosten	1.590	S	76	75	74	73
5.20. Nieuwbouw "t PuzzelsTuk in Tuk: eenmalige meerkosten		I	115			
5.21. Multifunctioneel centrum Tuk	720	S	40	39	39	38
6. Financiën en overhead						
6.1. Aanbesteding objectgerichte applicaties (nu Vicrea), exploitatie		S		60	105	130

bedragen x € 1.000

Aanvullend bestedingsplan	Investering	S / I	Begroting 2019	MJR 2020	MJR 2021	MJR 2022
6.1. Aanbesteding objectgerichte applicaties (nu Vicrea), investering	550	S		65	97	117
Totaal begroting 2019-2022	33.741		5.008	3.913	3.465	3.394
Dekking ten laste van begrotingssaldo						
Begrotingssaldo		S	1.715	2.116	2.296	2.549
Totaal dekking ten laste van begrotingssaldo			1.715	2.116	2.296	2.549
Dekking Reserves						
Algemene reserve vrij besteedbaar		I	2.892	1.386	758	435
Totaal dekking incidenteel			2.892	1.386	758	435
Dekking bedrijfsvoering						
Ten laste van de bedrijfsvoering		S	401	411	411	411
Totaal dekking bedrijfsvoering			401	411	411	411
Totaal financiële dekking			5.008	3.913	3.465	3.394

Een aantal onderwerpen dient nog nader te worden uitgekristalliseerd waarbij incidenteel middelen zijn toegekend voor planuitwerking. Wij zullen de plannen aan uw raad presenteren voordat we tot uitvoering over gaan. Dit kan meerjarige financiële consequenties hebben waar nu nog geen rekening mee is gehouden. Wel hebben in die gevallen een zogenaamde 'PM-reeks' opgenomen waarmee we aangeven dat er bijvoorbeeld bij de PPN 2020-2023 financiële middelen worden aangevraagd als de plannen bekend zijn. Overigens loopt op dit moment een traject om onze inkomsten en uitgaven nader in beeld te brengen. Mogelijk leidt dit tot voorstellen voor herprioritering van bestaande plannen in relatie tot de plannen die er volgend voorjaar liggen.

Zoals al is aangekondigd in het Coalitieakkoord maken we in sommige gevallen gebruik van 'aanjaagbudget'. Een voorbeeld is om in samenwerking met inwoners van de verschillende kernen van Steenwijkerland de behoefte aan woningen nader in beeld te brengen. Wat zijn geschikte locaties voor nieuwbouw of transformatie? Een ander voorbeeld is het opstarten van een nieuw sport- en beweegaanbod. Daar is stimuleringsbudget voor nodig.

3.4. Vervangingsinvesteringen

In de Programmabegroting 2019-2022 zijn op basis van meerjarige plannen voor vervangingsinvesteringen voor de jaren 2019 en volgende de kapitaallasten van de geplande investeringen voor 2020, 2021 en 2022 gereserveerd. Wij verwijzen u naar bijlage 2 van deze begroting. Het betreffen de vervangingsinvesteringen voor:

- Tractie;
- ICT;
- Begraafplaatsen;

- Huishoudelijke dienst.

De meerjarige vervangingsinvesteringsplannen zijn voor de Programmabegroting 2019-2022 geactualiseerd. De kapitaallasten voortvloeiende uit de vervangingsinvesteringen voor 2019 kunnen volledig worden gedekt uit de gereserveerde vrijvallende kapitaallasten. Voor 2019 stellen wij voor de volgende kredieten beschikbaar te stellen:

bedragen x € 1.000

Kredieten 2019	Investering
Bedrijfsmiddelen	
Tractie	50
ICT	465
Huishoudelijke dienst	-
Begraafplaatsen	25
Totaal beschikbaar te stellen krediet	540

3.5. Financiering

Om investeringen te kunnen doen wordt meestal geleend. Bij het aantrekken van financieringsmiddelen wordt op basis van de geldende rentetarieven op de geld- en kapitaalmarkt en de te verwachten liquiditeitsbehoefte een financieringsconstructie gekozen, die optimaal aansluit bij eerdergenoemde behoefte en in de pas loopt met de wettelijke voorschriften. In 2018 hebben we een langlopende geldlening aangetrokken ter financiering van onze investeringen. Het betreft een lening van € 6 miljoen met een looptijd van 25 jaar.

3.6. Reserves en voorzieningen

Per 1 januari 2019 bedraagt de vermogenspositie naar verwachting € 44,5 miljoen (excl. voorzieningen). Het meerjarig verloop van de reserves en voorzieningen is opgenomen in bijlage 5.

bedragen x € 1.000

	Realisatie	Begroting	Begroting	MJR	MJR	MJR
Reserves en voorzieningen	Ultimo	Ultimo	Ultimo	Ultimo	Ultimo	Ultimo
	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Reserves						
Saldo rekening	3.682	- 0	- 0	- 0	- 0	- 0
Algemene reserve	34.123	30.032	26.625	25.011	24.839	25.135
Bestemmingsreserves overig	17.618	14.466	13.691	13.491	13.491	13.491
Totaal Reserves	55.423	44.498	40.316	38.502	38.330	38.626
Voorzieningen						
Voorzieningen	7.516	8.520	7.420	7.271	6.924	6.423
Totaal Voorzieningen	7.516	8.520	7.420	7.271	6.924	6.423
Totaal	62.940	53.018	47.736	45.773	45.254	45.049

3.6.1. Verloop algemene en bestemmingsreserves

Het BBV onderscheidt de volgende reserves:

- algemene reserve(s)
- de bestemmingsreserves

In onderstaande toelichting wordt nader ingegaan op een aantal algemene en bestemmingsreserves.

Algemene reserves

Algemene reserve vaste buffer

In de nota Reserves en Voorzieningen 2017 is vastgelegd dat de norm voor de Algemene reserve vaste buffer 15% van de som van de algemene uitkering uit het Gemeentefonds en de opbrengst onroerende-zaakbelastingen (OZB) bedraagt⁷. Om veelvuldige toevoegingen en onttrekkingen aan genoemde reserve te voorkomen als gevolg van fluctuaties in de algemene uitkering en de opbrengst OZB wordt een ondergrens en een bovengrens van 5% gehanteerd. Beneden de 10% moet de reserve worden gevoed en boven de 15% kan het meerdere voor incidentele doeleinden worden ingezet, met inachtneming van het gemeentelijk risicoprofiel.

bedragen x € 1.000		
Norm Algemene reserve vaste buffer		Begroting 2019
Grondslag normbepaling		
Algemene uitkering uit gemeentefonds		62.330
Integratie-uitkering sociaal domein		8.700
Opbrengst Onroerende-zaakbelasting		7.123
Totaal Grondslag normbepaling		78.152
Afwijking t.o.v. norm		
Norm	15,0%	11.723
Algemene reserve vaste buffer per ultimo 2018	14,3%	11.166
Afwijking t.o.v. norm (lager)		557

Uit het overzicht blijkt de stand van de algemene reserve ultimo 2018 iets onder de norm van 15% ligt, maar met 14,3% nog ruim boven de ondergrens van 10%.

Algemene reserve vrij besteedbaar

De Algemene reserve vrij besteedbaar bedraagt per ultimo 2022 circa € 13,4 miljoen.

Bedrijfsreserve

Het saldo van de bedrijfsreserve bedraagt per 1-1-2019 het maximaal afgesproken bedrag van € 0,5 miljoen.

⁷ In december 2017 heeft uw raad de genoemde nota vastgesteld. De norm van de Algemene reserve vaste buffer is toen verhoogd van 10% naar 15% vanwege het opheffen van de 'algemene reserve Grondbedrijf'.

Bestemmingsreserves

Een aantal bestemmingsreserves uit het overzicht in bijlage 5 wordt hieronder toegelicht.

Reserve Frictie samenvoeging IGSD/NWG.

In de Perspectiefnota 2019-2022 heeft uw raad besloten om een bedrag van € 120.000 voor een externe projectleider 'integrale toegang' ten laste van de Reserve 'Frictie samenvoeging IGSD/NWG te brengen. Ultimo 2019 is de hoogte van de reserve dan nihil.

Reserve opvangen tekorten sociaal domein

Uw raad wordt gevraagd in te stemmen met een onttrekking van € 425.000 uit de bestemmingsreserve 'opvangen tekorten sociaal domein' in 2019 (zie paragraaf 3.3.4 met beleidsbeslissingen). Ultimo 2019 resteert dan een bedrag van bijna € 1,9 miljoen. Bij het vaststellen van de 'Nota Reserves en Voorzieningen 2017' in december 2017 is aan uw raad toegezegd het nut van deze bestemmingsreserve te herijken. Binnen het sociaal domein zijn de onzekerheden groot, zowel qua uitgavenramingen als de financiële middelen die we ontvangen van het Rijk. Uw raad wordt daarom gevraagd de bestemmingsreserve 'Opvangen tekorten sociaal domein' nog minimaal twee jaar (tot en met 2020) in stand te houden om financiële tegenvallers op te kunnen vangen.

Reserve Volkshuisvesting.

Het saldo bedraagt per 1 januari 2019 € 9,4 miljoen. Hierbij is nog geen rekening gehouden met toekomstige ontwikkelingen in het kader van startersleningen, blijversleningen en impuls sociale huurwoningen. Op 28 februari 2017 heeft u voor de komende jaren voor respectievelijk € 230.000 en € 200.000 uit deze reserve beschikbaar gesteld ten behoeve van de uitvoering van de integrale visie op de binnenstad. Eind 2020 bedraagt de reserve € 8,9 miljoen.

3.6.2. Verloop voorzieningen

Voorzieningen worden onder meer gevormd wegens:

- verplichtingen en verliezen waarvan de omvang op de balansdatum onzeker is, doch redelijkerwijs is te schatten;
- op de balansdatum bestaande risico's ter zake van bepaalde te verwachten verplichtingen of verliezen waarvan de omvang redelijkerwijs is te schatten;
- kosten die in een volgend begrotingsjaar worden gemaakt, mits het maken van die kosten zijn oorsprong mede vindt in het begrotingsjaar of in een voorafgaand begrotingsjaar en de voorziening strekt tot gelijkmatige verdeling van lasten over een aantal begrotingsjaren.

Evenals bij de reserves treft u onderstaand ook een toelichting aan op de meest in het oog springende voorzieningen.

Voorziening onderhoud wegen

De omvang van de voorziening is gebaseerd op een meerjarig onderhoudsplan met een looptijd van 10 jaar. Dit plan wordt jaarlijks herijkt en voor zover deze herijking invloed op de hoogte van de voorziening heeft wordt deze bij de samenstelling van de jaarrekening bijgesteld. In 2018 is een bedrag van € 1,5 miljoen gestort in deze voorziening. Aan de hand van het jaarlijkse uitvoeringsplannen openbare ruimte zal het meerjarig verloop van de voorziening in beeld worden gebracht. Deze uitvoeringsplannen worden ter kennisname aan de raad aangeboden.

Voorziening Speeltoestellen

De omvang van de voorziening is gebaseerd op een meerjarig onderhoudsplan met een looptijd van 10 jaar. Dit plan wordt jaarlijks herijkt en voor zover deze herijking invloed op de hoogte van de voorziening heeft wordt deze bij de samenstelling van de jaarrekening bijgesteld.

Voorziening Maatschappelijk vastgoed.

De omvang van de voorziening is gebaseerd op een meerjarig onderhoudsplan met een looptijd van 10 jaar. Dit plan wordt jaarlijks herijkt en voor zover deze herijking invloed op de hoogte van de voorziening heeft wordt deze bij de samenstelling van de jaarrekening bijgesteld.

Voorziening Reiniging

De exploitatiesaldi worden ten gunste of ten laste van de egalisatievoorziening reiniging gebracht. Er vindt in 2019 een onttrekking van € 156.000 aan de voorziening plaats. In paragraaf 4.1.7 Afvalstoffenheffing wordt een nadere toelichting gegeven.

Voorziening Riolering

De exploitatiesaldi worden ten gunste of ten laste van de egalisatievoorziening riolering (exploitatie) gebracht. Er vindt in 2019 een onttrekking van € 343.000 aan de voorziening plaats. In paragraaf 4.1.8 Rioolheffing wordt een nadere toelichting gegeven.

Voorziening wachtgelden collegeleden

De wachtgeldverplichtingen van voormalige bestuurders lopen tot en met 2021. Per 1 januari 2019 heeft de voorziening een omvang van € 476.000. De berekening is gebaseerd op de maximaal mogelijke omvang van de wachtgeldverplichting. Jaarlijks wordt de omvang van deze voorziening geactualiseerd, waarbij neveninkomsten en het aannemen van een nieuwe dienstbetrekking wordt meegewogen.

Voorziening pensioen wethouders

Op grond van de wet APPA (algemene pensioenwet politieke ambtsdragers) is de gemeente verplicht om een voorziening te treffen voor wethouders om hen in staat te stellen hun pensioen over te dragen aan een pensioeninstelling. Indien dit gebeurt is een eenmalige afkoopsom benodigd. Op dit moment is de gemeente voor de bestuurders die hieraan niet de voorkeur geven, na het bereiken van de pensioengerechtigde leeftijd, verplicht pensioen uit te betalen. Het gereserveerde bedrag gaat vervolgens over naar de voorziening te betalen pensioen voormalige bestuurders. Per 1 januari 2019 bedraagt het saldo € 1.460.000. Vanaf 2019 wordt jaarlijks € 120.000 toegevoegd aan deze voorziening. In 2019 gaat € 255.000 over naar de voorziening te betalen pensioen vanwege het bereiken van de pensioengerechtigde leeftijd van een voormalig bestuurders. Ook deze voorziening wordt ieder jaar bij de samenstelling van de jaarrekening geactualiseerd.

Voorziening te betalen pensioen voormalige bestuurders

Voor voormalig bestuurders, die vanaf 2015 pensioenrechten hebben, dient deze volledig uit een voorziening bekostigd te worden. Indien een voormalig bestuurder op enig moment recht heeft op pensioen bestaat er geen mogelijkheid voor hem/haar om het pensioen over te dragen aan een pensioenfonds en wordt het gereserveerde bedrag in de vorige voorziening (voorziening pensioen wethouders) overgeheveld naar deze voorziening om aan de verplichtingen te kunnen voldoen. Elk jaar wordt de omvang van deze voorziening geactualiseerd.

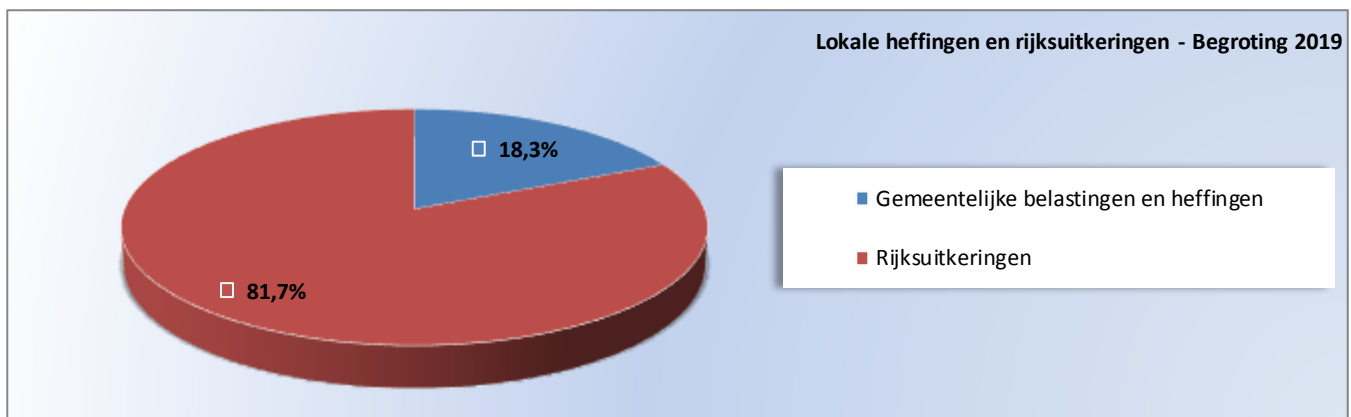
4. Specifieke paragrafen

4.1. Paragraaf Lokale heffingen

4.1.1. Inleiding

De gemeente heeft voor het goed kunnen uitvoeren van haar taken geld nodig. Een groot deel van dit geld wordt ontvangen van de Rijksoverheid via de zogenaamde 'Algemene Uitkering uit het Gemeentefonds'. Dit 'Haagse' geld is echter onvoldoende om alle taken te kunnen uitvoeren. Daarom maakt de gemeente gebruik van haar bevoegdheid om inkomsten te verkrijgen via burgers en bedrijven. Dit gebeurt met behulp van onder meer lokale belastingen en heffingen.

In 2019 verwacht de gemeente Steenwijkerland in totaal een bedrag van € 104 miljoen aan inkomsten te ontvangen (gemeentelijke belastingen en heffingen en rijksuitkeringen). In onderstaande grafiek is aangegeven welk deel uit 'Den Haag' komt en welk deel uit 'Steenwijkerland'.

Zoals blijkt uit de grafiek vormen de lokale belastingen en heffingen een wezenlijk deel van de gemeentelijke inkomsten. In deze paragraaf wordt daarom stilgestaan bij de diverse aspecten die samengaan met dit onderwerp. Zo worden de uitgangspunten benoemd, die de gemeente hanteert bij het vaststellen van de tarieven voor inwoners en ondernemers. Ook wordt met behulp van tabellen de ontwikkeling getoond van de gemeentelijke belastingopbrengsten. Tenslotte wordt gekeken hoe 'duur Steenwijkerland is ten opzichte van omliggende en vergelijkbare gemeenten.

4.1.2. Belastingen en heffingen

Bij het verkrijgen van inkomsten van inwoners en ondernemers zijn gemeenten aan regels gebonden.

Zo mogen gemeenten slechts een beperkt aantal belastingen heffen. Deze staan opgesomd in de Gemeentewet. Voor de tarieven geldt dat deze niet zijn gekoppeld aan de hoogte van de kosten van de gemeentelijke dienstverlening. Ook in de besteding van de belastingopbrengsten is de gemeente vrij. Voorbeelden zijn de onroerende-zaakbelastingen (OZB), hondenbelasting en de toeristenbelasting. De gemeentelijke belastingen die in 2019 in de gemeente Steenwijkerland worden geheven zijn:

- OZB
- Hondenbelasting
- Toeristenbelasting
- Forensenbelasting

Naast belastingen rekent de gemeente heffingen. Dit zijn kosten voor individuele dienstverlening aan burgers en ondernemers. Voor de tarieven van deze heffingen geldt dat de opbrengsten de kosten van de dienstverlening op begrotingsbasis niet mogen overschrijden. De gemeentelijke heffingen die in 2019 in de gemeente Steenwijkerland worden geheven zijn:

- Rioolrechten
- Afvalstoffenheffing
- Begraafrechten
- Overige rechten

4.1.3. Uitgangspunten

De gemeente werkt voortdurend aan een goed leefklimaat voor haar inwoners, ondernemers en bezoekers. Dit vraagt de nodige inspanningen van de gemeente. Inspanningen die veel geld kosten, getuige deze begroting. Welke bijdrage jaarlijks wordt gevraagd van de inwoners en ondernemers van Steenwijkerland bepaalt de gemeenteraad. Zij stelt namelijk de nieuwe tarieven vast voor de lokale belastingen en heffingen. De gemeenteraad heeft hierbij weliswaar een grote mate van vrijheid, maar is zich bewust dat een goed leefklimaat hand in hand gaat met een verantwoord belastingbeleid. Uitgangspunt is dat de lokale lasten alleen gematigd mogen stijgen. In paragraaf 2.9 is dat onder het bestuursprogramma 'Financiën en Overhead' als volgt geconcretiseerd:

- De Onroerend Zaakbelasting (OZB) mag jaarlijks niet meer dan trendmatig worden verhoogd;
- Voor de Afvalstoffenheffing en de Rioolrechten worden wijzigingen in de kosten verhaald door de betreffende tarieven dienovereenkomstig aan te passen (gesloten huishouding). Om grote tariefschommelingen te voorkomen, wordt gebruik gemaakt van de voorziening Reiniging en de voorziening Riolerings.

4.1.4. Overzicht belastingopbrengsten

De totale opbrengst voor belastingen en heffingen in 2019 bedraagt € 19,1 miljoen. Verwezen wordt naar onderstaande specificatie.

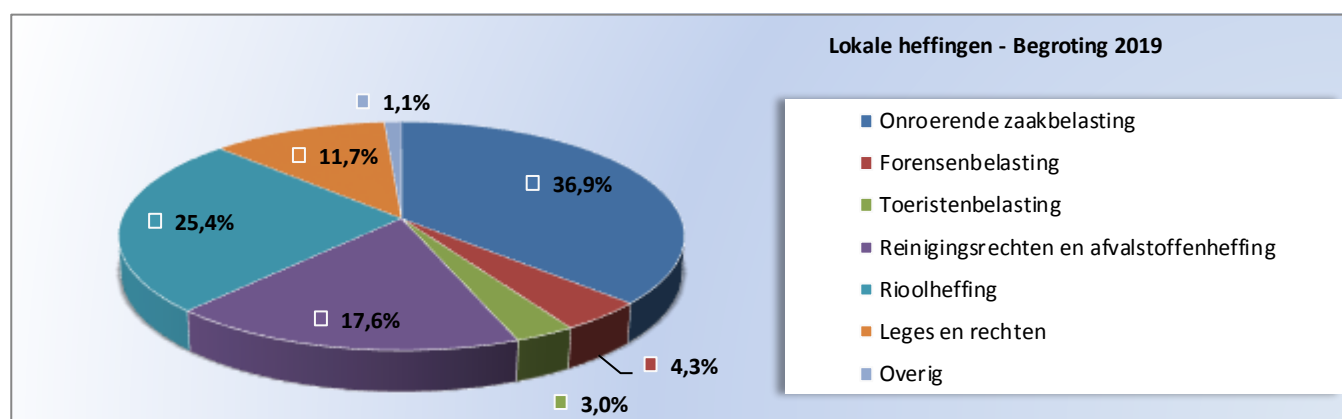
bedragen x € 1.000

Lokale belastingen en heffingen	Rekening 2017	Begroting 2018	Begroting 2019	MJR 2020	MJR 2021	MJR 2022
Belastingen						
Onroerende zaak belasting gebruikers	1.146	1.158	1.159	1.159	1.159	1.159
Onroerende zaak belasting eigenaren	5.822	5.933	5.964	5.964	5.964	5.964
Toeristenbelasting	619	492	577	632	687	742
Forensenbelasting	769	776	826	826	826	826
Hondenbelasting	182	200	200	200	200	200
Totaal Belastingen	8.538	8.559	8.726	8.781	8.836	8.891

bedragen x € 1.000

Lokale belastingen en heffingen	Rekening 2017	Begroting 2018	Begroting 2019	MJR 2020	MJR 2021	MJR 2022
Heffingen						
Rioolheffing	5.688	4.978	4.892	4.892	4.892	4.892
Reinigingsrechten en afvalstoffenheffing	3.126	3.187	3.402	3.402	3.402	3.402
Marktgelden	19	18	18	18	18	18
Totaal Heffingen	8.834	8.184	8.313	8.313	8.313	8.313
Leges en rechten						
Secretarieleges burgerzaken	502	432	433	433	433	433
Begraafplaatsrechten	516	445	445	445	445	445
Overige leges en rechten	1.133	1.368	1.369	1.369	1.369	1.369
Totaal Leges en rechten	2.152	2.245	2.248	2.248	2.248	2.248
Kwijtscheldingen						
Kwijtscheldingen	- 223	- 228	- 228	- 228	- 228	- 228
Totaal Kwijtscheldingen	- 223	- 228	- 228	- 228	- 228	- 228
Totaal lokale belastingen en heffingen	19.301	18.760	19.058	19.113	19.168	19.223

In onderstaande cirkeldiagram is het aandeel van de belastingsoorten en verschillende heffingen in het totaal van de gemeentelijke belastingen in beeld gebracht.

4.1.5. Lokale belastingdruk

Alle gemeenten in Nederland maken gebruik van hun bevoegdheid om inkomsten te verkrijgen via burgers en bedrijven. Binnen de grenzen van de wet bepalen de afzonderlijke gemeenteraden daarbij zelf welke belastingen zij heffen. Ook ten aanzien van de verschillende belastingtarieven hebben zij een grote mate van vrijheid. Dit heeft tot gevolg dat er grote verschillen zijn in de bedragen die gemeenten in rekening brengen bij hun inwoners en ondernemers. De gemeente Steenwijkerland voert een terughoudend beleid als het gaat om een meer dan trendmatige verhoging van de belastingtarieven. Voor de Afvalstoffenheffing en de Rioolrechten worden de

wijzigingen in de kosten verhaald door de betreffende tarieven dienovereenkomstig aan te passen (gesloten huishouding) Daarbij proberen we grote tariefschommelingen te voorkomen door gebruik te maken van de (egalisatie)voorziening Reiniging en de (egalisatie)voorziening Riolering. Voor de gemeente Steenwijkerland is de ontwikkeling van de lokale belastingdruk als volgt:

Woonlasten eigenaar en gebruiker	2018	2019	Lasten- stijging (€)	Lasten- stijging (%)
Eigenaar en gebruiker				
Onroerende-zaakbelastingen (eigenarendeel)	€ 218,99	€ 219,20	€ 0,21	0,1%
Afvalstoffenheffing	€ 167,23	€ 179,30	€ 12,07	7,2%
Rioolrechten	€ 227,20	€ 220,09	-€ 7,11	-3,1%
Woonlasten eigenaar en gebruiker	€ 613,42	€ 618,59	€ 5,17	0,8%
Gebruiker				
Afvalstoffenheffing	€ 167,23	€ 179,30	€ 12,07	7,2%
Rioolrechten	€ 98,74	€ 95,65	-€ 3,09	-3,1%
Woonlasten gebruiker	€ 265,97	€ 274,95	€ 8,98	3,4%

In 2019 stijgen de gemiddelde woonlasten voor eigenaren en gebruikers met 0,8%. Dit wordt voornamelijk veroorzaakt door de kostenstijgingen bij afval die worden doorberekend in de tarieven. Bij de riolheffingen zien wij juist een daling van het tarief, omdat we het niveau van de egalisatievoorziening riool deels afbouwen en meer in lijn brengen met het maximumniveau dat uw raad heeft bepaald. De OZB stijgt met 0,1%. Het gemiddelde percentage van 0,8% voor eigenaren-gebruikers ligt lager dan de prijsstijging van 2,1% zoals staat vermeld in de Perspectiefnota 2019-2022 voor het jaar 2019.

Bij de onroerende zaakbelastingen is uitgegaan van een WOZ waarde van € 195.000 (waardepeildatum 1-1-2017). Geen rekening is gehouden met de effecten van de hertaxatie met waardepeildatum 1-1-2018. Op basis van de laatste COELO⁸ atlas is de gemeente Steenwijkerland op de ranglijst voor 2018 t.o.v. 2017 aanzienlijk gestegen (2017: 141^e plaats en 2018: 40^e plaats). Ter vergelijking is een aantal omringende gemeenten in beeld gebracht voor 2018 en de plaats in de COELO atlas. Ook staan de gemiddelde woonlasten van de provincie Overijssel en Nederland vermeld.

Woonlasten per gemeente	Woonlasten meerpersoonshuishouden	Positie
Meppel	€ 602	21
Weststellingwerf	€ 679	95
Westerveld	€ 654	56
Steenwijkerland	€ 639	40
Noordoostpolder	€ 710	133
Staphorst	€ 680	97
Zwartewaterland	€ 741	189
Provincie Overijssel	€ 755	
Nederland	€ 721	

⁸ COELO Atlas van de lokale lasten 2018. De atlas wordt jaarlijks door het Centrum voor Onderzoek van de Economie voor Lagere Overheden (COELO) uitgegeven en berekent op basis van door de gemeenten aangeleverde informatie de lasten voor de burger.

4.1.6. Onroerende-zaakbelastingen

De wettelijke kaders van de onroerende-zaakbelastingen (OZB) zijn neergelegd in de artikelen 220 tot en met 220h van de Gemeentewet en de Wet waardering onroerende zaken (Wet WOZ). Voor binnen de gemeente gelegen onroerende zaken kunnen twee belastingen geheven worden: een eigenaren- en een gebruikersbelasting. De hoogte van de OZB is afhankelijk van de in het kader van de Wet WOZ aan de onroerende zaak toegekende waarde. Het tarief is een percentage van deze waarde. Er kunnen verschillende tarieven vastgesteld worden voor woningen en niet-woningen. Binnen deze groepen mag niet verder gedifferentieerd worden. Voor alle woningen en alle niet-woningen gelden dus dezelfde tarieven. Hiernaast kunnen verschillende tarieven vastgesteld worden voor de eigenarenbelastingen en de gebruikersbelasting.

Op dit ogenblik wordt de laatste hand gelegd aan de hertaxatie van het WOZ bestand met waardepeildatum 1 januari 2018. In december 2018 worden nadere voorstellen aan uw raad gepresenteerd over de tarieven voor 2018. Uitgangspunt daarbij is een gelijkblijvende opbrengst. Een daling van de waarde van het totale woningbestand leidt dan tot een gelijke stijging van de tarieven en omgekeerd.

4.1.7. Afvalstoffenheffing

Ontwikkeling baten en lasten 2019

Voor 2019 zijn de uitgaven met het inflatiepercentage van 0,1% verhoogd. Hiervan is afgeweken voor zover de ROVA bij de gemeente andere tarieven in rekening brengt.

bedragen x € 1.000		
Berekening kostendeckendheid afval	Begroting 2018	Begroting 2019
Lasten heffing		
Netto lasten		
Lasten, incl. (omslag)rente	4.118	4.191
Baten, excl. Heffingen	- 1.017	- 801
Netto lasten	3.101	3.390
Toe te rekenen lasten		
Overhead	558	545
BTW *1)	777	791
Toe te rekenen lasten taakveld	1.335	1.336
Totale lasten heffing	4.436	4.726
Totale baten heffing	3.177	3.392
Dekkingspercentage heffing	71,6%	71,8%
Tarief woning nominaal (€)	€ 167,23	€ 179,30
Indexcijfer tariefontwikkeling (2018=100)	100,0	107,2

*1) De BTW zoals opgenomen in de tabel betreft (via BCF compensabele) BTW over gemaakte kosten

N.B. Als referentietarief is uitgegaan van de vaste kosten en gemiddelde variabele kosten per aansluiting, zijnde € 167,23 in 2018.

Zoals uit bovenstaande tabel kan worden afgeleid, vindt in 2019 een stijging van het gemiddelde tarief per aansluiting plaats van € 167,23 naar € 179,30 (7,2%). Uitgangspunt hierbij is geweest het handhaven van het dekkingspercentage van 95,6% uit de Programmabegroting 2018-2021 jaarschijf 2019. Het dekkingspercentage dat staat vermeld in de tabel ligt met 71,8% aanzienlijk lager. Oorzaak is dat in tegenstelling tot voorgaande jaren bij de berekening van het dekkingspercentage rekening gehouden met de compensabele BTW. Daardoor daalt het dekkingspercentage. Indien de BTW buiten beschouwing blijft is het dekkingspercentage 95,6%. Dit percentage is gelijk aan de jaarschijf 2019 vanuit de Programmabegroting 2018-2021.

Het vaste tarief stijgt met € 12,07. Deze stijging is hoger dan de stijging met het inflatiepercentage. Afvalstoffenheffing wordt opgelegd aan de gebruiker van een woning. Dit betekent dus dat deze categorie wordt geconfronteerd met deze tariefstijging en dat ondernemers hier niet onder vallen. De oorzaak van de tariefstijging is 3-ledig:

1. Het kabinet heeft een verbrandingsbelasting ingevoerd op restafval. Voor de gemeente Steenwijkerland gaat dit om gemiddeld circa € 5,00 per aansluiting. Waar wij tot voor kort niet met deze kosten werden geconfronteerd doordat de afval van de ROVA werd afgevoerd net over de grens van Duitsland, heeft men dit nu aangepast.
2. Daarnaast lopen ook de inkomsten voor plastic afval en metalen terug. We worden hier naast teruglopende vergoedingen ook geconfronteerd met meer ladingen die worden afgekeurd doordat er te veel vervuiling in het afval zit. Als ladingen worden afgekeurd betekent dit lagere inkomsten. Door middel van actief campagne voeren gaan we er op in zetten dit zo veel mogelijk te voorkomen.
3. Ook ligt het indexatiecijfer van de ROVA met 1,52% boven het door ons gehanteerde inflatiepercentage van 0,1%.

De overhead is becijferd op 13%. Indien dit percentage zou worden doorberekend aan afval stijgen de lasten voor overhead ten opzichte van de Programmabegroting 2016-2019, jaarschijf 2019 met € 387.000. Aangezien wij het niet opportuun achten een stijging van de lasten door veranderde begrotingsvoorschriften via een verhoging van het tarief in rekening te brengen bij onze inwoners is het bedrag voor overhead, zoals opgenomen in de Programmabegroting 2016-2019, jaarschijf 2019, gehandhaafd.

Ontwikkeling egalisatievoorziening Reiniging

In de nota Reserves en Voorzieningen 2017 staat vermeld dat de egalisatievoorziening Reiniging een positieve bovengrens kent van 10% van de jaarlijkse inkomsten, waarbij wel wordt gekeken naar de komende 4 jaar. De voorziening mag niet negatief staan. De bovengrens bedraagt 10% en is daarmee € 339.000. Dit betekent dat we binnen de grenzen bewegen. Gezien de ontwikkelingen rondom de vergoedingen voor plastic en metalen en rondom de verbrandingsbelasting is het belangrijk dat hier een bepaalde buffer voor beschikbaar is.

bedragen x € 1.000					
Egalisatievoorziening reiniging	Begroting 2018	Begroting 2019	MJR 2020	MJR 2021	MJR 2022
Stand per 1 januari	1.126	1.040	883	726	520
Toevoeging	-	-	-	-	-
Onttrekking	- 86	- 156	- 157	- 207	- 204
Stand per 31 december	1.040	883	726	520	316

4.1.8. Rioolheffing

Het Gemeentelijk Watertakenplan is in oktober 2015 vastgesteld. Dit is een gezamenlijk plan van de 6 gemeenten in de regio Reest en Wieden en het waterschap. In dit Gemeentelijk Watertakenplan is een tariefstijging vanaf 2017 vastgelegd van 1% cumulatief tot en met 2021 en vanaf 2022 0,4% cumulatief tot en met 2024. Vanaf 2025 is geen tariefstijging meer voorzien. Deze stijging is exclusief inflatie. De inflatie bedraagt voor 2019 0,1%.

Voorgesteld wordt om de tarieven voor 2019 in plaats van met 1,1% te laten stijgen (1% watertakenplan en 0,1% inflatie) met 3,1% te laten dalen. De omvang van de voorziening is toereikend om deze tariefsverlaging te rechtvaardigen. Op basis hiervan daalt het tarief t.o.v. 2018 met € 7,11. Het tarief komt voor 2019 op € 220,09.

bedragen x € 1.000

Berekening kostendekkendheid riolering	Begroting 2018	Begroting 2019
Lasten heffing		
Netto lasten		
Lasten, incl. (omslag)rente	4.777	4.822
Baten, excl. Heffingen	-	-
Netto lasten	4.777	4.822
Toe te rekenen lasten		
Overhead	677	627
BTW *1)	716	729
Toe te rekenen lasten taakveld	1.393	1.356
Totale lasten heffing	6.170	6.178
Totale baten heffing	4.978	4.892
Dekkingspercentage heffing	80,7%	79,2%
Tarief woning nominaal (€)	€ 227,20	€ 220,09
Indexcijfer tariefontwikkeling (2018=100)	100,0	96,9

*1) De BTW zoals opgenomen in de tabel betreft (via BCF compensabele) BTW over gemaakte kosten

N.B. Als referentietarief is uitgegaan van een eigen woning, dus de som van het eigenarendeel en het gebruikersdeel, zijnde € 227,20 in 2018.

De kosten voor het taakveld riolering zijn voor 100% doorberekend in de rioolheffing. Dit betreft onder meer kosten voor onderzoek, planvorming en onderhoud. De kosten voor het taakveld waterwegen zijn voor 51,6% doorberekend in de riolering. Dit betreft kosten voor het baggeren van watergangen, onderhoud en vervangen van beschoeiingen en onderhoud van sloten. Het baggeren is noodzakelijk om de doorstroming van de watergangen te garanderen, daarnaast om ernstige vervuiling vanuit de riool overstorten en met regenwater meegespoelde sediment te verwijderen. Het onderhoud en vervangen van oeverbeschermingen is noodzakelijk om de oevers op hun plaats te houden en om te voorkomen dat de watergang haar inrichting en bergend vermogen verliest. Het onderhouden van de sloten betreft jaarlijkse onderhoudswerkzaamheden (door derden) om de berging en afvoer van sloten te garanderen en om de sloten op diepte te houden.

In het vGRP 2009-2015 was vastgelegd dat alle middelen inclusief investeringen ook voor deze periode werden vrijgegeven door de Raad. Door middel van het uitvoeringsplan, dat jaarlijks ter kennisname wordt gebracht van de Raad, werd de Raad op de hoogte gehouden van de voorgenomen uitgaven inclusief investeringen. Bij de vaststelling van het Gemeentelijk Watertakenplan is dit niet opnieuw vastgelegd. Dit is de reden dat wij de investeringen die voor 2019 op de planning staan bij de Programmabegroting 2019-2022 willen vastleggen door aan de raad voor te stellen een krediet van in totaal € 1.400.000 beschikbaar te stellen. Het krediet is bedoeld voor de volgende investeringen:

- Vervangen rioolgemalen	€ 400.000
- Vervangen riolering	€ 1.000.000

Bij de bepaling van de tarieven voor de rioolrechten is rekening gehouden met de (kapitaal)lasten, die voortvloeien uit vorengenoemde investeringen.

In het uitvoeringsplan Openbare Ruimte, dat in het eerste kwartaal 2019 ter kennisname wordt gebracht van de Raad, worden de rioleringsprojecten verder toegelicht.

De overhead is becijferd op 13%. Indien dit percentage zou worden doorberekend aan de riolering stijgen de lasten voor de overhead ten opzichte van de Programmabegroting 2016-2019, jaarschijf 2019 met € 229.000. Aangezien wij het niet opportuun achten een stijging van de lasten door veranderde begrotingsvoorschriften via een verhoging van het tarief in rekening te brengen bij onze inwoners is het bedrag voor overhead, zoals opgenomen in de Programmabegroting 2016-2019, jaarschijf 2019, gehandhaafd.

Bij de berekening van het dekkingspercentage is rekening gehouden met de compensabele BTW. Indien de BTW en de overhead die niet wordt doorberekend buiten beschouwing blijft is het dekkingspercentage 93,7%.

Egalisatievoorziening riolering exploitatie

In de nota Reserves en Voorzieningen 2017 staat vermeld dat de egalisatievoorziening Rioolheffing een positieve bovengrens kent van 10% van de jaarlijkse inkomsten, waarbij wel wordt gekeken naar de komende 4 jaar. De voorziening mag niet negatief staan. De bovengrens bedraagt 10% en is daarmee € 489.000. Dit betekent dat de voorziening zich beweegt boven de bovengrens. Dit vinden wij gerechtvaardigd om de volgende redenen:

- De rentelasten zijn nu gebaseerd op een rentepercentage van 1,5%, een stijging met 0,25% betekent circa € 90.000 aan hogere lasten;
- Gemeenten staan aan de vooravond van de uitvoering van het Deltaprogramma Ruimtelijke Adaptatie. Uit een nog uit te voeren stresstest voor hitte, droogte en intensieve neerslag zal blijken of nieuwe investeringen nodig zijn.
- Het beleidsplan oeverconstructies loopt tot en met 2020. Tot en met 2020 is hier ook financieel rekening mee gehouden omdat ook een gedeelte ten laste van rioolheffing wordt gebracht. Wat de consequenties voor 2021 en verder zullen zijn is op dit moment nog onzeker.
- Indien men de uitgangspunten uit het watertakenplan ook voor 2020 (een aparte regel in onderstaande tabel) en verder achterwege laat, betekent dit dat de stand negatiever wordt.

bedragen x € 1.000

Voorziening riolering (exploitatie)	Begroting 2018	Begroting 2019	MJR 2020	MJR 2021	MJR 2022
Stand per 1 januari	1.061	2.309	1.966	1.795	1.533
Toevoeging	1.672	-	-	-	-
Onttrekking	- 425	- 343	- 219	- 358	- 391
Stand per 31 december, exclusief watertakenplan	2.309	1.966	1.747	1.437	1.142
Invloed watertakenplan, tariefsverhoging 1% (vanaf 2022 0,4%)			48	96	120
Stand per 31 december (na doorvoering tariefsverhoging 1%)	2.309	1.966	1.795	1.533	1.262

4.1.9. Lijkbezorging

Ten opzichte van de Programmabegroting 2018-2021 is het dekkingspercentage voor de heffing begraafplaatsen en crematoria voor 2019 gedaald met 3,1% tot 57%. De overhead is becijferd op 13%. De berekening van dit percentage wordt toegelicht in hoofdstuk 2.12.

bedragen x € 1.000

Berekening kostendekkendheid begraafplaatsen en crematoria	Begroting 2018	Begroting 2019
Lasten heffing		
Netto lasten		
Lasten, incl. (omslag)rente	656	691
Baten, excl. Heffingen	-	-
Netto lasten	656	691
Toe te rekenen lasten		
Overhead	85	90
BTW *1)	-	-
Toe te rekenen lasten taakveld	85	90
Totale lasten heffing	741	781
Totale baten heffing	445	445
Dekkingspercentage heffing	60,1%	57,0%

*1) De BTW zoals opgenomen in de tabel betreft (via BCF compensabele) BTW over gemaakte kosten

4.1.10. Onderbouwing kostendekkendheid leges

Ten behoeve van de kostendekkendheid van de leges is de legesverordening hieronder uitgewerkt. Geconcludeerd kan worden dat over het geheel genomen het kostendeckingspercentage voor leges ligt op 67%.

bedragen x € 1.000

Titel 1 Algemene dienstverlening		Begroting 2019		
		Lasten	Baten	Dekkingspercentage
Hoofdstuk 1	Burgerlijke stand	259	74	29%
Hoofdstuk 2	Reisdocumenten en Nederlandse Identiteitskaart	296	305	103%
Hoofdstuk 3	Rijbewijzen	161	164	102%
Hoofdstuk 4	Verstrekingen uit basisregistratie personen	164	57	35%
Hoofdstuk 5	Verstrekingen uit het Kiezersregister	-	-	-
Hoofdstuk 6	Vervallen	-	-	-
Hoofdstuk 7	Bestuursstukken	-	-	-
Hoofdstuk 8	Vastgoedinformatie	-	-	-
Hoofdstuk 9	Overige publiekszaken (eigen verklaringen)	39	20	51%
Hoofdstuk 10	Gemeentearchief	-	-	-
Hoofdstuk 11	Vervallen	-	-	-
Hoofdstuk 12	Leegstandswet	1	1	101%
Hoofdstuk 13	Vervallen	-	-	-
Hoofdstuk 14	Wet op de kansspelen	2	1	23%
Hoofdstuk 15	Ondergrondse leidingen	40	31	77%
Hoofdstuk 16	Verkeer en vervoer	23	10	43%
Hoofdstuk 17	Diversen	-	5	-
Kostendekking titel 1		987	668	68%

bedragen x € 1.000

Titel 2 Dienstverlening vallend onder fysieke leefomgeving/omgevingsvergunning		Begroting 2019		
		Lasten	Baten	Dekkingspercentage
Hoofdstuk 1	Begripsomschrijvingen	-	-	-
Hoofdstuk 2	Vooroverleg en conceptaanvraag	145	31	22%
Hoofdstuk 3	Omgevingsvergunning	1.319	1.170	89%
Hoofdstuk 4	Vermindering	-	-	-
Hoofdstuk 5	Teruggaaf	-	-	-
Hoofdstuk 6	Intrekking omgevingsvergunning	-	-	-
Hoofdstuk 7	Wijziging omgevingsvergunning als gevolg van wijziging project	-	-	-
Hoofdstuk 8	Bestemmingswijzigingen	256	73	28%
Hoofdstuk 9	Huisnummering en perceelsregistratie	-	-	-
Hoofdstuk 10	In deze titel niet benoemde beschikking	-	-	-
Kostendekking titel 2		1.719	1.274	74%

bedragen x € 1.000

Titel 3 Dienstverlening vallend onder Europese Dienstenrichtlijn en niet vallend onder titel 2		Begroting 2019		
		Lasten	Baten	Dekkingspercentage
Hoofdstuk 1	Horeca	137	11	8%
Hoofdstuk 2	Organiseren evenementen	105	9	9%
Hoofdstuk 3	Seksbedrijven	1	1	75%
Hoofdstuk 4	Winkeltijdenwet	-	-	-
Hoofdstuk 5	Diversen	-	-	-
Hoofdstuk 6	In deze titel niet benoeming vergunning, ontheffing of andere beschikking	-	-	-
Kostendekking titel 3		243	21	9%

bedragen x € 1.000

Titel 1, 2 en 3 Legesverordening	Begroting 2019		
	Lasten	Baten	Dekkingspercentage
Titel 1 Algemene dienstverlening	987	668	68%
Titel 2 Dienstverlening vallend onder fysieke leefomgeving/omgevingsvergunning	1.719	1.274	74%
Titel 3 Dienstverlening vallend onder Eur. Dienstenrichtlijn en niet vallend onder titel 2	243	21	9%
Totaal legesverordening	2.950	1.963	67%

4.1.11. Kwijtschelding gemeentelijke belastingen

De gemeente Steenwijkerland verleent voor 100% kwijtschelding aan de burger voor de volgende belastingsoorten:

- afvalstoffenheffing (voor de vaste component en voor het aanbieden van maximaal 13 zakken a € 1,16);
- rioolrechten;
- onroerende-zaakbelasting.

Honorering van een kwijtscheldingsverzoek is met name afhankelijk van het inkomen, het vermogen en de uitgaven van de aanvrager. De aanvragen worden beoordeeld op basis van de door het Rijk vastgestelde normen en richtlijnen (Uitvoeringsregeling Invorderingswet 1990).

De budgetten voor kwijtschelding zijn verdisconteerd in de tarieven van de betreffende belastingsoorten.

In vergelijking met 2018 verwachten wij een stabiel aantal (geheel of gedeeltelijk) toe te wijzen kwijtscheldingsverzoeken. Dit is gebaseerd op de tot op heden gehonoreerde verzoeken (stand per 1 juli 2018) en de verwachting voor het restant van dit jaar.

bedragen x € 1.000

Kwijtscheldingsverzoeken	Rekening	Rekening	Begroting	Begroting	MJR
	2016	2017	2018	2019	2020
Bedrag	- 251	- 223	- 228	- 228	- 228
Aantal (deels) gehonoreerde verzoeken	990	902	900	900	900

Als iemand gedurende 2 achtereenvolgende jaren kwijtschelding heeft ontvangen, hoeft hij/zij geen aanvraag meer in te dienen. Jaarlijks wordt een steekproef gehouden onder de groep huishoudens die elk jaar automatisch kwijtschelding ontvangen.

4.2. Paragraaf Weerstandsvermogen en risicobeheersing

4.2.1. Algemeen

Op basis van een goede en betrouwbare risicocontrol kan tot een juiste analyse, beoordeling en beheersing van de risico's worden gekomen. Daarbij is het van belang dat het optreden van risico's op de uitvoering van het bestaande beleid en de bestaande voorzieningen geen invloed heeft. De risico's moeten onlosmakelijk deel uitmaken van de beleidsprocessen. In het vervolg van dit hoofdstuk wordt hierop nader ingegaan.

De paragraaf weerstandsvermogen geeft aan hoe robuust de begroting is. Dit is van belang wanneer er zich een financiële tegenvaller voordoet. Door aandacht voor het weerstandsvermogen kan worden voorkomen dat elke financiële tegenvaller dwingt tot bezuinigen. De paragraaf betreffende het weerstandsvermogen bevat ten minste:

- a. een inventarisatie van de weerstandscapaciteit;
- b. een inventarisatie van de risico's;
- c. het beleid omtrent de weerstandscapaciteit en de risico's.

4.2.2. Inventarisatie weerstandscapaciteit

De weerstandscapaciteit bestaat uit middelen en mogelijkheden waarover wij beschikken om onverwachte tegenvallers op te vangen als deze zich voordoen.

De totale weerstandscapaciteit van de gemeente Steenwijkerland – aan zowel de vermogenskant als de exploitatie – bestaat uit drie elementen:

1. Algemene reserve
2. Onroerendezaakbelasting (OZB)
3. Onvoorzien.

Algemene reserve

In de nota "Reserves en voorzieningen 2017" is aangegeven dat de Algemene reserve vaste buffer uitsluitend kan worden ingezet voor uitzonderlijke situaties (soort ijzeren voorraad voor het opvangen van calamiteiten). De omvang van deze reserve bedraagt eind 2018 € 11,2 miljoen.

Onroerende-zaakbelasting (OZB)

De onbenutte belastingcapaciteit wordt gerelateerd aan de norm die het rijk hanteert voor toelating tot artikel 12 van de Financiële Verhoudingswet (FVW). Indien het normtarief van het rijk hoger is dan het door de gemeente Steenwijkerland gehanteerde gemiddelde tarief is er sprake van onbenutte belastingcapaciteit. Het rijk heeft het normtarief in de meicirculaire 2018 voor toelating tot artikel 12 van de FVW voor 2019 vastgesteld op 0,1905% van de WOZ waarde. Voor de berekening van het gemiddelde OZB-percentage bij de toelating tot artikel 12 wordt uitgegaan van de WOZ-gegevens per 1 januari van het jaar waarop de aanvraag betrekking heeft en de OZB-percentages in datzelfde jaar.

Voor 2019 bedraagt de onbenutte belastingcapaciteit afgerond € 3,6 miljoen en is als volgt gespecificeerd:

bedragen x € 1.000

Onbenutte belastingcapaciteit		Begroting 2019
WOZ waarden		
WOZ waarde woningen		3.953.000
WOZ waarde niet-woningen eigenaar		926.000
WOZ waarde niet-woningen gebruiker		727.000
Totaal WOZ waarden		5.606.000
Percentage art. 12 Financiële Verhoudingswet		0,1905%
Maximale opbrengst volgens art. 12 Fvw		10.679
Totale opbrengst		7.123
Onbenutte belastingcapaciteit		3.556

De totale weerstandscapaciteit per inwoner bedraagt:

bedragen x € 1.000

Weerstandscapaciteit	Begroting 2018	Begroting 2019
Weerstandscapaciteit vermogen		
Algemene reserve vaste buffer	11.064	11.166
Weerstandscapaciteit exploitatie		
Onbenutte belastingcapaciteit	3.891	3.556
Totaal weerstandscapaciteit	14.955	14.722
Aantal inwoners	43.445	43.768
Weerstandscapaciteit per inwoner	344	336

4.2.3. Inventarisatie risico's

In dit hoofdstuk worden de risico's vermeld die tot het moment van het aanbieden van de programmabegroting bekend zijn. In dit verband wordt onder risico verstaan "alle voorzienbare risico's, waarvoor geen voorzieningen zijn gevormd of die niet tot afwaardering van activa hebben geleid en die niet van materiële betekenis kunnen zijn in relatie tot het balanstotaal of de financiële positie".

De risicokans is uitgedrukt in klassen. Aan deze klassen is een rekenpercentage per risico gekoppeld. Vervolgens is een indeling gemaakt van de mogelijke financiële gevolgen.

Rekenpercentage	Laag	Ruim	Hoog
	10-25%	25-50%	50-75%
Rekenpercentage per risico	20%	40%	60%

bedragen x € 1.000

Risicoprofiel	Laag 10-25%	Ruim 25-50%	Hoog 50-75%
Omvang risico: < € 200.000			
Minimabeleid	160		
Participatiewet (re-integratie en WSW)		pm	
Prijsstijgingen gas en elektra		pm	
BTW sportvrijstelling			pm
Totaal omvang risico: < € 200.000	160	-	-
Omvang risico: > € 200.000 - < € 500.000			
WMO		pm	
Jeugdzorg		pm	
Dividenduitkering Rendo		pm	
Rentestijging	250		
BTW-compensatiefonds		180	
Invoering vennootschapsbelasting		pm	
Totaal omvang risico: > € 200.000 - < € 500.000	250	180	-
Omvang risico: > € 500.000			
Participatiewet (rijksbijdrage)		1.386	
Participatiewet (uitkeringen)		1.042	
Ontwikkeling algemene uitkering uit het gemeentefonds		pm	
Rioolheffing	3.000		
Omgevingswet			pm
Investeringsprojecten ruimtelijk domein		3.600	
Grondexploitatie	3.812		
Totaal omvang risico: > € 500.000	6.812	6.028	-
Totaal omvang risico	7.222	6.208	-

bedragen x € 1.000

Risicoprofiel	Laag 10-25%	Ruim 25-50%	Hoog 50-75%
Omvang risico			
Omvang risico: < € 200.000	160	-	-
Omvang risico: > € 200.000 - < € 500.000	250	180	-
Omvang risico: > € 500.000	6.812	6.028	-
Totaal omvang risico	7.222	6.208	-
Rekenpercentage	20%	40%	60%
Omvang risico x rekenpercentage			

Risicoprofiel	bedragen x € 1.000		
	Laag 10-25%	Ruim 25-50%	Hoog 50-75%
Omvang risico: < € 200.000	32	-	-
Omvang risico: > € 200.000 - < € 500.000	50	72	-
Omvang risico: > € 500.000	1.362	2.411	-
Totaal omvang risico x rekenpercentage	1.444	2.483	-

Toelichting

Voor een adequate risicobeheersing gaat het niet alleen om het treffen van financiële buffers om te zorgen voor voldoende weerstandscapaciteit. Het is ook zaak om niet-financiële maatregelen te treffen om de kans van optreden van geïdentificeerde risico's te beperken.

Wij hebben hieraan invulling gegeven door in de onderstaande overzichten naast een omschrijving van het risico ook aandacht te besteden aan de impact van het risico en de te treffen beheersmaatregelen.

Risico: Minimabeleid	
Omschrijving risico	Uitkeringen bijzondere bijstand en minimabeleid zijn zogenaamde open eind financieringen. Afhankelijk van het aantal aanvragen en hoogte van de uitkeringen kunnen er onder- dan wel overschrijdingen plaatsvinden. Het opgenomen budget in de begroting 2019 bedraagt € 1,6 miljoen.
Impact	Het eventuele overschrijdingsrisico wordt ingeschat op 10%, in de categorie laag.
(Beheers)maatregelen	Periodieke monitoring via de P&C cyclus en tussentijdse rapportages van de IGSD.

Risico: Participatiewet (re-integratie en WSW)	
Omschrijving risico	De invoering van de Participatiewet per 1 januari 2015 is gepaard gegaan met een forse korting op de diverse rijksbijdragen.
Impact	De economie draait op volle toeren, toch blijft het een moeilijke tijd voor de onderkant van de arbeidsmarkt. Er is nog steeds een ruime risicokans dat het beschikbare budget niet toereikend is.
(Beheers)maatregelen	Periodieke monitoring via de P&C cyclus en tussentijdse rapportages van de IGSD/NWG. Samen met de NWG wordt naar oplossingen gezocht op het gebied van extra inkomsten of extra uitstroom.

Risico: Wet Maatschappelijke Ondersteuning (Wmo)	
Omschrijving risico	Binnen de nieuwe Wmo worden enkele risico's onderkend. - De rijksbijdrage wordt niet meer via een Integratie Uitkering toegekend aan de gemeenten maar verstrekt via het Gemeentefonds. Wat hier het effect van is, nu en op langere termijn, is moeilijk in te schatten.

	- Daarnaast wordt vanaf 2021 het budget voor beschermd wonen/maatschappelijke opvang niet meer aan de centrumgemeenten verstrekt (in ons geval Zwolle) maar aan de individuele gemeenten zelf. Op zichzelf is dit geen risico maar het is de verwachting dat de 'herverdeling van middelen' voor Steenwijkerland negatief zal uitvallen. - Ook het feit dat mensen (met een zorgvraag) langer thuis moeten of willen blijven wonen levert risico's op. Deze groep groeit en hiermee wordt een groter beroep op de gemeente gedaan en wijzigt ook de aard en intensiteit van de hulpvraag aan de gemeente. - Vanaf 2018 is de prijs van een traject samen met de zorgaanbieders bepaald en is er sprake van een reële kostprijs. Ook al was het uitgangspunt dat de nieuwe methodiek moest passen binnen het bestaande budget, komende periode zal blijken of de realisatie van de hulp met de nieuwe kostprijs ook daadwerkelijk binnen het budget blijft. - Als laatste gaat, naar alle waarschijnlijkheid, in 2019 het 'abonnementstarief' gelden. Dit betekent dat degenen die gebruik maken van maatwerkvoorzieningen hier niet meer aan bijdragen naar draagkracht maar dat iedereen een vast bedrag betaald (€ 17,50 per maand). Voor alle gemeenten zal dit een verlaging van de inkomsten betekenen. Het rijk compenseert slechts een gedeelte van deze verlaging. Daarnaast is het de verwachting dat deze maatregel zal leiden tot een 'aanzuigende werking' in het aantal gevraagde maatwerkvoorzieningen.
Impact	De risicokans wordt als ruim inschat, zonder dat hier op dit moment een bedrag aan gekoppeld kan worden.
(Beheers)maatregelen	Periodieke monitoring via de P&C cyclus. Verdere invulling van het beleidsplan Sociaal domein 2017-2020 door middel van de transformatie agenda. De raad heeft een reserve 'Opvang effecten decentralisaties (3D's)' in het leven geroepen. Eventuele budgetoverschrijdingen kunnen hiermee worden opgevangen.

Risico: Jeugdzorg	
Omschrijving risico	Sinds de inwerkingtreding van de Jeugdwet (2015) kunnen de volgende risico's worden onderkend: - Ten eerste geldt ook hier dat de rijksbijdrage niet meer via een Integratie Uitkering wordt toegekend aan de gemeenten maar verstrekt via het Gemeentefonds. Wat hier het effect van is ook bij het budget voor de jeugdzorg, nu en op langere termijn, is moeilijk in te schatten. - Een ander risico is dat er sprake is van een stijgende vraag om jeugdzorg. Deze trend is ook landelijk zichtbaar. Het is nog niet bekend waar de stijging door wordt veroorzaakt. Eind 2019 zal de analyse over de ontwikkelingen binnen de jeugdzorg gereed zijn. - Verder wordt vanaf het jaar 2018 de jeugdhulp (deels) op een andere manier ingekocht. Bestaande producten worden gebundeld in een beperkt aantal

	nieuwe trajectprijzen. Het vaststellen van de nieuwe trajectprijzen is een complexe zaak, waarbij er sprake is van belangrijke onbekende variabelen. Een te hoog vastgestelde trajectprijs betekent een risico voor de kosten. - Daarnaast gaat een dermate grote wijziging gepaard met het risico op fricties in de overgangperiode.
Impact	De risicokans wordt als ruim inschat, zonder dat hier op dit moment bedragen aan gekoppeld kunnen worden.
(Beheers)maatregelen	Periodieke monitoring via de P&C cyclus. Verdere invulling van het beleidsplan Sociaal domein 2017-2020 door middel van de transformatie agenda. De raad heeft de reserve 'Opvang effecten decentralisaties (3D's)' in het leven geroepen. Eventuele budgetoverschrijdingen kunnen hiermee worden opgevangen.

Risico: Dividenduitkering N.V. Rendo Holding	
Omschrijving risico	Lagere dividenduitkering N.V. Rendo Holding als gevolg van afschaffing precario rechten en de algemene verordening ondergrondse infrastructuur.
Impact	De gemeente loopt een financieel risico, doordat met ingang van het jaar 2020 de dividenduitkering lager kan uitvallen. In de begroting staat nu nog een inkomst geraamd van € 1,5 miljoen.
(Beheers)maatregelen	De ontwikkelingen over de Algemene Verordening Ondergrondse Infrastructuur tussen de verschillende gemeenten en de N.V. Rendo Holding zullen nauwlettend worden gevolgd.

Risico: Rentestijging	
Omschrijving risico	De rente bevindt zich op een heel laag niveau. Bij een aantrekkende economie is een rentestijging niet ondenkbaar. Ook de spanningen in de wereld kunnen van invloed zijn op het rentepercentage. Het zijn risico's die niet te beïnvloeden zijn door ons als gemeente, maar die zich wel degelijk kunnen voordoen.
Impact	Het eventuele overschrijdingsrisico wordt ingeschat op 25%, in de categorie laag. Een rentestijging van 1% wordt gekwantificeerd op ongeveer € 250.000 in 2019 oplopend naar € 400.000 in 2022.
(Beheers)maatregelen	Jaarlijks voor de begroting wordt op basis van de rentegegevens op 1 september een herberekening gemaakt van de rentecomponent. Via de P&C cyclus worden de financiële gevolgen van de rente gerapporteerd.

Risico: BTW compensatiefonds (BCF)	
Omschrijving risico	Gemeenten declareren BTW terug op grond van het BTW compensatiefonds. Voor dit fonds geldt wel een maximaal te declareren bedrag. Zolang dit zogeheten plafond niet is bereikt, wordt het niet gebruikte gedeelte op begrotingsbasis

	toegevoegd aan de Algemene uitkering van het Gemeentefonds. Omgekeerd kan het ook zo zijn dat er meer wordt gedeclareerd dan het plafond. Dan vindt er een korting plaats op de Algemene uitkering. Door de mindere economische omstandigheden van de afgelopen jaren is dit plafond nimmer bereikt, maar komt het door de aantrekkende economie wel eerder in beeld. Tot en met 2018 is de ruimte onder het plafond, bij wijze van voorschot, onderdeel geweest van de Algemene uitkering. Met ingang van het jaar 2019 wordt geen rekening meer gehouden met bevoorschotting via de Algemene uitkering. Afrekening vindt dan plaats op rekeningbasis. Op basis van de laatst bekend zijnde gegevens over het jaar 2017 kan nog een bedrag opgenomen worden in de begroting van € 360.000 (100%). Voorzichtigheidshalve is er voor gekozen om een bedrag op te nemen van € 180.000.
Impact	Indien het maximum van het fonds wordt bereikt of een overschrijding hiervan in enig jaar, betekent dit dat er een nadeel optreedt binnen de Algemene uitkering. Het opgenomen risico ter hoogte van € 180.000 kan dus ook nog hoger uitvallen.
(Beheers)maatregelen	Elk jaar wordt het op te nemen budget opnieuw berekend, waarbij vooralsnog wordt uitgegaan van 50% van het maximumbedrag.

Risico: Invoering vennootschapsbelasting	
Omschrijving risico	Met ingang van 1 januari 2016 geldt voor de gemeente een vennootschapsbelastingplicht. Een inventarisatie is gemaakt van de activiteiten die hieronder vallen. De activiteiten van de gemeente worden continu gemonitord op de fiscale consequenties om fouten te voorkomen, de juiste beslissingen te nemen en alleen terecht deze belasting te betalen. Het is daarom zaak feiten en omstandigheden op de juiste wijze te presenteren en alert te zijn op (wijzigingen in) bijvoorbeeld het gemeentelijk vastgoedbeleid. Dit geldt tevens voor activiteiten, zoals detachering van personeel, werkzaamheden voor derden en samenwerkingsovereenkomsten.
Impact	De invoering vergt een flinke investering voor de gemeente door de extra (structurele) werkzaamheden, benodigde inhuur van externe adviseurs en opleidingen van personeel. In 2018 is de aangifte over 2016 ingediend en uitstel aangevraagd voor de aangifte over 2017. Het tarief bedraagt 20% voor een belastbaar bedrag tot en met € 200.000. Boven dit bedrag is het tarief 25%. Inmiddels is een voorlopige aanslag over 2016, 2017 en 2018 ontvangen en betaald. De verwachting op dit moment is dat het fiscale resultaat over deze jaren nihil zal zijn, maar om een te betalen belastingrente van 8% te voorkomen is besloten toch een voorlopige aangifte in te dienen en te betalen over 2017. Mocht het fiscale resultaat nihil zijn zoals verwacht, dan zullen de betaalde bedragen weer terug worden ontvangen. Op dit moment bestaat veel onduidelijkheid over de manier waarop gemeenten hun winst dienen te berekenen, deze onduidelijkheid zal waarschijnlijk nog enige jaren aanhouden. Het kan er ook toe leiden dat de belastingdienst het moment van opleggen van een definitieve aanslag zoveel mogelijk naar achter zal verplaatsen. Het gevolg van de onzekerheid is dat het mogelijk tot eind 2021 kan duren voordat een definitieve aanslag over 2016 wordt opgelegd. De gemeente zal bij het opstellen van de begroting de hoogte van de te betalen belasting voorzichtig inschatten. Het

	valt niet uit te sluiten dat de ingeschatte bedragen afwijken van de uiteindelijk te betalen belasting.
(Beheers)maatregelen	De gemeente laat zich begeleiden door een extern bureau zodat het fiscale resultaat op een juiste manier kan worden vastgesteld. Daarnaast wordt geïnvesteerd in het helder documenteren en vastleggen van het werkproces via een grondslagedocument en via een fiscaal beheersysteem.

Risico: Participatiewet (uitkeringen en rijksbijdrage)	
Omschrijving risico	De gemeente is volledig financieel verantwoordelijk voor het bijstandsgedeelte van de wet. Van het rijk wordt hiervoor jaarlijks wel een bijdrage ontvangen. Het in de begroting opgenomen te ontvangen budget betreft een voorlopig inschatting van hetgeen door het rijk toegekend gaat worden. In oktober van het begrotingsjaar wordt het definitieve budget pas bekend gemaakt. De hoogte van het budget is afhankelijk van de conjuncturele ontwikkelingen op landelijk niveau. Bij minder verstrekte bijstandsuitkeringen dan van te voren is ingeschat wordt het budget naar beneden bijgesteld, bij meer verstrekte bijstandsuitkeringen wordt het budget naar boven bijgesteld. In de begroting 2019 wordt er verder rekening mee gehouden dat er in dat jaar gemiddeld 687 bijstandsuitkeringen worden verstrekt. Het geschatte gemiddelde bedrag van een verstrekte uitkering bedraagt € 14.000 per jaar. De begrote uitgaven bedragen hierdoor € 9.632.000. Voor de Ioaw en Ioaz bedragen deze aantallen 53 x € 15.200. Dit is een bedrag van € 806.000. Deze aannames kunnen in werkelijk afwijken.
Impact	Ingeschat wordt dat de gemeente een risico loopt van 10% van het begrote te ontvangen rijksbudget (€ 13.864.000), met een ruime risicokans. De afwijking op de uitkeringen wordt berekend op 10% van het bedrag dat is opgenomen aan te verstrekken uitkeringen (€ 10.424.000), ook met een ruime risicokans. Bij een forse overschrijding van het budget kan overigens een beroep worden gedaan op de ingebouwde Vangnet-regeling bij het rijk.
(Beheers)maatregelen	Periodieke monitoring via de P&C cyclus en tussentijdse rapportages van de IGSD.

Risico: Ontwikkeling Algemene uitkering uit het Gemeentefonds	
Omschrijving risico	Gemeenten ontvangen het grootste gedeelte van hun inkomsten uit de Algemene uitkering van het Gemeentefonds. Hoeveel uitkering wordt ontvangen is voor een groot gedeelte afhankelijk van de hoogte van de rijksuitgaven. Wijzigingen in de rijksuitgaven hebben direct invloed op de omvang van de Algemene uitkering (samen de trap op en samen de trap af). De jaarlijkse toe- of afname van de Algemene uitkering op basis van dit principe wordt het accres genoemd. Het accres heeft de afgelopen jaren weinig stabiliteit laten zien. Het ene moment is er een flinke tegenvaller, een tijdje later gevolgd door een flinke meevaller. Het is dan ook zeer lastig om hier op een goede manier mee om te gaan. In de begroting is voor het jaar

	2019 een ontvangst geraamd van bijna € 71 miljoen, oplopend tot bijna € 72 miljoen in het jaar 2022.
Impact	De gemeente is voor een groot gedeelte afhankelijk van de inkomsten uit het Gemeentefonds. Als de uitkering tegenvalt, kan dit betekenen dat het financieel beleid moet worden bijgesteld. De impact is de afgelopen jaren groter geworden vanwege de decentralisaties in het Sociaal domein, waardoor het gemeentefonds in omvang is toegenomen en daarmee ook het risico voor de gemeente.
(Beheers)maatregelen	Wij hebben een aantal beheersmaatregelen getroffen om de gevolgen van tegenvallers in de Algemene uitkering op te kunnen vangen: 1. De 'Algemene reserve – vaste buffer' die is bedoeld om onverwachte tegenvallers op te vangen (ijzeren voorraad voor het opvangen van calamiteiten). 2. De reserve 'Opvangen tekorten Sociaal domein' is in het leven geroepen om tegenvallers binnen het Sociaal domein op te vangen.

Risico: Rioolheffing	
Omschrijving risico	De raad is de afgelopen jaren regelmatig geïnformeerd over het dossier inzake de aanslag rioolheffing woningbouwstichting. Voor het laatst is dit gebeurd via paragraaf 3.2, weerstandsvermogen en risicobeheersing in het jaarverslag 2017. Het college heeft daarin gemeld dat er een procedure speelt van een woningstichting tegen de aanslag voor de rioolheffing van 2013, 2014 en 2015. De aan de woningstichting opgelegde aanslagen rioolheffing 2013 tot en met 2015 zijn vernietigd. Het gaat om een bedrag van circa € 500.000 aan rioolheffing per jaar. Tegen de aanslagen 2016 t/m 2018 is ook bezwaar gemaakt. Tegen de uitspraak van de rechtbank is hoger beroep ingesteld bij het Gerechtshof Arnhem. Bij uitspraak van 27 februari 2018 heeft het Hof ons hoger beroep gegrond verklaard. De aanslagen rioolheffing blijven volledig in stand. Tegen de uitspraak is beroep in cassatie bij de Hoge Raad ingesteld door de woningstichting. De uitkomst van deze procedure is niet op korte termijn te verwachten.
Impact	De impact is moeilijk te bepalen, omdat de zaak onder de rechter is en de uitkomst onzeker. Het eventuele risico wordt ingeschat in de categorie laag. Mocht de uitkomst negatief uitvallen voor de gemeente dan gaat het om forse financiële tegenvallers.
(Beheers)maatregelen	Een eventuele financiële tegenvaller zal net als bij andere risico's moeten worden gedekt uit algemene middelen ('Algemene reserve - vaste buffer'). Om de risico's te verminderen voor toekomstige aanslagen kijken wij zeer kritisch naar de onderbouwing van de kosten, waaronder de overhead en de BTW.

Risico: Invoering van de omgevingswet	
Omschrijving risico	De invoering van de Omgevingswet is een grote opgave voor de organisatie. Op 1 januari 2021 gaat de wet in. Na 2021 zijn we niet klaar maar zullen we de omgevingswet nog verder implementeren. Dit traject loopt tot uiterlijk 2029. De focus voor nu ligt op de periode tot 2021. Momenteel wordt vanuit het programma invoering omgevingswet toegewerkt naar de deadline waarop de wet in werking treedt. Risico's betreffen: 1. Niet halen van de deadline van invoering door lokale of landelijke oorzaken. 2. Overschrijding van het budget voor invoering/onvoldoende middelen voor een goede invoering.
Impact	1. De invoering van de wet bestaat uit vele verschillende elementen waarvan sommige crucialer zijn dan andere en dus ook in meer of mindere mate invloed hebben op het halen van de deadline. Het niet halen van de deadline kan betekenen dat: a. Ambities niet (tijdig) gerealiseerd worden. Denk hierbij aan sectoraal in plaats van integraal beleid, processen die niet goed lopen en dienstverlening die nog niet voldoet aan de normen. b. Het niet (goed) kunnen uitvoeren van wettelijke taken zoals VTH. Deze risico's kunnen op termijn zorgen voor extra uitvoeringskosten en brengen ook directe financiële risico's met zich mee. Denk bij dit laatste – door het niet kunnen vergunnen - aan het missen van leges en het tegenhouden van ontwikkelingen. 2. De omgevingswet brengt drie soorten kosten met zich mee die op dit moment alles nog lastig in te schatten zijn en in die zin een risico vormen: a. Voorbereidings- en implementatiekosten Volgens het daarvoor gebuikte VNG-model worden deze incidentele kosten voor de periode t/m 2024 momenteel ingeschat op € 3,1 mln. Grote onzekerheden hierin betreffen onder andere de ICT-kosten en de personele kosten. De budgetvraag die waarschijnlijk in het voorjaar van 2019 zal volgen is daarnaast ook afhankelijk van het feit dat een bedrag van ongeveer 7 ton reeds beschikbaar is en van de mate waarin er voor ingezet personeel al dan niet een vervangingsvraag ontstaat. Zie voor een nadere toelichting de PM-post invoering omgevingswet. b. Verandering in de structurele lasten Deze lasten kunnen wijzigen door een verandering in de personeelsbehoefte en een vermoedelijke daling van de legesopbrengsten. Een kwantitatieve duiding is nog niet te geven. c. Mogelijke incidentele frictiekosten Deze kosten kunnen optreden als gevolg van een verschuiving in het personeel. Een kwantitatieve duiding is nog niet te geven. Hoewel de hoogte van de kosten nog niet goed in te schatten zijn is het wel zeker dat in ieder geval de eerste twee categorieën kosten op zullen treden. Het

	grootste deel van de voorbereidings- en implementatiekosten is ook niet afhankelijk van de gestelde ambities maar zullen hoe dan ook optreden. Twee risico's bij de drie posten zijn: - Onvoldoende toekenning van deze middelen kan leiden tot het niet halen van de deadline. De gevolgen daar van staan hiervoor al beschreven. - Overschrijding van de voorbereidings- en implementatiekosten. Voor de berekening van de kosten is het zogenaamde VNG-model gebruikt. De hoogte van veel kosten worden echter stapsgewijs bekend de komende jaren. Dan zal blijken in hoeverre dit overeen komt met de VNG-ramingen.
(Beheers)maatregelen	Binnen de organisatie wordt het programma invoering omgevingswet opgezet. In dit programma worden de inhoudelijke en financiële risico's in de gaten gehouden en worden er maatregelen op getroffen. Risico's die te groot dreigen te worden of daadwerkelijk optreden worden besproken in de stuurgroep omgevingswet van waaruit beheersmaatregelen worden genomen.

Risico: Verhoging van de afvalstoffenbelasting	
Omschrijving risico	De verhoging van de afvalstoffenbelasting heeft consequenties voor de hoogte van de afvalstoffenheffing. De verwachting is dat de afvalstoffenbelasting verdubbelt. Ook zullen (verwachte) gedragseffecten ontstaan met een indexering van de afgesproken verhoging. Deze plannen van de regering zijn onderdeel van het vergroenen van het belastingstelsel.
Impact	Financieel: verhoging van de afvalstoffenheffing
(Beheers)maatregelen	Voorbeeld: periodieke monitoring (aangeven de wijze waarop monitoring wordt ingevuld). Daarnaast is de egalisatievoorziening reiniging beschikbaar om financiële tegenvallers op te vangen en daarmee tariefschommelingen zoveel mogelijk te voorkomen.

Risico: Dalende inkomsten bij kunststofverpakkingsmateriaal	
Omschrijving risico	Het ministerie van IenM, de VNG en het verpakkend bedrijfsleven hebben vergoedingsafspraken gemaakt voor de inzameling en sortering van het kunststof verpakkingsafval. Gemeenten laten kunststofverpakkingsafval en drankenkartons inzamelen, sorteren en recyclen. Hiervoor ontvangen zij een vergoeding, mits het materiaal voldoet aan een aantal voorwaarden. Eén van die voorwaarden is dat de materiaalfractionen voldoen aan afgesproken kwaliteitseisen. We zien dat de inkomsten uit plastic terug lopen. Ook zien we meer vervuiling in deze stroom. Dit betekent dat ladingen worden afgekeurd. Een afgekeurde lading PMD wordt verbrand als restafval. Hiervoor ontvangen we dan ook geen vergoeding.
Impact	Financieel: verhoging van de afvalstoffenheffing

(Beheers)maatregelen	Om afkeuringen te voorkomen zetten we extra in op communicatie. Daarnaast is de egalisatievoorziening reiniging beschikbaar om financiële tegenvallers op te vangen en daarmee tariefschommelingen zoveel mogelijk te voorkomen.
-----------------------------	--

Risico: Uitbreiding van de BTW-sportvrijstelling	
Omschrijving risico	Op Prinsjesdag heeft het kabinet de uitbreiding van de BTW-sportvrijstelling gepresenteerd. Het exploiteren van een sportaccommodatie met een winstoogmerk is en blijft belast met BTW. Het exploiteren van een sportaccommodatie zonder winstoogmerk wordt vrijgesteld van btw. Gemeenten en sportstichtingen hebben geen winstoogmerk en worden vrijgesteld van de heffing van BTW. Hierdoor vervalt ook het recht op aftrek van voorbelasting voor de kosten die toerekenbaar zijn aan de terbeschikkingstelling van sportaccommodaties aan sportverenigingen. Op grond van de overgangsregeling hoeft geen BTW te worden terugbetaald die in verband met de sportaccommodatie in het verleden in aftrek is genomen. De BTW-herzieningsregels zijn niet van toepassing.
Impact	De wetswijziging zal zorgen voor een grote toename van situaties waarin de btw niet kan worden verrekend. Gemeenten kunnen subsidie aanvragen voor deze 'btw-schade' door het indienen van de zogenaamde SPUK voor 1 december 2018. Het uitkeringsplafond bedraagt voor het jaar 2019 € 152 miljoen en wordt naar rato verdeeld. De kans is groot dat het beschikbare bedrag wordt overvraagd en de gemeente maar een deel van de btw-schade vergoed krijgt. De wetswijziging heeft ook gevolgen voor sportstichtingen binnen onze gemeente: ook zij verliezen het recht op aftrek van voorbelasting. Er is een nieuwe subsidieregeling voor amateursportorganisaties, maar hiervoor komen alleen de bouw of het onderhoud van sportaccommodaties in aanmerking, of de aanschaf of onderhoud van sportmaterialen. Er worden geen subsidies verstrekt van minder dan € 5.000. Het subsidieplafond voor deze regeling bedraagt € 87 miljoen en wordt verdeeld op volgorde van binnenkomst van aanvragen. De BTW op de exploitatiekosten (bijvoorbeeld de energiekosten) komt niet in aanmerking voor subsidie. Hierdoor zullen de kosten van de exploitatie van sportaccommodaties zoals de zwembaden stijgen.
(Beheers)maatregelen	Scherper in beeld brengen van de financiële gevolgen incl. de genoemde vergoedingen vanuit het Rijk.

Risico: Prijsstijgingen gas en elektra	
Omschrijving risico	Overschrijding Energiebudgetten
Impact	Forse overschrijding van de energie budgetten doordat de energieprijzen sterk gestegen zijn. Voor 2019 en 2020 wordt per Mh het dubbele betaald t.o.v. afgelopen jaren. Het energieverbruik is een deel van de kosten.

(Beheers)maatregelen	Door duurzame oplossingen te vinden voor de Openbare Verlichting en Riolering en overige Vastgoed Aansluitingen. Bij de eerstvolgende rapportage voor de P&C cyclus zal worden gerapporteerd over de financiële gevolgen.
-----------------------------	---

Risico: Onderhoud openbare ruimte	
Omschrijving risico	Voor het onderhoud van de kapitaalgoederen in de openbare ruimte wordt gebruik gemaakt van speciale computerprogramma's. De afgelopen jaren is hard gewerkt aan het op orde brengen van deze programma's. Ondertussen is het gehele areaal ingevoerd. D.m.v. inspecties wordt de staat van onderhoud bepaald. Het risico van schade als gevolg van achterstallig onderhoud is afhankelijk van de gekozen frequentie van inspecteren. Op basis van deze gegevens wordt de besteding van het jaarlijkse onderhoudsbudget bepaald. In 2017 zijn de beleidsplannen voor wegen, fietspaden, openbare verlichting en oeververbindingen geactualiseerd en is een belangrijke slag gemaakt in het inzichtelijk maken van de onderhoudstoestand van deze kapitaalgoederen. Op basis hiervan kan planmatiger worden gewerkt. De meerjarige onderhoudsplannen zijn niet over hele linie op het onderhoudsniveau 'basis' gebaseerd, maar in sommige gevallen op 'beperkt basis'.
Impact	Het financieel risico wordt ingeschat op € 500.000. Doordat onze kapitaalgoederen voortaan meer planmatig worden beheerd en wij de komende jaren fors investeren, komen wij tot een lage risicokans.
(Beheers)maatregelen	Periodieke monitoring en rapporteren in tussenrapportages

Risico: Investeringsprojecten ruimtelijk domein	
Omschrijving risico	Voor de aanleg en instandhouding van voorzieningen in de omgeving zijn investeringen noodzakelijk. De kredieten die met deze investeringen zijn gemoeid worden projectmatig aangevraagd en gemonitord. Een totaaloverzicht van de lopende projecten is door middel van een projectenlijst inzichtelijk. De aard en omvang van deze projecten kunnen erg verschillen en daarmee ook de risico's die per project worden gelopen. Om op projectniveau de risico's inzichtelijk te kunnen maken is de zogenaamde prescan ingevoerd. Hierbij wordt niet alleen gekeken naar financiële risico's, maar ook naar bijvoorbeeld organisatorische, juridische en maatschappelijke risico's. In de prescan wordt voor het inschatten van de kans van voorkomen gebruikt gemaakt van drie niveaus (klein, gemiddeld en groot). Voor het totaal van de risico's van alle projecten kan worden uitgegaan van een gemiddelde kans van voorkomen. Dit komt overeen met het kans-niveau 'ruim' en een rekenpercentage van 40%.
Impact	Om in zijn algemeenheid iets te kunnen zeggen over de financiële risico's van alle lopende investeringsprojecten kan worden uitgegaan van een gemiddelde impact van ca. 25% van de totale investerings-omvang. De totale omvang van de investeringsprojecten die vanuit het beheer openbare ruimte (excl. riolering) en vanuit ontwikkeling worden geïnitieerd bedraagt op dit moment ca. € 14,5 miljoen. De impact van de risico's wordt momenteel dus geraamd op € 3,6 miljoen.

(Beheers)maatregelen	Afhankelijk van de risico's worden beheersmaatregelen ingezet. Door middel van kwartaalrapportages wordt de voortgang van het project en de beheersing van de risico's gemonitord.
-----------------------------	--

4.2.4. Het beleid omtrent de weerstandscapaciteit en de risico's

Nu de weerstandscapaciteit is bepaald en de omvang van de te lopen risico's kunnen beide met elkaar worden geconfronteerd. Ook al is de omvang van een risico niet exact te becijferen, in ieder geval hebben wij ze als p.m. benoemd, zodat inzicht ontstaat in welke risico's de gemeente loopt. Daarbij kunnen zich de volgende scenario's voordoen:

1. Uitkomst inventarisatie risico's/weerstandscapaciteit > 1 , er is onvoldoende weerstandscapaciteit aanwezig;
2. Uitkomst inventarisatie risico's/weerstandscapaciteit < 1 , er zijn overvloedige middelen (die alternatief kunnen worden aangewend);
3. Uitkomst inventarisatie risico's/weerstandscapaciteit $= 0$, risico's en middelen zijn voldoende (wordt meer beschouwd als een theoretische situatie).

Op basis van de in het risicoprofiel opgenomen risico's, die gekwantificeerd kunnen worden, bedraagt het totale risicobedrag afgerond € 13,4 miljoen. Voor de overige risico's is dit nog niet concreet aan te geven, maar het belangrijkste is dat ze worden benoemd. Op basis van de wegingsfactoren bedraagt het risicobedrag afgerond € 3,9 miljoen. Worden ook de p.m. posten bij de afweging betrokken dan schatten wij in dat voldoende weerstandscapaciteit aanwezig als sprake is van financiële tegenvallers.

4.2.5. Diverse kengetallen

4.2.5.1. Inleiding

Een deugdelijke en transparante begroting is in het belang van een goede controle door de raad op de financiële positie van onze gemeente. Kengetallen zijn getallen die de verhouding uitdrukken tussen bepaalde onderdelen van de begroting of de balans en kunnen helpen bij de beoordeling van de (ontwikkeling) van de financiële positie. We kennen de volgende kengetallen:

1. Netto schuldquote & netto schuldquote gecorrigeerd voor verstrekte leningen
2. Solvabiliteitsratio
3. Grondexploitatie
4. Structurele exploitatieruimte
5. Belastingcapaciteit

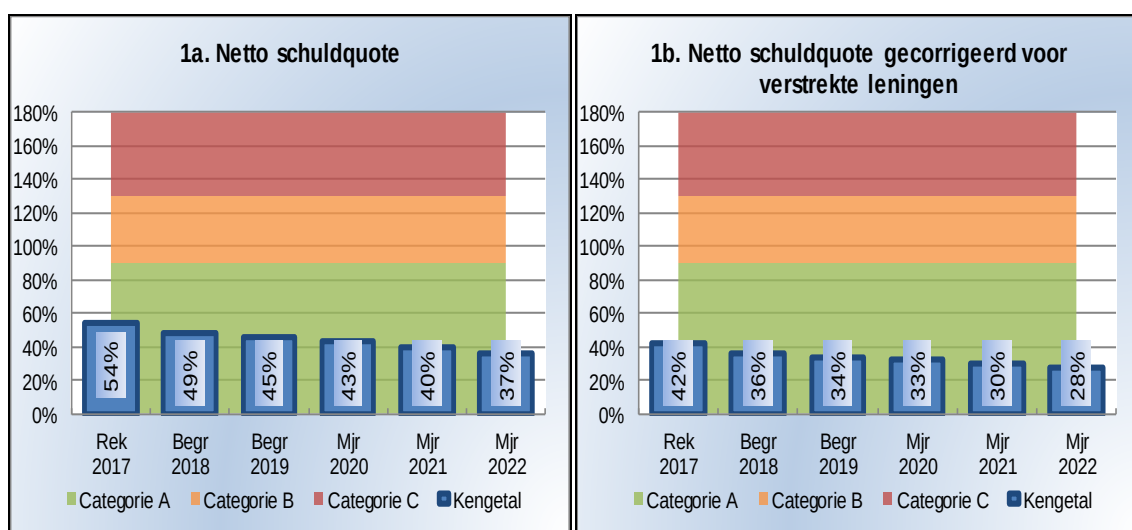
Naast de kengetallen voor het structurele begrotingsevenwicht wordt een beoordeling van de onderlinge verhouding van de kengetallen in relatie tot de financiële positie opgenomen. Dit omdat de financiële positie van de gemeente steeds belangrijker wordt. De kengetallen en de beoordeling geven gezamenlijk op eenvoudige wijze inzicht aan de raadsleden over de financiële positie van de gemeente. Hoe de kengetallen berekend worden, is vastgelegd in een ministeriële regeling. Het gebruik en het vaststellen van de berekeningswijze heeft geen functie als normeringsinstrument voor het financieel toezicht door de provincies. De invoering van deze kengetallen is voornamelijk bedoeld om de financiële positie voor de raadsleden inzichtelijker te maken. Voor de beoordeling van de financiële positie van de gemeente worden de kengetallen in samenhang bezien. Het totaalbeeld geeft inzicht in de financiële weer- en wendbaarheid.

4.2.5.2. Netto schuldquote & netto schuldquote gecorrigeerd voor verstrekte leningen

De netto schuldquote geeft inzicht in het niveau van de schuldenlast van de gemeente ten opzichte van de totale baten. Het kengetal geeft een indicatie in welke mate de rentelasten en aflossingen op de exploitatie drukken. Een hoge netto schuldquote hoeft op zichzelf geen probleem te zijn. Of dat het geval is, valt niet direct af te leiden uit de netto schuldquote zelf, maar hangt af van meerdere factoren. Zo kan een hoge schuld worden veroorzaakt doordat er leningen zijn afgesloten, die vervolgens weer worden doorgeleend aan bijvoorbeeld woningcorporaties die op hun beurt weer jaarlijks aflossen. In dat geval hoeft een hoge schuld geen probleem te zijn. Om inzicht te krijgen in hoeverre er sprake is van doorlenen wordt de netto schuldquote zowel inclusief als exclusief doorgeleende gelden weergegeven. Bij de netto schuldquote worden de leningen die we hebben uitstaan buiten beschouwing gelaten en bij de netto schuldquote gecorrigeerd voor alle leningen wordt hiermee wel rekening gehouden. Een netto schuldquote tussen 0% en 100% is acceptabel, c.q. wordt als normaal (groen) beschouwd. Als de netto schuldquote tussen 100% en 130% ligt, is de gemeenteschuld hoog (oranje). Als de netto schuldquote boven de 130% uitkomt, bevindt de gemeente zich in de gevarenzone (rood). Opgemerkt wordt dat de maten 100% en 130% grove vuistregels zijn.

Voor een genuanceerder beeld van de schuldpositie wordt ook gekeken naar de voorraad bouwgronden en de uitgeleende gelden. Gemeenten met veel grond hebben meer schulden en dus een hogere schuldquote. De gemeente heeft ook leningen voor woningcorporatie Wetland Wonen aangetrokken. Deze leningen worden één op één doorgegeven. Bij de schuldquote gecorrigeerd voor verstrekte leningen worden deze leningen geëlimineerd. De netto schuldquote neemt toe door inzet van incidentele middelen in reserves, die zijn bestemd voor investeringen. De reserves worden dan ingezet door ze te ruilen voor structurele kapitaallasten.

In de volgende grafieken wordt de verwachte ontwikkeling van beide schuldquotes weergegeven. Bij beide schuldquotes zien wij een daling van de percentages.

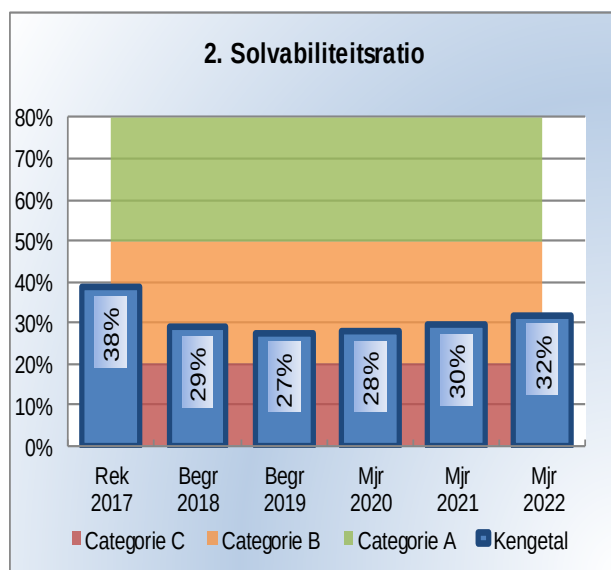

4.2.5.3. Solvabiliteitsratio

Dit kengetal geeft de verhouding weer tussen het eigen vermogen en het balanstotaal. Indien er sprake is van een forse schuld en veel eigen vermogen (het totaal van de algemene reserves en de bestemmingsreserves), hoeft een hoge schuld geen probleem te zijn voor de financiële positie. Daar is bijvoorbeeld sprake van als een lening is aangegaan omdat het eigen vermogen niet liquide is (omdat het vast zit in bijvoorbeeld een gemeentehuis of dat er

andere investeringen mee zijn gefinancierd). Hoe hoger de solvabiliteitsratio, hoe groter de weerbaarheid van de gemeente. De mate van weerbaarheid geeft in combinatie met andere kengetallen een indicatie over de financiële positie van de gemeente. De solvabiliteitsratio drukt immers het eigen vermogen uit als percentage van het totale vermogen en geeft daarmee inzicht in de mate waarin de gemeente in staat is aan haar financiële verplichtingen te voldoen. Voor gemeenten geldt dat een ratio tussen de 20% en 70% als normaal wordt gezien.

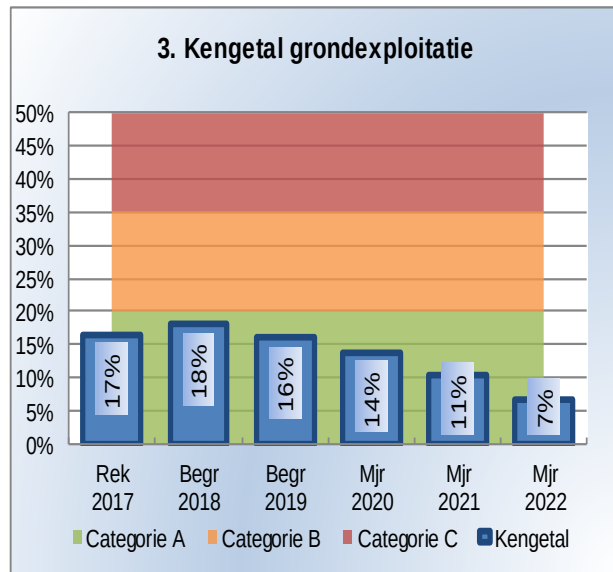
Voor 2019 wordt een solvabiliteitsratio verwacht van 27%, terwijl voor 2022 32% wordt gecalculeerd. Dit betekent een verbetering van het aandeel van eigen vermogen in het totale vermogen.

4.2.5.4. Grondexploitatie

Dit kengetal geeft de verhouding weer tussen de waarde van de (bouw-)gronden en het totaal aan (geraamde) baten en is indicatie van het risico. Hoe lager het percentage des te geringer het risico. De afgelopen jaren is gebleken dat grondexploitaties een forse impact kunnen hebben op de financiële positie van de gemeente. Als gemeenten leningen hebben afgesloten om grond te kopen voor een (toekomstige) woningbouwproject hebben zij een schuld. Bij de beoordeling van een dergelijke schuld is het van belang om te weten of deze schuld kan worden afgelost wanneer het project wordt uitgevoerd. Van de opbrengst van de woningen kan immers de schuld worden afgelost. Wanneer de grond tegen de prijs van landbouwgrond is aangekocht, loopt de gemeente relatief een gering risico. Het is dus belangrijk om te kunnen beoordelen of er een reële verwachting is of grondexploitatie kan bijdragen aan de verlaging van de schuld. Staat de grond tegen een te hoge waarde op de balans en moet deze worden afgewaardeerd dan leidt dit tot een lager eigen vermogen en dus een lagere solvabiliteitsratio.

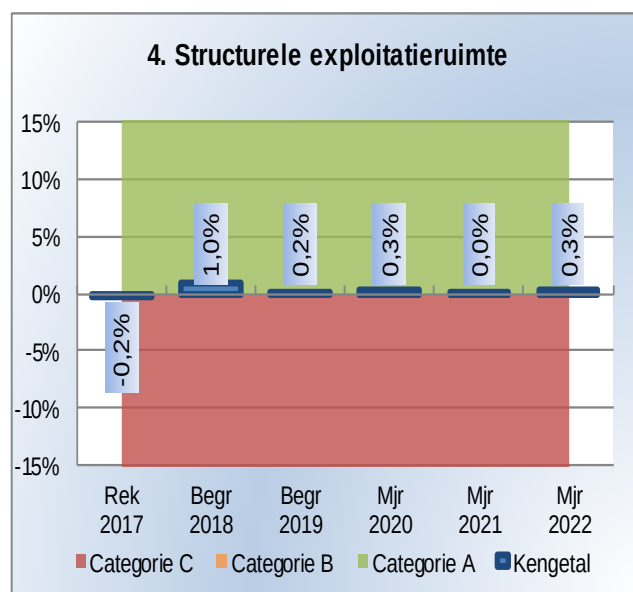
Er is een dalende tendens waar te nemen voor wat betreft de ontwikkeling van het kengetal Dit wordt voornamelijk veroorzaakt door een afname van de voorraad bouwgrond. De gemeente Steenwijkerland voert namelijk een faciliterend grondbeleid, tenzij vanwege volkshuisvestings- en economische redenen actief grondbeleid gewenst is (zie paragraaf 4.8).

4.2.5.5. Structurele exploitatieruimte

Dit kengetal geeft aan hoe groot de structurele ruimte is. Hierbij wordt gekeken naar de structurele baten en structurele lasten. Deze worden vergeleken met de totale baten van de gemeente. Een positief percentage betekent dat de structurele baten toereikend zijn om de structurele lasten te dekken. De relevantie van dit kengetal voor de beoordeling van de financiële positie schuilt erin dat het van belang is om te weten welke structurele ruimte de gemeente heeft om de eigen lasten te dragen of welke structurele stijging van baten of structurele daling van de lasten daarvoor nodig is. Structurele baten zijn bijvoorbeeld de algemene uitkering uit het Gemeentefonds en de opbrengsten uit de onroerende zaakbelasting (ozb).

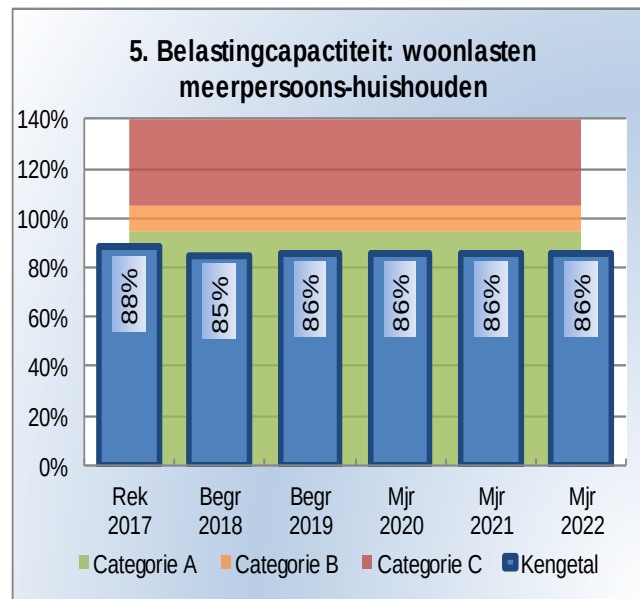
Zoals uit de navolgende grafiek blijkt verwachten wij voor de komende jaren dat de structurele baten toereikend zijn om de structurele lasten ter dekken. Overigens blijkt dit ook uit het materieel resultaat voor de verschillende planjaren.

4.2.5.6. Belastingcapaciteit

Het kengetal belastingcapaciteit geeft inzicht in de mate waarin een financiële tegenvaller in het volgende begrotingsjaar kan worden opgevangen of waarin er ruimte is voor nieuw beleid. Voor de gemeenten wordt de belastingcapaciteit gerelateerd aan de hoogte van de gemiddelde woonlasten (OZB, riool- en afvalstoffenheffing).

Het kengetal vergelijkt de woonlasten in jaar t met de landelijk gemiddelde woonlasten (COELO) in jaar (t-1). Voor 2019 komt dit cijfer uit op 86%. Wij gaan ervan uit dat de woonlasten (en daarmee de belastingcapaciteit) de komende jaren onder het landelijk gemiddelde zullen blijven.

Norm

De gezamenlijke provinciale toezichthouders en het Rijk hebben normen opgesteld. Zij hebben gekozen voor een indeling in drie categorieën. Waarbij kan worden gesteld dat categorie A het minst risicovol is en C het meest risicovol. In onderstaande tabel hebben wij de normering opgenomen.

Kengetallen	Categorie A	Categorie B	Categorie C
Netto schuldquote	< 90%	90-130%	> 130%
Netto schuldquote gecorrigeerd voor alle leningen	< 90%	90-130%	> 130%
Solvabiliteitsratio	> 50%	20-50%	< 20%
Grondexploitatie	< 20%	20-35%	> 35%
Structurele exploitatieruimte	> 0%	0%	< 0%
Belastingcapaciteit	< 95%	95-105%	> 105%

Samenvattend

Kengetallen	Rekening 2017	Begroting 2018	Begroting 2019	MJR 2020	MJR 2021	MJR 2022
Netto schuldquote	54%	49%	45%	43%	40%	37%
Netto schuldquote gecorrigeerd voor alle verstrekte leningen	42%	36%	34%	33%	30%	28%
Solvabiliteitsratio	38%	29%	27%	28%	30%	32%
Grondexploitatie	17%	18%	16%	14%	11%	7%

Kengetallen	Rekening 2017	Begroting 2018	Begroting 2019	MJR 2020	MJR 2021	MJR 2022
Structurele exploitatieruimte	0%	1%	0%	0%	0%	0%
Gemeentelijke belastingcapaciteit	88%	85%	86%	86%	86%	86%

Beoordeling

Op basis van de gepresenteerde kengetallen kan geconcludeerd worden dat de financiële positie van onze gemeente goed is. De schuldenlast is acceptabel. Uit de solvabiliteitsratio blijkt dat de gemeente aan haar betalingsverplichtingen kan voldoen. De grondexploitaties zijn actueel en laten in totaliteit een positief resultaat zien. Voor vier van de vijf kengetallen scoort de gemeente Steenwijkerland in het groene vlak in de getoonde grafieken. Geconstateerd mag dan ook worden dat de gemeente Steenwijkerland een degelijke financiële positie heeft.

Opgemerkt wordt dat de werkelijkheid, het kengetal solvabiliteit in de jaarrekening 2017 een positiever beeld laten zien. Dit komt vaker voor. In de begroting zijn investeringen opgenomen, inclusief de benodigde financiering. In de jaarrekening blijkt dan dat sommige investeringen achterblijven bij de planning.

4.3. Paragraaf Meerjaren auditplan

Eind 2018 zal de geactualiseerde verordening onderzoeken doelmatigheid en doeltreffendheid (GW213a) door de raad worden vastgesteld. In deze verordening is vermeld dat het onderzoeksplan in de paragraaf bedrijfsvoering van de programmabegroting is opgenomen.

Begin 2019 zal er een geactualiseerd meerjaren auditplan worden vastgesteld. In dit plan zijn de te onderzoeken processen voor de periode 2019-2022 opgenomen en voorzien van een doelstelling en een planning. Tevens is per proces aangegeven of het onderzoek is gericht op de kwaliteit van de beheersing van het proces, de beoordeling van de doelmatigheid, (financiële) rechtmatigheid of een combinatie hiervan. Met deze inhoud wordt beoogd voor de jaren 2019-2022 een volledig audit programma aan te bieden als fundament voor de interne controle. In bijlage 4 zijn de te onderzoeken processen voor 2019 opgenomen.

Vooruitlopend op de vaststelling van de verordening onderzoeken doelmatigheid en doeltreffendheid en het meerjaren auditplan is het onderzoeksplan 2019 opgenomen in deze begroting. Met het vaststellen van de programmabegroting door de gemeenteraad wordt de onderzoeksopdracht voor het college voor 2019 bekrachtigd.

4.4. Paragraaf Onderhoud kapitaalgoederen

4.4.1. Algemeen

De kapitaalgoederen van de gemeente zijn voorzieningen in de openbare ruimte waarvoor investeringen zijn gedaan. Het gaat hierbij om voorzieningen zoals wegen, groen, water, riolering en gebouwen. Het onderhoud aan deze voorzieningen is van groot belang voor het optimaal functioneren van de gemeente, bijvoorbeeld op het gebied van leefbaarheid, veiligheid, vervoer en recreatie. Het onderhoud is ook nodig om kapitaalvernietiging te voorkomen.

Voor het goed onderhouden van de kapitaalgoederen zijn een aantal zaken belangrijk. Allereerst is het van belang dat bekend is wat moet worden onderhouden en wat de huidige staat van het onderhoud is. Hiervoor maakt de gemeente gebruik van een beheerpakket dat aan de hand van inventarisaties en inspecties in het veld up-to-date wordt gehouden. Vervolgens moet eenduidig bekend zijn wat het gewenste kwaliteitsniveau is. Dit is vastgelegd in de Integrale Visie Openbare Ruimte (IVOR), die in 2007 door de gemeenteraad is vastgesteld, en in beleidsdocumenten die per onderdeel beschikbaar zijn.

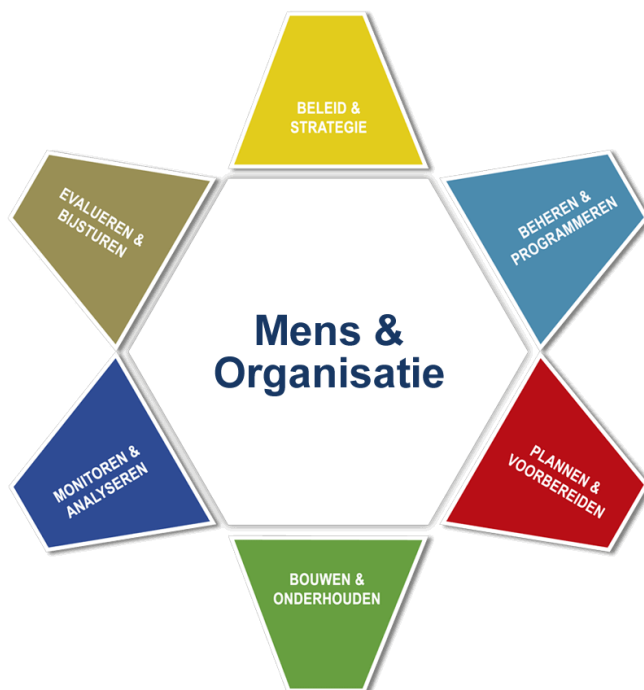
De uitwerking vindt plaats volgens de volgende stappen:

- Waar gaat het over (areaal)?;
- Wat zijn de doelstellingen (beleidskader)?;
- Wat zijn de financiële consequenties van deze doelstellingen?;
- Hoe zijn deze consequenties geborgd in de begroting?

4.4.2. Assetmanagement

Om de aansluiting van de activiteiten op het gebied van beheer en onderhoud met de bestuurlijke ambities en de wensen van de stakeholders te verbeteren en te borgen wordt gewerkt aan de implementatie van een assetmanagementsysteem op basis van NEN-ISO 55000. In onderstaande Roos, een figuur van het kennisportaal voor Assetmanagement 'IamPro', zijn de onderdelen van het systeem weergegeven. Het symbool staat voor het open karakter van het systeem. Het systeem is open in de zin van flexibel, maar ook in de zin van transparant en toegankelijk.

In de komende tijd wordt gewerkt aan het ordenen en ontwikkelen van de verschillende activiteiten en documenten die relevant zijn voor het beheer en onderhoud van de openbare ruimte conform de Roos.

De implementatie van het assetmanagementsysteem vindt op een organische wijze plaats. Er wordt aan alle onderdelen tegelijkertijd gewerkt. Op natuurlijke momenten wordt een stap gezet in het vaststellen van een volgende ontwikkelfase van een onderdeel. Het vaststellen van nieuwe beleidsplannen zijn voorbeelden van dergelijke natuurlijke momenten.

Binnen het assetmanagementsysteem is een belangrijke plaats ingeruimd voor het Strategisch Assetmanagement Plan. In dit plan wordt een inhoudelijke en procesmatige vertaling gemaakt van de bestuurlijke ambities uit het collegeprogramma naar de activiteiten die nodig zijn om deze ambities waar te maken. De bedoeling is om ook een Nota Onderhoud Kapitaalgoederen te ontwikkelen die als kader dient voor de jaarlijkse paragraaf onderhoud kapitaalgoederen.

4.4.3 Door de raad vastgestelde beleids- en beheerplannen

Voor het op orde houden van de kapitaalgoederen binnen de openbare ruimte zijn door de raad de bijbehorende beleids-beheerplannen vastgesteld.

Beleidsbeheerplannen	Door de raad vastgesteld	Looptijd t/m	Financiële vertaling in de begroting
• Wegen	2017	2020	Ja
• Verkeer	2017	2020	Ja
• Verlichting	2017	2026	Ja

Beleidsbeheerplannen	Door de raad vastgesteld	Looptijd t/m	Financiële vertaling in de begroting
• Riolering	2016	2021	Ja
• Water	2016	2021	Ja
• Oeververbindingen	2017	2021	Ja
• Oeverconstructies	2016	2020	Ja
• Groen	2011		Ja
• Spelen	2014		Ja
• Gebouwen	2017	2026	Ja

Bovenstaande tabel geeft aan dat voor de kapitaalgoederen er actuele plannen aanwezig zijn maar dat Groen & Spelen hierin achterloopt. Het voornemen is om ook hiervoor de beleidskaders en bijbehorende beheerplannen te actualiseren.

Uit de door de raad vastgestelde beleids-beheerplannen en bijbehorende meerjarenplannen wordt jaarlijks een integraal uitvoeringsplan openbare ruimte opgesteld en aangeboden aan het college en raad. In dit uitvoeringsplan worden alle plannen in de openbare ruimte benoemd, gewogen en integraal afgestemd. Hierdoor ontstaat per planjaar een evenwichtig maatregelprogramma voor onderhoud en investeringen in de openbare ruimte.

4.4.3.1 Wegen

Areaal

Areaal Wegen	Aantal	%
• Asfalt	173	49
• Cementbeton	11	3
• Elementen	158	45
• Onverhard	12	3
	354	100

Beleidskaders

Het beleidskader voor onze wegen is vastgelegd in het Beleidsplan 'Overwegen' (april 2017) en het beleidsplan Verkeer (2017).

Wij beschouwen ons uitgebreide, grotendeels historische, netwerk van wegen, paden en pleinen als een waardevol bezit en als een belangrijk middel om het dagelijkse woon-, werk- en recreatieve verkeer mogelijk te maken en veilig, efficiënt en duurzaam af te wikkelen. Het beleidsplan kent de thema's:

- Wegennet up to date,
- Onderhoud op maat,
- Inspirerend partnerschap.

Wij zien de inbreng van inwoners, ondernemers en partijen als uitgangspunt, óók voor onze

wegbeheertaak. Opvolging van wettelijke (wegbeheer)taken en behoud/versterking van sociale-, milieu en kapitaalswaarde ("People, Planet, Profit") zijn daarbij essentiële randvoorwaarden. Wij richten onze wegbeheertaak daarom vraaggestuurd, risicobewust en gebiedsgericht in.

Voor het wegenonderhoud heeft de raad ingestemd met het kwaliteitsniveau "basis". Hierbij wordt het risicoprofiel "laag" aangehouden.

Uit het beleidskader voortvloeiende financiële consequenties

In het beleidsplan 'Overwegen' zijn de financiële consequenties van het vastgestelde kwaliteitsniveau berekend. In deze paragraaf wordt beschreven welke bedragen er in het beleidsplan 'Overwegen' nodig worden geacht om de voorgestelde acties te realiseren.

Voor de exploitatie van het dagelijks beheer is een structureel budget van € 265.000 per jaar nodig. Hieronder wordt verstaan het onderhoud aan semi- en onverharde wegen, aan belijning, de aanschaf van materiaal klein onderhoud en het doen van onderzoeken.

Voor het cyclische onderhoud van wegen is in de periode 2018 t/m 2026 een totaal bedrag van ca. € 13,8 miljoen benodigd. Vanaf 2020 wordt een stijging van de kosten voor grootonderhoud van het wegennet voorzien. Daarom is gekozen voor het instellen van een voorziening.

Het wegennet van Steenwijkerland raakt op leeftijd. Uit het oogpunt van economische levensduur en om kostbare investeringen in vervanging van wegconstructies uit te stellen wordt waar mogelijk gekozen voor levensduurverlengende maatregelen. In de periode 2019-2022 worden voor vervangingen en levensduurverlengende maatregelen investeringen noodzakelijk geacht ter grootte van € 890.000,-

Vooruitlopend op de uitkomsten van nader onderzoek naar de indeling, inrichting en functioneren van het gemeentelijk stelsel van wegen en paden wordt de komende geïnvesteerd in versteviging van ernstig beschadigde plattelandswegen en bermen. In de periode 2019 – 2022 gaat het om een bedrag van € 1.880.000,-.

Vertaling van de financiële consequenties in de begroting

Met het vaststellen van het beleidskader "Overwegen" in 2017 heeft de gemeenteraad ingestemd met het benodigde wegenbudget voor het kwaliteitsniveau "basis" en besloten tot het instellen van een voorziening. De benodigde bedragen voor levensduurverlengende maatregelen zijn beschikbaar gesteld op onderhoudsniveau basis. De benodigde bedragen voor investeringen in bermverhardingen zijn beschikbaar gesteld op onderhoudsniveau beperkt basis. Onderstaand zijn de bedragen weergegeven die de komende jaren beschikbaar zijn:

bedragen x € 1.000						
Financiële consequenties	Rekening 2017	Begroting 2018	Begroting 2019	MJR 2020	MJR 2021	MJR 2022
Dagelijks beheer	278	265	265	265	265	265
Groot onderhoud	927	965	1.319	1.109	669	1.597
Bijdragen en investeringen	572	581	212	187	142	399
Investeringen bermverharding	-	404	404	404	536	536
Mutatie voorziening onderhoud	-	1.737	8	217	682	- 246

4.4.3.2. Openbare verlichting

Areaal

Areaal Openbare Verlichting	Aantal	Eenheid
Lichtmasten	11.000	stuks

Beleidskader

Uitgangspunt voor het beleidsplan Openbaar Licht (2017) is 'donkerte'. "Even dimmen graag" is het devies. De volgende ambities zijn in dit beleidsplan benoemd: de veiligheid van inwoners staat voorop, ruimte voor donkerte en duurzaamheid. Communicatie over openbare verlichting is daarbij een belangrijk aandachtspunt.

In het gekozen scenario Beperkt Basis wordt enige achterstand in de vervanging geaccepteerd. De Er wordt in de komende 12 jaar 80% van de openbare verlichting vervangen. In de vervanging voor 2018 en 2019 is niet gekort omdat hier de oudste onderdelen met grotere risico's (achterstand) wordt vervangen. Dat betekent dat in deze jaren het niveau basis is aangehouden.

Uit het beleidskader voortvloeiende financiële consequenties

Voor het dagelijks onderhoud aan onze openbare verlichting is jaarlijks een bedrag benodigd van € 224.000. Door de grootschalige vervanging van masten en armaturen wordt bespaard op de onderhoudskosten. In 2029 zijn de onderhoudskosten afgenomen tot € 186.000,-. Voor de vervanging is in de periode tot en met 2029 € 5.423.000 nodig.

Vertaling van de financiële consequenties in de begroting

Voor het dagelijks onderhoud is in 2019 een bedrag van € 224.000,- beschikbaar. Dit loopt terug naar € 214.000,- in 2022. Voor de vervanging van de openbare verlichting is in de komende vier jaar een bedrag van € 1.880.000,- opgenomen. Onderstaand zijn de bedragen weergegeven die de komende jaren beschikbaar zijn:

bedragen x € 1.000						
Openbare verlichting	Rekening 2017	Begroting 2018	Begroting 2019	MJR 2020	MJR 2021	MJR 2022
Onderhoud	165	224	224	220	218	214
Energie	191	223	220	217	214	212
Investerings armaturen	-	365	403	233	261	276
Investerings masten	-	237	202	192	164	149

4.4.3.3. Riolering

Areaal

Areaal Riool	Aantal	Eenheid
• Vrijverval riolering	420	km
• Persleiding	61	km
• Drukriolering	341	km
• Gemalen	144	stuks
• Randvoorzieningen	12	stuks
• Minigemalen	1.150	stuks

Beleidskader

De beleidskaders voor de riolering zijn vastgesteld in het Watertakenplan Fluvius 2016-2021, dat is opgesteld met het waterschap Drents Overijsselse Delta en de zes inliggende gemeenten van het beheergebied “Reest & Wieden”. Voor de gemeentelijke watertaken zijn een vijftal bestuurlijke doelen gedefinieerd:

1. Risico's voor de volksgezondheid door aanraking met schadelijke stoffen en geur-overlast maximaal beperken.
2. Beperk wateroverlast door water op straat en beperk overstroming maximaal.
3. Beperk hinder door falen van riolen en door verstopping of werkzaamheden.
4. Zorg voor goede oppervlaktewater-kwaliteit, voer zo weinig mogelijk schoon water af naar de zuivering.
5. De klant staat voorop. Aantal klachten zit onder het landelijk gemiddelde.

Twee doelen richten zich op communicatie, meldingen, klachten en afhandeling hiervan. Het betreft doel 1: 'bescherm de volksgezondheid' en doel 5: 'zorgvuldige dienstverlening'. De overige drie doelen (doel 2: beperk wateroverlast, doel 3: beperk hinder en doel 4: spaar het milieu) bepalen in grote mate de inzet van menskracht en middelen. Daartoe wordt een aantal strategische keuzes gemaakt:

- Inzetten op assetmanagement en een sterke betrokkenheid van inwoners en bedrijven.
- Inzetten op versterken van de duurzaamheid.
- Maatregelen afleiden uit de ketenbenadering en de bestuurlijke doelen. Daarbij zijn de zorgplichten leidend voor de mate waarin de gemeente haar verantwoordelijkheid invult:
 - Aanleg van nieuwe voorzieningen;
 - Gegevensbeheer;
 - Aansluiting op riolering of IBA;
 - Onderhoudswerkzaamheden;
 - Kwaliteit van riolering;
 - Functioneren van riolering;
 - Aanpak knelpunten;
 - Communicatie;
 - Klimaatverandering;
 - Afkoppelen;
 - Overdracht stedelijk water;
 - Zorgplicht grondwater.

Uit het beleidskader voortvloeiende financiële consequenties

In het watertakenplan is niet alleen het beleidskader vastgelegd, maar zijn ook de financiële consequenties bepaald. Per jaar worden de concrete plannen die gebaseerd zijn op het watertakenplan opgenomen in het Uitvoeringsplan Openbare Ruimte.

Vertaling van de financiële consequenties in de begroting

De financiële consequenties van het watertakenplan zijn één op één verwerkt in de programmabegroting 2019-2022. Naast de kosten voor riolering zijn er ook kosten voor stedelijk water die bij de rioolheffing worden betrokken. Deze kosten worden vermeld bij het onderdeel water. De (globale) opbouw van het budget riolering is in onderstaande tabel weergegeven.

bedragen x € 1.000						
Riolering	Rekening 2017	Begroting 2018	Begroting 2019	MJR 2020	MJR 2021	MJR 2022
Algemeen	353	384	448	515	595	679
Onderzoek	134	207	207	207	207	207
Planvorming	24	58	108	138	118	108
Onderhoud	605	597	574	571	569	569
Investerings	2.155	4.717	1.400	1.544	2.053	2.108
Mutatie voorziening	848	- 635				

4.4.3.4. Water & Kunstwerken

Areaal

Areaal Kunstwerken	Aantal	Eenheid
• Kunstwerken (bruggen, steigers en voorzieningen)	335	stuks
• Havens	11	stuks
• Beschoeiing	ca. 100	km

Areaal Water	Aantal	Eenheid
• Watergangen stedelijk gebied	46	km
• Niet schouwsloten	119	km
• Schouwsloten	207	km
• Greppels	100	km
• Duikers	1.500	stuks

Beleidskader

Het gewenste kwaliteitsniveau van de water- en kunstwerken in de gemeente is vastgelegd in diverse beleidsnota's en plannen. De volgende documenten liggen ten grondslag aan het nagestreefde kwaliteitsniveau:

- Beleidsplan Oeverconstructies Steenwijkerland 2016-2020
- Beleidsplan Oeververbindingen Steenwijkerland 2017-2021;

- Watertakenplan Fluvius 2016-2021;

In 2015 is een beleidsplan oeverconstructies 2016-2020 vastgesteld. In dit beleidsplan is op basis van voor- en nadelen van verschillende scenario's gekozen voor een variant waarbij daar waar beschoeiing echt nodig is er bij vervanging gekozen wordt voor kunststof. Dit is een duurzaam en financieel gunstig scenario. Dit betekent dat er bij constatering van een matige, slechte of zeer slechte kwaliteit dient te worden gekeken of:

1. De beschoeiing onder verantwoordelijkheid van de gemeente valt (als het onder particuliere verantwoordelijkheid valt dan dient de gemeente de particulier aan te schrijven en te wijzen op de slechte staat van de beschoeiing, maar verder geen actie te ondernemen);
2. De locatie vraagt om beschoeiing of dat kan worden volstaan met een natuurlijke oever (als de huidige beschoeiing kan worden vervangen door ene natuurlijke oever dan is dat een duurzamere invulling);
3. De beschoeiing kan worden vervangen door een duurzame kunststof beschoeiing (als er toch beschoeiing dient te komen dan heeft een kunststof toepassing de voorkeur boven hout als de omstandigheden dit toelaten).

In 2017 is een nieuw beleidsplan oeververbindingen 2017-2021 vastgesteld. Oeververbindingen worden ook wel civiele kunstwerken genoemd en vormen een belangrijke categorie binnen de kapitaalgoederen. Onder oeververbindingen wordt onder andere verstaan: (beweegbare) bruggen, viaducten en tunnels.

Dit beleidsplan heeft als doel om als leidraad te fungeren voor het doelmatig en planmatig beheren van de oeververbindingen. Het geeft handvatten voor het beheer en onderhoud en zet de lijn uit voor de komende jaren.

Er is gekozen voor het kwaliteitsniveau beperkt basis. Deze strategie typeert zich als volgt: Maximale levensduur tegen de laagst mogelijke kosten: risico gestuurd planmatig beheer. In 2018 wordt een meerjarenplan jachthavens opgesteld met de daarbij behorende financiële gevolgen. Ten aanzien van de recreatieve voorzieningen geldt dat er in 2018 geen beleidswijzigingen zijn te verwachten in het kader van beheer en onderhoud.

Uit het beleidskader voortvloeiende financiële consequenties

Oeverconstructies

Het vastgestelde onderhoudsniveau voor de oeverconstructies op basis van het beleidsplan Oeverconstructies 2016-2020 betekent dat er een budget benodigd is voor deze periode van € 600.000 waarvan € 300.000 bestaat uit uitgestelde vervangingen en € 300.000 uit planmatig onderhoud. Dit budget is beschikbaar tot en met 2020. In 2020 is het budget lager doordat er budget vanuit 2020 naar voren is gehaald naar 2018.

Oeververbindingen

De gemeenteraad heeft bij de behandeling van de PPN in het voorjaar van 2017 gekozen voor het budget passend bij de optie 'beperkt basis' voor wat betreft het beleidsplan Oeververbindingen. Onderscheid wordt in het beleidsplan Oeververbindingen 2017-2021 gemaakt tussen het onderhoud en het vervangen van de oeververbindingen. Voor het niveau beperkt basis is een budget benodigd van € 400.000. In het beleidsplan oeververbindingen wordt aangegeven dat in de komende jaren 67 bruggen aan vervanging toe zijn. Hiervoor wordt vanaf 2018 € 538.000,- per jaar gevraagd. Het gevraagde budget op basis van beperkt basis is beschikbaar.

Water

Voor wat betreft de baggeropgave is op basis van het watertakenplan 2016-2021 een budget benodigd van € 950.000. Binnen de gemeentelijke begroting is een bedrag beschikbaar van € 475.000. Voor het overige deel wordt samen met de andere waterbeheerders in het gebied getracht om door middel van slim en integraal aan te besteden het gekozen onderhoudsniveau te realiseren. Voor het maaien en onderhouden van sloten is in zijn totaliteit een bedrag

benodigd van € 280.000 waarvan € 164.000 gerelateerd is aan schouwsloten. Het overige deel is meer gerelateerd aan het maaien van bermen en bermmaaisel.

Jachthavens en Recreatieve vijvers

Voor wat betreft jachthavens geldt dat er wordt gewerkt met een onderhoudsbudget van ca. € 50.000. Voor de recreatieve vijvers geldt eveneens dat er wordt gewerkt met een onderhoudsbudget van ca. € 50.000.

Vertaling van de financiële consequenties in de begroting

Onderstaand zijn de bedragen weergegeven die de komende jaren beschikbaar zijn:

bedragen x € 1.000						
Water en kunstwerken	Rekening 2017	Begroting 2018	Begroting 2019	MJR 2020	MJR 2021	MJR 2022
Onderhoud jachthavens	55	48	48	48	48	48
Onderhoud recreatieve vijvers	46	60	60	60	60	60
Onderhoud bruggen	225	473	406	406	406	406
Beschoeiingen	447	720	416	197	417	447
Baggeren	767	475	475	475	475	475
Schouwsloten	147	164	164	164	164	164
Investerings bruggen	78	538	538	538	538	538
Investerings beschoeiingen	46	850	300	50	-	-

4.4.3.5 Openbaar groen en speelvoorzieningen

Areaal

Areaal Groen- en speelvoorzieningen	Aantal	Eenheid
• Bomen	34.000	stuks
• Gazon	100	ha
• Extensief beheerd gras	70	ha
• Bermen	248	ha
• Hagen	33.000	m2
• Plantsoen	16	ha
• Landschappelijk groen (bos en houtwallen)	91	ha
• Speelplekken	170	stuks

Beleidskader

Openbaar groen heeft betrekking op boombeheer, plantsoenbeheer, maaibeheer en dierenweides. Hierbij zijn de volgende nota's en plannen van belang:

- De Integratie Visie Openbare Ruimte (IVOR);
- Beleidsnota Groen, 2007;
- Meerjarenprogramma Groen (MJP Groen), 2011;
- Landschapsonwikkelingsplan (LOP), 2005;
- Kwaliteitshandboek onderhoud openbare ruimte Gemeente Steenwijkerland.

Voor de speelvoorzieningen zijn de volgende nota's van belang:

- Speelplekkenbeleid (2009);
- Meerjarenplan Spelen (2014).

In het landschapontwikkelingsplan is aangegeven hoe het landschap ontwikkeld en beheerd kan worden. In de beleidsnota Groen worden de beheerambities met betrekking tot het groen beschreven. Een basis onderhoudsniveau is daarbij het uitgangspunt. Naast het dagelijks beheer zijn er ambities op het gebied van duurzaamheid, streekeigen beplanting en een schone, hele en veilige omgeving. Het Meerjarenplan Groen geeft aan hoe aan deze ambitie de komende jaren invulling wordt gegeven.

In 2014 heeft de gemeenteraad op basis van een evaluatie besloten om de lijn van het speelplekkenbeleid uit 2009 ('Plekken om (mee) te spelen') te continueren. In dit plan is vastgesteld dat de gemeente spelen en bewegen stimuleert en dat daarvoor voldoende speelruimte aangeboden wordt. Het onderhoud van de speelvoorzieningen wordt op het basisniveau van 'schoon heel en veilig' uitgevoerd.

Uit het beleidskader voortvloeiende financiële consequenties

In het Meerjarenplan Groen is becijferd dat om de ambities die in het beleid zijn vastgelegd te kunnen waarmaken er een extra investering nodig is van € 1,1 mln. verdeeld over vier jaren. Deze bedragen zijn ook daadwerkelijk geïnvesteerd. Wel stond hier een structurele bezuiniging tegenover die opliep tot structureel € 45.000 per jaar. Daarnaast is er met ingang van 2014 een bezuiniging doorgevoerd van € 150.000 structureel. Vooralsnog is gebleken dat de gewenste beeldkwaliteit van het groen kan worden gehandhaafd door slimmer aan te besteden en door (markt)partijen te betrekken bij de wijze waarop de beeldkwaliteit kan worden gerealiseerd.

In het Meerjarenplan Spelen is voor een periode van 10 jaren becijferd hoeveel geld er nodig is om op het vastgestelde beleid te kunnen uitvoeren. In onderstaande tabel zijn de bedragen voor de komende vier jaren weergegeven. (bedragen x € 1.000,-)

bedragen x € 1.000						
Speelvoorzieningen	Rekening 2017	Begroting 2018	Begroting 2019	MJR 2020	MJR 2021	MJR 2022
Onderhoud speelvoorzieningen	141	233	263	219	168	191
Mutatie in voorziening	98	600	- 65	- 20	31	8

Vertaling van de financiële consequenties in de begroting

Onderstaand zijn de bedragen weergegeven die de komende jaren beschikbaar zijn:

bedragen x € 1.000						
Openbaar groen	Rekening 2017	Begroting 2018	Begroting 2019	MJR 2020	MJR 2021	MJR 2022
Onderhoud groen	343	369	383	383	383	383
Onderhoud bermen	273	278	278	278	278	278
Onderhoud groen Noordwestgroep	657	694	695	695	695	695
Onderhoud bomen	142	308	233	233	233	133
Extensief maaien gras	33	30	30	30	30	30

bedragen x € 1.000

Openbaar groen	Rekening 2017	Begroting 2018	Begroting 2019	MJR 2020	MJR 2021	MJR 2022
Onderhoud groen begraafplaatsen	14	20	20	20	20	20
Investerings	6	37	-	-	-	-

4.4.3.6. Gebouwen

Areaal

Hieronder is een overzicht gegeven van de verschillende gebouwen die door de gemeente worden beheerd:

Areaal Gemeentelijke gebouwen	Aantal	Eenheid
• Binnensport accommodaties	8	stuks
• Buitensport accommodaties	15	stuks
• Gemeentelijke panden	1	stuks
• Werkplaatsen	2	stuks
• Brandweer	6	stuks
• Musea	5	stuks
• Wijkgebouwen	3	stuks
• Peuterspeelzalen	3	stuks
• Jeugdhonken	2	stuks
• Begraafplaatsen	16	stuks
• Woningen	2	stuks
• Recreatie	12	stuks
• MFC	1	stuks
• Theater	1	stuks
• Overige panden	42	stuks
• Zwembaden	3	stuks

Beleidskader

Van de gebouwen die de gemeente in onderhoud heeft zijn onderhoudsplannen opgesteld. Hierin is het te verrichten onderhoud voor meerdere jaren vastgelegd inclusief de onderhoudskosten waarmee rekening moet worden gehouden. Uitgegaan wordt van drie categorieën onderhoud. Het klachtenonderhoud betreft dagelijks voorkomende calamiteiten en storingen. Daarnaast is er het onderhoud waarvoor servicecontracten zijn afgesloten. Dit betreft voornamelijk technische installaties. Tenslotte is er het planmatig onderhoud.

Uit het beleidskader voortvloeiende financiële consequenties

Op basis van bovengenoemde onderhoudsplannen is voor de periode van 2018 – 2027 een Meerjarenplan Maatschappelijk Vastgoed opgesteld. Deze plannen worden ieder jaar bij de jaarrekening geactualiseerd. Bij de laatste actualisatie is becijferd dat de jaarlijkse kosten aan planmatig onderhoud gemiddeld € 1.065.000,- bedragen. Uitbreidingen en duurzame maatregelen vallen buiten dit planmatig onderhoud en vergen afzonderlijke investeringen.

Vertaling van de financiële consequenties in de begroting

Het Meerjarenplan Maatschappelijk Vastgoed is verwerkt in de begroting. De maatregelen voor 2018 worden vastgelegd in het Uitvoeringsplan Maatschappelijk Vastgoed 2017.

Voor het Maatschappelijk Vastgoed is een voorziening ingesteld. Bij de jaarrekening wordt ieder jaar beoordeeld of er voldoende budget is. Dit tekort/overschot wordt verwerkt in de jaarrekening.

Onderstaand zijn de bedragen weergegeven die de komende jaren beschikbaar zijn:

bedragen x € 1.000						
Gebouwen	Rekening 2017	Begroting 2018	Begroting 2019	MJR 2020	MJR 2021	MJR 2022
Onderhoud maatschappelijk vastgoed	1.084	1.249	1.331	870	877	1.088
Investerings maatschappelijk vastgoed	311	210	57	44	252	110
Mutatie voorziening	31	- 214	- 280	250	179	- 41

4.5. Paragraaf Financiering

Ambitie

Het doel is een optimale financiering van de gemeentelijke inkomsten en uitgaven op korte en lange termijn. Om dit goed uit te voeren, wordt gekeken naar de renteontwikkelingen op de geld- en kapitaalmarkt in Nederland. De treasuryfunctie wordt uitgevoerd binnen de normen van de Wet FIDO, de Wet HOF en het financieringsstatuut.

Doelstellingen

Bij de begroting wordt afgewogen welke investeringen er op korte en lange termijn plaatsvinden. Het is vervolgens onze taak om deze investeringen conform de kaders te financieren. We beperken ons tot de publieke taak en hanteren hierbij de volgende doelstellingen:

1. Er is voldoende financiering op korte en lange termijn; zodoende kunnen wij te allen tijde aan onze betaalverplichtingen voldoen.
2. De risico's die aan financiële transacties verbonden zijn worden beheerst en beperkt. Te denken valt onder andere aan renterisico's, koersrisico's en debiteuren-/crediteurenrisico's.
3. De rentekosten van de leningen worden zoveel mogelijk beperkt.
4. De interne verwerkingskosten en externe kosten bij het beheren van de geldstromen en financiële posities worden zoveel mogelijk beperkt.

Onze inzet

We maken onderscheid tussen financiering en dekking. Bij financiering gaat het om de vraag hoe we aan onze financiële middelen komen (bijvoorbeeld door verkoop van gronden of door het aangaan van geldleningen). Bij dekking gaat het om de vraag hoe we de middelen kunnen aanwenden om de begroting sluitend te houden (bijvoorbeeld opbrengst uitkering gemeentefonds en belastingopbrengsten).

De uitvoering van het financieringsbeleid vindt plaats binnen de kaders van de Wet Financiering Decentrale Overheden (Wet FIDO) en de Wet Houdbare Overheids Financiën (Wet HOF). Om vooral de financieringsrisico's te beperken, staan in de Wet FIDO twee instrumenten genoemd, te weten de renterisiconorm en de kasgeldlimiet.

Renterisiconorm

De wettelijke renterisiconorm bepaalt dat jaarlijks maximaal 20% van het begrotingstotaal gebruikt mag worden voor renteherziening en herfinanciering. Hiermee is een maximum gesteld aan het renterisico op de langlopende leningenportefeuille. Van renteherziening is sprake als in de leningsovereenkomst een voorwaarde is opgenomen dat de rente gedurende de looptijd in een bepaald jaar wordt aangepast. Van herfinanciering is sprake als een nieuwe lening wordt gebruikt om een oude lening af te lossen. De renterisiconorm beperkt dus de aflossingen op de bestaande leningenportefeuille. Op een begrotingstotaal van € 126,6 miljoen in 2019 bedraagt de renterisiconorm voor onze gemeente € 25,3 miljoen. In 2019 vindt voor een bedrag van € 3,9 miljoen aan aflossingen van bestaande leningen plaats. We kunnen nog een nieuwe lening aantrekken voor een bedrag van € 21,4 miljoen.

bedragen x € 1.000

Renterisiconorm	Begroting 2019	MJR 2020	MJR 2021	MJR 2022
Renterisico vaste schulden				
Renteherzieningen (o/g)	-	683	364	835
Betaalde aflossingen	3.880	3.495	3.471	3.440
Renterisico vaste schulden	3.880	4.178	3.835	4.275
Toegestane renterisico norm				
Omvang begroting (=grondslag)	126.649	122.486	121.104	121.672
Renterisiconorm (in % van de grondslag)	20%	20%	20%	20%
Toegestane renterisiconorm	25.330	24.497	24.221	24.334
Toets renterisico norm				
Ruimte onder renterisiconorm	21.450	20.319	20.386	20.059
Overschrijding renterisiconorm				

Kasgeldlimiet

De kasgeldlimiet is in de Wet FIDO opgenomen om de directe gevolgen van een snelle rentestijging te beperken. De kasgeldlimiet bepaalt dat gemeenten hun financieringsbehoefte voor slechts een beperkt bedrag met kort geld (looptijd korter dan 1 jaar) mogen financieren. Hierdoor worden de renterisico's op korte termijn beperkt. De norm is in de wet gesteld op 8,5% van het begrotingstotaal aan lasten. Voor de gemeente Steenwijkerland bedraagt de limiet in 2019 afgerond € 10,8 miljoen. De intentie is om de kasgeldlimiet optimaal te benutten. Dit omdat voor opgenomen kasgeldleningen de laatste tijd zelfs een rentevergoeding wordt ontvangen en dus goedkoper is dan het aantrekken van een langlopende geldlening.

Debiteuren-/crediteurenrisico

Onder debiteurenrisico wordt hier verstaan het risico dat uitgezette geldleningen niet worden terugontvangen van marktpartijen. Crediteuren worden binnen 28 dagen betaald, als de factuur binnen deze periode is geaccordeerd.

Schatkistbankieren

Schatkistbankieren houdt in dat tegoeden worden aangehouden in de Nederlandse schatkist. Hierdoor hoeft de Nederlandse staat minder geld te lenen op de financiële markten en daalt de staatsschuld.

Schatkistbankieren is ingevoerd voor gemeente, provincies, waterschappen en gemeenschappelijke regelingen. Dit heeft een positief effect op de omvang van de EMU-schuld. Depositatarieven en inleentarieven worden geharmoniseerd. De gemeente krijgt een rente vergoed die gelijk is aan de rentes die de Nederlandse staat betaalt op leningen die ze op de markt aangaat.

De Wet biedt, onder bepaalde voorwaarden, (lagere) overheden de mogelijkheid elkaar leningen te verstrekken. Dit kan voor beide partijen leiden tot gunstige rentecondities.

Uit oogpunt van doelmatigheid is in de Wet een drempelbedrag opgenomen. Hiermee kan een bepaald bedrag buiten de schatkist worden gehouden. Tot een begrotingstotaal van € 500 miljoen is het drempelbedrag bepaald op 0,75% met een minimum van € 250.000. Voor begrotingstotalen boven € 500 miljoen geldt een additionele drempel van 0,2% over dat deel dat de € 500 miljoen overstijgt. Voor de gemeente Steenwijkerland geldt als drempel voor 2019 0,75% van € 126 miljoen, ofwel € 0,9498 miljoen. Wij mogen dus een positief rekening-courantsaldo hebben van € 0,9498 miljoen, voordat deze middelen worden afgeroomd aan de schatkist. Gelet op onze rekening-courantpositie en de geraamde financieringsbehoefte gaan wij ervan uit dat we in 2019 slechts zeer incidenteel gebruik zullen maken van schatkistbankieren.

Leningenportefeuille

Wij maken op dit moment optimaal gebruik van de kasgeldlimiet met name als gevolg van nieuwe investeringen en aflossingen op bestaande leningen. Deze vlottende schuld (looptijd < 1 jaar) moet bij overschrijding van de kasgeldlimiet gedurende een langere termijn worden omgezet in een schuld voor langere termijn (looptijd > 1 jaar) in de vorm van het aantrekken van een langlopende geldlening. In de afgelopen periode is geen nieuwe langlopend geldlening aangetrokken.

bedragen x € 1.000

Ontwikkeling leningenportefeuille o/g	2019	2020	2021	2022
Schuldrestant per 1 januari	60.980	56.860	53.125	49.414
Nieuw aangetrokken leningen	-	-	-	-
Reguliere aflossingen	4.120	3.735	3.711	3.680
Schuldrestant per 31 december	56.860	53.125	49.414	45.734
Verschuldigde rente	1.720	1.592	1.477	1.362
Gemiddeld rentepercentage	3,02%	3,00%	2,99%	2,98%

In het overzicht zijn meegenomen de opgenomen leningen, die zijn doorgesluisd naar woningcorporatie Wetland Wonen Groep. De restschuld van deze doorgesluisde leningen bedraagt per 1 januari 2019 € 5,9 mln.. Alle leningen zijn opgenomen bij de BNG Bank. In 2019 moet een totaalbedrag van plm. € 1,638 mln. worden betaald wegens verschuldigde rentekosten. Dit is inclusief de rentelasten van afgerond € 0,241 mln. voor de doorgesluisde leningen aan Wetland Wonen. Wij lopen een risico als de woningcorporatie haar betalingsverplichtingen niet nakomt. Het Waarborgfonds Sociale Woningen staat garant voor de betalingen van rente en aflossingen van 7 van de 8 verstrekte leningen.

Rentetoerekening

Sinds 2018 wordt de rekenrente volgens een vaste formule berekend en kan deze niet meer vrij worden bepaald. De invloed op het renteresultaat is vanaf dat moment beperkt tot de keuze om wel of geen rente over het eigen vermogen te berekenen. De omvang van de rente die over het eigen vermogen mag worden berekend, is met ingang van de begroting 2017 gemaximeerd op het gemiddelde rentepercentage dat de gemeente over haar extern aangetrokken leningen betaalt.

bedragen x € 1.000

Renteschema		Rekening 2017	Begroting 2018	Begroting 2019
a. Externe rentelasten over de korte en lange financiering	(-)	- 2.007	- 1.893	- 2.200
b. Externe rentebaten (idem)	(+)	516	488	364
Saldo rentelasten en rentebaten		- 1.491	- 1.405	- 1.836
c1. Rente die aan de grondexploitatie moet worden doorberekend	(+)	207	253	247
c2. Rente van projectfinanciering die aan het betreffende taakveld moet worden toegerekend	(+)	- 275	- 260	- 241

bedragen x € 1.000

Renteschema		Rekening 2017	Begroting 2018	Begroting 2019
c3. De rentebaat van doorverstrekte leningen indien daar een specifieke lening voor is aangetrokken (= project-financiering), die aan het betreffende taakveld moet worden toegerekend	(-)	275	260	241
Aan taakvelden toe te rekenen externe rente		- 1.284	- 1.152	- 1.589
d1. Rente over eigen vermogen	(-)	-	-	-
d2. Rente over voorzieningen (contante waarde)	(-)	-	-	-
Totaal werkelijk aan taakvelden toe te rekenen rente		- 1.284	- 1.152	- 1.589
e. Aan taakvelden toegerekende rente (renteomslag)	(+)	1.242	1.271	1.887
Renteresultaat op het taakveld treasury		- 42	119	298

Kredietrisico's

Dit is het risico dat de gemeente loopt wanneer geldleningen worden verstrekt aan rechtspersonen, c.q. publieke instellingen die in voorkomende gevallen in financiële problemen kunnen komen. Onze gemeente heeft naar verwachting in het begrotingsjaar 2019 in beperkte mate te maken met kredietrisico's. De totale omvang van deze leningen per 1-1-2019 bedraagt afgerond € 9 miljoen. De ontwikkeling van de verstrekte leningenportefeuille ziet er als volgt uit.

bedragen x € 1.000

Verstrekte leningen	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021	Begroting 2022
Vordering op Enexis N.V.	680	-	-	-
Vordering op Enexis N.V.	30			
Vitens N.V.	792	528	264	-
Stichting roeiaccommodatie 't Diep	28	23	17	12
Stichting Woonconcept	280	-	-	-
Wetland Wonen Groep	5.942	5.491	5.029	4.594
IGSD	75	-	-	-
N.V. Rova Holding	1.011	1.011	1.011	1.011
Div. verstrekte hypotheek gemeentepersoneel	42	36	29	22
Totaal verstrekte leningen	8.880	7.089	6.350	5.639
Rentevergoeding	415	319	297	276
Gemiddeld rentepercentage	4,67%	4,50%	4,68%	4,89%

Voor 2019 is een rentevergoeding van afgerond € 0,415 mln. begroot. Hieronder volgt een korte samenvatting.

bedragen x € 1.000

Ontvangen rente		Begroting 2019
Vordering op Enexis N.V.		50
Vitens N.V.		18
Stichting roeiaccommodatie 't Diep		1
Stichting Woonconcept		20
Wetland Wonen Groep		241
IGSD		3
N.V. Rova Holding		81
Div. verstrekte hypotheek gemeentepersoneel		1
Totaal ontvangen rente		415

Liquiditeitsplanning

De planning van de liquiditeiten heeft betrekking op toekomstige inkomsten en uitgaven van de gemeente. Voor het opstellen van deze planning is het nodig dat er een liquiditeitsprognose wordt gemaakt. In deze prognose worden de ontvangsten en uitgaven in een bepaalde periode vermeld. Dit leidt tot een verwachting van de benodigde liquiditeit. De Wet FIDO stelt eisen aan het actief beheren van toekomstige renterisico's. De gemeente wordt daarom gedwongen om een systematische planning hiervoor te ontwikkelen en bij te houden.

Financiering

Binnen de gemeente wordt een omslagrente in rekening gebracht bij de investeringen en de projecten van 1,75% (2018: 1,5%).

Financieringspositie

Het verschil tussen de financieringsbehoefte en de aanwezige beschikbare financieringsmiddelen (langlopende opgenomen geldleningen plus reserves en voorzieningen) is het financieringstekort of –overschot. De boekwaarde van de investeringen wordt per 1 januari 2018 geraamd op afgerond € 143 miljoen.

bedragen x € 1.000

Financieringsbehoefte	01-01-2019	01-01-2020	01-01-2021	01-01-2022
Boekwaarde				
Boekwaarde vaste activa incl. voorraden	133.653	127.737	119.840	112.083
Boekwaarde leningen u/g	8.880	7.089	6.350	5.639
Totaal boekwaarde	142.533	134.826	126.190	117.722
Aanwezige financieringsmiddelen				
Eigen vermogen				
Algemene reserves	30.032	26.625	25.011	24.839
Bestemmingsreserves	14.466	13.691	13.491	13.491
Totaal eigen vermogen	44.498	40.316	38.502	38.330
Vreemd vermogen				
Voorzieningen	8.520	7.420	7.271	6.924
Langlopende leningen	60.980	56.860	53.125	49.415
Totaal vreemd vermogen	69.500	64.280	60.396	56.339
Totaal financieringsmiddelen	113.998	104.596	98.898	94.669
Financieringstekort (-/-) c.q. overschot (+/+)	- 28.535	- 30.230	- 27.292	- 23.053

Financieringstekort

Bij de aanvang van dit begrotingsjaar ramen wij een financieringstekort van € 28,5 miljoen.

Dit tekort ontstaat doordat de som van de reserves en voorzieningen en de opgenomen geldleningen per 1 januari 2019 lager is dan de boekwaarde van de investeringen per 1 januari 2019.

Rentevisie

De rentevisie is gebaseerd op de meest actuele ontwikkelingen op de geld- en kapitaalmarkt. Wij maken daarbij onder andere gebruik van de renteprognose en berichtgeving van de BNG Bank. De afgelopen jaren kenmerkt zich door een kapitaalmarkt met voortdurend aanhoudende lage quotes. De matige mondiale economische ontwikkelingen, gekoppeld aan onzekere tijden binnen de Eurozone hebben ertoe geleid dat de rente een historisch laag niveau heeft bereikt en al langere tijd aanhoudt. Nu de economie mondiaal (stevig) aantrekt, kan dit betekenen dat de rente op de kapitaalmarkt weer gaat stijgen. Wij houden bij langlopende leningen rekening met een rentepercentage van 1,75%. De rente op de kapitaalmarkt (afhankelijk van de gewenste looptijd van een lening) beweegt zich daar nu nog onder. Een lichte groei van de kapitaalmarktrente kan bij het aantrekken van nieuwe leningen daardoor worden opgevangen binnen het geraamde rentebudget. Een stijging van de lange rente heeft geen effect op bestaande contracten, tenzij tussentijdse renteherziening plaatsvindt. Voor de korte rente wordt een lager percentage gehanteerd. Indien de korte rente stijgt of daalt, heeft dit onmiddellijk effect op het renteresultaat.

Relatiebeheer

Evenals voorgaande jaren is de BNG onze huisbankier. Nagenoeg alle transacties vinden plaats via deze bank. Eind 2014 is een nieuwe dienstverleningsovereenkomst gesloten. Hierin is geregeld dat wij tot een bedrag van € 12 miljoen “rood” mogen staan. Verder is er sprake van een basisrente van 1 maands Euribor met een spread⁹ van 0,40% (was 0,21% tot en met 31 december 2011) tot en met 31 december 2015. De spread kan na afloop van de looptijd, waarvoor deze is vastgesteld, door de BNG voor een nader te bepalen looptijd worden gewijzigd. De excedentrente¹⁰ bedraagt 5% (was 5%). Wel kan nu deze rente van tijd tot tijd worden aangepast door de bank. Verder heeft de gemeente een rekening-courantovereenkomst met de Rabobank “Meppel-Staphorst-Steenwijkerland”.

Prognose Meerjarenbalans

Met het oog op een betere raming en beheersing van het EMU-saldo wordt in het vernieuwde BBV voorgeschreven dat bij de uiteenzetting van de financiële positie een geprognosticeerde balans wordt opgenomen. Deze balans moet meerjarig zijn en geeft inzicht in de ontwikkeling van onder meer de investeringen, het aanwenden van reserves en voorzieningen en de financieringsbehoefte.

De presentatie van de geprognosticeerde balans sluit aan op de balans van de jaarrekening, maar hoeft niet dezelfde mate van detail te kennen. In de prognose zitten veel aannames omdat de toekomstige mutaties onzeker zijn. Het vertrekpunt voor deze balans is de jaarrekening 2017. Bij de prognose van de eindbalansen van de jaren 2019 t/m 2022 is rekening gehouden met de mutaties voortvloeiende uit:

- het investeringsprogramma 2019 – 2022;
- actualisatie grondexploitaties;
- de mutaties in de reserves en voorzieningen en
- het financiële beleid dat ingaat op 1 januari 2019.

⁹ Spread is de debetopslag op het 1-maands Euribor-tarief.

¹⁰ Excedentrente is de extra toeslag op de debetrente die de BNG bank in rekening brengt bij het overschrijden van de kredietlimiet in rekening-courant.

bedragen x € 1.000

Prognose meerjarenbalans	Realisatie Ultimo 2017	Begroting Ultimo 2018	Begroting Ultimo 2019	MJR Ultimo 2020	MJR Ultimo 2021	MJR Ultimo 2022
Activa						
Vaste Activa						
Immateriële vaste activa	-	-	-	-	-	-
Materiële vaste activa	93.359	106.408	101.962	97.712	93.677	89.914
Financiële vaste activa	16.546	16.496	15.323	13.458	12.616	11.801
Totaal vaste activa	109.906	122.904	117.285	111.170	106.293	101.715
Vlottende Activa						
Voorraden	22.163	19.629	17.541	15.020	11.429	7.476
Uitzettingen met een rentetyp. looptijd < 1 jaar	9.214	9.214	9.214	9.214	9.214	9.214
Liquide middelen	58	58	58	58	58	58
Overlopende activa	2.773	2.773	2.773	2.773	2.773	2.773
Totaal vlottende activa	34.209	31.675	29.587	27.066	23.475	19.522
Totaal activa	144.115	154.579	146.872	138.236	129.768	121.237
Passiva						
Vaste Passiva						
Eigen vermogen	55.423	44.498	40.316	38.502	38.330	38.626
Voorzieningen	7.516	8.520	7.420	7.271	6.924	6.423
Financieringsbehoefte		28.535	30.230	27.292	23.053	18.407
Vaste Schuld met een rentetyp. looptijd > 1 jaar	61.748	60.980	56.860	53.125	49.415	45.735
Totaal vaste passiva	124.688	142.533	134.826	126.190	117.722	109.191
Vlottende Passiva						
Vlottende schuld met een rentetyp. looptijd < 1 jaar	12.292	4.911	9.000	9.000	9.000	9.000
Overlopende passiva	7.135	7.135	3.046	3.046	3.046	3.046
Totaal vlottende passiva	19.427	12.046	12.046	12.046	12.046	12.046
Totaal passiva	144.115	154.579	146.872	138.236	129.768	121.237

EMU-saldo

Om strakker te kunnen sturen op de afspraken die het Rijk heeft gemaakt in Europees verband is de Wet Houdbare OverheidsFinanciën (wet HOF) ingevoerd. De wet is bedoeld voor de beheersing van de schuldenlast en het begrotingstotaal op rijksniveau. De EMU-tekortruimte voor decentrale overheden is voor de jaren 2019 tot en met 2022 vastgesteld op 0,4% van het bruto binnenlands product per jaar. Deze ruimte wordt op zeer korte termijn onderverdeeld tussen gemeenten, provincies en waterschappen.

Wij hebben een sluitende (meerjaren)begroting maar de manier waarop het Rijk het EMU-saldo berekent, betekent dat wij een negatief EMU-saldo hebben. De belangrijkste oorzaak is dat het Rijk investeringen aan één jaar toerekent (het zgn. kasstelsel) terwijl andere overheden en het bedrijfsleven dergelijke uitgaven via afschrijvingen over meerdere jaren uitsmeren (stelsel van baten en lasten).

Sturingsopties om het EMU-saldo in positieve zin te beïnvloeden zijn het afstoten van activa en passiva die niet tot de “core business” van een gemeente horen. Als vervolg daarop kan het noodzakelijk zijn keuzes te maken en ambities te beperken als het gaat om het investeringsprogramma. Voor vastgoedobjecten kan daarbij huur of lease een optie zijn.

bedragen x € 1.000

EMU-saldo			Begroting 2018	Begroting 2019	MJR 2020	MJR 2021	MJR 2022
1.	(+)	Exploitatiesaldo vóór toevoeging aan c.q. onttrekking uit reserves (zie BBV, artikel 17c)	- 9.854	- 4.067	- 1.453	- 147	612
2.	(+)	Afschrijvingen ten laste van de exploitatie	4.970	5.090	5.259	5.263	5.256
3.	(+)	Bruto dotatie aan voorzieningen ten laste van de exploitatie	4.586	379	395	651	306
4.	(-)	Investerings in (im)materiële vaste activa die op de balans worden geactiveerd	25.000	19.201	9.414	9.575	12.474
5.	(+)	Baten uit bijdragen van andere overheden, de Europese Unie en overigen, die niet op de exploitatie zijn verantwoord en niet al in mindering zijn gebracht bij post 4	1.801	-	-	-	-
6.	(+)	Desinvesteringen in (im)materiële vaste activa. Baten uit desinvesteringen in (im)materiële vaste activa (tegen verkoopprijs), voor zover niet op exploitatie verantwoord	425	150	25	-	-
7.	(-)	Aankoop van grond en de uitgaven aan bouw-, woonrijp maken e.d. (alleen transacties met derden die niet op de exploitatie staan)	- 2.087	- 3.013	- 3.986	- 4.460	- 3.842
8.	(+)	Baten bouwgrondexploitatie. Baten voorzover transacties niet op exploitatie verantwoord	-	-	-	-	-
9.	(-)	Lasten op balanspost Voorzieningen voorzover deze transacties met derden betreffen	356	387	145	94	68
10.	(-)	Lasten ivm transacties met derden, die niet via de onder post 1 genoemde exploitatie lopen, maar rechtstreeks ten laste van de reserves (inclusief fondsen en dergelijke) worden gebracht en die nog niet vallen onder één van bovenstaande posten	-	-	-	-	-
11a.		Worden er deelnemingen en/of aandelen verkocht?	nee	nee	nee	nee	nee
11b.	(-)	Boekwinst bij verkoop van deelnemingen en aandelen in jaar	-	-	-	-	-
Berekend EMU-saldo			- 21.341	- 15.023	- 1.348	558	- 2.527

4.6. Paragraaf Bedrijfsvoering

De gemeentelijke organisatie blijft volop in ontwikkeling om zich continu te verbeteren met als doel: de inwoner op 1. Daar verstaan wij onder: een heldere en transparante manier van communiceren, zaken mogelijk maken, duidelijk zijn, afspraken nakomen en daadkrachtig zijn. Dat betekent vlot beslissingen nemen waar mogelijk en waar het ingewikkeld wordt, willen wij vooral in de meedenk-stand. Wij zien dat de samenleving een steeds meer complexe vorm krijgt van netwerken en (tijdelijke) initiatieven. De gemeentelijke organisatie wil daarin een betrouwbare samenwerkingspartner zijn die ruimte biedt en ondersteunt waar dat nodig is.

De wensen en behoeftes van onze inwoners stellen wij centraal. In onze dienstverlening, in het mogelijk maken en realiseren van inwonersinitiatieven, in het opkomen voor de belangen van onze inwoners. Ook de manier waarop wij onze interne bedrijfsvoering organiseren dient hier zoveel mogelijk ondersteunend aan te zijn.

In 2017 hebben we de organisatiestructuur en de aansturingswijze aangepast om het procesgericht werken te verbeteren en sneller in te kunnen inspelen op de snel veranderende omstandigheden. Dit jaar zijn de wijzigingen geëvalueerd, onder meer via een enquête onder medewerkers. De uitkomsten van deze enquête en diverse gesprekken laten zien dat er aanpassingen nodig zijn op deze nieuwe manier van werken. Vervolggesprekken in 2018 zullen meer helderheid geven welke exacte aanpassingen nodig zijn om deze vervolgens zo snel mogelijk te implementeren.

Nieuwe wet- en regelgeving maken dat wij flexibel moeten zijn en snel kunnen inspelen op veranderende omstandigheden. De verwachtingen richting gemeenten blijven groeien en steeds meer taken komen onze kant op. Voorbeelden hiervan zijn de implementatie van de Omgevingswet, de wet Aanpak Woonoverlast, informatiebeveiliging, de verbinding van de beleidsvelden zorg en veiligheid en de transitie binnen het sociaal domein/IGSD. Daarnaast ligt er een ambitiekaart, die uiteraard de nodige capaciteit zal vergen van de organisatie. De uitvoering van het bidboek “Land van Weerribben en Wieden”, de duurzaamheidsambities (mede gebaseerd op het burgerbesluit G1000), projecten en complexe dossiers als de binnenstad Steenwijk, Eeserwold en onderwijshuisvesting zijn extra uitdagende klussen voor onze medewerkers.

In de afgelopen jaren hebben we binnen de bedrijfsvoering een positief saldo op de personeelslasten van gemiddeld € 400.000 gerealiseerd. Dit surplus biedt de mogelijkheid om scherper aan de wind zeilen. Het overschot is daarom binnen de bedrijfsvoering structureel ingezet voor personele claims, die de realisatie van een aanzienlijk deel van de bestuursambities mogelijk maakt.

Samenwerking

Ook op het gebied van de interne controle is sprake van nieuwe, strengere eisen. Toezichthouders, denk bijvoorbeeld aan de AFM (de Autoriteit Financiële Markten), stellen steeds strengere eisen waar we als gemeente aan moeten voldoen. Zo wordt in 2021 de collegeverklaring financiële rechtmatigheid van kracht. Daarom hebben wij samen met vier regio-gemeenten (Staphorst, Zwartewaterland, Meppel en Westerveld) de handen ineengeslagen en voor het controlejaar 2018 een gezamenlijk controleplan opgesteld. We starten met het gezamenlijk uitvoeren van de controle van 6 processen. In 2019 wordt de samenwerking geëvalueerd en naar verwachting verder uitgebreid.

Samenwerking met omliggende gemeenten vindt ook plaats op het gebied van gegevensbescherming (Algemene Verordening Gegevensbescherming). Twee functionarissen gegevensbescherming werken voor ons en 3 andere

gemeenten: Staphorst, Westerveld en Zwartewaterland. Ook deze samenwerking blijven we goed monitoren, net zoals al langer lopende samenwerkingen (onder meer op inkoopgebied).

Personeel

In 2019 stellen we een nieuwe HR-visie op. Uitgangspunt van deze visie is enerzijds een blijvend evenwichtig personeelsbestand realiseren en anderzijds een goed beeld ontwikkelen van de kwaliteiten en ambities van onze medewerkers, zeker ook gelet op de steeds veranderende arbeidsmarkt.

Doorgroei moet mogelijk zijn en we willen ook ruimte bieden om buiten de eigen organisatie ervaring op te doen. In dat kader maken wij ook deel uit van Talentregio, een breed netwerk van overheden, waar personele uitwisselingen mogelijk zijn. De afgelopen jaren hebben wij een Trainee-programma gehad. In 2018 is de gemeente Zwartewaterland aangesloten bij ons trainee-programma. Momenteel zijn er 5 trainees bij ons werkzaam. Doel is om de trainees na hun periode als trainee in een reguliere functie in te stromen. Dit trainee-programma loopt ook de komende jaren door. Voor 2019 willen wij naast trainees nog meer ruimte bieden voor (maatschappelijke) stagiaires. Hierbij streven we naar de norm van minimaal 7,5% van onze formatieomvang. Als overheid zien wij het als onze taak om jonge mensen ruimte te bieden het werkende leven te ontdekken. Bovendien brengen jonge medewerkers nieuwe inzichten en andere manieren van werken met zich mee. Broodnodig in deze snel veranderende samenleving.

Ook komend jaar bieden we wederom het concernopleidingsprogramma aan. Daarnaast zijn er diverse regelingen zoals het tijd- en plaatsonafhankelijk werken om medewerkers met plezier te laten werken of om hun werkzaamheden beter af te kunnen stemmen met privé-omstandigheden.

Doelstelling voor het ziekteverzuim is om dit onder de 5,2% te houden. In 2016 lag het verzuim boven de doelstelling (5,3%); in 2017 (5,0%) en in het eerste half jaar van 2018 is de doelstelling ruim gehaald (3,2%). We voeren een MedewerkersTevredenheidsOnderzoek (MTO) uit in 2019, waarbij gevraagd wordt naar de mening rondom aspecten als werkplezier, inhoud van het werk, loopbaanontwikkeling en leiderschap.

Naar verwachting gaat in 2020 de Wet normalisering rechtspositie ambtenaren (Wnra) in. Deze wet regelt dat ambtenaren zoveel mogelijk dezelfde rechten en plichten krijgen als werknemers in het bedrijfsleven. In 2019 wordt de implementatie van de wet gerealiseerd.

Informatiemanagement

Inwoners en ondernemers verwachten een betrouwbare overheid die zorgvuldig met informatie omgaat. Het gaat daarbij om beschikbaarheid, integriteit en vertrouwelijkheid van informatie. Het waarborgen van de betrouwbaarheid van informatie zorgt voor een goede kwaliteit en continuïteit van de bedrijfsvoerings- en dienstverleningsprocessen.

Een van de onderwerpen hierbij is het verhogen van de digitale weerbaarheid van de gemeente. Vanuit VNG-realisatie wordt onder de noemer Gemeentelijke Gemeenschappelijke Infrastructuur (GGI-Veilig) een aanbestedingstraject in gang gezet voor de verwerving van een samenhangend pakket aan voorzieningen die collectief voor gemeenten inzetbaar zijn. GGI-Veilig wordt ingezet voor het nieuw te ontwikkelen landelijke GGI-Netwerk. Vanuit Steenwijkerland sluiten wij aan bij deze landelijke ontwikkeling.

De gemeente staat midden in de informatiesamenleving en draagt daar actief aan bij. We investeren in de digitalisering en gebruiken (technologische) mogelijkheden, zoals moderne vormen van toekomstige informatie-uitwisseling, zoals de doorontwikkeling van zaakgerichtwerken en de komst van de Omgevingswet. Om ons op

deze toekomstige ontwikkelingen te oriënteren zijn we gestart met een marktconsultatie naar moderne vormen van oplossingen ter ondersteuning van onze bedrijfsprocessen.

In 2017 is Ibabs als vergadertool voor de raad en het college geïmplementeerd. De doorontwikkeling van deze (van origine) vergadertool maakt het mogelijk tevens het besluitvormingsproces hierin onder te brengen. De komende periode start de implementatie van het besluitvormingsproces binnen Ibabs en wordt deze tool verder in de organisatie uitgerold als vergadermiddel.

Een laatste onderwerp betreft het informatiebewust(er) werken. Als gemeente beschikken we over veel informatie en gegevens. Tot nu toe gebruiken we deze informatie vooral om (achteraf) verantwoording af te leggen over wat we gedaan hebben. In 2018 zijn we gestart met een pilot om de bewustwording op het gebruik van deze gegevens in de organisatie te verbeteren. Hiermee verwachten we naast verantwoording achteraf ook trends te kunnen ontdekken en kale cijfers te analyseren en te veranderen in bruikbare (beleids)informatie.

4.7. Paragraaf Verbonden partijen

Inleiding

Verbonden partijen zijn privaatrechtelijke of publiekrechtelijke organisaties waarin de gemeente een bestuurlijk en financieel belang heeft. Bestuurlijk belang houdt in dat de gemeente een zetel in het bestuur heeft of stemrecht heeft bij de vergaderingen. Met financieel belang wordt bedoeld dat de gemeente financiële middelen in het bedrijf heeft geïnvesteerd, c.q. gestoken. Als het bedrijf failliet gaat, is de kans groot dat de gemeente de beschikbare financiële middelen kwijt is. Ook bij problemen bij de verbonden partij kan de gemeente aansprakelijk worden gesteld en kunnen kosten verhaald worden op de gemeente. Een partij die ieder jaar een subsidie krijgt, waar geen tegenprestatie tegenover staat is geen verbonden partij. In de “Nota Verbonden Partijen” zijn regels vermeld voor het aangaan van diverse nieuwe samenwerkingen. Het proces van deelnemingen is een dynamisch gebeuren. Daarom treft u net als vorig jaar weer een aantal wijzigingen, c.q. aanvullingen aan die passen binnen de huidige kaders van de “Nota Verbonden Partijen”.

Visie en beleid ten aanzien van verbonden partijen

Wij streven ernaar om het bestuurlijk en financieel belang te houden in die organisaties die een bijdrage leveren aan het openbaar belang en waarvan de activiteiten aansluiten bij het beleid zoals dat door de gemeente wordt gevoerd. Beleidswijzigingen voor specifieke verbonden partijen worden voor zover nodig of wenselijk afzonderlijk aan de raad voorgelegd. De verbonden partijen die medio 2009 zijn gevormd in verband met de verkoop van Essent aan RWE worden binnen enkele jaren opgeheven.

Verbonden partijen waarin de gemeente Steenwijkerland deelneemt

De verbonden partijen van de gemeente Steenwijkerland bestaan uit de gemeenschappelijke regelingen, stichtingen en publiekrechtelijke rechtspersonen.

Voornemens tot het aangaan van nieuwe bestuurlijke participaties

Het college en de gemeenteraad hebben een besluit genomen om de consequenties van de gemeente Steenwijkerland tot de gemeenschappelijke regeling Historisch Centrum Overijssel per 1-1-2020 nader uit te werken (PPN 2019-2022).

Voornemens tot het beëindigen van bestaande participaties

Verwacht wordt dat de gemeente op korte termijn haar participaties, behoudens een aantal deelnemingen in verband met de afwikkeling van de verkoop van de aandelen Essent aan RWE, niet gaat beëindigen.

Wijzigingen bestaande participaties

Op het gebied van de bestuurlijke vertegenwoordiging bij de Stichting Weerribben-Wieden wordt verwacht dat er nog een wijziging komt.

Risico's

Bij het deelnemen in een verbonden partij kan de gemeente risico's lopen. Te denken valt onder andere aan:

- de hoogte van de dividenduitkering;
- aansprakelijkstelling bij faillissement en
- verplichte hogere bijdragen bij exploitatietekorten bij gemeenschappelijke regelingen.

Beheersmaatregelen

Om de risico's te beperken zijn de volgende maatregelen getroffen:

- de gemeenschappelijke regelingen moeten jaarlijks vóór 15 april hun ontwerpbegroting en voorlopige jaarrekening naar de gemeenteraden zenden;
- bij de rechtspersonen (onder andere nutsbedrijven) heeft de gemeente, via de portefeuillehouder inspraak bij de behandeling tijdens de aandeelhoudersvergaderingen.

Bij de verschillende programma's worden de specifieke risico's van de verbonden partijen vermeld. Verder treft u in bijlage 8 het overzicht aan van de verbonden partijen.

Resumé

Hieronder treft u een beknopt overzicht aan van dividenduitkeringen, rente-inkomsten en verschuldigde bijdragen aan gemeenschappelijke regelingen.

bedragen x € 1.000

Dividend/rentevergoeding	Rekening 2017	Begroting 2018	Begroting 2019
Samenredzaam			
N.V. Noordwestgroep te Steenwijk	-	-	-
Intergemeentelijke sociale dienst te Steenwijk	9	6	3
Financiën en overhead			
Enexis N.V. te Arnhem	-	-	-
Enexis N.V. te Arnhem	210	210	210
Enexis N.V. te Arnhem (rente meegeleverd lening tranche D)	2	2	2
Enexis N.V. te Arnhem (suppletie afloss. Lening Edon)	26	26	31
Vordering op Enexis B.V. te Den Bosch	49	49	49
N.V. Vitens te Apeldoorn	37	26	18
Verkoop Vennootschap B.V. te Den Bosch	-	-	8
CSV Amsterdam B.V.	4	-	-
CBL Vennootschap B.V.	1	-	-
N.V. Vitens te Apeldoorn	202	199	48
N.V. Rendo te Meppel	1.499	1.499	1.499
Wadinko N.V. te Zwolle	65	65	65
Attero Holding N.V. te Haelen (opbrengst verkoop aandelen)	-	-	-
N.V. B.N.G. te Den Haag	213	328	328
N.V. Rova Holding te Zwolle	81	81	81
N.V. Rova Holding te Zwolle	430	348	270
N.V. Rova Holding te Zwolle (verbrandingsbel. Rova)(via afrek. 2016)		-	-
De inwoner op 1			
B.V. Dataland te Gouda	-	-	-
Totaal dividend/rentevergoeding	2.828	2.839	2.612

bedragen x € 1.000

Gemeentelijke bijdragen	Rekening 2017	Begroting 2018	Begroting 2019
De inwoner op 1			
Veiligheidsregio IJsselland te Zwolle	2.745	2.799	2.892
Samenredzaam			

bedragen x € 1.000

Gemeentelijke bijdragen	Rekening 2017	Begroting 2018	Begroting 2019
GGD IJsselland te Zwolle	790	830	1.456
Regionaal Serviceteam Jeugd IJsselland (vh BVO IJsselland)	65	212	196
Intergemeentelijke sociale dienst te Steenwijk	3.596	3.530	2.688
Duurzaam			
Omgevingsdienst IJsselland (OD)	65	818	807
Totaal gemeentelijke bijdragen	7.261	8.189	8.039

4.8. Grondbeleid en ontwikkelingsinvesteringen

Algemeen

In de paragraaf Grondbeleid en ontwikkelingsinvesteringen wordt ingegaan op de vermogenspositie van het grondbedrijf op basis van geactualiseerde exploitatieopzetten van de diverse complexen. Tevens zijn de diverse risico's, waar het grondbedrijf mee te maken heeft, beschreven.

De resultaten van 2017 zijn verwerkt in de jaarrekening en hebben hun weerslag gehad op de grondexploitaties. Op basis van de bijgestelde grondexploitaties is de vermogenspositie van het grondbedrijf in beeld gebracht.

Nieuwe ontwikkelingen

Parameters

Jaarlijks worden de parameters kosten- en opbrengstenstijging ten behoeve van de Meerjarenbegroting Grondexploitaties (MBG opnieuw) vastgesteld in de perspectiefnota. Voor de komende begrotingsperiode (MBG 2019-2022) zijn de parameters niet gewijzigd ten opzichte van de jaarrekening. Er wordt een opbrengstenstijging van 1,5% gehanteerd, op basis van de ontwikkeling van de Consumentenprijsindex (CPI). Er wordt een kostenstijging van 2% gehanteerd, op basis van de ontwikkeling van de Grond-, Weg- en Waterbouwindex (GWW-index).

Het rentepercentage dat wordt doorberekend aan de grondexploitaties is met 1,25% niet gewijzigd. Ook dit percentage is door de raad in de perspectiefnota vastgesteld. Fluctuaties in dit percentage treden structureel op, want het wordt afgeleid van het totale investeringsvolume en de samenstelling van de leningenportefeuille.

POC-methode

De BBV (Besluit, Begroting en Verantwoording) schrijft in de *Notitie grondexploitaties 2016* een nieuwe methode van winstnemen voor, namelijk de POC-methode (*Percentage of Completion*). Dit betekent in het kort dat de winst genomen moet worden op basis van de financiële voortgang van het project ($\% \text{ gerealiseerde kosten} * \% \text{ gerealiseerde opbrengsten} * \text{geraamde winst}$). Hierbij zijn reeds genomen winsten en verliezen uit de calculatie gehaald en in mindering gebracht op de berekende winst voor het verantwoordingsjaar. Tot slot zijn de projectgebonden risico's vanuit het weerstandsvermogen in mindering gebracht, wat resulteert in de te nemen winst in het verantwoordingsjaar 2017.

Dit wijkt af van ons huidige beleid ten aanzien van (tussentijdse) winstneming zoals omschreven in de *Nota grond- en ontwikkelbeleid 2016-2020*: *Binnen de grondexploitaties in Steenwijkerland zal winst worden genomen wanneer er sprake is van een negatieve boekwaarde (dus wanneer de reeds gerealiseerde verkopen, de reeds gemaakte kosten overtreffen) én de behoedzaam geraamde nog te verkrijgen verkoopopbrengsten hoger zijn dan de behoedzaam geraamde nog te maken laatste kosten. Op dat moment zal er winst worden genomen tot de boekwaarde 0 bedraagt.*

De *Nota grond- en ontwikkelbeleid 2016-2020* wordt conform de Wet ruimtelijke ordening (Wro) vastgesteld voor een periode van 4 jaar. In deze periode kunnen zich wijzigingen in de wet- en regelgeving voordoen, die niet direct noodzaken de nota te actualiseren, maar waar we ons wel aan te houden hebben in de verslaglegging over grondexploitaties. Dat is ook het geval met de invoering van de POC-methode als de nieuw voorgeschreven methode voor winstnemen. Bij de eerstvolgende actualisatie van de nota grond- en ontwikkelbeleid wordt ook dit onderdeel herzien conform de dan vigerende wet- en regelgeving.

Bij de jaarrekening 2017 is voor het eerst winst genomen op basis van de POC-methode (per saldo circa € 2,15 miljoen). De invoering van de POC-methode heeft in relatie tot de begroting gevolgen voor de geraamde winstnemingen. De winstverwachting voor de komende jaren wordt per saldo naar beneden bijgesteld. Iedere winstneming heeft immers tot gevolg dat er in de toekomst minder winst in het verschiet ligt, aangenomen dat de totaal verwachte winst op een project gelijk blijft.

De genomen winst bij de jaarrekening 2017 is een boekhoudkundige winst op basis van de nieuwe BBV-voorschriften. Dit staat niet gelijk aan de fiscale winst waarover belasting moet worden afgedragen in het kader van de invoering van de Vennootschapsbelasting (Vpb). De belastbare fiscale winst wordt namelijk gebaseerd op de daadwerkelijk gerealiseerde winst in een bepaald belastingjaar.

Vpb

Met ingang van 1 januari 2016 geldt voor de gemeente een Vennootschapsbelastingplicht (Vpb). Een inventarisatie is gemaakt van de activiteiten die hieronder vallen. De conclusie is dat ook het grondbedrijf belastingplichtig is.

In 2018 is de aangifte over 2016 ingediend en uitstel aangevraagd voor de aangifte over 2017. Het tarief bedraagt 20% voor een belastbaar bedrag tot en met € 200.000. Boven dit bedrag is het tarief 25%. Inmiddels is een voorlopige aanslag over 2016, 2017 en 2018 ontvangen en betaald. De verwachting op dit moment is dat het fiscale resultaat over deze jaren nihil zal zijn, maar om een te betalen belastingrente van 8% te voorkomen is besloten toch een voorlopige aangifte in te dienen en te betalen. Mocht het fiscale resultaat nihil zijn zoals verwacht, dan ontvangt de gemeente de betaalde bedragen weer terug van de fiscus.

Op dit moment bestaat veel onduidelijkheid over de manier waarop gemeenten hun winst dienen te berekenen. Deze onduidelijkheid houdt waarschijnlijk nog enige jaren aan. Het kan er ook toe leiden dat de belastingdienst het moment van opleggen van een definitieve aanslag zoveel mogelijk naar achter verplaatst. Het gevolg van de onzekerheid is dat het mogelijk tot eind 2021 kan duren voordat een definitieve aanslag over 2016 wordt opgelegd. De gemeente schat bij het opstellen van de begroting de hoogte van de te betalen belasting voorzichtig in. Het valt niet uit te sluiten dat de ingeschatte bedragen afwijken van de uiteindelijk te betalen belasting.

Afschaffing Algemene Reserve Grondexploitaties

Op 19 december 2017 is de *Nota Reserves en voorzieningen 2017* vastgesteld. Met de vaststelling van deze nota is besloten de *Algemene Reserve Grondexploitaties (ARG)* op te heffen en het saldo van € 3,5 miljoen toe te voegen aan de *Algemene Reserve vaste buffer*. De Algemene reserve vaste buffer en de Algemene Reserve Grondexploitaties zijn hiermee samengevoegd tot één risicoreserve.

Het risicoprofiel van het gemeentelijke grondbedrijf (lees: alle grondexploitaties) wordt jaarlijks bepaald op basis van de RISMAN-methode. Dit is de benodigde weerstandscapaciteit. Voorheen werd de benodigde weerstandscapaciteit afgezet tegen de beschikbare weerstandscapaciteit in de ARG om het weerstandsvermogen te bepalen. In de nieuwe situatie wordt het risicoprofiel tezamen met andere risico's afgezet tegen de beschikbare weerstandscapaciteit in de *Algemene Reserve vaste buffer*.

Tevens is besloten de (verwachte) resultaten van de grondexploitaties af te wikkelen via de *Algemene reserve vrij besteedbaar*. Bij de jaarrekening 2017 zijn de winst- en verliesnemingen dus afgewikkeld via de *Algemene reserve vrij besteedbaar* in plaats van de ARG.

Grondbeleid

Het grondbeleid van de gemeente Steenwijkerland is verwoord in de *Nota Grond- en Ontwikkelbeleid 2016-2020*. Deze nota is op 8 december 2015 vastgesteld door de gemeenteraad. Het grondbeleid is voor een periode van 4 jaar vastgesteld. Conform deze nota voert de gemeente Steenwijkerland de komende jaren een faciliterend grondbeleid, tenzij vanwege volkshuisvestings- en economische redenen actief grondbeleid gewenst is. Voor verdere inhoud van het grondbeleid wordt verwezen naar de *Nota Grond- en Ontwikkelbeleid 2016-2020*.

Woningbouw

De *Woonvisie Steenwijkerland 2017-2021* is in het voorjaar 2017 vastgesteld door de raad. Conform de *Woonvisie Steenwijkerland 2017-2021* wordt uitgegaan van een jaarlijkse toevoeging van gemiddeld circa 120 woningen. De *Samenwerkingsovereenkomst woonafspraken West-Overijssel 2016-2020* en de bijlage RWP West-Overijssel (Regionale Woonprogrammering) vormt het kader voor de toevoegingen van woningen in Steenwijkerland. In het RWP van april 2017 wordt voor de periode 2017-2026 rekening gehouden met een woningvraag van 1065 tot 1300 woningen. Met een beschikbare harde plancapaciteit van 715 woningen zijn er nog 350 tot 585 woningen toe te voegen in Steenwijkerland.

Vanuit de gemeentelijke plannen wordt conform de *Woonvisie Steenwijkerland 2017-2021* uitgegaan van een totale toevoeging van circa 450 woningen tot 2025. Dit correspondeert met de totale toevoeging van woningen waar in de grondexploitaties vanuit wordt gegaan. Jaarlijks betekent dat een gemiddelde toevoeging van circa 45 woningen. In 2016 en 2017 zijn de gronden onder respectievelijk 41 en 35 te bouwen woningen verkocht vanuit de gemeentelijke plannen.

Voor de fasering en planning in de grondexploitaties voor woningbouwprojecten is aangesloten op de uitgangspunten in de *Woonvisie Steenwijkerland 2017-2021*. De planning is voorzichtigheidshalve iets behoudender ingestoken in vergelijking met de planning in de *Woonvisie Steenwijkerland 2017-2021*. Kwalitatief gezien wordt er in Steenwijk rekening gehouden met de nodige behoefte aan sociale huur (vaak appartementen) en in de koopsector aan rijwoningen. In de overige kernen geldt dat het aanbod van kavels op dit moment vooral gericht is op tweekappers en vrijstaande woningen.

Sociale investeringsopgave

In 2017 is een traject opgestart om ook in het noordelijk deel van de gemeente een maatschappelijke investeerder actief te krijgen. Een stap-voor-stap verkenning naar de investeringsopgave in de sociale huur is uitgevoerd. Dit in opdracht van het college en in samenwerking met de woningcorporaties.

Eén van de uitkomsten van dit traject is dat de komende 10 jaren een substantiële toevoeging van circa 190 sociale huurwoningen in Steenwijk en 60 sociale huurwoningen in de noordelijke kernen nodig is. In beeld is gebracht in hoeverre deze sociale investeringsopgave kan worden opgelost binnen de bestaande gemeentelijke plannen. Er zijn een aantal locaties op het oog, waarvoor op dit moment een grondexploitatie actief is. Het mogelijk maken van de bouw van sociale huurwoningen leidt in die grondexploitaties tot een programmatische wijziging met financiële consequenties.

Op het moment dat besluitvorming heeft plaatsgevonden over de sociale investeringsopgave worden de nieuwe programmatische uitgangspunten verwerkt in de grondexploitatie.

Bedrijven

Op het niveau van de provincie Overijssel als geheel is er sprake van overprogrammering van bedrijventerreinen. Daarom zijn er in het voorjaar 2017 bestuurlijke afspraken vastgelegd tussen de elf gemeenten in de regio West-Overijssel voor de uitgifte van bedrijventerreinen in het programmadocument *Afspraken Regionale Bedrijventerreinen Programmering West Overijssel 2017-2020*.

Voor de gemeente Steenwijkerland wordt daarentegen geconstateerd dat er sprake is van te weinig aanbod. De vraagtoedeling voor de gemeente Steenwijkerland bedraagt circa 53 hectare, terwijl het aanbod op dit moment circa 40 hectare bedraagt. Van de harde capaciteit bevindt circa 28 hectare zich op bedrijvenpark Eeserwold, wat in particulier bezit is. Vanuit de gemeentelijke plannen bedraagt de harde capaciteit circa 12 hectare. De capaciteit is verdeeld over diverse bedrijventerreinen binnen de diverse kernen. De uitgifte is bedoeld voor de lokale vraag, waardoor de kaveloppervlaktes soms relatief klein zijn.

Tot 2026 is sprake van een gemiddelde vraag van circa 5,3 hectare per jaar. Vanuit de harde plancapaciteit wordt uitgegaan van een gemiddelde uitgifte van circa 4,1 hectare per jaar. Het gaat om gemiddeld 2,8 hectare per jaar in Eeserwold en 1,3 hectare per jaar vanuit de gemeentelijke plannen.

In 2016 en 2017 is respectievelijk 0,7 hectare en 0,3 hectare verkocht vanuit de gemeentelijke plannen. Hiermee is de werkelijke uitgifte de afgelopen twee jaar lager geweest dan de verwachte gemiddelde uitgifte van circa 1,3 hectare. De theoretische opnamecapaciteit is in de praktijk de afgelopen jaren niet gerealiseerd. Dat heeft te maken met het feit dat de vraag naar bedrijventerreinen zich hoofdzakelijk manifesteert in de kern Steenwijk, terwijl het merendeel van het aanbod in de overige kernen binnen de gemeente Steenwijkerland is gelegen.

Daarom is nog kritischer gekeken naar de fasering van de uitgifte bedrijventerreinen. De fasering is per project afgestemd op de leads voor de korte termijn en de algemene verwachtingen voor de lange termijn. Het totale programma is niet naar beneden bijgesteld. Verondersteld wordt dat een gemiddeld uitgiftetempo van 1,3 hectare per jaar tot 2026 nog steeds passend is in relatie tot de aantrekkende markt, de toenemende investeringsruimte bij bedrijven en de situatie van onderprogrammering binnen de gemeente Steenwijkerland.

Buiten de kern Steenwijk is op het bedrijventerrein *Oldemarkt Boterberg Zuid* gekeken naar een alternatieve (tijdelijke) invullingen van (delen) van het uitgeefbaar bedrijventerrein. Op dit bedrijventerrein is de afgelopen jaren weinig tot geen interesse is geweest. De mogelijkheden zijn verkend om zonnepanelen te plaatsen op een deel van het bedrijventerrein. Indien wordt besloten een bepaalde periode deze ruimte in te vullen met zonnepanelen, dan worden de financiële consequenties verwerkt in de eerstvolgende herziening van de grondexploitatie.

Resultaten grondexploitaties

In onderstaande tabel zijn de geprognosticeerde resultaten weergegeven van de grondexploitaties voor woningbouw en bedrijventerreinen.

		bedragen x € 1.000	
Resultaten grondexploitaties	Boekwaarde	Verwacht saldo (- = positief; + = negatief)	
	1-jan-2018	Eindwaarde	Startwaarde
Woningbouw onderhanden	19.818	- 5.254	- 4.765
Industrieterreinen onderhanden	2.345	- 1.438	- 1.365
Totaal	22.163	- 6.692	- 6.130

In de tabel worden zowel de startwaarde als eindwaarde weergegeven. De eindwaarde komt tot stand door alle resultaten die in de toekomst worden behaald bij elkaar op te tellen. Door alle resultaten die in de toekomst worden behaald, terug te rekenen naar vandaag de dag (netto contante waarde) en al deze netto contante waarden vervolgens bij elkaar op te tellen ontstaat het totale resultaat op startwaarde voor het grondbedrijf.

Het verwachte resultaat op startwaarde per 1 januari 2018 van alle grondexploitaties woningbouw en bedrijventerreinen bedraagt circa € 6,1 miljoen voordelig. Ter vergelijking: het resultaat op startwaarde per 1 januari 2016 bedroeg circa € 7,6 miljoen voordelig. De afname van het resultaat grondbedrijf (lees: alle grondexploitaties bij elkaar opgeteld) heeft hoofdzakelijk te maken met de nieuwe methode van winstnemen (POC-methode). Per grondexploitatie is de te nemen winst bepaald op basis van de verwachte eindwaarde en de financiële voortgang. Bij de jaarrekening 2017 is per saldo € 2,15 miljoen winst genomen in het grondbedrijf op basis van die POC-methode. Dit geld is onttrokken aan de grondexploitaties op basis van besluitvorming van de raad ten gunste gebracht aan de *Algemene Reserve vrij besteedbaar*. De winstneming wordt dus verrekend met het grondbedrijf (in de praktijk alle individuele grondexploitaties), wat een negatief effect heeft op de verwachte resultaten. De winst wordt immers als het ware 'uit de grondexploitatie gehaald', waardoor er voor de nabije of verre toekomst minder winst in het vat zit. Met ander woorden, die € 2,15 miljoen die bij de jaarrekening 2017 is genomen kan in de verre of nabije toekomst niet nog eens worden genomen.

In onderstaande tabel is de winstverwachting voor de komende begrotingsperiode 2019-2022 weergegeven.

	bedragen x € 1.000				
	Begroting 2018	Begroting 2019	MJR 2020	MJR 2021	MJR 2022
Woningbouw	84	407	572	461	459
Bedrijventerreinen	175	565	102	124	272
Verwachte prognose grondexploitatie	259	972	674	586	731

In totaal wordt er voor de komende periode circa € 3,2 miljoen aan winst verwacht tot en met 2022. Ter vergelijking: De *MBG 2018-2021* ging uit van een winstverwachting van circa € 5,3 miljoen tot en met 2022. De invoering van de POC-methode heeft niet alleen invloed op de omvang van de winstverwachting in de komende begrotingsperiode 2019-2022, maar ook op de verwachte timing van de (tussentijdse) winstneming.

Het positieve resultaat van € 6,1 miljoen toont desalniettemin dat de ontwikkelwinsten uit de toekomstige realisatie en uitgifte van woningbouwgebieden, bedrijventerreinen en mengvormen van deze beide voldoende zijn om de totale investeringskosten (inclusief de reeds gedane investeringen = de huidige boekwaarde per 1 januari 2018 à € 22,1 miljoen) terug te verdienen.

Risico's

Voorheen diende de *Algemene Reserve Grondexploitatie* (ARG) als financiële buffer om de met de grondexploitatie samenhangende risico's op te vangen. Op 19 december 2017 is dit veranderd met de vaststelling van de *Nota Reserves en voorzieningen 2017*. Met de vaststelling van deze nota is besloten de *Algemene Reserve Grondexploitaties* (ARG) op te heffen en het saldo van € 3,5 miljoen toe te voegen aan de *Algemene Reserve vaste buffer*. De Algemene reserve vaste buffer en de Algemene Reserve Grondexploitaties zijn hiermee samengevoegd tot één risicoreserve.

Het risicoprofiel van het gemeentelijke grondbedrijf (lees: alle grondexploitaties) wordt jaarlijks bepaald op basis van de RISMAN-methode. Hierin wordt ingegaan op algemene risico's en projectspecifieke risico's. Van de projectspecifieke risico's wordt vervolgens aangegeven of deze kwantitatief of kwalitatief van aard zijn. De beide soorten risico's worden omgezet in een bedrag voor de hoogte van het risico per project. Uitgangspunt is dat de kans dat alle onderkende risico's zich op exact hetzelfde moment zullen voordoen 75% is. Dit percentage is overeenkomend richtlijnen die worden gehanteerd door de Vereniging van Grondbedrijven (70-80%). Dit leidt vervolgens tot de risicobepaling in de vorm van één risicobedrag, oftewel het risicoprofiel.

Het risicoprofiel staat gelijk aan de benodigde weerstandscapaciteit. Voorheen werd de benodigde weerstandscapaciteit afgezet tegen de beschikbare weerstandscapaciteit in de ARG om het weerstandsvermogen te bepalen. In de nieuwe situatie wordt het risicoprofiel van het gemeentelijk grondbedrijf tezamen met andere risico's afgezet tegen de beschikbare weerstandscapaciteit in de *Algemene Reserve vaste buffer*.

In de tabel hieronder is een overzicht te zien van de risicobepaling. Het actuele risicoprofiel van het grondbedrijf bedraagt circa € 3,8 miljoen. Hiermee is het risicoprofiel circa € 0,9 miljoen hoger in vergelijking met vorig jaar, toen het risicoprofiel was ingeschat op circa € 2,9 miljoen. Dat heeft te maken met het feit dat het risicoprofiel in samenhang is bepaald met de (tussentijdse) winst. Dit heeft geleid tot een hogere inschatting van de risico's, met name in relatie tot onzekerheden over de afzetmogelijkheden in een aantal van de individuele grondexploitaties.

bedragen x € 1.000	
Risico's grondexploitatie	Risicobepaling
Woningbouw	3.118
Industrieterreinen	694
Totaal	3.812

Het risicoprofiel van het grondbedrijf wordt tezamen met overige risico's, afgezet tegen de beschikbare weerstandscapaciteit in de *Algemene Reserve vaste buffer*.

5. Raadsbesluit

Steenwijk, Nummer: 2018/

Onderwerp: Programmabegroting 2019-2022

De raad van de gemeente Steenwijkerland;

gelezen het voorstel van burgemeester en wethouders van d.d. 16 oktober 2018, nummer 2018/ ;

b e s l u i t :

Wij stellen u dan ook voor de volgende besluiten te nemen:

1. De tarieven voor gemeentelijke belastingen en rechten vast te stellen overeenkomstig onderstaande voorstellen:
 - a. de onroerende-zaakbelastingen in 2019 te verhogen met 0,1% ten opzichte van 2018;
 - b. de rioolrechten in 2019 met 3,1% te verlagen ten opzichte van 2018 en het dekkingspercentage voor 2019 te bepalen op 79,2%;
 - c. de afvalstoffenheffing in 2019 met 7,2% te verhogen ten opzichte van 2018 en het dekkingspercentage voor 2019 te bepalen op 71,8%;
 - d. de lijkbezorgingsrechten te verhogen met 0,1% ten opzichte van 2018 en het dekkingspercentage te bepalen op 57,0%;
 - e. het tarief van de toeristenbelasting met € 0,10 te verhogen ten opzichte van 2018 en te bepalen op € 1,10.
2. Een krediet van € 33.741.000 beschikbaar te stellen voor het bestedingsplan 2019-2022 zoals opgenomen in hoofdstuk 3.3.6.
3. Een krediet van € 1.400.000 beschikbaar te stellen voor het uitvoeringsplan riolering 2019 zoals opgenomen in hoofdstuk 4.1.8.
4. Een krediet van € 540.000 beschikbaar te stellen voor de in bijlage 2 vermelde aanschaf/vervanging van bedrijfsmiddelen in 2019.
5. Op basis van de Meerjarenbegroting Grondexploitaties 2019-2022:
 - a. de grondexploitaties voor woningbouwprojecten en bedrijventerreinen die onderhanden zijn gewijzigd vast te stellen;
 - b. het college te machtigen, indien de markt- en economische omstandigheden daartoe aanleiding geven, tegen andere grondprijzen te verkopen dan opgenomen in de desbetreffende grondexploitaties onder de voorwaarde van een blijvend minimaal sluitende grondexploitatie.

6. In 2019 een bedrag van € 425.000 ten laste van de bestemmingsreserve 'Opvangen tekorten sociaal domein' te brengen en deze reserve voor minimaal 2 jaar in stand te houden (tot en met 2020);
7. De vijf bestuursprogramma's vast te stellen.

Bijlage 1. Toelichting op het aanvullend bestedingsplan 2019-2022

Programma De Inwoner op 1

1.1 Aanjaagbudget voor het programma 'De inwoner op 1'

Om met programma de 'satéprikker' te kunnen zijn, is het goed om middelen in te kunnen zetten voor het bevorderen van de inwoner op 1 bij onze collega's. Bijvoorbeeld voor workshops en trainingen of andere activiteiten om het thema op de kaart te zetten en te houden, voor ad-hoc onderzoeken (mystery guest), voor een extra boost aan heldere brieven en website (door het inzetten van expert die samen met de vakafdeling/redactieraad een begin maakt met de teksten), voor het beter inzichtelijk maken van dienstverleningsprestaties/kpi's.

1.2 Bidbook 'Land van Weerribben en Wieden; Poort naar Overijssel'

We willen maatregelen treffen om het aantal toeristen beter te spreiden over de gemeente Steenwijkerland, maar ook over de omliggende regio en over het jaar. In Giethoorn staat de leefbaarheid ten gevolge van de groei van het toerisme onder druk, terwijl andere delen van de regio juist gebaat zijn bij een toename van toerisme. In het bidbook 'Land van Weerribben en Wieden; Poort naar Overijssel' staan maatregelen opgenomen die hieraan bij kunnen dragen:

- Intercity station Steenwijk geschikt maken voor de 'Poort naar Overijssel';
- Kwaliteitsimpuls routenetwerk en Koloniën van Weldadigheid;
- P+R parkeergelegenheid nabij A32 en A6;
- Optimalisering provinciale Beulakerweg;
- Ontsluiting Kerkweg en verbinding Giethoorn Noord-Zuid;
- Kernenroute openbaar vervoer;
- Ontwikkeling verblijfsresort;
- Verlichting bruggen langs dorpsgracht;
- Oude ambachten in stand houden (punterbouwers, rietsnijders en vissers);
- Nationale Park Weerribben-Wieden: Realiseren van een 'Wetlands Visitor Centre' en product innovatie.

De totale investering door overheden, ondernemers en particulieren bedraagt € 135 miljoen (gemeente: € 5,5 miljoen, provincie: € 6,4 miljoen en Rijk: € 11,5 miljoen).

1.3 Omgevingwet

De invoering van de Omgevingswet is een grote opgave voor de organisatie. Op 1 januari 2021 gaat de wet in. Na 2021 zijn we niet klaar, maar zullen we de omgevingswet nog verder implementeren. Dit betekent dat we ook gedurende een lange periode kosten maken als organisatie om de omgevingswet goed in te voeren.

De invoering van de omgevingswet brengt drie soorten kosten met zich mee. Voor de berekening van deze kosten heeft de VNG een model ontwikkeld die helpt de kosten inzichtelijk te maken voor de periode tot en met 2024.

De eerste kostenpost betreft de voorbereidings- en implementatiekosten van de wet. Een eerste invulling van het VNG-model heeft geleid tot een grove inschatting van deze incidentele kosten. Deze schatting betreft €3,1 mln. voor de periode tot en met 2024. Dit bedrag is een eerste schatting en kent nog grote onzekerheden. Zo is het voor een groot deel nog onduidelijk wat de ICT-kosten zijn en welke kosten personeel inzet met zich mee brengt. Deze zorgen er voor dat de kosten zowel hoger als lager uit kunnen vallen.

Het totaal aan kosten is wat anders dan de budgetvraag die ontstaat. Een eerste belangrijke oorzaak hiervan is dat er reeds een bedrag van ongeveer € 700.000 euro beschikbaar is gesteld door de raad. Een andere belangrijke reden is dat nog niet duidelijk is in hoeverre er voor het ingezette personeel bij de invoering van de wet ook een vervangingsvraag gaat ontstaan omdat andere werkzaamheden in het geding komen. Beide oorzaken kunnen er voor zorgen dat de behoefte aan incidenteel budget minder is dan het geheel aan kosten.

Momenteel is het college druk bezig met het verder in kaart brengen van alle kosten. Dit gebeurt als onderdeel van het programma invoering omgevingswet. De planning is om bij het voorjaarsmoment in 2019 het benodigde budget preciezer te definiëren en indien dan al nodig dit geld ook vrij te maken.

Naast de incidentele voorbereidings- en implementatiekosten brengt de omgevingswet nog twee mogelijke kostenposten met zich mee:

1. De mogelijke verandering in structurele lasten. Deze kunnen optreden door een verandering in de personeelsbehoefte (bv minder vergunningverlening en meer handhaving) en een vermindering van de legesinkomsten. Dit laatste wordt doorgaans aangenomen als effect van de omgevingswet;
2. De mogelijk incidentele frictiekosten die optreden als gevolg van een verschuiving onder het personeel door de veranderende personeelsbehoefte.

Deze tweekostenposten zijn op dit moment nog niet kwantitatief in te schatten. Bij het voorjaarsmoment in 2019 probeert het college hier meer duidelijkheid over te geven.

In de risicoparagraaf wordt de invoering van de omgevingswet en de (financiële) gevolgen daarvan ook beschreven.

1.4 Professionalisering inzet SLOS

Het voortbestaan van de lokale omroep staat onder druk. De brancheorganisatie stelt voorwaarden aan de grootte van de omroep en die zijn in dit gebied moeilijk te realiseren. Zo moet bijvoorbeeld het minimale bereik van de omroep 200.000 inwoners zijn. Om dit te bereiken wordt een grote lokale omroep opgericht, die meerdere gemeenten beslaat.

Wij ondersteunen de lokale omroep in hun streven om programma's te maken die gericht zijn op al onze inwoners. Hiervoor is het van belang dat er geïnvesteerd wordt in de professionalisering van de medewerkers en in de huisvesting.

1.5 Uitbreiding personeel dienstverlening

De landelijke overheid heeft als uitgangspunt geformuleerd: digitaal, tenzij. Steenwijkerland heeft dat overgenomen in 'Persoonlijk waar nodig, digitaal waar mogelijk'. Dit leidt wel tot een personeelsuitbreiding op het gebied van dienstverlening. De uitbreiding heeft betrekking op:

Social media (€ 25.000, 16 uur)

Wij zijn bezig met de doorontwikkeling van social media. Een deel van de operationele activiteiten die hierbij komen kijken worden volgend jaar belegd op het Klant Contact Centrum (KCC). De huidige formatie is onvoldoende om het werk op een goede manier in te vullen. Er is aanvullende uitbreiding van 16 uur per week nodig.

Doorontwikkelen KlantContactMonitor (KCM) (€ 35.000, 24 uur)

De onderbouwing van deze uitbreiding is als volgt:

1. (Leren van) Monitoring

We willen voor meer producten/diensten, specifiek en continue monitoren hoe onze inwoners en ondernemers onze dienstverlening ervaren. Daarvoor willen we insteken op:

- Bredere inzet KCM
- Inzet klankbord/panel inwoners & ondernemers & collectieven
- Leren van klachten/klantsignalen (klantsignaalmanagement)

2. (Klantperspectief bij) Procesoptimalisatie

Naast de continue monitoring, willen we ook (blijven) inzetten op (het inbrengen van het klantperspectief bij) procesoptimalisatie op ad-hoc-basis. Bijvoorbeeld door het inzetten van 'klantreizen', 'lean' en 'scrum'. Als we de organisatie daarin willen ondersteunen is extra capaciteit nodig.

1.6 Klantsignaalmanagement

Onze visie op dienstverlening is dat de inwoner als gast ontvangen wordt en dat hij ervaart dat zijn vraag en bedoeling centraal staan. De inwoner verwacht bovendien een goede afhandeling met de juiste kwaliteit. Hoe weten wij wanneer onze inwoners dit ook zo ervaren? En zorgen we ervoor dat we voldoen aan de verwachtingen? Door te luisteren naar wat inwoners ons vertellen en door te vragen wat onze inwoners van onze dienstverlening vinden. De analyse van deze klantsignalen vormt de basis voor verbeteringen in onze werkprocessen. We willen deze klantsignalen op een meer gestructureerde en structurele manier verzamelen en op een centrale plaats in de organisatie laten samenkomen. Vanuit deze centrale plaats moet een signalerende en aanjagende werking uitgaan voor een continue verbetering van onze dienstverleningsprocessen.

Tools:

a. KCM

We hebben een aantal 'tools' in de gereedschapskist om klantsignalen actief uit te vragen, een daarvan is de KlantContactMonitor (KCM). Die willen wij graag blijvend, meer, anders en breder in kunnen zetten. De huidige situatie is dat de KCM informatie geeft over de mate van tevredenheid van onze inwoners over onze dienstverlening. De gelden voor de basale inzet van de KCM reiken tot en met 2018. Vanaf 2019 is er geen geld meer beschikbaar voor de inzet van deze vorm van KCM. De KCM is op dit moment ingericht per kanaal. We willen echter de doelstellingen specifiek(er) maken per (soort) proces/product/dienst. Om vervolgens de tevredenheid van onze klanten over de geleverde producten en diensten te kunnen monitoren, is er behoefte aan meer en andere metingen dan de huidige KCM. Daarnaast willen wij een lerende organisatie zijn die continu werkt aan verbetering van onze dienstverlening. Daarvoor is bewustwording van en inzicht in de beleving van onze klanten over de door ons geleverde prestaties essentieel. Dat vraagt om een bredere inzet van de KCM dan tot nu toe: meer medewerkers worden in de gelegenheid gesteld de meetgegevens van het proces/ product of de dienst, waar zij bij betrokken zijn, te volgen (medewerkers, procesregisseurs, hoofdproceseigenaren).

b. Vervanging inwonersonderzoek

Een andere 'tool' in de gereedschapskist om klantsignalen actief uit te vragen, was het inwoners-onderzoek (omnibusenquête). In 2017 hebben wij voor de laatste keer het inwonersonderzoek met een zeer uitgebreide schriftelijke vragenlijst gedaan. We zoeken alternatieven voor dit onderzoek. In het laatste inwonersonderzoek hebben wij daarom gevraagd wat inwoners zelf willen. Een van de uitkomsten is een (digitaal) burgerpanel, dat inmiddels is opgezet en waarvan de eerste vraagstelling inmiddels is geweest (onderwerp: mobiliteit).

Plek in de organisatie:

Centrale plaats, aanjaagfunctie

Naast de signalen die wij via de KCM krijgen, krijgen wij ook op andere manieren en plekken in de organisatie klantsignalen binnen. Denk aan klantreizen, contacten die medewerkers met inwoners/ ondernemers hebben, formele klachten/bezwaren, en via social media. Dat laatste kanaal zal meer en meer informatie opleveren, naarmate wij dat actiever inzetten. Ook de hiervoor genoemde alternatieven voor het inwonersonderzoek genereren informatie. Door alle signalen bij elkaar te brengen, geeft dat een beter inzicht in waar wij de nadruk op gaan leggen bij verbeteringen van de werkprocessen.

1.7 Informatiegestuurd werken en analyse

Informatie gestuurd werken en analyse is een ontwikkeling waarbij geleidelijk (in kleine stappen/projecten) vanuit analyse en informatie gestuurd werken wordt ontdekt waar de meerwaarde zit, hiervan te leren en doelen scherper te bepalen. Voor deze ontwikkeling is o.a. inhuur van externe expertise nodig om de (techniek) projecten te ondersteunen. Gemeenten staan midden in de informatiesamenleving en dragen daar zeer actief aan bij. Ze investeren in digitalisering van hun dienstverleningen informatievoorziening en gebruiken mogelijkheden zoals data gestuurd werken en moderne vormen van informatie uitwisseling. Slim gebruik van (digitale) informatie stelt de gemeente in staat om eerder en meer effectief in te spelen op de ontwikkelingen in de maatschappij.

1.8 Nieuwbouw raadszaal

In de afgelopen periode is een verkenning uitgevoerd naar de huisvestingsmogelijkheden van de raadszaal. Aanleiding hiervoor waren de volgende elementen:

- verbouwplannen van het bedrijfsrestaurant in het gemeentehuis
- interne verhuisbeweging a.g.v. reorganisatie
- gebrek aan vergaderzalen
- de mogelijke IGSD huisvesting in het gemeentehuis
- zaal is te klein voor raad van 27 leden (ooit gebouwd voor 17 raadsleden)
- publiek/inwoners hebben geen zicht vanaf tribune op raad
- zitplekken voor college, pers en griffie onder de maat
- klimaatbeheersing onvoldoende
- geluid en licht voldoen niet aan huidige normen
- geen aansprekende trouwlocatie (niet praktisch ingericht en weinig sfeervol)
- vorm en omvang van raadszaal belemmeren raad in toepassen nieuwe vormen van democratie
- huidige zaal is niet multi-functioneel inzetbaar

Uit de verkenning is gebleken dat een nieuwe zaal aan de voorzijde van het gemeentehuis in technisch en financieel opzicht een mogelijke oplossing is. Het presidium heeft de griffier opdracht gegeven leiding te geven aan de nadere uitwerking hiervan. Om die reden is een projectgroep geformeerd. Deze projectgroep, met kennis en expertise op diverse terreinen neemt de nadere uitwerking van de voorkeursvariant (nieuwbouw) van het presidium ter hand. Doel is om een rapport uit te brengen waarin de juridische, financiële en technische consequenties nauwkeurig in kaart zijn gebracht.

De raadszaal is het hart van de lokale democratie. Waren de raadszalen in vroegere tijden nog klein, donker en met name gericht op geheimhouding en besloten overleg. Tegenwoordig zijn deze vooral ruimtelijk, open en gericht op transparantie. Gesteld kan worden dat de raadszaal op dit moment in onvoldoende mate voldoet aan de behoeften die tegenwoordig gesteld worden aan raadszalen.

Tijdens de verkenning zijn drie opties onderzocht met een globale technische en financiële onderbouwing. De drie opties zijn:

1. Huidige raadszaal restylen en verbeteren;
2. Uitbouw vleugel bedrijfskantine;
3. Nieuwbouw.

Het presidium heeft besloten de laatste optie verder te laten verkennen. De eerste optie is niet echt een verbetering. Door het meubilair aan te passen zal er financieel gezien (relatief) een forse investering gepleegd worden, terwijl de zaal qua afmetingen niet aangepast kan worden. De krappe ruimte en alle nadelen van dien worden hiermee niet opgelost. De uitbouw aan de vleugel van de bedrijfskantine (optie 2) is technisch gezien niet haalbaar. Constructieve pilaren zorgen ook hier voor een belemmerende factor. De derde optie, waarbij een nieuwe zaal aan de voorzijde van het gemeentehuis gebouwd wordt, blijkt zowel in technisch, als in financieel opzicht de beste oplossing. Een bijkomend voordeel van deze optie is dat er geen extra kosten gemaakt hoeven te worden voor een tijdelijke verhuizing. De raad kan de huidige zaal blijven gebruiken totdat nieuwbouw gereed is.

Uit een eerder uitgevoerde inventarisatie m.b.t. de nieuwbouw van de raadszaal, blijkt dat dit neerkomt op een investering van € 565.000, inclusief een compleet nieuwe inventaris. Voor de Programmabegroting 2019-2022 wordt echter vooralsnog een PM post opgenomen. De reden hiervoor is dat op dit moment nog niet duidelijk is wat er precies gaat gebeuren rondom de huisvesting van de IGSD. Het besluit rondom de huisvesting van de IGSD kan gevolgen hebben voor de besluitvorming rondom de raadszaal. Hier kunnen we nog niet op vooruitlopen. Daarom is er in lijn met de keuze van het opnemen van een PM post voor de IGSD tevens voor gekozen voor de nieuwbouw van de raadszaal vooralsnog uit te gaan van een PM post. Zodra er meer duidelijkheid is over de keuzes die er gemaakt worden rondom de IGSD zal er ook meer duidelijkheid komen rondom de raadszaal.

1.9 Dienstverlening op locatie (onderzoek)

In het coalitieakkoord staat o.m. dienstverlening op locatie en een dagdeel vrije inloop voor vragen genoemd. We willen met het programma Inwoner op 1 aansluiten op de wensen en behoeften van onze inwoners en ondernemers. Wij willen daarom weten wat de wensen en behoeften zijn van onze inwoners en ondernemers ten aanzien van dienstverlening, ook voor dienstverlening op locatie. Denk aan antwoorden op vragen als: is er vooral behoefte aan burgerzakenproducten op locatie, gaat het om vergunningen, gaat het om vragen over zorg of gaat het ook over inwonersinitiatieven. Is die locatie een MFC of elders (bijv. een verzorgingshuis of een vergunning ter plaatse bij de vergunning-vrager. Zijn er verwachtingen of mogelijkheden om samen te werken met andere partijen in de wijken/kernen?

Om een onderbouwd besluit te kunnen nemen willen we in beeld brengen wat onze inwoners en ondernemers verwachten, maar ook wat de consequenties van die wensen zijn. Bij voorkeur in een of meerdere scenario's uitgewerkt, omdat de impact van dienstverlening op locatie nogal kan variëren in omvang. Op basis hiervan kan een besluit genomen worden welke dienstverlening op locatie we op welke termijn aanbieden. Om het onderzoek en uitwerking van de opties goed uit te kunnen voeren hebben wij middelen nodig die niet op andere manier begroot/gedekt zijn.

1.9 Dienstverlening op locatie (implementatie)

Op basis van het onderzoek dienstverlening op locatie zijn een of meerdere scenario's uitgewerkt en is een keuze gemaakt. Die keuze bepaalt welke kosten en formatie gemoeid zijn met een bepaalde vorm van dienstverlening op locatie. Op voorhand is niet in te schatten om welke bedragen het gaat.

1.10 Doorontwikkeling kernenbeleid

Het kernenbeleid van Steenwijkerland functioneert goed. Maar er is ook ruimte voor doorontwikkeling op onderdelen. Dat is onder andere de uitkomst van het onderzoek van de Rekenkamer Steenwijkerland. Voor deze doorontwikkeling is een viertal ontwikkellijnen benoemd:

1. Participeren met lef

- Wij doen het samen (de samenwerking met inwoners, PBW's en maatschappelijke partners versterken);
- Stimuleren eigenaarschap (door middel van bijv. het ontwikkelen van een gereedschapskist voor initiatiefnemers). Geraamd budget € 10.000;
- Participatie is doen! (geen uitgebreide visie! Maar bijv. een goed en snel leesbare infografic). Geraamd budget € 7.000.

2. Wij bewegen mee

- Participatie zit in ons bloed (door inbedding in teamplannen, HRM-cyclus door middel van een gereedschapskist Eerste Hulp bij Participatie voor medewerkers. Geraamd budget € 5.000;
- De vraag staat centraal (initiatievenloket/-team voor inwonersinitiatieven voor integrale afweging van initiatieven);
- De gemeente is zichtbaar (doorontwikkeling kern- en wijkencoördinatoren naar gebiedsmanagers (opleiding/training)). Geraamd budget € 10.000.

3. Goede ideeën zijn goud waard

- Flexibele, laagdrempelige ondersteuning voor inwonersinitiatieven (alternatieve c.q. aanvullende vorm voor financiële ondersteuning).

4. Laten zien doet verkopen

- Delen is inspireren (publiciteit voor inwonersinitiatieven, ambassadeurscommunicatie). Geraamd budget € 20.000.
- Verwachtingsmanagement (duidelijkheid geven over grenzen, verwachtingen en inbreng).

Voor de doorontwikkeling van het kernenbeleid is incidenteel een budget nodig van € 67.000 waarvan € 15.000 voor algemene (beleids-)ondersteuning.

Programma Duurzaam

2.1 Medewerker lokale initiatieven energietransitie

De ambities op het gebied van nieuwe energie zijn groot. Om al deze ambities en initiatieven van onze inwoners en ondernemers voldoende te kunnen aanjagen, ondersteunen en stimuleren is extra ondersteuning noodzakelijk.

2.2 Investeren in zonnepanelen in tijdelijke opstelling op overtollige gemeentelijke gronden: Locatie Oldemarkt

De gemeente heeft een doelstelling als het gaat om het opwekken van duurzame energie. Dit is nu voornamelijk zon. Daarnaast heeft de gemeente vanuit o.a. volkshuisvesting en economische doelen gronden in exploitatie of in beheer. Binnen die gronden zijn percelen die al wel een bestemming hebben voor een toekomstig doel, echter in de komende jaren nog niet worden uitgegeven. Een voorbeeld hiervan is een blok van 1,5 hectare op het nieuwe bedrijventerrein Oldemarkt. Indien een redelijke termijn wordt gehanteerd voor de realisatie van het toekomstig doel kan het terrein (onder voorwaarden) worden gebruikt als zonneveld. Hiervoor is investeringsgeld noodzakelijk. Met dit investeringsgeld ontstaat een terugverdienmodel. Er dient sprake te zijn van een netto voordeel (uitgangspunt is terugverdientijd, technische levensduur of gebruiksduur) om een investering te doen. Kans op de korte termijn is het terrein in Oldemarkt. Dit bedraagt 1,5 hectare en is gelegen aan de buitenzijde van het bedrijventerrein. Naast deze gronden zijn er meer centraal nog meerdere kavels beschikbaar. Dit initiatief levert genoeg energie om te voorzien in de energiebehoefte bij de rioleringsgemalen en/of de een deel van openbare

verlichting. Aanvullend worden er verbindingen gemaakt met lokale coöperatie en bedrijven om te kijken of er samenwerking in realisatie mogelijk is.

2.3 Zon op het dak van de NoordWestGroep

De gemeente heeft een doelstelling als het gaat om het opwekken van duurzame energie. Zon op daken is hiervan de meest geaccepteerde. Daarnaast heeft de gemeente vanuit andere beleidsvelden een rol in de sociale werkvoorziening. Deze taak vraagt een structurele omvangrijke bijdrage vanuit de gemeente. Energiekosten zijn hier (indirect) onderdeel van. Het zelf duurzaam opwekken van de benodigde energie, door het plaatsen van zonnepanelen, is gunstig voor de exploitatie. Om dit te realiseren dient geïnvesteerd te worden in die energiemaatregel. Met de investering verbetert de exploitatie van de Noordwestgroep (mede door een SDE subsidie). De positieve resultaten worden vertaald in de begroting van de Noordwestgroep wat naar verwachting leidt tot een lagere jaarlijkse bijdrage aan de Noordwestgroep.

2.4 Pilot kleine windmolens

De gemeente heeft een doelstelling als het gaat om het opwekken van duurzame energie. Het opwekken van duurzame energie kent vele vormen die samen de doelstelling haalbaar maken. Zo ook windenergie. In de G1000 Steenwijkerland is dit ook naar voren gekomen uit de voorstellen die zijn gedaan. Het voorstel om een pilot met kleine windmolens te doen zoals ook in de noordelijke provincies wordt gedaan is voorgesteld. In dit voorstel wordt uitgegaan van een aantal (2-3) kleine molens om hiermee de eerste stappen te kunnen zetten voor de opwek van windenergie op kleine schaal.

2.5 Routekaart Energieneutraal Maatschappelijk Vastgoed 2050

Het afgelopen jaar is 80% van het in eigendom zijnde maatschappelijk vastgoed gescreend op duurzame maatregelen om te komen tot een energieneutraal areaal aan gebouwen. Het uitgangspunt is om in 2050 energieneutraal te zijn. Dit sluit aan bij de landelijke wet- en regelgeving (2050). In combinatie met de onderhoudsuitgaven in relatie tot de voorziening maatschappelijk vastgoed worden “logische” vervangingsmomenten gezocht.

2.6 Revolving fund verduurzamen

Vanuit de G1000 en vanuit de raad is de vraag gekomen om een revolving fund in te richten. Financiering van duurzaamheidsmaatregelen is voor veel mensen een opgave. Om ook die mensen die wel graag willen, maar financieel niet kunnen, te helpen vullen wij een revolving fund. Zo kan iedereen gaan voor duurzame energie en lage woonlasten. Een revolving fund is een lening met lage rente of een renteloze lening die wordt afgelost en waar eventueel rente over wordt betaald. Dit vloeit terug in het revolving fund. Hierdoor kunnen subsidiegelden opnieuw worden gebruikt voor een volgend duurzaam project.

2.7 Opstellen beleid duurzame monumenten

Dit voorstel komt uit de G1000 en is een veelgehoorde behoefte tijdens informatieavonden over duurzaamheid. Onze gemeente heeft veel monumenten die in het kader van de verduurzaming om maatwerk vragen; Wat mag wel en wat niet en hoe kunnen we eigenaren helpen om te verduurzamen. Dit gaan we vastleggen in een heldere informatiebron met onderliggend beleid of proces (bv ondersteuning) om die aanpassingen eenvoudig en generiek te kunnen doen en onze inwoners hiermee te faciliteren

2.8 Warmtetransitieplan

Het opstellen van een warmtetransitieplan is een verplichting uit het Interbestuurlijk akkoord/de Regionale Energie Strategie. Voor de gehele gemeente geven wij, de gemeente, per wijk/buurt aan welk warmtesysteem er op termijn

kan komen om in de warmtebehoefte te voorzien. Momenteel is dat uniform en wordt een gasaansluiting aangeboden. Met die warmteplannen geven wij eigenaren (en dus investeerders) inzicht en houvast in investeringskeuzes voor hun vastgoed.

2.8 Uitvoering warmtetransitieplan

Als de keuze voor het warmtesysteem is gemaakt, worden de verschillende wijken stuk voor stuk technisch uitgewerkt waar het gaat om de gemeentelijke rol (bijvoorbeeld de openbare ruimte etc.). Voor het (samen met andere partijen) maken van deze plannen hebben we een eerste inschatting gemaakt. Als er de komende tijd meer duidelijkheid komt over de wijze o.a. waarop dit gaat gebeuren en welke verantwoordelijkheid de gemeente hierin heeft kunnen verdere specificaties worden gemaakt.

2.9 Uitvoering laadpalenplan

Allego verzorgt voor onze gemeente de laadpalen in de openbare ruimte. Voor inwoners en/of werknemers in onze gemeente, die niet op eigen terrein kunnen parkeren, zorgt Allego voor een gratis openbaar oplaadpunt. Plaatsing gebeurt op aanvraag. Aanvullend op individuele aanvragen wordt bekeken op welke strategische plekken openbare laadpunten gewenst zijn, bijv. om bezoekers van toeristische bestemmingen te kunnen bedienen. Allego betaalt de plaatsing van deze laadpunten, tenzij de inschatting is dat de locatie onrendabel is. Voor onrendabele locatie zijn de kosten voor de gemeente (€ 1.000 per laadpunt). Conform collegebesluit van 2 mei 2017 worden de eventuele kosten gedekt uit het budget "Uitvoering notitie Nieuwe Energie".

2.10 Gemeentelijk wagenpark elektrisch

De vervanging van de huidige twaalf dienstauto's kan duurzaam worden vormgegeven. We kiezen voor de nieuwe dienstauto's voor elektrische auto's. De gereden afstanden van de afgelopen jaren laten zien dat de benodigde actieradius met een elektrische auto technisch geen probleem is. De totale operationele kosten verschillen waarschijnlijk maar weinig met de huidige in de begroting opgenomen budgetten.

Naast de hiervoor genoemde dienstauto's wordt ook gekeken naar de verduurzaming van het wagenpark van de Stadswerf. Of het gaat om duurzame brandstoffen (biodiesel) of een andere aandrijving wordt nog onderzocht.

2.11 Living lab

De energietransitie is nog vol in ontwikkeling. Dit roept veel vragen op. De deelnemers van de G1000 hebben het initiatief genomen voor een living lab. Een fysiek living lab, waarin onderwijs, ondernemers en overheid samen werken in de zoektocht naar oplossingen. Tegelijkertijd is zo'n lab goed voor de lokale innovatie en (circulaire) economie. Het organiseren, bemensen en beheren van dit living lab is onderdeel van deze inspanning.

2.12 Zichtbaar energieloket (incl. energiewinkel energiebus)

Vanuit de G1000 is de wens gekomen om een campagne voor de verduurzaming in samenwerking met de samenleving. Mogelijk zou het living lab en het energieloket kunnen worden geïntegreerd. Dit is nog onderdeel van verdere uitwerking. Het energieloket in deze vorm maakt het voor onze inwoners makkelijker om "gewoon even binnen te lopen voor advies" en geeft lokale partijen de kans om hierin te participeren.

2.13 Pilot energieadvies en ondersteuning

Vanuit de G1000 is het initiatief gekomen om een proactieve, gebiedsgerichte aanpak voor woningeigenaren ontwikkelen. Een gebiedsgerichte aanpak, waarin proactief advies op maat voor huiseigenaren wordt aangeboden in een vooraf bepaald gebied. De vragen worden geclusterd en door middel van centrale inkoop in de markt gezet. Als vervolg op en in samenwerking met werkplaatsleden Dichtbij Huis.

2.14 Uitvoeren plan van aanpak asbest van het dak

Vanaf 2024 zijn asbestdaken in Nederland verboden. Dit betekent dat eigenaren van gebouwen met asbesthoudende dakbedekking/asbestdaken deze voor 2024 moeten verwijderen. Hierbij maakt het niet uit of dit dak in bezit is van een particulier, een bedrijf of de overheid. Ook de toestand van het dak is niet relevant voor het verbod. Daken in heel slechte, verweerde toestand moeten al eerder verwijderd worden. In Steenwijkerland zijn 3.720 panden als verdacht aangewezen.

Gezien de risico's die asbestdaken met zich mee brengen (met name als gevolg van brand, maar ook als gevolg van illegaal dumpen), hebben we de ambitie een versnelling van de verwijdering van asbestdaken op gang te brengen. Het doel daarvan is het beperken van risico's van verspreiding van asbestdeeltjes, met een negatief effect op het milieu en de maatschappij. Daarnaast heeft de gemeente Steenwijkerland het doel om de handhavingskosten (vooral) vanaf het moment dat de wet in werking treedt (naar verwachting per 2024), te minimaliseren. In het plan van aanpak worden verschillende acties beschreven die de versnelling opstarten. In de claim van € 55.000 is rekening gehouden met 1/3 fte (€ 30.000 per jaar) en € 25.000 voor concrete maatregelen. Zoals het nu lijkt kan vanaf 2024 dit bedrag worden verlaagd.

2.15 Specialist circulaire economie

Samen met onze inwoners en ondernemers willen we vorm geven aan de circulaire economie in Steenwijkerland. We willen onze inwoners, ondernemers en onze eigen organisatie stimuleren en ondersteunen zodat circulair leven en werken mogelijk wordt. Een circulaire gemeente creëert nieuwe bedrijvigheid, heeft een positieve economische impact en draagt actief bij aan een duurzame en leefbare samenleving. Binnen de bestaande capaciteit is voor deze nieuwe opgave/ambitie te weinig uren beschikbaar. We verwachten met de inzet van een specialist circulaire economie deze ambitie van het college en de wens van onze samenleving een vliegende start te kunnen geven.

Programma Werk aan de winkel

3.1 Acquisitie

Met de huidige inspanningen en capaciteit kan het resultaat m.b.t. kaveluitgifte en acquisitie niet worden gehaald. We willen in samenwerking met Oost NL¹¹, provincie Overijssel, en ontwikkelaar Roelofs een acquisitieprofiel en –campagne opzetten voor het terrein Eeserwold. Met name gericht op het aantrekken van innovatieve maakindustrie. Acquisitie is een vak, en vraagt kennis van diverse sectoren en ontwikkelingen. Met genoemde partijen verkennen we de mogelijkheid (ook financieel) om een acquireur aan te stellen.

3.2 Versterken Regio Zwolle (verhogen bedrag tot € 2 per inwoner)

Steenwijkerland maakt deel uit van de Regio Zwolle, een samenwerkingsverband tussen 20 gemeenten in 4 provincies (zie ook www.regiozwolle.info). Op basis van een evaluatie is een nieuwe koers uitgewerkt en een nieuwe agenda in voorbereiding. De uitgesproken regionale ambities vragen meer inzet van deelnemende gemeenten (financieel en capaciteit). De gemeenten dragen nu elk € 1 per inwoner bij. Voor Steenwijkerland bedraagt dit ruim € 43.000. Steenwijkerland heeft uitgesproken zich meer en actiever in te willen zetten voor de samenwerking. Vooruitlopend op besluitvorming door de Regio Zwolle wordt een hogere bijdrage verwacht per

¹¹ Oost NL is de ontwikkelingsmaatschappij van Oost-Nederland. In opdracht van het ministerie van Economische Zaken en Klimaat en de provincies Overijssel en Gelderland versterken wij de regionale economie. Zie ook www.oostnl.nl

inwoner en worden meer investeringsmiddelen gevraagd (ontwikkelfonds). Vooralsnog is rekening gehouden met een verdubbeling van het (basis)bedrag tot € 2 per inwoner. Met de claim tot € 3 per inwoner en een ontwikkelfonds wordt tegemoet gekomen aan de te verwachten contributie om nieuwe regionale ambities van de regio Zwolle waar te maken. Eventuele benodigde investeringsmiddelen (in nader te duiden thema's waarin Steenwijkerland wil participeren) worden t.z.t. nog gevraagd.

3.3 Versterken Regio Zwolle (verhogen bedrag tot € 3 per inwoner)

Zie toelichting onder 3.2.

3.4 Versterken Regio Zwolle (bijdrage aan ontwikkelfonds)

In aanvulling op de claims onder 3.2 en 3.3 is een financiële bijdrage nodig voor een nog op te richten ontwikkelfonds. Een ontwikkelfonds is bedoeld om als overheden slagvaardig in te spelen op ontwikkelingen. Hoe dit eruit komt te zien en waarvoor dit fonds wordt ingezet is nog onderdeel van de lopende discussie.

3.5 Human Capital Agenda (HCA) regio Zwolle

De regionale economie heeft moeite om (top) talent aan te trekken en te behouden in verschillende sectoren. 1 op de 3 werkgevers geeft aan een personeelstekort te ervaren waardoor zij economisch gezien niet kunnen groeien. Dit bedreigt een vitale regionale economie. De regio Zwolle kenmerkt zich door innovatie door en met mensen. Innovatie in mensen is voor alle bedrijven in de regio dé kans om groei te continueren, voor werkenden dé kans om 'in krimpsectoren' op zoek te gaan naar werkzekerheid en voor mensen die nu aan de kant staan dé kans op werk. Niet iedereen profiteert nu nog mee. Het is de uitdaging om ondernemers te inspireren om risico's te nemen, te investeren in werkenden en werkzoekenden. Het is daarom ook van groot publiek belang om te investeren in menselijk kapitaal voor de komende vijf jaar.

De regio zet de werkgelegenheid centraal. De HCA is een 'doe-agenda'. De aanpak is in principe regionaal en sectoraal en laat ruimte voor eigen lokale accenten. Voor de juiste schaal zijn uitvoerings-kracht en eigenaarschap doorslaggevende factoren.

De Regio Zwolle heeft hiervoor een integrale aanpak ontwikkeld. Deze bestaat uit een viertal onderdelen:

1. Regio Zwolle Ontwikkelfonds;
2. Innovatie en onderzoeksprogramma;
3. Ondersteunende communicatie;
4. Organisatie.

De agenda kent een hoog abstractieniveau, maar wordt de komende tijd verder geoperationaliseerd: opbouw van het programma en activiteiten op het gebied van arbeidsparticipatie in drie sporen:

- Beschikbaarheid (van school naar werk)
- Wendbaarheid (van werk naar werk)
- Inclusiviteit (van werkloosheid naar werk)

Wij willen hiermee 5 tot 10% van de beroepsbevolking bereiken.

3.6 Banenafpraak met het Rijk: Stimuleren bedrijfsleven

Mensen met een arbeidsbeperking komen moeilijk aan de slag. Wanneer mensen met een arbeidsbeperking meer kansen krijgen en vaker bij een reguliere werkgever aan de slag gaan, dan ontstaat er een meer 'inclusieve arbeidsmarkt'. Om tot deze inclusieve arbeidsmarkt te komen hebben het kabinet en sociale partners samen

afspraken gemaakt om extra banen te realiseren. In totaal gaat het om 125.000 extra banen die in 2026 gecreëerd dienen te zijn. 100.000 daarvan zouden door de markt zelf gecreëerd worden. 25.000 banen worden door de overheid gecreëerd. Hierdoor zal er elk jaar een flinke ontwikkeling in de arbeidsparticipatie van de doelgroep nodig zijn om in 2026 aan het totale aantal van 125.000 extra banen te komen.

De banenafpraak is een landelijke afspraak. Dit betekent dat er op landelijk niveau wordt gekeken of de werkgevers van de sectoren markt en overheid de doelstelling hebben gehaald. De gemeente Steenwijkerland investeert als werkgever in werk voor mensen met een achterstand tot de arbeidsmarkt. Kwantitatief voldoet de gemeente Steenwijkerland op dit moment aan de gestelde criteria van de banenregeling. Er zijn al vele jaren medewerkers vanuit de NoordWestgroep actief binnen de gemeente middels een detacheringsconstructie. Daarnaast zijn de afgelopen jaren twee 'Wajongers' aangenomen. In aanvulling hierop willen we nog een extra impuls geven door een extra bedrag van jaarlijks € 20.000 beschikbaar te stellen. Het geld is bedoeld als aanjaagbudget om werkgevers in Steenwijkerland te stimuleren meer mensen met een arbeidsbeperking in dienst te nemen.

3.7 Steenwijkerlands model (participatie bedrijfsleven)

Op 30 juni 2015 heeft de raad ingestemd met het vrijgeven van een budget van € 200.000 voor de samenwerking met de BCS, onder de titel "Parkmanagement 3.0". Aangevuld met resterende middelen vitale bedrijventerreinen is er een budget van € 350.000 beschikbaar. Hiervan wordt € 150.000 ingezet voor projectleiding en een bijdrage aan BCS. Een bedrag van € 200.000 wordt direct ingezet voor projecten (thema's: arbeidsmarkt, veiligheid, duurzaamheid, ruimtelijke kwaliteit), waarbij mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt, nadrukkelijk betrokken of voordeel hebben bij de inzet van de middelen. Deze samenwerking loopt tot en met 2019. De BCS kan excelleren in haar werkwijze en de uitvoering van diverse projecten door onze financiële steun. Elk jaar wordt € 30.000 aan de BCS beschikbaar gesteld voor de uitvoering van de diverse projecten (vastgelegd in een samenwerkingsverband). De inzet van deze nieuwe middelen vanaf 2020 is om de succesvolle samenwerking met de BCS te continueren. We hebben veel successen geboekt, o.a. het Steenwijkerlands model, dat zich richt op het realiseren van werk(ervaring) voor mensen met een achterstand op de arbeidsmarkt. De BCS onderscheidt zich in de regio door haar inzet en activiteiten. Dit heeft een stimulerend effect op het ondernemersklimaat. Naast de bijdrage aan de BCS is er aanjaaggeld beschikbaar voor het uitvoeren van projecten op het gebied van duurzaamheid, arbeidsmarktbeleid, veiligheid en ruimtelijke kwaliteit.

3.8 Medewerker recreatie en toerisme

Gezien de ambitie van het college op het beleidsterrein Recreatie en Toerisme en de behoefte de ambtelijke betrokkenheid bij de Stichting Weerribben-Wieden te versterken, wordt voorgesteld budget beschikbaar te stellen voor een extra medewerker Recreatie en Toerisme. Willen we de ambitie kunnen waarmaken (binnenstad Steenwijk, Giethoorn etc.) en de ambtelijke betrokkenheid bij de Stichting Weerribben-Wieden versterken, is uitbreiding van de formatie noodzakelijk.

3.9 Vervolg gebiedsgerichte aanpak Giethoorn

In november 2017 zijn in het kader van gebiedsgerichte aanpak Giethoorn 4 werkgroepen gestart. Deze 4 werkgroepen worden gevormd uit leden van Giethoorn Onderneemt, 't Gieters Belang en de gemeente. Voor een structurele verbetering van de situatie in Giethoorn zijn naast de middelen die reeds beschikbaar zijn gesteld bij de Programmabegroting 2018-2021 nog aanvullende middelen nodig. Deze zijn noodzakelijk voor de volgende maatregelen:

- uitbreiden parkeerplaatsen;
- dynamisering bewegwijzering;
- herinrichting openbare ruimte langs de Dorpsgracht.

Voor wat betreft deze claim ligt er deels een relatie met het bidboek; 'Land van Weerribben en Wieden; Poort naar Overijssel'.

3.10 Uitvoeringsagenda integrale visie binnenstad Steenwijk

Met ondernemers (verenigd in Steenwijk Vestingstad, SV) en bewoners (verenigd in Vereniging Bewoners Centrum Steenwijk, VBCS) is een integrale visie voor de binnenstad opgesteld. Voorzien van een uitvoeringsagenda is deze begin 2017 door de gemeenteraad vastgesteld. In 2017 lag het accent met name op de verdere planvorming voor de herinrichting van de Markt. In 2018 worden diverse projecten en activiteiten opgestart. Deze zijn onlangs in afstemming met SV en de VBCS vastgesteld. Besloten is om de gemeente een trekkende rol te laten vervullen bij deze projecten en activiteiten. De uitvoeringsagenda wordt programmatisch opgepakt en uitgewerkt. Dit vraagt capaciteit van de gemeente. Er is extra ambtelijke capaciteit nodig om dit uit te kunnen werken, bovenop de al toegekende projectleiding bij de perspectiefnota 2019. Het betreft vooral project ondersteunende werkzaamheden zoals administratie, organisatie en uitvoering.

Programma Samenredzaam

4.1 Actieprogramma gezonde leefstijl

Het doel van het actieprogramma Gezonde leefstijl is het hebben van zoveel mogelijk vitale, fitte, participerende inwoners in Steenwijkerland in een omgeving die uitnodigt tot gezond gedrag. Daarvoor is het nodig te bouwen aan een structurele samenwerking en verbinding met inwoners, organisaties en ketenpartners. Er zal dan ook in samenspraak met inwoners en lokale organisaties een visiedocument en een bijbehorend uitvoeringsprogramma opgesteld gaan worden. Juist de programmatische aanpak werkt hierbij goed, zo is gebleken uit voorgaande jaren. Een programma-begeleider/coach is hierbij onontbeerlijk. Door gebruik te maken van de Regeling Combinatiefunctionaris betaalt de gemeente 60% en het Rijk (d.m.v. cofinanciering) 40% van de extra benodigde middelen. Deze claim heeft een relatie met de claim 'cultuurmakelaar' in het programma Mijn Steenwijkerland.

4.2 Toegankelijker informatievoorziening Steenwijkerland

De digitale informatievoorziening vanuit het sociaal domein kan beter. Denk hierbij aan een kwaliteitsslag op het gebied van informatievoorziening, van leesbaarheid voor laaggeletterden en mensen met een verstandelijke beperking. Ook horen hierbij: sluitende informatie bij doorverwijzing naar derden (zoals partijen in het voorliggend veld of zorgverleners), digitale vraagstelling en afhandeling (doorklikken), digitale zoek- en vindfuncties.

Uit het inwonersonderzoek 2017 komt naar voren dat inwoners onvoldoende weten waar zij terecht kunnen met vragen over participatie, zelfredzaamheid, opvoeden en opgroeien. Verbetering van de digitale informatievoorziening vanuit het sociaal domein levert een belangrijke bijdrage. Daarnaast sluit het aan bij ambities van een inclusieve samenleving. Wij denken hierbij met name aan uitvoering op inhoud, niveau en keuze van vindbaarheid en structuur. Dit vraagt een projectmatige aanpak. Binnen de huidige teams is hiervoor onvoldoende capaciteit.

4.3 Versterken aanpak laaggeletterdheid

De afgelopen vier jaar is de Steenwijkerlands aanpak van laaggeletterdheid ontwikkeld. Er is een stevige infrastructuur neergelegd voor het signaleren en de aanpak van laaggeletterdheid. In het najaar van 2018 wordt een meerjarenbeleidsplan voor de aanpak van laaggeletterdheid aan de raad aangeboden. Belangrijke elementen in de aanpak zijn: verbreden van de aanpak naar laaggecijferdheid en digitale vaardigheden, het versterken van de signalering (en toeleiding) en het verbeteren van het aanbod door het meer toe te spitsen op de taalvaardigheden die de inwoner nodig heeft om deel te kunnen nemen aan de samenleving. De kosten voor de uitvoering van dit

plan worden begroot op € 290.000 in 2019 en € 273.000 voor de jaren daarna. De rijksuitkering WEB¹² kan een deel (€ 90.000) van de kosten dekken. Om het meerjarenbeleidsplan uit te kunnen voeren en de ambities waar te kunnen maken zijn daarom aanvullende middelen nodig.

4.4 Regenbooggemeente

Het doel is dat iedere inwoner in onze gemeente gelijkwaardig onderdeel kan zijn van onze samenleving. Dit betekent dat iedereen, in alle veiligheid, zichzelf kan zijn en dit kan uiten. Dit doel willen we vooral samen met onze partners bereiken en daarmee ook de invulling van deze ambitie samen met hen en onze inwoners onderzoeken.

4.5 Strategische agenda ouderen => relatie met 'Vergrijzing als kans' bij programma Mijn Steenwijkerland

Het aantal ouderen in onze gemeente neemt de komende jaren toe. Ouderen wonen langer zelfstandig thuis en met verdwijnen van de verzorgingshuizen ontstaan (voorzichtig) nieuwe initiatieven en andere zorg- en dienstenarrangementen. Ouderen vragen zichzelf ook af of ze nu en straks nog wel op een prettige en zelfgekozen manier oud kunnen worden. Tegelijkertijd zijn juist ook vitale ouderen graag van betekenis voor anderen en voor hun buurt, dorp of stad. Genoemde veranderingen brengen nieuwe vragen, kansen en onzekerheden met zich mee voor (oudere) inwoners, wijken, gemeenten en maatschappelijke en zorgorganisaties.

Om te zorgen dat Steenwijkerland een gemeente is waar je goed en gezond ouder kunt worden, wil de gemeente met inwoners en organisaties een integrale agenda Ouder worden in Steenwijkerland ontwikkelen. Centrale vraag is: wat kunnen gemeente, inwoners en organisaties betrokken bij ouderen met elkaar doen om te zorgen dat mensen in Steenwijkerland op een prettige manier oud kunnen worden? Deze vraag heeft betrekking op een veelheid van terreinen als wonen, sociale leefomgeving, deelname en bijdrage aan de samenleving, recreatie, ondersteuning en zorg. Voor de totstandkoming van een breed gedragen strategische agenda wordt een aanjaagbudget gevraagd. Wij denken hierbij aan een programmatische aanpak, die gericht is op verbinding van inwoners en partijen om zo te komen tot een inhoudelijk agenda. Binnen de huidige teams is hiervoor onvoldoende capaciteit.

4.6 Inclusief wonen

We zien ten aanzien van wonen verschillende ontwikkelingen die mogelijke belemmeringen opwerpen of een risico kunnen vormen voor het goed, prettig en zelfstandig wonen van onze inwoners, maar ook ontwikkelingen die kansen kunnen bieden om dit te verbeteren of versterken. Zo zijn corporaties beperkt in het aanbieden van woningen door de nieuwe Woningwet, moeten ouderen met een zorgvraag langer zelfstandig in hun woning blijven wonen en worden mensen met een psychische stoornis geacht regulier te wonen in plaats van in een zorginstelling. Met het concept van inclusief wonen willen wij sociale isolatie in wijken voorkomen en de wijken leefbaar en levendig houden met wijkbewoners die zich samen verantwoordelijk voelen en waarbij de samenwerkende organisaties hen ondersteunen (samenredzaamheid).

Inclusief wonen heeft als doel dat mensen van verschillende leeftijden, achtergrond, met en zonder beperking zo lang mogelijk zelfstandig thuis wonen. Het concept van inclusief wonen gaat ervan uit dat dit vooral kan door samen te wonen en elkaar te ondersteunen en ontmoeten in praktische, sociale of maatschappelijke zin. Dit kan binnen een woongebouw, maar ook binnen een buurt of wijk. Wetland Wonen, Zorggroep Oude en Nieuwe Land, Zorggroep Noorderboog Stichting J.P. van den Bent, Sociaal werk De Kop en gemeente hebben de intentie uitgesproken om verschillende vormen van inclusief wonen te realiseren. Er bestaat een duidelijke relatie met de

¹² Wet Educatie Beroepsonderwijs.

claims Wonen en zorg en Impuls experimentele woonvormen, zoals vermeld in het programma Mijn Steenwijkerland. In dat programma worden ook de verwachte kosten geclaimd.

4.7 Minimabeleid

Bij de herijking van ons Armoede- en minimabeleid 2019-2022 in oktober jl. is een aantal voorstellen gedaan die leiden tot een uitzetting van het beschikbare budget voor het minimabeleid. Concrete maatregelen zijn onder meer verhoging van het norminkomen naar 130% voor echtparen met kinderen, een vergoeding voor bijzondere bijstand en minimaregelingen van 50% voor de doelgroep met een inkomensgrens tussen de 110 en 130% van de bijstandsnorm, meer rekening houden met schulden bij het toepassen van het beleid en handhaving van de vergoeding voor het eigen risico.

4.8 Goede aansluiting ondersteuning en zorg

Het optimaliseren van de verbindingen en gezamenlijke verantwoordelijkheid van partijen in de eerstelijns zorg en ondersteuning is bedoeld om onze inwoners zo min mogelijk last te laten hebben van (de gevolgen van) grenzen tussen zorgwetten en zorgverleners. Denk hierbij bijvoorbeeld aan cliëntondersteuning. Er bestaat cliëntondersteuning binnen de zorgverzekeringswet en los daarvan ook cliëntondersteuning binnen de Wmo (dus twee verschillende loketten). De verbinding tussen de huisarts, de wijkverpleegkundige en de Wmo-consulent verloopt ten aanzien van ouderen in een aantal huisartsenpraktijken in Steenwijkerland heel goed, maar dat is nog niet overal het geval. In de samenwerkingsagenda met zorgverzekeraar Zilveren Kruis is afgesproken meer inzet (middelen) in te zetten op preventie, maar dit is tot nog toe te weinig concreet. De claim betreft onderdelen van het doel 'Inwoners hebben zo min mogelijk last van grenzen tussen zorgwetten en zorgverleners, en dan met name capaciteit voor een stevige regie- en aanjaagfunctie op afstemming tussen eerstelijns zorg (HA, wijkverpleging, sociaal werk etc) en het intensiveren van de samenwerking met de zorgverzekeraar, zodat de regionale samenwerkingsagenda meer concrete resultaten oplevert).

4.9 Verward gedrag, wettelijke taak

Alle gemeenten hebben de opdracht om per 1 oktober 2018 een sluitende aanpak te hebben voor mensen met verward gedrag. Steenwijkerland werkt voor de uitvoering hiervan samen in de regio IJsselland. Daarnaast is vanaf 1 januari 2020 een nieuwe wet van kracht 'Wet verplichte GGZ', waarin nieuwe verantwoordelijkheden voor de gemeente zijn opgenomen.

De regionale projectleider speelt een belangrijke rol voor een sluitende aanpak voor mensen met verward gedrag, wanneer het gaat over het monitoren en evalueren van de afspraken die gemaakt zijn voor de hele regio (bijvoorbeeld het 24/7 meldpunt, de regionaal beschikbare beoordelingslocaties of de afspraken over vervoer met de Regionale Ambulance Voorziening). Voor 2019 en 2020 is hiervoor € 12.000 nodig. Daarnaast is voor een goede implementatie van de nieuwe wet Verplichte ggz een regionale aanpak gewenst. Hiervoor wordt nu een regionale projectleider geworven die namens de gemeenten in IJsselland aan het werk gaat. Voor 2019 wordt hiervoor eveneens € 12.000 begroot.

Ook voor scholing (signaalherkenning) en een pilot (inzet GGZ-coach voor professionals) zijn in 2019 € 8.000 aan financiële middelen nodig. De scholing wordt in 2019 waarschijnlijk voor het grootste deel gefinancierd door een regionaal aangevraagde subsidie (incidentele kosten).

In 2018 start een pilot voor een regionaal advies- en meldpunt dat 24/7 bereikbaar is voor professionals en inwoners. Een dergelijk meldpunt is een voorwaarde voor een sluitende aanpak voor mensen met verward gedrag. De kosten voor deze eenjarige pilot zijn regionaal € 156.000. Vanaf 2020 zijn de structurele jaarlijkse kosten € 18.000. Er komen geen extra middelen vanuit het rijk beschikbaar voor deze taak.

4.10 Toezicht WMO (rechtmatigheid), wettelijke taak

De gemeente heeft een wettelijke verantwoordelijkheid voor de kwaliteit en continuïteit van voorzieningen die inwoners in het kader van de Wmo ontvangen. De gemeente ziet erop toe dat de financiële middelen die beschikbaar zijn gesteld rechtmatig besteed worden. Om dit toezicht zo doeltreffend mogelijk te organiseren, beleggen we dit regionaal (samen met de gemeenten uit de regio IJssel-Vecht) bij de Sociale Recherche van de gemeente Zwolle. Vanaf 2019 is voor de uitvoering van het toezicht op rechtmatigheid structureel € 27.000 nodig.

4.11 Resultaat gerichte inkoop

Sinds januari 2018 is er sprake van resultaatgerichte bekostiging van de jeugdhulp. Dit geldt vooralsnog alleen voor de lichtere vormen van jeugdhulp, doorontwikkeling naar de zwaardere vormen is voorzien voor 2020 en de jaren daarna. Ook een deel van de Wmo-voorzieningen wordt resultaatgericht bekostigd. De omslag van 'pxq-bekostiging' naar de huidige resultaatgerichte trajectfinanciering vergt veel van onder meer de consulenten. Zo is het binnen het nieuwe model van groot belang dat de beoogde resultaten zo concreet mogelijk worden geformuleerd. Ook is het – in het kader van rechtsgelijkheid – van belang dat consulenten op eenzelfde manier een keuze maken tussen de verschillende intensiteiten van zorg. Scholing en intervisie is hierbij noodzakelijk, maar is op dit moment maar zeer beperkt mogelijk omdat alle tijd en aandacht uitgaat naar het uitvoeren van de kerntaak: het onderzoeken van hulpvragen en toewijzen van zorg. Deze claim is bedoeld voor het tijdelijk aantrekken van extra personeel, zodat er bij het toegangsteam tijd en ruimte ontstaat voor scholing en intervisie op het gebied van het nieuwe bekostigingsmodel.

4.12 Transformatie sociaal domein

De transformatie van het sociaal domein is in volle gang en mondt steeds vaker uit in concrete projecten. Daarbij geldt vaak dat de kosten voor de baat uitgaan. Denk hierbij bijvoorbeeld aan de POH-er jeugd GGZ. Basis hiervoor is het beleidsplan Sociaal domein 2017-2020. Om de ambities uit het beleidsplan waar te kunnen maken is een intensivering van inzet en middelen noodzakelijk. Daarnaast willen we graag slagvaardig kunnen inspelen op nieuwe kansen en/of best practices kunnen toepassen, al dan niet op initiatief van ketenpartners of inwoners. Zo kan gedacht worden aan projecten in het kader van leeftijdsbestendig wonen, inclusieve samenleving, aansluiting jeugdhulp-onderwijs en preventief gezondheidsbeleid. Een belangrijke component daarbij is het bevorderen van de inwonersparticipatie. De projecten worden vooral samen met organisaties en instellingen verder uitgewerkt. Ook op het terrein van datagestuurde beleidsvorming liggen kansen.

4.13 NoordWestGroep verhoging bijdrage

Bij de begroting 2018 is gebleken dat het verlies van NoordWestGroep voor het jaar 2019 hoger ligt dan de bijdrage die wij in onze begroting opgenomen hebben. Voor het opvullen van dit tekort heeft de NWG een hogere aanvullende gemeentelijke bijdrage nodig van € 123.000. Door een hogere rijksbijdrage, vermeld in de meicirculaire, valt de extra gemeentelijke bijdrage lager uit dan aanvankelijk gedacht. Vanaf het jaar 2020 treedt hierdoor zelfs een voordeel op. Er is minder gemeentelijk budget nodig.

4.14 Frictiekosten implementatie integrale toegang (nu IGSD)

Per 1 januari 2020 willen de gemeenten Steenwijkerland en Westerveld ieder een integrale toegang voor het Sociaal Domein realiseren. In Steenwijkerland is er al een integrale toegang voor de uitvoering van de Wmo 2015 en de Jeugdwet. Hier wordt de toegang tot de Participatiewet aan toegevoegd. Dit wordt nu nog uitgevoerd door de Gemeenschappelijke Regeling "Intergemeentelijke Samenwerkingsverband Werk en Inkomen Steenwijkerland en Westerveld" (IGSD). Met het onderbrengen van de toegangstaken bij de gemeenten vervalt het doel van de IGSD.

Gemeenten en IGSD bereiden op dit moment de ontvlechting van de taken en de opheffing van de IGSD voor.

Naar verwachting wordt in januari 2019 een voorstel voor de opheffing van de IGSD ter goedkeuring aan de gemeenteraden voorgelegd. Bij dit voorstel zit ook een overzicht van de incidentele kosten die de opheffing meebrengt en wordt de claim die nu nog PM staat, geconcretiseerd.

Programma Mijn Steenwijkerland

5.1 Aanjaagbudget voor het programma 'Mijn Steenwijkerland'

Het aanjaagbudget voor het programma 'Mijn Steenwijkerland' wordt besteed aan de volgende zaken:

Locatieonderzoeken woningbouw kernen

De gemeente Steenwijkerland groeit de komende 10 jaren nog met circa 1056 tot 1300¹³ huishoudens. De huidige nieuwbouwplancapaciteit voorziet al in ca. 650 nieuwe woningen. Omdat we vanaf 2025 te maken krijgen met krimp van het aantal huishoudens in sommige kernen en vanaf 2035 naar verwachting het aantal huishoudens in de gemeente als geheel krimpt, wordt het steeds belangrijker om te bepalen waar nog welke woning kan worden toegevoegd. De Woonvisie Steenwijkerland 2017-2021 geeft op hoofdlijnen aan in welke kernen nog woonbehoefte is. In samenwerking met de inwoners van deze kernen wordt de behoefte nader uitgewerkt in concrete plannen per kern. Niet in alle kernen met een woonbehoefte zijn locaties beschikbaar. Onderzoek is nodig om geschikte locaties in kaart te brengen voor het realiseren van de plannen. Dit kan gaan om nieuwbouw, maar ook om transformatie.

Wijkvernieuwing onderzoek

De woonkwaliteit van de Steenwijkerlandse kernen en wijken heeft de aandacht van de gemeente. De wijkvernieuwing van Steenwijk-West wordt uitgevoerd conform planning. In enkele andere wijken is sprake van een afnemende kwaliteit van de openbare ruimte en ook speelt er in sommige wijken sociale problematiek. In eerste instantie wordt daarbij gedacht aan de wijken de Gagels en de Oostermeenthe in Steenwijk. Onderzocht wordt op welke terreinen wijkvernieuwing nodig is en met wie dit de komende jaren wordt opgepakt. Op basis van onderzoek en een plan van aanpak wordt wijkvernieuwing de komende jaren opgepakt in tenminste een tweetal wijken.

Impuls experimentele woonvormen

Een passende woning voor elke doelgroep is het streven. De gemeente wil extra aandacht geven aan passende woningen voor jongeren en ouderen. Op basis van nader behoefteonderzoek worden mogelijkheden onderzocht voor het realiseren van geschikte, duurzame en betaalbare woningen voor jongeren (huur en koop) en nieuwe experimentele woonvormen voor ouderen en mogelijk een mix van jongeren en ouderen.

Wonen en zorg onderzoek

Door extramuralisering en demografische ontwikkelingen zijn er belangwekkende ontwikkelingen gaande op het gebied van wonen en zorg. Er is een toename van mensen met een woonvraag waarbij de beschikbaarheid en nabijheid van zorg en ondersteuning van belang is. Om de mismatch tussen vraag en aanbod op het gebied van wonen en zorg in kaart te krijgen is nader onderzoek nodig. Aan de ene kant is er gebrek aan data over de opgave, aan de andere kant zijn er vragen over het proces: 'wat is een passende aanpak om tot meer samenwerking te komen met betrokken partijen zoals zorginstellingen en huisvestingspartners'.

¹³ Peildatum 1 januari 2018

Pilot inrichting openbare ruimte

Bewegen in het dagelijks leven wordt steeds minder vanzelfsprekend. Bijvoorbeeld door technologische ontwikkelingen wordt het leven eigenlijk steeds makkelijker gemaakt. Bewegen is steeds meer een bewuste keuze. De kunst van verleiden tot het maken van gezonde keuzes is belangrijk. Het vraagt een integrale blik om steeds weer de vraag te stellen: kunnen we ook nog een bijdrage leveren om de (ervaren) gezondheid en fitheid van onze inwoners te verbeteren? Met de inrichting van de openbare ruimte buiten kunnen we mensen bijvoorbeeld verleiden de fiets te nemen en jeugd uitdagen buiten te bewegen. Hoe kun je met nudging (subtief beïnvloeden) mensen verleiden tot gezondere keuzes? Dit kan bijvoorbeeld op het moment dat er in buurten en wijken uitvoering wordt gegeven aan herinrichtingsplannen. Dit budget is bedoeld voor pilots om bewegen in de openbare ruimte te stimuleren.

Opstart nieuw sport- en beweegaanbod

In 2016 heeft de GGD de gezondheidsmonitor uitgezet onder jeugd, ouderen en volwassenen. Wanneer we kijken naar de cijfers van sportdeelname (minimaal 40 keer per jaar aan sport doen) zien we dat de piek ligt bij 10 jaar. Dan neemt 89% deel aan sport. Dit percentage zakt langzaam naar 80% in de middelbare schoolleeftijd. Maar bij de leeftijdscategorie 19-35 jaar zakt dit percentage naar 57% tot 44% in de groep van 35-50 jaar. Uit datzelfde onderzoek blijkt ook dat het percentage dat lid is van een sportvereniging in deze leeftijdscategorieën zakt. Mensen gaan sporten en bewegen in ander verband. Vertalen we deze leeftijdscategorieën naar levensdomeinen dan is dit over het algemeen de groep die gaat werken of bijvoorbeeld kinderen heeft wat van invloed kan zijn op eigen sportdeelname. Dit beeld sluit ook aan bij de landelijke trends en ontwikkelingen. Dit budget zetten we in als stimuleringsbudget voor ontwikkeling van nieuw aanbod of juist andere vormen van sportaanbod, waarmee we aansluiten bij de behoefte van mensen in de levensfasen werkend en/of mensen met jonge kinderen.

5.2 Investeringsopgave sociale huur

In de woonvisie en de Prestatieafspraken 2018-2022 met de woningcorporaties is de ambitie dat de sociale woningvoorraad in de gemeente de komende vijf jaren tenminste gelijk blijft. Recent onderzoek geeft aan dat hiervoor de komende 10 jaren circa 250 sociale huurwoningen dienen te worden toegevoegd in de noordelijke kernen en Steenwijk, waarvan circa 190 in Steenwijk en circa 60 in de noordelijke kernen Kuinre, Scheerwolde en Oldemarkt. In 2018 zijn in deze kernen potentiële woningbouwlocaties geïnventariseerd. Voor de meeste van deze (gemeentelijke) locaties dienen de bestemmingsplannen te worden gewijzigd, wat de nodige kosten voor de gemeente met zich meebrengt.

5.3 Blijverslening

De toegevoegde waarde van een gemeentelijke regeling Blijverslening wordt onderzocht. Met een Blijverslening kunnen inwoners hun woning levensloopbestendig maken of aanpassen voor een zorgsituatie. Als wordt besloten een regeling Blijverslening in te richten stelt de gemeente een verordening vast en verstrekt het budget voor het inrichten van een fonds bij het Stimuleringsfonds Volkshuisvesting (SVn). SVn verzorgt de aanvraagprocedure, de financiële toets en het verstrekken van de lening. De minimale inleg voor een in te richten fonds bij SVn is € 250.000. Mogelijk kan het onderzoek naar de Blijverslening integraal worden opgepakt met het onderzoek naar andere financiële instrumenten voor het stimuleren van de volkshuisvesting bij SVn, zoals de verzilvering of de duurzaamheidslening.

5.4 Essentaksterfte

De essentaksterfte is een boomziekte die momenteel heerst onder essen. De aangetaste bomen herstellen zich niet en gaan uiteindelijk dood, er is geen remedie voor. De gemeente Steenwijkerland beheert 7000 essen, daarvan zijn op dit moment ruim 1000 essen aangetast door essentaksterfte. De verwachting is dat er de komende jaren nog

meer bomen ziek worden. Veel van de essen staan in een laanstructuur. Het behoud van deze lanen is nodig om de landschappelijke kwaliteit te behouden. Voor de aanpak van de essentaksterfte wordt in 2018 een plan van aanpak opgesteld.

5.5 Hotspots en biodiversiteit (mede n.a.v. motie Fleurig Steenwijkerland) en onderhoudslasten

De gemeente Steenwijkerland wil haar (toeristische) bezoekers gastvrij ontvangen in mooie representatieve kernen. Het aanbrengen van een- en meerjarige zomerbloeiërs in de kernen dragen daaraan bij. Naast een kwaliteitsimpuls voor de groenvoorziening biedt een bloemrijke beplanting leefruimte voor bijen, vlinders en andere insecten. Wij gaan hierbij uit van zelfwerkzaamheid van onze inwoners, de aanplant en het onderhoud worden door onze inwoners verzorgd. De kosten bedragen de kosten voor aanschaf van materiaal, planten en grond. Dat de onderhoudslasten zullen stijgen heeft te maken met de kosten voor meststoffen, eenjarige planten en meerjarige planten (opvangen uitval eerste jaren) en maaien van meerjarige planten. Naast het bloemrijk inrichten speelt ook het bermbeheer een belangrijke rol in versterking van de biodiversiteit.

5.6 Pilot openbare verlichting Vollenhove

Vervangen van straatverlichting in het centrum van Vollenhove was aanleiding voor de Stichting Innovatie Lokaal een pilot te starten met innovatieve verlichting. Met behulp van o.a. sensoren en glasvezel wordt het mogelijk om data te verzamelen en deze te gebruiken voor de aansturing van o.a. de verlichting en andere slimme toepassingen. Middels de inrichting van een proeftuin worden de mogelijkheden en ontwikkelingen in beeld gebracht. In de voormalige RABO bank (tegen gebruikskosten beschikbaar gesteld door de RABO bank) wordt een showroom ingericht om inwoners te informeren over de technische ontwikkelingen, o.a. op het gebied van domotica.

5.7 en 5.8 Stimuleringsbudget uitvoering cultuurnota en Cultuurmakelaar

Brede cultuurparticipatie.

In de concept-visie Kunst en cultuur in Steenwijkerland 2019-2022 hebben wij de ambitie uitgesproken een brede cultuurparticipatie te stimuleren. Daarvoor is een zorgvuldig afgewogen cultuuraanbod essentieel. Een aanbod dat zich richt op alle doelgroepen – jong én oud – met culturele activiteiten, evenementen en trainingen op verschillende niveaus. Een aanbod dat voor iedereen toegankelijk is. Om dit te bereiken gaan we onder meer prestatiecontracten invoeren met Scala, Bibliotheek en De Meenthe.

Amateurkunstvereniging als sociale basis.

Amateurkunstverenigingen hebben een grote rol in het stimuleren van cultuurparticipatie en zijn een belangrijke sociale basis in onze maatschappij. We dagen hen uit zich mede verantwoordelijk te voelen en bij te dragen aan het vinden van antwoorden op maatschappelijke vraagstukken ten aanzien van het sociaal domein en vrijetijdsbesteding en daarbij onder meer de kansen van de vergrijzing te benutten.

Wij ondersteunen deze verenigingen zodat ze mee kunnen bewegen in deze veranderende tijd én om bestaansrecht te behouden.

Culturele raad/netwerkvorming.

Wij hebben de ambitie om de samenwerking met en tussen de culturele instellingen te bevorderen en de zichtbaarheid van de cultuursector en de herkenbaarheid van de gemeente te vergroten. Hiervoor stellen we een culturele raad in. Het takenpakket van de culturele raad kan o.a. bestaan uit het opzetten van een digitale agenda, versterken van de kwaliteit van evenementen, p.r. en communicatie en het opzetten van een vrijwilligerspoole. Ter ondersteuning wordt een cultuurmakelaar aangesteld.

5.9 Zwembaden Waterwyck en Vollenhove

De zwembaden de Waterwyck en Vollenhove kampen al jaren met een exploitatietekort van circa € 185.000. Als gevolg hiervan heeft er in 2015 een onderzoek plaats gevonden of en hoe dit tekort teruggedrongen kon worden. Naar aanleiding hiervan heeft de raad eind mei 2016 besloten dat de stichting dit tekort gefaseerd over 2 jaar (2016 en 2017) terug moest brengen met € 125.000 (€ 85.000 in 2016, oplopend tot € 125.000 in 2017). Na een evaluatie van deze 2 jaar zou worden beoordeeld of dit resultaat gehaald wordt en wat voor consequenties dit heeft voor het subsidieniveau vanaf 2018. Op basis van de resultaten van de afgelopen 2 jaar heeft het bestuur het tekort met € 100.000 weten terug te dringen tot € 85.000. Dit wordt door het bestuur op dit moment als het maximaal haalbare geacht, wil het niet verder ten koste gaan van de openingstijden van deze zwembaden. Ook wij zijn van mening dat, wil er sprake zijn van een gezonde exploitatie van beide zwembaden na de genomen maatregelen, we de subsidie op een realistisch niveau moeten begrenzen. Daarom is het voorstel de subsidie voor deze zwembaden structureel met € 85.000 te verhogen.

5.10 Vaktechnisch medewerker wegen en verkeer

Doordat beheerders drukker zijn met bestek voorbereidingen, coördinatoren meer toezicht uitoefenen en uitvoerders meer voorbereidende taken hebben en veel contact hebben met inwoners en externe partijen ontstaat een probleem met het realiseren van de beleidsdoelen. Hiervoor is uitbreiding van de formatie met 1 fte noodzakelijk. In de dekking kan worden voorzien door de inzet van bestaande middelen voor de begeleiding van NWG-ers en participatiegelden.

5.11 Coördinatie openbaar vervoer

We verwachten dat er een grote opgave voortvloeit uit de op te stellen strategische mobiliteitsvisie. Een die gericht is op versterking van huidige vervoersvormen, maar zeker ook een innovatief en verbindend karakter heeft. Met de huidige bezetting kunnen we hier niet de noodzakelijke regie op voeren. Vandaar de voorgestelde ruimte voor 0,5 fte.

5.12 Herinrichten Kallenkote, fase II

In 2017 is in combinatie met gepland onderhoud een groot deel van Kallenkote heringericht om de verkeersveiligheid te verbeteren. Van hieruit is de wens ontstaan voor het resterende deel van Kallenkote. Voorgesteld wordt dit om dit te combineren met in 2021 gepland onderhoud.

5.13 Onderzoek ontsluitingsweg Blokzijl

Naar aanleiding van een motie van 10 november 2015 is de aanleg van een ontsluitingsweg rond Blokzijl verkend. Uit de verkenning komt naar voren dat er op dit moment geen onoverkomelijke obstakels zijn die de aanleg van een ontsluitingsweg onmogelijk maken. Er liggen nu twee varianten voor, waarvan de kosten globaal zijn geraamd: de kosten van de ene variant zijn geraamd op € 4,3 miljoen en van de andere variant € 5,3 miljoen. Er zijn subsidiemogelijkheden waarvoor het project in aanmerking zou kunnen komen. Wij verwachten niet dat deze subsidies leiden tot een substantiële bijdrage. Een ontsluitingsweg heeft meerwaarde voor Blokzijl: gemotoriseerd verkeer hoeft niet meer door Blokzijl waardoor de leefbaarheid wordt verbeterd. Wij stellen u voor om een vervolgonderzoek te doen om de kosten en consequenties beter in beeld te krijgen en het draagvlak te onderzoeken. De kosten van dit onderzoek zijn € 50.000.

5.14 Strategische mobiliteitsvisie

Mobiliteit is een breed begrip. Het gaat om bereikbaarheid van voorzieningen voor iedereen. Te voet, per fiets, auto, bus, etc. Het gaat om de infrastructuur, de buslijnen en aansluitingen die we nu kennen. Maar is dat voldoende

voor de toekomst? De techniek raast voort en daarmee ook de diversiteit in vervoersmiddelen en brandstoffen. De strategische mobiliteitsvisie geeft richting aan deze ontwikkelingen binnen Steenwijkerland.

5.15 Vervangenabri's

Voor een goed openbaar vervoer zijn goede haltevoorzieningen belangrijk. Een groot gedeelte (40 van de 43) van deabri's zijn zo slecht dat ze aan vervanging toe zijn. Het dagelijks onderhoud aan deabri's maakt onderdeel uit van een contract waarin ook de exploitatie van reclamevitrine's in deabri's en 5 led schermen is geregeld. De inkomsten lopen nu ook gevaar doordat deabri's niet goed meer zijn.

5.16 Impuls openbaar vervoer

Het openbaar vervoer maakt onderdeel uit van een breder mobiliteitsvraagstuk. In de in 2019 op te stellen strategische mobiliteitsvisie krijgt het openbaar vervoer een prominente rol, waarbij we verwachten dat ook vanuit de gemeente een bijdrage levert voor een verdere versterking en flexibilisering van het ov. Deze claim loopt vooruit op deze en verdergaande ambities.

5.17 Investeringsfietspaden (zie bidbook)

De afgelopen 10 jaren is fors geïnvesteerd in de uitbreiding van de Steenwijkerlandse fietsroutes. In 2009 is het fietsknooppuntensysteem gerealiseerd. Voor Steenwijkerland zijn de fietsroutes van cruciaal belang voor de verdere uitbouw van de vrijetijdseconomie. De komende periode ligt de nadruk niet op het verder uitbreiden van het netwerk maar vooral op het verbeteren van de kwaliteit en het toegankelijk houden van het bestaande fietsnetwerk. Een aantal fietspaden is te smal om de toename van het aantal fietsers op een veilige en gastvriendelijke wijze te kunnen faciliteren. De vergrijzing neemt toe en daarmee ook het gebruik van de elektrische fiets en de scootmobiel. Voor de toeristische ontwikkeling wordt sterk ingezet op verdere spreiding van toerisme in het gebied. De aanwezigheid en kwaliteit van de fietsinfrastructuur speelt daarbij een belangrijke rol. Het is dan ook niet voor niets dat deze opgave is opgenomen in het bidbook Land van Weerribben en Wieden.

5.18 IHP Onderwijshuisvesting

Op 23 januari 2018 heeft de gemeenteraad het Integraal Huisvestingsplan onderwijs Steenwijkerland 'Ruimte voor talent' vastgesteld. Tevens werd het besluit genomen de financiële consequenties van het IHP mee te nemen in de afwegingen bij de Perspectiefnota. Dit besluit is bij de PPN doorgeschoven naar de behandeling van de Programmabegroting 2019-2022. Voor de uitvoering van de projecten in de eerste fase van het IHP wordt voorgesteld het geld hiervoor beschikbaar te stellen. Het gaat hierbij om de volgende 4 scholen: nieuwbouw 't PuzzelsTuk, nieuwbouw de Lisdodde, nieuwbouw Johan Frisoschool en de Emmaschool op één locatie en uitbreiding locatie Oostwijkstraat Voortgezet Onderwijs. Samen met de schoolbesturen zijn we in overleg over de uitvoering vanaf fase 2. De besluitvorming hierover wordt voorgelegd bij de Perspectiefnota 2020-2023.

5.19 Meerkosten a.g.v. nieuwbouw 't PuzzelsTuk in Tuk

In het coalitieakkoord staat vermeld dat voor 't PuzzelsTuk een nieuwe school wordt gebouwd in Tuk. Daarvoor wordt in 2019 eenmalig een voorbereidingskrediet beschikbaar gesteld. In de jaren daarna zijn kosten opgevoerd voor rente en afschrijving van de investering voor het gebouw.

5.20 Multifunctioneel centrum Tuk

Combinatie van de school met kinderopvang en het dorpshuis ligt in de situatie in Tuk voor de hand. Beide zijn nu gevestigd in het Woldkasteel, waarbij vooral de huisvesting van het dorpshuis voor verbetering vatbaar is. Beide organisaties hebben aangegeven belangstelling te hebben voor gecombineerde huisvesting. Ook

vertegenwoordigers van de inwoners hebben aangegeven dit de meest wenselijke optie te vinden. In het verleden zijn er door inwoners zelf plannen ontwikkeld om deze combinatie te realiseren.

Programma Financiën en overhead

6.1 Aanbesteding objectgerichte applicaties (nu Vicrea)

De gemeente is bronhouder of gebruiker van een groot aantal objectgerichte administraties en bijbehorende applicaties. Dit betreft onder andere de BAG (Adressen en Gebouwen) en de BGT (Basiskaart Grootschalige Topografie). Deze applicaties zijn allen afkomstig van 1 leverancier, Vicrea. Deze registraties hebben bijna allemaal een wettelijke grondslag waarbij de gemeente verantwoordelijk is voor de inhoud en kwaliteit maar daarnaast worden de gegevens gebruikt voor veel gemeentelijke processen. Ze vormen daarmee één van de belangrijke pijlers waarop onze informatievoorziening is gebaseerd. Zonder deze registraties kan geen sprake meer zijn van het uitvoeren van onze taken maar nog veel belangrijker: onze dienstverlening. In september 2016 kondigde Vicrea een nieuwe strategie aan die grotendeels in strijd was met het lopende contract. Dit is uiteindelijk teruggetrokken. Vicrea wil nu met elke klant in gesprek om te komen tot nieuwe contracten met bijbehorend prijsmodel. Zonder aanbesteden kunnen we niet komen tot nieuwe contracten met Vicrea (of andere leveranciers) omdat dit in strijd is met wet- en regelgeving. Om te voorkomen dat uiteindelijk de contracten onze dienstverlening in de weg staan is het raadzaam om de benodigde applicaties aan te besteden.

Bijlage 2. Vervangingsinvesteringen

Bedragen x € 1

Vervangingsinvesteringen	Investering	Begroting 2019	MJR 2020	MJR 2021	MJR 2022
DIRECTIE					
Openbare werken (Tractie)					
Te reserveren voor 2020- 2022	550.000	-	17.813	56.015	77.240
Beschikbaar te stellen voor 2019	50.000	16.414	6.314	6.214	6.114
Totaal benodigd	600.000	16.414	24.127	62.229	83.354
Totaal beschikbaar		12.818	20.155	88.416	90.976
Tekort (-) / Overschot (+) kapitaallasten		- 3.596	- 3.972	26.187	7.622
Ondersteuning (ICT)					
Te reserveren voor 2020- 2022	1.290.000		92.053	244.914	343.965
Kosten e-HRM niet structureel doortrekken claim € 20.000				15.000	15.000
Beschikbaar te stellen voor 2019	465.000	119.805	117.851	115.897	87.277
Totaal benodigd	1.755.000	119.805	209.904	375.811	446.242
Totaal beschikbaar		159.055	241.585	363.371	420.359
Tekort (-) / Overschot (+) kapitaallasten		39.250	31.681	- 12.440	- 25.883
Facilitair					
Te reserveren voor 2020- 2022	73.400		16.020	7.408	7.296
Lease koffieautomaten		20.438	16.000	16.000	16.000
Beschikbaar te stellen voor 2019	-	900	-	-	-
Totaal benodigd	73.400	21.338	32.020	23.408	23.296
Totaal beschikbaar		21.348	31.883	22.632	35.533
Tekort (-) / Overschot (+) kapitaallasten		10	- 137	- 776	12.237
DIRECTIE: Tekort (-) / Overschot (+) kapitaallasten		35.664	27.572	12.971	- 6.024
BEGRAAFPLAATSEN					
Begraafplaatsen					
Te reserveren voor 2020- 2022	195.000	-	7.125	10.579	20.990
Beschikbaar te stellen voor 2019	25.000	2.938	2.894	2.850	2.806
Totaal benodigd	220.000	2.938	10.019	13.429	23.796
Totaal beschikbaar		-	-	7.169	7.169
BEGRAAFPLAATSEN: Tekort (-) / Overschot (+) kapitaallasten		- 2.938	- 10.019	- 6.260	- 16.627
TOTAAL: Tekort (-) / Overschot (+) kap.lasten		32.726	17.553	6.711	- 22.651
TOTAAL: Beschikbaar te stellen krediet voor 2019	540.000				

Bijlage 3. Resultaat programmabegroting per taakveld

bedragen x € 1.000

Alle taakvelden	Rekenin g 2017	Begroting g 2018	Begroting g 2019	MJR 2020	MJR 2021	MJR 2022
Saldo van baten en lasten						
Lasten						
0. Bestuur en ondersteuning	- 21.805	- 22.017	- 22.861	- 21.922	- 22.226	- 21.803
0.1 Bestuur	- 2.078	- 2.986	- 2.312	- 2.030	- 2.288	- 2.156
0.2 Burgerzaken	- 1.175	- 1.230	- 1.103	- 1.238	- 1.319	- 1.364
0.3 Beheer overige gebouwen en gronden	- 1.817	- 2.252	- 2.589	- 1.716	- 1.610	- 1.374
0.4 Overhead	- 15.685	- 15.353	- 16.415	- 16.327	- 16.478	- 16.432
0.5 Treasury	- 363	- 177	105	- 60	21	76
0.61 OZB woningen	- 485	- 487	- 501	- 505	- 506	- 506
0.64 Belastingen overig	- 39	- 47	- 47	- 47	- 47	- 47
0.8 Overige baten en lasten	- 162	516	1	- 0	- 0	- 0
1. Veiligheid	- 3.840	- 3.947	- 3.876	- 3.950	- 3.945	- 3.945
1.1 Crisisbeheersing en brandweer	- 2.799	- 2.833	- 2.925	- 2.987	- 2.986	- 2.986
1.2 Openbare orde en veiligheid	- 1.041	- 1.114	- 952	- 963	- 958	- 959
2. Verkeer, vervoer en waterstaat	- 5.650	- 8.157	- 8.515	- 7.016	- 6.635	- 7.595
2.1 Verkeer en vervoer	- 3.710	- 6.310	- 7.001	- 5.822	- 5.219	- 5.928
2.2 Parkeren	- 124	- 109	- 131	- 141	- 143	- 166
2.3 Recreatieve havens	- 76	- 82	- 77	- 77	- 77	- 77
2.4 Economische havens en waterwegen	- 1.694	- 1.609	- 1.232	- 902	- 1.122	- 1.152
2.5 Openbaar vervoer	- 47	- 47	- 74	- 74	- 74	- 273
3. Economie	- 2.032	- 4.331	- 2.839	- 2.918	- 2.444	- 1.909
3.1 Economische ontwikkeling	- 560	- 1.497	- 1.278	- 1.334	- 761	- 761
3.2 Fysieke bedrijfsinfrastructuur	- 748	- 1.296	- 625	- 706	- 853	- 319
3.3 Bedrijvenloket en bedrijfsregelingen	13	- 36	- 22	- 22	- 22	- 22
3.4 Economische promotie	- 737	- 1.501	- 914	- 856	- 808	- 807
4. Onderwijs	- 4.250	- 4.802	- 5.138	- 5.296	- 5.456	- 5.317
4.2 Onderwijshuisvesting	- 1.916	- 2.256	- 2.527	- 2.664	- 2.791	- 2.651
4.3 Onderwijsbeleid en leerlingenzaken	- 2.333	- 2.546	- 2.611	- 2.631	- 2.666	- 2.666
5. Sport, cultuur en recreatie	- 9.610	- 10.195	- 9.544	- 9.578	- 8.992	- 9.235
5.1 Sportbeleid en activering	- 325	- 302	- 313	- 314	- 314	- 314
5.2 Sportaccommodaties	- 3.239	- 3.093	- 2.819	- 2.405	- 2.411	- 2.757
5.3 Cultuurpresentatie, cultuurproductie en cultuurparticipatie	- 848	- 925	- 926	- 926	- 926	- 926
5.4 Musea	- 507	- 674	- 707	- 1.315	- 817	- 817
5.5 Cultureel erfgoed	- 287	- 317	- 267	- 269	- 270	- 282
5.6 Media	- 881	- 890	- 891	- 911	- 911	- 911
5.7 Openbaar groen en (openlucht) recreatie	- 3.523	- 3.993	- 3.622	- 3.437	- 3.343	- 3.228
6. Sociaal domein	- 53.575	- 55.126	- 53.144	- 51.340	- 51.091	- 50.864
6.1 Samenkracht en burgerparticipatie	- 3.045	- 4.662	- 4.365	- 4.230	- 3.681	- 3.370
6.2 Wijkteams	- 1.566	- 657	- 660	- 661	- 662	- 662
6.3 Inkomensregelingen	- 17.238	- 16.338	- 15.902	- 15.417	- 15.360	- 15.360
6.4 Begeleide participatie	- 8.415	- 8.079	- 7.559	- 7.004	- 6.844	- 6.824
6.5 Arbeidsparticipatie	- 2.426	- 1.660	- 1.408	- 1.410	- 1.330	- 1.330
6.6 Maatwerkvoorzieningen (WMO)	- 681	- 1.666	- 1.754	- 1.640	- 1.642	- 1.642

bedragen x € 1.000

Alle taakvelden	Rekenin g 2017	Begroten g 2018	Begroten g 2019	MJR 2020	MJR 2021	MJR 2022
6.71 Maatwerkdienstverlening 18+	- 9.698	- 10.310	- 10.571	- 10.817	- 11.262	- 11.194
6.72 Maatwerkdienstverlening 18-	- 10.125	- 11.544	- 10.714	- 9.951	- 10.100	- 10.271
6.81 Geëscaleerde zorg 18+	- 45	- 30	- 30	- 30	- 30	- 30
6.82 Geëscaleerde zorg 18-	- 337	- 180	- 180	- 180	- 180	- 180
7. Volksgezondheid en milieu	- 11.288	- 13.847	- 11.917	- 11.633	- 11.601	- 12.089
7.1 Volksgezondheid	- 1.529	- 1.466	- 1.556	- 1.554	- 1.542	- 1.542
7.2 Riolerings	- 4.217	- 5.269	- 3.723	- 3.792	- 3.764	- 3.768
7.3 Afval	- 3.898	- 4.040	- 4.109	- 4.113	- 4.115	- 4.112
7.4 Milieubeheer	- 952	- 2.349	- 1.834	- 1.471	- 1.477	- 1.960
7.5 Begraafplaatsen en crematoria	- 693	- 723	- 694	- 703	- 702	- 707
8. Volkshuisvesting, ruimtelijke ordening en stedelijke vernieuwing	- 7.594	- 9.845	- 8.814	- 8.833	- 8.714	- 8.303
8.1 Ruimtelijke ordening	- 867	- 1.515	- 1.037	- 896	- 756	- 713
8.2 Grondexploitatie (niet bedrijventerreinen)	- 4.134	- 4.160	- 4.930	- 5.083	- 5.185	- 4.880
8.3 Wonen en bouwen	- 2.593	- 4.171	- 2.847	- 2.855	- 2.773	- 2.709
Totaal Lasten	- 119.646	- 132.268	- 126.649	- 122.486	- 121.104	- 121.060
Baten						
0. Bestuur en ondersteuning	81.932	83.179	84.755	83.576	84.165	84.362
0.1 Bestuur	95	438	266	11	269	137
0.2 Burgerzaken	808	610	610	610	610	610
0.3 Beheer overige gebouwen en gronden	845	1.236	1.461	350	345	345
0.4 Overhead	2.328	1.867	1.427	1.347	1.346	1.346
0.5 Treasury	2.923	2.902	2.581	2.466	2.351	2.348
0.61 OZB woningen	4.169	4.210	4.239	4.239	4.239	4.239
0.63 Parkeerbelasting	16	10	10	10	10	10
0.64 Belastingen overig	183	248	248	248	248	248
0.7 Algemene uitkering en overige uitkeringen gemeentefonds	67.473	68.733	71.029	71.411	71.862	72.194
0.8 Overige baten en lasten	265	45	-	-	-	-
0.62 OZB niet-woningen	2.827	2.881	2.884	2.884	2.884	2.884
1. Veiligheid	266	292	183	183	183	183
1.1 Crisisbeheersing en brandweer	198	155	155	155	155	155
1.2 Openbare orde en veiligheid	68	137	28	28	28	28
2. Verkeer, vervoer en waterstaat	933	623	1.675	718	312	781
2.1 Verkeer en vervoer	255	139	1.601	658	252	572
2.3 Recreatieve havens	62	54	54	54	54	54
2.4 Economische havens en waterwegen	611	425	15	1	1	1
2.5 Openbaar vervoer	5	5	5	5	5	155
3. Economie	2.054	2.820	2.612	2.323	2.510	2.178
3.1 Economische ontwikkeling	20	250	-	-	-	-
3.2 Fysieke bedrijfsinfrastructuur	503	1.282	1.190	808	978	590
3.3 Bedrijvenloket en bedrijfsregelingen	23	19	20	20	20	20
3.4 Economische promotie	1.508	1.268	1.403	1.495	1.513	1.568
4. Onderwijs	368	367	397	420	419	419
4.2 Onderwijshuisvesting	18	-	30	53	53	52

bedragen x € 1.000

Alle taakvelden	Rekenin g 2017	Begroten g 2018	Begroten g 2019	MJR 2020	MJR 2021	MJR 2022
4.3 Onderwijsbeleid en leerlingenzaken	350	367	367	367	367	367
5. Sport, cultuur en recreatie	1.481	1.373	685	1.142	767	759
5.1 Sportbeleid en activering	4	3	3	3	3	3
5.2 Sportaccommodaties	873	581	582	582	582	574
5.3 Cultuurpresentatie, cultuurproductie en cultuurparticipatie	-	0	0	0	0	0
5.4 Musea	23	17	3	528	153	153
5.5 Cultureel erfgoed	21	4	4	4	4	4
5.7 Openbaar groen en (openlucht) recreatie	560	768	93	25	25	25
6. Sociaal domein	14.487	16.153	15.432	15.637	15.434	15.726
6.1 Samenkracht en burgerparticipatie	214	257	134	134	134	134
6.3 Inkomensregelingen	13.001	14.251	14.073	14.257	14.650	14.942
6.4 Begeleide participatie	66	-	-	-	-	-
6.5 Arbeidsparticipatie	216	-	-	-	-	-
6.6 Maatwerkvoorzieningen (WMO)	31	-	-	-	-	-
6.71 Maatwerkdienstverlening 18+	603	650	650	650	650	650
6.72 Maatwerkdienstverlening 18-	358	-	-	-	-	-
6.81 Geëscaleerde zorg 18+	-	995	575	596	-	-
7. Volksgezondheid en milieu	10.622	11.653	10.060	9.951	10.090	10.496
7.1 Volksgezondheid	38	-	-	-	-	-
7.2 Riolerings	5.755	6.861	5.220	5.111	5.250	5.283
7.3 Afval	4.213	4.317	4.386	4.386	4.386	4.382
7.4 Milieubeheer	94	31	9	9	9	384
7.5 Begraafplaatsen en crematoria	521	445	445	445	445	445
8. Volkshuisvesting, ruimtelijke ordening en stedelijke vernieuwing	7.893	5.954	6.782	7.082	7.076	6.769
8.1 Ruimtelijke ordening	37	73	73	73	73	73
8.2 Grondexploitatie (niet bedrijventerreinen)	6.459	4.171	5.261	5.578	5.569	5.262
8.3 Wonen en bouwen	1.396	1.711	1.448	1.432	1.434	1.434
Totaal Baten	120.037	122.414	122.582	121.032	120.956	121.672
Saldo van baten en lasten	391	- 9.854	- 4.067	- 1.453	- 147	612
Mutatie reserves						
Toevoegingen						
0. Bestuur en ondersteuning	- 14.722	- 4.492	- 1.172	- 724	- 586	- 731
0.10 Mutaties reserves	- 14.722	- 4.492	- 1.172	- 724	- 586	- 731
Totaal Toevoegingen	- 14.722	- 4.492	- 1.172	- 724	- 586	- 731
Onttrekkingen						
0. Bestuur en ondersteuning	18.013	15.417	5.354	2.537	757	435
0.10 Mutaties reserves	18.013	15.417	5.354	2.537	757	435
Totaal Onttrekkingen	18.013	15.417	5.354	2.537	757	435
Mutatie reserves	3.291	10.926	4.182	1.814	172	- 296
Resultaat	3.682	1.072	115	360	25	316

Bijlage 4. Meerjarig audit-programma, jaarschijf 2019

In deze bijlage staan de processen die in 2019 onderzocht gaan worden. Door het vaststellen van deze programmabegroting door de gemeenteraad wordt de onderzoeksopdracht voor 2019 bekrachtigd.

WETTELIJKE VEREISTEN			
Eenheid	Proces	Invalshoek	Doelstellingen
ALLE	ENSIA	Beheersing	In beeld brengen of de informatieveiligheid conform regelgeving wordt uitgevoerd.
ALLE	SISA	Financiële rechtmatigheid	Beoordeling van de besteding van de specifieke uitkeringen van het rijk.
FISCALE WET- EN REGELGEVING			
Eenheid	Proces	Invalshoek	Doelstellingen
ALLE	BTW	Beheersing	In beeld brengen of de regelgeving rond BTW conform wordt uitgevoerd.
ALLE	Nader te bepalen projecten (vanuit diverse disciplines mogelijk)		Elk jaar zal een nader te bepalen onderwerp op basis van relevantie worden gecontroleerd, bijv. vennootschapsbelasting, loonheffing, verhuurderheffing, wet markt & overheid, werkkostenregeling.
SAMENLOOP ACCOUNTANTSCONTROLE			
Eenheid	Proces	Invalshoek	Doelstellingen
DV	Legesverordening	Beheersing	Inzichtelijk maken of tarieven conform de legesverordening in rekening worden gebracht.
		Financiële rechtmatigheid	Vaststellen dat de opbrengsten passen binnen de geautoriseerde begroting.
OO	Begroting en budgetbeheer	Beheersing	In beeld brengen van de werking van het huidige planning- en control instrumentarium.
OO	Activering	Beheersing	Vaststellen dat activering plaatsvindt o.b.v. de van toepassing zijnde regelgeving omtrent afschrijvingen en waarderingsgrondslagen.
		Financiële rechtmatigheid	Vaststellen dat de activa passen binnen de geautoriseerde begroting.
DV	Omgevingsvergunning	Beheersing	In beeld brengen van de werking van de geldende beheersingsmaatregelen.
		Financiële rechtmatigheid	Vaststellen dat de opbrengsten passen binnen de geautoriseerde begroting.
B&R	Belastingen	Beheersing	In beeld brengen van de werking van de geldende beheersingsmaatregelen (jaarlijkse herwaardering, volledigheid van de opbrengst).
		Financiële rechtmatigheid	Vaststellen dat de opbrengsten passen binnen de geautoriseerde begroting.
DV	Kas(protocol) burgerzaken	Beheersing	In beeld brengen van de werking van de geldende beheersingsmaatregelen.
		Financiële rechtmatigheid	Vaststellen dat de opbrengsten passen binnen de geautoriseerde begroting.
DV	Subsidieverlening	Beheersing	In beeld brengen van de werking van de geldende beheersingsmaatregelen.

		Financiële rechtmatigheid	Vaststellen dat subsidie is verleend conform de in de subsidieverordening gestelde voorwaarden. Vaststellen dat er een juiste registratie plaatsvindt in de financiële administratie.
B&R	Grondbedrijf	Beheersing Financiële rechtmatigheid	In beeld brengen van de werking van de geldende beheersingsmaatregelen. Vaststellen dat de opbrengsten passen binnen de geautoriseerde begroting.
ALLE	Inkoop en aanbesteding	Beheersing Financiële rechtmatigheid	In beeld brengen of aanbestedingsprocedures worden gedaan conform de geldende interne en externe beheersingsmaatregelen. Controleren of (indien vereist) een aanbestedingsprocedure wordt gevolgd. Vaststellen dat de aankopen passen binnen de geautoriseerde begroting.
DV	WMO	Beheersing Financiële rechtmatigheid	In beeld brengen van de werking van de geldende beheersingsmaatregelen. Vaststellen dat voorzieningen worden verleend conform de in de verordening gestelde voorwaarden.
DV	Jeugd	Beheersing Financiële rechtmatigheid	In beeld brengen van de werking van de geldende beheersingsmaatregelen. Vaststellen dat voorzieningen worden verleend conform de in de verordening gestelde voorwaarden.
OO	Personeelskosten	Beheersing Financiële rechtmatigheid	In beeld brengen van de werking van de geldende beheersingsmaatregelen. Vaststellen dat de kosten passen binnen de geautoriseerde begroting.
ALLE	Inkomende subsidies	Beheersing Financiële rechtmatigheid	In beeld brengen van de werking van de geldende beheersingsmaatregelen. Vaststellen dat de opbrengsten passen binnen de geautoriseerde begroting.
OO	Betalingsverkeer	Beheersing	In beeld brengen van de werking van de geldende beheersingsmaatregelen.
OO	Treasury	Beheersing	In beeld brengen van de werking van de geldende beheersingsmaatregelen.
OO	Memoriaal	Beheersing	In beeld brengen van de werking van de geldende beheersingsmaatregelen.
ALLE	Wet normering toetsinkomens	Beheersing	In beeld brengen of de regelgeving rond WNT conform wordt uitgevoerd.
OO	Mutaties en Reserves	Beheersing Financiële rechtmatigheid	In beeld brengen van de werking van de geldende beheersingsmaatregelen. Vaststellen dat mutaties in de reserves plaatsvinden conform de gestelde voorwaarden.
B&R DV	Huren en Pachten	Beheersing Financiële rechtmatigheid	In beeld brengen van de werking van de geldende beheersingsmaatregelen. Vaststellen dat de opbrengsten passen binnen de geautoriseerde begroting.
DV	Leerlingenvervoer	Beheersing	In beeld brengen van de werking van de geldende beheersingsmaatregelen.
EIGEN VOORDRACHT			
Eenheid	Proces	Invalshoek	Doelstellingen

Eenheid Beheer & Realisatie = B&R

Eenheid Organisatie Ondersteuning = OO

Eenheid Dienstverlening = DV

Bijlage 5. Verloop reserves en voorzieningen

bedragen x € 1.000

Reserves	Realisatie Ultimo 2017	Begroting Ultimo 2018	Begroting Ultimo 2019	MJR Ultimo 2020	MJR Ultimo 2021	MJR Ultimo 2022
Saldo rekening						
Te verdelen rekeningsaldo Steenwijk	3.682	- 0	- 0	- 0	- 0	- 0
Totaal Saldo rekening	3.682	- 0	- 0	- 0	- 0	- 0
Algemene reserve						
Algemene reserve - vaste buffer	11.064	11.166	11.166	11.166	11.166	11.166
Algemene reserve - vrij besteedbaar	22.452	18.366	14.959	13.345	13.173	13.469
Bedrijfsreserve	607	500	500	500	500	500
Totaal Algemene reserve	34.123	30.032	26.625	25.011	24.839	25.135
Bestemmingsreserves overig						
Fonds leader plus (Leader 2014-2020)	157	-	-	-	-	-
Reserve frictie samenvoeging IGSD/NWG	443	120	-	-	-	-
Reserve kernenbeleid	111	51	51	51	51	51
Reserve koppengeld	273	188	188	188	188	188
Reserve leefbaarheidsprojecten	239	33	33	33	33	33
Reserve opvangen tekorten Sociaal Domein	3.000	2.279	1.854	1.854	1.854	1.854
Reserve startersleningen	2.405	2.405	2.405	2.405	2.405	2.405
Reserve te bestemmen rekeningsaldo	809	-	-	-	-	-
Reserve volkshuisvesting	10.180	9.389	9.159	8.959	8.959	8.959
Totaal Bestemmingsreserves overig	17.618	14.466	13.691	13.491	13.491	13.491
Totaal	55.423	44.498	40.316	38.502	38.330	38.626

bedragen x € 1.000

Voorzieningen	Realisatie Ultimo 2017	Begroting Ultimo 2018	Begroting Ultimo 2019	MJR Ultimo 2020	MJR Ultimo 2021	MJR Ultimo 2022
Voorzieningen						
Egalisatievoorziening reiniging	1.126	1.040	883	726	520	316
Voorziening groot onderhoud wegen	-	1.737	1.737	1.737	1.672	1.672
Voorziening riolering (exploitatie)	1.061	2.309	1.966	1.747	1.389	998
Voorziening riolering (investeringen)	1.883	0	0	0	0	0
Vz Algemeen Maatschappelijk Vastgoed	610	396	138	400	664	716
Vz betaalde pensioenen wethouders	458	859	1.072	1.020	1.221	1.279
VZ Buddenbaum	14	14	14	14	14	14
Vz onderhoud speelvoorzieningen	264	230	154	145	136	128
Vz overdracht wethouderspensioenen	1.767	1.460	1.325	1.445	1.307	1.301
Vz wachtgelden collegeleden	334	476	131	37	-	-
Totaal Voorzieningen	7.516	8.520	7.420	7.271	6.924	6.423
Totaal	7.516	8.520	7.420	7.271	6.924	6.423

Bijlage 6. Incidentele baten en lasten per programma

bedragen x € 1.000

Incidentele lasten, baten en mutatie reserves - 1. De inwoner op 1	Begroting 2019	MJR 2020	MJR 2021	MJR 2022
Saldo van baten en lasten (incidenteel)				
Incidentele lasten				
Bidbook 'Land van Weerribben en wieden; Poort naar Overijssel'	- 288	-		
Informatiegestuurd werken en analyse	- 100			
Dienstverlening op locatie (onderzoek)	- 25			
Doorontwikkeling kernenbeleid	- 67			
Ombudsfunctie Sociaal Domein	- 27			
Totaal incidentele lasten	- 507	-	-	-
Incidentele baten				
Totaal incidentele baten	-	-	-	-
Saldo van baten en lasten (incidenteel)	- 507	-	-	-
Mutatie reserves (incidenteel)				
Incidentele toevoegingen				
Totaal incidentele toevoegingen	-	-	-	-
Incidentele onttrekkingen				
Algemene reserve vrij besteedbaar	507	-	-	-
Totaal incidentele onttrekkingen	507	-	-	-
Mutatie reserves (incidenteel)	507	-	-	-
Incidenteel resultaat	-	-	-	-

bedragen x € 1.000

Incidentele lasten, baten en mutatie reserves - 2. Duurzaam	Begroting 2019	MJR 2020	MJR 2021	MJR 2022
Saldo van baten en lasten (incidenteel)				
Incidentele lasten				
Zon op dak van de Noordwestgroep	- 300	-	-	-
Opstellen beleid duurzame monumenten	- 20	-	-	-
Opstellen warmtetransitieplan	- 50	-	-	-
Uitvoering laadpalenplan	- 10	-	-	-
Bestaand budget	10	-	-	-
Pilot energieadvies en ondersteuning	- 50	- 50	- 50	-
Bidbook 'Land van Weerribben en wieden; Poort naar Overijssel'	-	-	-	- 125
Totaal incidentele lasten	- 420	- 50	- 50	- 125
Incidentele baten				
Totaal incidentele baten	-	-	-	-
Saldo van baten en lasten (incidenteel)	- 420	- 50	- 50	- 125
Mutatie reserves (incidenteel)				

Incidentele toevoegingen				
	-	-	-	-
Totaal incidentele toevoegingen	-	-	-	-
Incidentele onttrekkingen				
Algemene reserve vrij besteedbaar	420	50	50	125
Totaal incidentele onttrekkingen	420	50	50	125
Mutatie reserves (incidenteel)	420	50	50	125
Incidenteel resultaat	-	-	-	-

bedragen x € 1.000

Incidentele lasten, baten en mutatie reserves - 3. Werk aan de winkel	Begroting 2019	MJR 2020	MJR 2021	MJR 2022
Saldo van baten en lasten (incidenteel)				
Incidentele lasten				
Uitvoeringagenda binnenstad (Begroting 2017-2020)	- 635	- 575	-	-
Gebiedsgerichte aanpak Giethoorn (PPN 2018-2021)	- 50	-	-	-
Jongerenparticipatie (PPN 2018 -2021)	- 25	-	-	-
Uitvoeringsagenda binnenstad (PPN 2019-2022)	- 76	- 76	-	-
Vervolg gebiedsgerichte aanpak Giethoorn	- 72	- 13	-	-
Totaal incidentele lasten	- 858	- 664	-	-
Incidentele baten				
Totaal incidentele baten	-	-	-	-
Saldo van baten en lasten (incidenteel)	- 858	- 664	-	-
Mutatie reserves (incidenteel)				
Incidentele toevoegingen				
Totaal incidentele toevoegingen	-	-	-	-
Incidentele onttrekkingen				
Algemene reserve vrij besteedbaar	858	664	-	-
Totaal incidentele onttrekkingen	858	664	-	-
Mutatie reserves (incidenteel)	858	664	-	-
Incidenteel resultaat	-	-	-	-

bedragen x € 1.000

Incidentele lasten, baten en mutatie reserves - 4. Samenredzaam	Begroting 2019	MJR 2020	MJR 2021	MJR 2022
Saldo van baten en lasten (incidenteel)				
Incidentele lasten				
Integrale toegang (PPN 2019-2022)	- 120	-	-	-
Onderzoek hist centrum Overijssel (PPN 2019 - 2022)	- 30			
Huisvestingskosten IGSD (PPN 2019 -2022)	- 300			
Transitie naar één Welzijnsinstelling (PPN2018-2021)	- 500	- 500		

Planuitwerking Cultuurvisie (PPN 2018-2021)	- 65			
Toegankelijker informatievoorziening Sociaal domein	- 30	-	-	-
Regenbooggemeente	-	- 25	-	-
Strategische agenda ouderen	- 60	-	-	-
Goede aansluiting ondersteuning en zorg	- 32	- 32	- 32	-
Resultaatgerichte inkoop	- 140	- 140	- 140	-
Transformatie sociaal domein	- 135	- 135	- 135	-
Sociaal Domein: Jeugdhulp	- 425			
Totaal incidentele lasten	- 1.837	- 832	- 307	-
Incidentele baten				
Totaal incidentele baten	-	-	-	-
Saldo van baten en lasten (incidenteel)	- 1.837	- 832	- 307	-
Mutatie reserves (incidenteel)				
Incidentele toevoegingen				
Totaal incidentele toevoegingen	-	-	-	-
Incidentele onttrekkingen				
Algemene reserve vrij besteedbaar	1.837	832	307	-
		-	-	-
Totaal incidentele onttrekkingen	1.837	832	307	-
Mutatie reserves (incidenteel)	1.837	832	307	-
Incidenteel resultaat	-	-	-	-

bedragen x € 1.000

Incidentele lasten, baten en mutatie reserves - 5. Mijn Steenwijkerland	Begroting 2019	MJR 2020	MJR 2021	MJR 2022
Saldo van baten en lasten (incidenteel)				
Incidentele lasten				
Vervolg gebiedsgerichte aanpak Giethoorn	- 225			
Uitvoeringsagenda integrale visie binnenstad Steenwijk	- 61	- 61		
Beschoeiing Giethoorn (PPN 2019-2022)	- 9	50		
Bidbook 'Land van Weerribben en wieden; Poort naar Overijssel'	- 483	- 344	- 62	- 240
Aanjaagbudget voor het programma 'Mijn Steenwijkerland'	- 100	- 80	- 60	-
Essentaksterfte	- 100	- 100	- 100	-
Hotspots en biodiversiteit, n.a.v.motie 'Fleurig Steenwijkerland'	- 100	- 100	-	-
Pilot openbare verlichting Vollenhove	- 50	- 50	-	-
Onderzoek ontsluitingsweg Blokzijl	- 50	-	-	-
Strategische mobiliteitsvisie	- 10	-	-	-
IHP Onderwijshuisvesting, eenmalige kosten	- 230	- 257	- 179	- 70
Nieuwbouw 't PuzzelsTuk in Tuk: eenmalige meerkosten	- 115			
Totaal incidentele lasten	- 1.533	- 942	- 400	- 310
Incidentele baten				
Totaal incidentele baten	-	-	-	-
Saldo van baten en lasten (incidenteel)	- 1.533	- 942	- 400	- 310
Mutatie reserves (incidenteel)				

Incidentele toevoegingen				
Beschoeiing Giethoorn (PPN 2019-2022)	-	- 50	-	-
IHP Onderwijs huisvesting, eenmalige kosten	- 200			
Totaal incidentele toevoegingen	- 200	- 50	-	-
Incidentele onttrekkingen				
Algemene reserve vrij besteedbaar	1.733	992	400	310
Totaal incidentele onttrekkingen	1.733	992	400	310
Mutatie reserves (incidenteel)	1.533	942	400	310
Incidenteel resultaat	-	-	-	-

bedragen x € 1.000

Incidentele lasten, baten en mutatie reserves - 6. Financiën en overhead	Begroting 2019	MJR 2020	MJR 2021	MJR 2022
Saldo van baten en lasten (incidenteel)				
Incidentele lasten				
Tijd. extra form. techn beh. en service desk (Begroting 2018-2021)	- 75	-	-	-
Doorontwikkeling Dienstverlening (Begroting 2018-2021)	- 86			
Totaal incidentele lasten	- 161	-	-	-
Incidentele baten				
Totaal incidentele baten	-	-	-	-
Saldo van baten en lasten (incidenteel)	- 161	-	-	-
Mutatie reserves (incidenteel)				
Incidentele toevoegingen				
Totaal incidentele toevoegingen	-	-	-	-
Incidentele onttrekkingen				
Totaal incidentele onttrekkingen	-	-	-	-
Mutatie reserves (incidenteel)	-	-	-	-
Incidenteel resultaat	- 161	-	-	-

bedragen x € 1.000

Totaal - Incidentele lasten, baten en mutatie reserves	Begroting 2019	MJR 2020	MJR 2021	MJR 2022
Saldo van baten en lasten (incidenteel)				
Incidentele lasten				
1. De inwoner op 1	- 507	-	-	-
2. Duurzaam	- 420	- 50	- 50	- 125
3. Werk aan de winkel	- 858	- 664	-	-
4. Samenredzaam	- 1.837	- 832	- 307	-
5. Mijn Steenwijkerland	- 1.533	- 942	- 400	- 310
6. Financiën en overhead	- 161	-	-	-
Totaal incidentele lasten	- 5.315	- 2.487	- 757	- 435

Incidentele baten				
1. De inwoner op 1	-	-	-	-
2. Duurzaam	-	-	-	-
3. Werk aan de winkel	-	-	-	-
4. Samenredzaam	-	-	-	-
5. Mijn Steenwijkerland	-	-	-	-
6. Financiën en overhead	-	-	-	-
Totaal incidentele baten	-	-	-	-
Saldo van baten en lasten (incidenteel)	- 5.315	- 2.487	- 757	- 435
Mutatie reserves (incidenteel)				
Incidentele toevoegingen				
1. De inwoner op 1	-	-	-	-
2. Duurzaam	-	-	-	-
3. Werk aan de winkel	-	-	-	-
4. Samenredzaam	-	-	-	-
5. Mijn Steenwijkerland	- 200	- 50	-	-
6. Financiën en overhead	-	-	-	-
Totaal incidentele toevoegingen	- 200	- 50	-	-
Incidentele onttrekkingen				
1. De inwoner op 1	507	-	-	-
2. Duurzaam	420	50	50	125
3. Werk aan de winkel	858	664	-	-
4. Samenredzaam	1.837	832	307	-
5. Mijn Steenwijkerland	1.733	992	400	310
6. Financiën en overhead	-	-	-	-
Totaal incidentele onttrekkingen	5.354	2.537	757	435
Mutatie reserves (incidenteel)	5.154	2.487	757	435
Incidenteel resultaat	- 161	-	-	-

Bijlage 7. Structurele toevoegingen en onttrekkingen aan reserves per programma

bedragen x € 1.000

Totaal - Structurele toevoegingen en onttrekkingen	Rekening 2017	Begroting 2018	Begroting 2019	MJR 2020	MJR 2021	MJR 2022
Structurele toevoegingen						
1. De inwoner op 1	-	-	-	-	-	-
2. Duurzaam	-	-	-	-	-	-
3. Werk aan de winkel	-	- 259	- 972	- 674	- 586	- 731
4. Samenredzaam	-	-	-	-	-	-
5. Mijn Steenwijkerland	-	-	-	-	-	-
6. Financiën en overhead	- 59	-	-	-	-	-
Totaal Structurele toevoegingen	- 59	- 259	- 972	- 674	- 586	- 731
Structurele onttrekkingen						
1. De inwoner op 1	-	-	-	-	-	-
2. Duurzaam	-	-	-	-	-	-
3. Werk aan de winkel	-	-	-	-	-	-
4. Samenredzaam	-	-	-	-	-	-
5. Mijn Steenwijkerland	-	-	-	-	-	-
6. Financiën en overhead	-	-	-	-	-	-
Totaal Structurele onttrekkingen	-	-	-	-	-	-
Totaal structurele mutatie reserves	- 59	- 259	- 972	- 674	- 586	- 731

De bedragen die staan vermeld bij het programma Werk aan de winkel hebben betrekking op de geprognostiseerde winstverwachting van de grondexploitaties.

Bijlage 8. Verbonden partijen

De bijlage is conform het raadsvoorstel van 9 februari 2016 opgesteld en wordt in de volgende categorieën gepresenteerd:

- vennootschappen en coöperaties
- stichtingen en verenigingen
- gemeenschappelijke regelingen en

We hebben momenteel geen relaties met verbonden partijen die vallen in de 4^e categorie, de “overige verbonden partijen”.

Als beleidslijn voor de raming van het dividend wordt het werkelijk ontvangen dividend over het voorgaande jaar gehanteerd, tenzij het bestuur van de verbonden partij andere besluiten over het te voeren dividendbeleid heeft genomen. Verder is geprobeerd vooruit te kijken tot en met het komende begrotingsjaar. Een aantal verbonden partijen heeft deze gegevens niet verstrekt.

Vennootschappen en coöperaties

BNG

Verbonden partij	BNG Bank N.V.
Activiteiten	De kerntaak van de BNG is om tegen lage tarieven te voorzien in kredietverlening aan decentrale overheden en in kredietverlening onder garantie van overheden.
Inhoudelijk belang	Het is een publiek belang dat de gemeente op een zo goedkoop mogelijke manier kan lenen om de rentekosten zo laag mogelijk te houden. Ook zijn de financiële zekerheden en stabiliteit van maatschappelijk belang.
Bestuursprogramma	Financiën en overhead
Deelnemende partijen	Nederlandse overheden (50% rijk, 50% gemeenten, provincies en waterschappen)
Aandeel en zeggenschap	De gemeente bezit 129.675 aandelen à € 2,50. Het aandeel in het totale aandelenvermogen is 0,24%.
Vertegenwoordiger	Algemene vergadering van aandeelhouders: wethouder Scheringa

Financieel	Steenwijkerland	Vermogenspositie en bedrijfsresultaat			
Jaar	Dividend (*1.000)	Eigen vermogen (31/12; * 1 mln.)	Vreemd vermogen (31/12; * 1 mln.)	Solvabiliteits-ratio	Bedrijfsresultaat (* 1 mln.)
2015	132	4.163	145.317	23%	226
2016	213	4.486	149.483	26%	369
2017	328	4.953	135.041	38%	393
2018	328	*)	*)	*)	*)
2019	328	*)	*)	*)	*)

*) niet bekend.

Ontwikkelingen	De BNG Bank verwacht dat het renteresultaat de komende jaren lager zal komen dan voorgaande jaren. Gezien de aanhoudende onzekerheden acht de bank het niet verantwoord een uitspraak te doen over de te verwachten nettowinst over 2018.
----------------	---

Risico's	Beperkt, tot deelname aandelenkapitaal. Financiers hebben vertrouwen in de bank dat het risico van kredietverlening aan de BNG bank beperkt is, gezien het eigenaarschap van gemeenten, provincies en de staat.
----------	---

Enexis

Verbonden partij	Enexis Holding N.V.
Activiteiten	Enexis is verantwoordelijk voor: - Distribueren en transporteren van energie. - Het in stand houden, beheren, exploiteren en uitbreiden van distributie en transportnetten in relatie tot energie. - Het ontplooiën van andere operationele en ondersteunende activiteiten mits deze binnen de wettelijke grenzen vallen.
Inhoudelijk belang	Om de consument te beschermen tegen een monopolist is wettelijk bepaald dat netbeheerders in publieke handen blijven.
Bestuursprogramma	Financiën en overhead
Deelnemende partijen	Provincies Noord-Brabant, Limburg, Overijssel, Drenthe, Groningen, Flevoland, Friesland en diverse gemeenten in deze provincies.
Aandeel en zeggenschap	De gemeente bezit 304.012 aandelen à € 1. Het aandeel in het totale aandelenvermogen is 0,20%.
Vertegenwoordiger	Algemene vergadering van aandeelhouders: wethouder Scheringa

Financieel	Steenwijkerland	Vermogenspositie en bedrijfsresultaat			
Jaar	Dividend (*1.000)	Eigen vermogen (31/12; * 1 mln.)	Vreemd vermogen (31/12; * 1 mln.)	Solvabiliteits-ratio	Bedrijfsresultaat (* 1 mln.)
2015	218	3.608	2.532	51%	223,1
2016	210	3.704	3.173	51%	207
2017	210	3.808	3.234	50%	207
2018	210	3.809	4.052	51%	200
2019	210	3.809	4.052	51%	200

Governance	De governance is op orde en voldoet aan de code Tabaksblat en de voorwaarden van de Wet Normering Topinkomens (WNT). Op een aantal punten wordt afgeweken hiervan, te weten de benoemingstermijnen van het bestuur zijn voor onbepaalde tijd en de inrichting van de commissies van de Raad van Commissarissen voldoet niet aan de code. Met ingang van 1 januari 2019 verloopt het overgangsrecht in het kader van de WNT. Dit betekent dat de bezoldiging vervolgens in drie jaar verder dient te worden teruggebracht tot de norm die op dat moment geldt.
Ontwikkelingen	Enexis Holding N.V. opereert in een gereguleerde markt, onder toezicht van de Autoriteit Consumenten en Markt (ACM). De ACM stelt elke drie jaar de maximale tarieven vast. In die periode gaan de gereguleerde tarieven omlaag als gevolg van lager ingeschatte kapitaalskosten. Dit is een stimulans voor Enexis om te komen tot kostenbesparing, en zo toch de aandeelhouders een redelijk rendement te kunnen bieden. Verder zijn de Nederlandse klimaatdoelstellingen uitdagend. Ze hebben een impact op de beleidsdoelen excellent netbeheer en versnellen energietransitie. Enexis realiseert zich dat er flinke stappen nodig zijn om het excellent netbeheer voor vandaag en morgen mogelijk te maken.

Risico's	Het risico voor de aandeelhouder is gering omdat Enexis in een gereguleerde (energie)markt, onder toezicht van de Energiekamer opereert. Daarnaast is het risico gering in relatie tot de (intrinsieke) waarde van Enexis Holding N.V.. Wettelijk is minimaal 40% eigen vermogen vereist. Enexis heeft op dit moment meer dan 50% eigen vermogen. Dit gecombineerd met de achtergestelde status van de "Vordering op Enexis vennootschap" die loopt tot september 2019, levert dit een laag risico op voor de aandeelhouders van Enexis Holding N.V.. Een aanvullend risico is het achterblijven van de geraamde dividendinkomsten. Het risico is echter gemitigeerd middels een overeengekomen streefwaarde van € 100 miljoen voor het jaarlijkse dividend.
-----------------	---

Rendo Holding

Verbonden partij	N.V. Rendo Holding
Activiteiten	Rendo houdt zich als regionale netbeheerder van elektriciteit- en gasnetten primair bezig met het ontwerp, de bouw en het beheer van energienetwerken. Daarnaast houdt zij zich bezig met activiteiten gericht op onderhoud, verhuur en verkoop van energieverbruikstoestellen en adviseert of participeert o.a. in duurzaamheids- en innovatieprojecten op gebied van energie.
Inhoudelijk belang	Het is van een publiek belang dat er een betrouwbare, betaalbare en schone energievoorziening is op de korte en lange termijn. De wet verplicht een splitsing van gasbedrijven in een leverings- en productiedeel, waarbij het leveringsdeel in publieke handen blijft. Het publiek belang kan het best behartigd worden in een privaatrechtelijke deelname.
Bestuursprogramma	Financiën en overhead
Deelnemende partijen	Gemeenten Hoogeveen, Meppel, Staphorst, Zwartewaterland, Steenwijkerland, Coevorden, Hardenberg, Westerveld en De Wolden.
Aandeel en zeggenschap	De gemeente bezit 198 aandelen à € 453,78. Het aandeel in het totale aandelenvermogen is 19,98%.
Vertegenwoordiger	Algemene vergadering van aandeelhouders: wethouder Scheringa

Financieel	Steenwijkerland	Vermogenspositie en bedrijfsresultaat			
Jaar	Dividend (*1.000)	Eigen vermogen (31/12; * 1 mln.)	Vreemd vermogen (31/12; * 1 mln.)	Solvabiliteits- ratio	Bedrijfsresultaat (* 1 mln.)
2015	1.498	61	72	45%	11,0
2016	1.498	67	68	50%	13,7
2017	1.498	70	67	51%	10,6
2018	1.498		76	52%	10,0
2019	1.498				

Ontwikkelingen	N.V. Rendo opereert in een gereguleerde markt, onder toezicht van de Autoriteit Consumenten & Markt (ACM). Elke 3 tot 5 jaar stelt de ACM de maximale tarieven vast. In die periode veranderen de gereguleerde tarieven in 3 tot 5 stappen. De tarieven kunnen in een reguleringsperiode zowel omhoog als omlaag gaan als gevolg van een gewijzigde inschatting van het efficiënte kostenniveau aan het einde van een reguleringsperiode ten opzichte van het startpunt. Ongeacht de richting van de ontwikkeling van de tarieven, bevat de reguleringsystematiek een prikkel voor de Rendo om te komen tot kostenbesparingen om zo de aandeelhouders een redelijk rendement te kunnen bieden. De komende jaren houdt Rendo rekening met een dividenduitkering van € 7,5 miljoen waarvan de gemeente Steenwijkerland jaarlijks € 1,5 miljoen ontvangt. In verband met de algemene verordening ondergrondse infrastructuur en de afschaffing van de precario rechten heeft dat gevolgen voor het bedrijfsresultaat van de Rendo. Op dit moment is nog niet bekend in welke mate dit gevolgen heeft voor de dividenduitkering aan de aandeelhouders.
Risico's	De N.V. RENDO Holding bestaat uit RENDO Beheer. RENDO Beheer is weer opgesplitst in Rendo Netwerken, Enavi, N-TRA, RE-NET en RE-NET Hoogeveen. Gezien de aard van de activiteiten is Rendo Netwerken een vrij

	stabiele vennootschap. Bij een eventuele overname in verband met sectorordening vervalt het dividend. De opbrengst is dan naar verwachting (aanzienlijk) lager dan de huidige dividendopbrengst.
--	---

Vitens

Verbonden partij	Vitens N.V.
Activiteiten	Het doel van Vitens is een betrouwbare en onafhankelijke watervoorziening tegen de laagst mogelijke maatschappelijke kosten.
Inhoudelijk belang	Het is wettelijk vastgelegd dat de aandelen van waterbedrijven alleen in publieke handen mogen zijn, omdat de drinkwatervoorziening een publiek belang is. Het belang wordt het beste verwezenlijkt door middel van een privaatrechtelijke deelname.
Bestuursprogramma	Financiën en overhead
Deelnemende partijen	Provincies Overijssel, Utrecht, Flevoland, Gelderland, Drenthe en Friesland en gemeenten in deze provincies.
Aandeel en zeggenschap	De gemeente bezit 60.227 aandelen á € 56,50. Het aandeel in het totale aandelenvermogen is 1,042%.
Vertegenwoordiger	Algemene vergadering van aandeelhouders: wethouder Scheringa

Financieel	Steenwijkerland	Vermogenspositie en bedrijfsresultaat			
Jaar	Dividend (*1.000)	Eigen vermogen (31/12; * 1 mln.)	Vreemd vermogen (31/12; * 1 mln.)	Solvabiliteits- ratio	Bedrijfsresultaat (* 1 mln.)
2015	231	472	1.243	28%	55
2016	202	489	1.249	28%	49
2017	199	534	1.194	31%	48
2018	54	537,1	1.240	30,2%	20,5
2019	60	552,9	1.294	29,9%	14

Ontwikkelingen	Vitens werkt aan een verbeterde dienstverlening aan klanten, een grotere waardering voor het product en een goede bescherming van de drinkwaterbronnen. Verder werkt het bedrijf onder meer aan de implementatie van de nieuwe Omgevingswet. Het verwachte resultaat over 2018 is lager dan in 2017. Dit komt door de verwachte daling van de WACC van 4,2% naar 3,4%. Dit percentage is inmiddels vastgesteld door de WACC.
Risico's	De deelneming brengt voor de gemeente een gering risico met zich mee. Vitens opereert maar zeer beperkt in een concurrerende omgeving, de marktrisico's zijn daarom beperkt. De operationele risico's zijn niet klein omdat het product moet voldoen aan hoge kwaliteitseisen.

Rova

Verbonden partij	N.V. Rova Holding
Activiteiten	Het op financieel, milieutechnisch en maatschappelijk verantwoorde wijze exploreren en exploiteren van afvalzorgplicht van gemeenten.
Inhoudelijk belang	Het is van een publiek belang dat de gemeente de afvalverwerking tegen de zo laag mogelijke maatschappelijke kosten uitvoert. Het publiek belang kan behartigd worden door middel van een publieksrechtelijk deelname op basis van de Wgr.
Bestuursprogramma	Financiën en overhead
Deelnemende partijen	Afvalverwijdering Utrecht, gemeenten in West Overijssel, Amersfoort, Meppel, Apeldoorn, Oost-Gelre, Twenterand, Urk, Aalten, Olst-Wijhe, Winterswijk en Westerveld.
Aandeel en zeggenschap	De gemeente bezit 579 aandelen (A) á € 113,45. Het aandeel in het totale aandelenvermogen is 6,69%.
Vertegenwoordiger	Algemene vergadering van aandeelhouders: wethouder Scheringa

Financieel	Steenwijkerland	Vermogenspositie en bedrijfsresultaat			
Jaar	Dividend (*1.000)	Eigen vermogen (31/12; * 1 mln.)	Vreemd vermogen (31/12; * 1 mln.)	Solvabiliteits- ratio	Bedrijfsresultaat (* 1 mln.)
2015	324	26	56	31,5%	6,8
2016	430(**)	29	57	33,5%	9,1
2017	348	31	53	36,9%	7,4
2018	270	36	64	31%	4,6
2019	270	37	64	30%	4,5

(**) exclusief opbrengst van € 915.000 in verband met uitkering CV kapitaal Essent

Ontwikkelingen	De behaalde resultaten in de transitie van afval naar grondstoffen (omgekeerd inzamelen) en de implementatie van de BOR-dienstverlening zijn positief te noemen. De Rova zal zich hierop blijven inzetten. Verder wordt gezocht door het uitbreiden van samenwerking met gemeenten, bijvoorbeeld op het terrein van beheer openbare ruimte en groenbeheer en is Rova actief rondom de implementatie van de participatiewet (bijvoorbeeld door het bieden van leerwerktrajecten voor mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt).
Risico's	Beperkt tot deelname aandelenkapitaal en een renterisico bij herziening van het percentage van de achtergestelde lening.

Wadinko

Verbonden partij	Wadinko N.V.
Activiteiten	Het deelnemen in en het directie voeren over andere ondernemingen die bij voorkeur werkzaam zijn in de provincie Overijssel, waaronder bedrijven die werkzaam zijn op het gebied van kunststoffen en milieutechnieken en het bevorderen van de werkgelegenheid in de provincie, één en ander in de ruimste zin van het woord.
Inhoudelijk belang	Wadinko heeft tot doel het creëren van werkgelegenheid door middel van het stimuleren van bedrijvigheid. Dit is van maatschappelijk belang, maar strikt genomen geen publiek belang omdat het een normale economische activiteit betreft. Er zijn concurrerende particuliere initiatieven die met vergelijkbare participaties hetzelfde doel bereiken. Het is daarmee niet optimaal om als gemeente in een privaatrechtelijke partij te participeren.
Bestuursprogramma	Financiën en overhead
Deelnemende partijen	Provincie Overijssel en 20 gemeenten in Overijssel plus gemeenten Meppel, Noordoostpolder, Urk en Westerveld.
Aandeel en zeggenschap	De gemeente bezit 130 aandelen á € 100. Het aandeel in het totale aandelenvermogen is 5%.
Vertegenwoordiger	Algemene vergadering van aandeelhouders: wethouder Scheringa

Financieel	Steenwijkerland	Vermogenspositie en bedrijfsresultaat			
Jaar	Dividend (*1.000)	Eigen vermogen (31/12; * 1 mln.)	Vreemd vermogen (31/12; * 1 mln.)	Solvabiliteitsratio	Bedrijfsresultaat (* 1 mln.)
2015	65	65	2		6,0
2016	65	66	1		1,5
2017	65	68	2		3,2
2018	65	68	1,5	97,8	1,1
2019	65	68,5	1,5	98	1,25

Ontwikkelingen	Het beleid voor de komende periode zal worden voortgezet dit wil zeggen investeren in kansrijke ondernemingen met groeipotentieel.
Risico's	Verbonden met de taken van Wadinko zijn er ondernemingsrisico's. De participatiemaatschappij zorgt dat zij invloed uitoefent op de ondernemingen waarin zij participeert via een Raad van Commissarissen of een aandeelhoudersovereenkomst. Het is echter niet te zeggen welke risico's Wadinko precies loopt met betrekking tot de aangegane participaties. De afgelopen jaren is een positief financieel resultaat gedraaid. Dit wil echter niet zeggen dat het bedrijf financieel gezond blijft, vanwege de afhankelijkheid van de financiële posities van de participerende partijen. Vooralsnog is het eigen vermogen (liquide middelen) hoog genoeg om risico's op te vangen.

Noordwestgroep

Verbonden partij	Noordwestgroep N.V.
Activiteiten	Noordwestgroep is een sociaal werkontwikkelingsbedrijf. Het doel is om alle werkzoekenden, met passende hulp en ondersteuning, naar zinvol werk te leiden.
Inhoudelijk belang	Het publiek belang, mensen met een lichamelijke, verstandelijke of psychische beperking aan het arbeidsproces laten deelnemen, is wettelijk gezien een taak van de gemeente en wordt verwezenlijkt via de Noordwestgroep N.V.
Bestuursprogramma	Samenredzaam
Deelnemende partijen	Gemeente Steenwijkerland
Aandeel en zeggenschap	De gemeente bezit thans 100% van de uitgegeven aandelen, zijnde 1.200 à € 453,78 per aandeel.
Vertegenwoordiger	Algemene vergadering van aandeelhouders: wethouder Akkerman

Financieel	Steenwijkerland	Vermogenspositie en bedrijfsresultaat			
Jaar	Bijdrage (*1 mln.)	Eigen vermogen (31/12; * 1 mln.)	Vreemd vermogen (31/12; * 1 mln.)	Solvabiliteits- ratio	Bedrijfsresultaat (* 1 mln.)
2015	0,3	1,0	2,4	31%	0
2016	0,6	1,0	2,0	35%	0
2017	0,8	1,0	1,8	38%	0
2018	*)	*)	*)	*)	*)
2019	*)	*)	*)	*)	*)

*) niet bekend.

Ontwikkelingen	Voor de komende jaren wordt geen rekening gehouden met een dividenduitkering. Op lange termijn zal de sociale werkvoorziening worden teruggebracht tot 30% van het huidige bestand. Voor personen die zijn aangewezen op beschut werken zal dan nog een vergoeding worden ontvangen.
Risico's	Jaarlijkse verlaging van de rijksbijdrage betekent een financieel risico voor de gemeente als Noordwestgroep hier geen nieuwe inkomsten tegenover zet. Bijkomend risico is dat het huidige bestand niet genoeg krimpt. Voor 2019 wordt de aanvullende gemeentelijke bijdrage geraamd op € 915.000 ¹⁴ .

¹⁴ Voor 2019 was hiervoor al een bedrag van € 791.800 opgenomen in de Programmabegroting 2018-2021. Het bedrag van € 123.200 uit voorliggende begroting komt daar bovenop (zie programma Samenredzaam in paragraaf 2.7).

Vennootschappen na verkoop Essent

In 2009 werd het productie- en leveringsdeel van Essent verkocht aan RWE. Bij de verkoop is een aantal tijdelijke B.V.'s opgericht om de belangen van de aandeelhouders te behartigen. In verband met contractuele verplichtingen moeten de volgende vennootschappen: CBL Vennootschap B.V., Verkoop Vennootschap B.V., CSV Amsterdam B.V. en Publiek Belang Elektriciteitsproductie B.V. nog in stand worden gehouden. Het risico en daarmee de aansprakelijkheid voor de aandeelhouders is relatief gering en beperkt zich tot de hoogte van het nominale aandelenkapitaal van deze vennootschappen.

Verbonden partij	Vordering op Enexis B.V.
Activiteiten en inhoudelijk belang	Essent heeft eind 2007 een herstructurering doorgevoerd waarbij de economische eigendom van de gas- en elektriciteitsnetten binnen de Essent-groep zijn verkocht en overgedragen aan Enexis. Enexis beschikte over onvoldoende contante middelen om de koopprijs te kunnen betalen. Dit bedrag is omgezet in een lening van de aandeelhouders van Essent. De B.V. is in het leven geroepen om de Aandeelhouderslening aan Enexis doelmatig en efficiënt te kunnen beheren.
Bestuursprogramma	Financiën en overhead
Deelnemende partijen	Provincies Noord-Brabant, Limburg, Overijssel, Drenthe, Groningen, Flevoland, Friesland en diverse gemeenten in deze provincies.
Aandeel en zeggenschap	De gemeente bezit 3.888 aandelen, zijnde een aandeel in het totaal aandelenvermogen van 0,1944%. De gemeente heeft nog 1 lening uitstaan: - Lening D, einddatum 2019, rente 7,20% € 680.000
Vertegenwoordiger	Wethouder Scheringa

Financieel	Steenwijkerland	Vermogenspositie en bedrijfsresultaat			
Jaar	Rente-inkomsten (*1.000)	Eigen vermogen (31/12; * 1 mln.)	Vreemd vermogen (31/12; * 1 mln.)	Solvabiliteits-ratio	Bedrijfsresultaat (* 1 mln.)
2015	95	0,045	860		0
2016	94	0,025	355		0
2017	49	0,035	356		0
2018	49	0,035	356		0
2019	51	0	0		0

Ontwikkelingen	De intentie is dat lening D wordt per 30 september 2019 afgelost. Afhankelijk van het resultaat van een aantal financiële ratio's zou deze tranche eventueel geconverteerd kunnen worden in eigen vermogen. Naar verwachting zal de vennootschap eind 2019/begin 2020 kunnen worden geliquideerd.
Risico's	Als aandeelhouder loopt de gemeente zeer beheerst geachte risico's op Enexis voor de niet-tijdige betaling van rente en/of aflossing en, in het ergste geval, faillissement van Enexis. Daarnaast is het risico en daarmee de aansprakelijkheid voor de aandeelhouders relatief gering en beperkt tot de hoogte van het nominale aandelenkapitaal van deze vennootschap (ongeveer € 20.000,--).

Stichtingen en verenigingen

Stichting Dataland

Verbonden partij	Stichting administratiekantoor Dataland
Activiteiten	Dataland verzorgt de toegankelijkheid van gemeentelijke vastgoed, geo- en WOZ-informatie voor publieke en private afnemers in Nederland.
Inhoudelijk belang	Deelname is een vorm van samenwerking tussen gemeenten ter behartiging van het openbaar belang en met als resultaat efficiëntie en kennisvoordelen op het gebied van toegankelijkheid van overheidsinformatie. Dankzij de samenwerking met deelnemende gemeenten, vele afnemers en andere betrokkenen bij de overheidsinformatievoorziening is Dataland uitgegroeid tot het landelijke kennis- en dataknooppunt voor vastgoed, geo- en WOZ gerelateerde gemeentelijke gegevens.
Bestuursprogramma	De inwoner op 1
Deelnemende partijen	Diverse Nederlandse gemeenten
Aandeel en zeggenschap	De gemeente bezit 22.640 certificaten à € 0,10 per certificaat. Participatie geschiedt door de eenmalige aankoop van certificaten naar rato van het aantal gebouwen in de gemeente. Hiermee krijgt de gemeente zeggenschap over het beleid van Dataland.
Vertegenwoordiger	De gemeente is als participant vertegenwoordigd in de certificaathoudersvergadering.

Financieel	Steenwijkerland	Vermogenspositie en bedrijfsresultaat			
Jaar	Bijdrage (*1.000) (*)	Eigen vermogen (31/12; * 1 mln.)	Vreemd vermogen (31/12; * 1 mln.)	Solvabiliteits-ratio	Bedrijfsresultaat (* 1 mln.)
2015	0,3	0,9	0		0,2
2016	0,2	0,8	0		-0,1
2017	0,2	0,9	0		0,2
2018	0,0	n.n.b.	n.n.b.		n.n.b.
2019	0,0	n.n.b.	n.n.b.		n.n.b.

Ontwikkelingen	De gemeenten ontvangen jaarlijks een bescheiden bedrag voor het aanleveren van vastgoedinformatie. Het totale bedrag betreft ca. € 75.000,--. Dat is gemiddeld € 260,-- per gemeente per jaar. Vaak is het voor de financiële afdeling onduidelijk waar dit bedrag vandaan komt. Om die reden leidt de overboeking van het bedrag tot administratieve- en boekingskosten die eigenlijk niet in verhouding staan met het te ontvangen bedrag. Wat op het niveau van de individuele gemeente een beperkt bedrag genoemd kan worden, vormt in zijn totaliteit voor Dataland jaarlijks een zeer werkbaar bedrag om een medewerker fulltime voor het GGB in te kunnen zetten. Daarom ontvangt de gemeente geen jaarlijkse uitkering meer, zodat Dataland dit bedrag kan investeren in het GGB. Op deze manier kan het GGB blijven groeien en blijft de slagkracht van het beraad behouden, een gegeven dat in het voordeel werkt van alle Nederlandse gemeenten.
Risico's	Dataland is een stichting zonder winstoogmerk. Het financieel risico is laag en beperkt zich tot het in de certificaten geïnvesteerde bedrag.

Stichting Weerribben-Wieden

Verbonden partij	Stichting Weerribben-Wieden
Activiteiten	In de stichtingsakte is het doel van de stichting als volgt omschreven "Het bewerkstelligen van aantoonbare maatschappelijke (economische en ecologische) meerwaarde voor het gebied Weerribben-wieden (Steenwijkerland) met als hart het Nationaal Park, alsmede het verbinden van beide entiteiten". De activiteiten zijn daarop gericht.
Inhoudelijk belang	De stichting houdt zich bezig met eenduidige gebiedspromotie. De stichting heeft tot doel het bewerkstelligen van aantoonbare maatschappelijke (economische en ecologische) meerwaarde voor het gebied Weerribben-Wieden (Steenwijkerland) met als hart het Nationaal Park, alsmede het verbinden van beide entiteiten.
Bestuursprogramma	Werk aan de winkel
Deelnemende partijen	Stichting Weerribben-Wieden is een organisatie van, voor en uit het gebied. Bewoners, ondernemers, terreinbeheerders en gemeente werken samen via deze stichting (Koninklijke Horeca Nederland, afd. Steenwijkerland, KOPTOP, LTO Noord, afd. Steenwijkerland, Natuurmonumenten, gebiedseenheid De Wieden, Staatsbosbeheer, regiodirectie Oost, Ondernemersplatform Steenwijkerland, Plaatselijke Belangen in de Weerribben en De Wieden).
Aandeel en zeggenschap	De gemeente neemt als één van de partners deel aan de stichting.
Vertegenwoordiger	De gemeente is vertegenwoordigd in het stichtingsbestuur op basis van het raadsbesluit van 20 juni 2017. Dit is vastgelegd in de stichtingsakte. Het aantal bestuursleden bedraagt ten minste 3 waaronder een lid van het college, te weten wethouder Harmsma.

Financieel	Steenwijkerland	Vermogenspositie en bedrijfsresultaat			
Jaar	Bijdrage (*1.000) (*)	Eigen vermogen (31/12; * 1 mln.)	Vreemd vermogen (31/12; * 1 mln.)	Solvabiliteits-ratio	Bedrijfsresultaat (* 1 mln.)
2018	PM	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.
2019	PM	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.

Ontwikkelingen	Op dit moment heeft de stichting geen financiële middelen. In afwachting op meer duidelijkheid over de BTW-consequenties van overheveling middelen van gemeente naar stichting worden betalingen door de gemeente verricht. In de loop van 2018 zal hierover meer duidelijkheid komen
Risico's	De Stichting Weerribben-Wieden is een stichting zonder winstoogmerk. Het financieel risico is laag en beperkt zich tot het leveren van een jaarlijkse financiële bijdrage.

Gemeenschappelijke regelingen

GGD IJsselland

Verbonden partij	Gemeenschappelijke gezondheidsdienst (GGD) IJsselland
Activiteiten	De GGD IJsselland bewaakt, beschermt en bevordert de gezondheid van de ruim 500.000 inwoners van 11 gemeenten in de regio IJsselland
Inhoudelijk belang	De gemeente heeft de wettelijke taak om de gezondheid van de burgers te bevorderen en te beschermen tegen ziekten en calamiteiten. Daarnaast is de gemeente verplicht een gemeenschappelijke gezondheidsdienst te hebben. Het publiek belang kan het best gediend worden door middel van een publiekrechtelijke deelname op basis van de Wgr.
Bestuursprogramma	Samenredzaam
Deelnemende partijen	De gemeenten Dalfsen, Deventer, Hardenberg, Kampen, Ommen, Olst-Wijhe, Raalte, Staphorst, Steenwijkerland, Zwartewaterland en Zwolle.
Aandeel en zeggenschap	Gemeenten hebben zitting in het algemeen bestuur. Iedere gemeente heeft 1 stem. De (basis)bijdrage per gemeente wordt berekend aan de hand van het aantal inwoners.
Vertegenwoordiger	Algemeen bestuur: wethouder Jongman

Financieel	Steenwijkerland	Vermogenspositie en bedrijfsresultaat			
Jaar	Bijdrage (*1 mln.)	Eigen vermogen (31/12; * 1 mln.)	Vreemd vermogen (31/12; * 1 mln.)	Solvabiliteitsratio	Bedrijfsresultaat (* 1 mln.)
2015	0,7	2,4	6,1	20%	0,6
2016	0,7	1,5	10,2	n.n.b.	0,8
2017	0,8	1,2	5,7	13%	0,2
2018	0,8	1,3	5,7	13%	0
2019	1,5	1,3	5,3	12%	0

Ontwikkelingen	De vele veranderingen op het gebied van jeugdzorg, WMO, participatie en de beweging in het onderwijs vragen van de GGD IJsselland om mee te bewegen, in te spelen op vernieuwing en aan te passen. Vanaf 2018 voert de GGD de gehele jeugdgezondheidszorg van 0-18 jaar uit, waardoor er een doorgaande lijn ontstaat.
Risico's	In de begroting van de GGD worden de volgende risico's vermeld: publieke gezondheid asielzoekers, risico's voormalig regio IJssel-Vecht, forensische geneeskunde, extra inzet van medewerkers bij uitbraak infectieziekte en boventalligheid van personeel vanwege afnemende activiteiten. GGD IJsselland voert een actief financieel risicobeleid. De weerstandscapaciteit wordt geëvalueerd op basis van een financiële risico-inventarisatie. Op basis van de meerjarenraming is het risico voor de gemeente Steenwijkerland klein.

Veiligheidsregio IJsselland

Verbonden partij	Veiligheidsregio IJsselland
Activiteiten	Veiligheidsregio IJsselland werkt met gemeenten en andere partners samen in het voorkomen, bestrijden en beperken van de gevolgen van branden, ongevallen, rampen en crisis in de regio IJsselland.
Inhoudelijk belang	De brandweezorg, rampenbestrijding en crisisbeheersing en het bieden van geneeskundige hulpverlening bij ongevallen en rampen zijn alle publieke belangen. Deze belangen kunnen het beste behartigd worden door middel van een gemeenschappelijke regeling op basis van de Wgr.
Bestuursprogramma	De inwoner op 1
Deelnemende partijen	De gemeenten Dalfsen, Deventer, Hardenberg, Kampen, Ommen, Olst-Wijhe, Raalte, Staphorst, Steenwijkerland, Zwartewaterland en Zwolle.
Aandeel en zeggenschap	Gemeenten hebben zitting in het algemeen bestuur. Iedere gemeente heeft 1 stem.
Vertegenwoordiger	Algemeen bestuur: burgemeester Bats

Financieel	Steenwijkerland	Vermogenspositie en bedrijfsresultaat			
Jaar	Bijdrage (*1 mln.)	Eigen vermogen (31/12; * 1 mln.)	Vreemd vermogen (31/12; * 1 mln.)	Solvabiliteitsratio	Bedrijfsresultaat (* 1 mln.)
2015	2,6	2,1	42,3	7,9%	2,0
2016	2,7	2,5	27,8	7,9%	2,0
2017	2,7	3,0	33,3	8,5%	0,5
2018	2,8	3,4	30,9	8,5%	0
2019	2,9	4,0	31,4	8,5%	-0,4

Ontwikkelingen	Voorafgaand aan de begroting 2017 is de verdeelmethode herzien. Door het algemeen bestuur is op 23 maart 2016 namelijk gekozen voor een combinatiemodel voor de verdeling van de kosten. De kosten worden vanaf 2017 voor 75% verdeeld op basis van de historische kosten en voor 25% op basis van een meer geobjectiveerde methode, te weten het gemeentefonds. Het algemeen bestuur heeft besloten Steenwijkerland drie jaar lang (t/m 2019) incidenteel te compenseren voor het nadeel van 64.702 euro. Na drie jaar, dus in 2019, wordt de verdeelmethode opnieuw geëvalueerd waarbij in principe het gekozen combinatiemodel gehandhaafd blijft. Er wordt alleen gekeken of het geobjectiveerde aandeel van het gemeentefonds in de verdeelmethode kan worden vergroot. Voorafgaand aan de evaluatie wordt door het algemeen bestuur op basis van de ontwikkelingen op dat moment besloten hoe de evaluatie exact vorm zal krijgen. Voor Veiligheidsregio IJsselland blijft er nog een te realiseren taakstelling voor de ontoereikende BTW compensatie van structureel 130.000 euro (vanaf 2024). Dit nadeel is tijdens het proces van de regionalisering al in beeld gebracht.
Risico's	Er is een risicoprofiel opgesteld om de risico's van de organisatie in kaart te brengen. Deze zijn in een rapportage vastgelegd. De tien risico's met de meeste invloed op de hoogte van de benodigde weerstandscapaciteit zijn: Grootschalige/langdurige inzet, stijgende rentepercentages, fiscale controles, stijgende pensioenpremies, datalek, transitie meldkamer, besluiten van het

	Veiligheidsberaad met financiële of personele gevolgen, marktontwikkelingen oefentrajecten, wijzigingen in beleid of financiering van de Rijksoverheid en complexiteit Europese aanbestedingen. Op basis van alle risico's met bijbehorende inschatting is een analyse gemaakt van de benodigde weerstandsvormogen voor Veiligheidsregio IJsselland. Met behulp van een zogenaamde Monte-Carlo (MC)-simulatie is het verband tussen risico en aan te houden weerstandsvormogen bepaald. Uit de rapportage van risicomanagement blijkt dat, op basis van een zekerheidspercentage van 90%, het weerstandsvormogen 1,18 miljoen euro zou moeten bedragen. De benodigde weerstandscapaciteit ligt in de lijn der verwachting op basis van de bedragen die andere veiligheidsregio's hanteren. Veiligheidsregio IJsselland heeft op 31-12-2017 een weerstandsvormogen van één miljoen euro, dat geeft een betrouwbaarheid van 85%. Dit betekent dat de veiligheidsregio bij een dergelijke weerstandscapaciteit naar verwachting eenmaal in de zes à zeven jaar niet in staat zal zijn zonder aanvullende financiering een positief eigen vormogen te behouden. Op basis van het huidige risicoprofiel is de beschikbare weerstandscapaciteit als onvoldoende te beschouwen. Het is echter wel raadzaam definitieve uitspraken pas te doen wanneer enige ervaring is opgedaan met de gevolgde werkwijze in het benoemen en inschatten van risico's. De benoemde risico's kunnen langdurige financiële gevolgen hebben. De eventuele financiële gevolgen kunnen voor een beperkte periode worden gedekt. In die periode moet een structurele oplossing worden gevonden. De gemeente kan worden aangesproken op een eventueel exploitatietekort, zie bovenstaand percentage.
--	---

IGSD Steenwijkerland/Westerveld

Verbonden partij	Intergemeentelijke Sociale Dienst (IGSD) Steenwijkerland en Westerveld
Activiteiten	Uitvoering van o.a. de participatiewet, de bijzondere bijstand en het minimabeleid.
Inhoudelijk belang	Het samenwerkingsverband is ingesteld om door middel van vergaande samenwerking op het gebied van de uitvoering van Participatiewet en aanverwante regelingen de kwaliteit van de dienstverlening te verbeteren, de kwetsbaarheid te verminderen en de efficiency te verhogen. Een gemeenschappelijke regeling op basis van de Wgr leent zich hier het best voor.
Bestuursprogramma	Samenredzaam
Deelnemende partijen	Gemeenten Steenwijkerland en Westerveld
Aandeel en zeggenschap	Steenwijkerland 75% en Westerveld 25%.
Vertegenwoordiger	Wethouders Akkerman, Harmsma en Jongman leden Algemeen Bestuur (AB), Wethouders Akkerman en Harmsma leden Dagelijks Bestuur (DB)

Financieel	Steenwijkerland	Vermogenspositie en bedrijfsresultaat			
Jaar	Bijdrage (*1 mln.)	Eigen vermogen (31/12; * 1.000)	Vreemd vermogen (31/12; * 1.000)	Solvabiliteits- ratio	Bedrijfsresultaat (* 1.000)
2015	3,4	2,0	3.711	0%	-7,2
2016	3,7	10	4.183	0%	8
2017	3,6	15	2.613	0%	4
2018	3,9			0%	
2019	3,5			0%	9,6

Ontwikkelingen	Aandacht wordt besteed aan het extra laten uitstromen van mensen naar werk. Daarnaast vindt er een onderzoek plaats om de toegangstaken van de Participatiewet per 1-1-2020 toe te voegen aan de gemeentelijke toegang van de WMO/jeugd van beide gemeenten.
Risico's	De gemeenten zijn risicodragers voor de uitvoering van de taken van de IGSD. De IGSD mag geen eigen vermogen of reserves hebben. De belangrijkste risico's waarmee de IGSD te maken heeft zijn de Participatiewet, de bijzondere bijstand en het minimabeleid. Het is daarom van belang een dusdanige organisatie neer te zetten, die voldoende weerstand heeft om tegenvallers op te vangen. Het gaat dan om substantiële tegenvallers. Die weerstand kan bestaan uit bijvoorbeeld reserve en/of een structuur die de flexibiliteit heeft te reageren op veranderende omstandigheden.

Omgevingsdienst IJsselland

Verbonden partij	Omgevingsdienst IJsselland, voorheen RUD IJsselland
Activiteiten	De Omgevingsdienst is een gemeenschappelijke regeling op het gebied van de milieuwetgeving, - regelgeving en – handhaving.
Inhoudelijk belang	Het is een publiek belang dat de gemeente de wettelijke milieutaken uitvoert op een regionale schaal om zo minder kwetsbaar en meer efficiënt te zijn.
Bestuursprogramma	Duurzaam
Deelnemende partijen	Provincie Overijssel en de gemeenten Dalfsen, Deventer, Hardenberg, Kampen, Olst-Wijhe, Ommen, Raalte, Staphorst, Steenwijkerland, Zwartewaterland en Zwolle.
Aandeel en zeggenschap	De gemeente heeft een zetel in het bestuur. Het bestuur bestaat uit de vertegenwoordigers van de colleges en gedeputeerde staten.
Vertegenwoordiger	Wethouder Scheringa

Financieel	Steenwijkerland	Vermogenspositie en bedrijfsresultaat			
Jaar	Bijdrage (*1.000)	Eigen vermogen (31/12; * 1 mln.)	Vreemd vermogen (31/12; * 1 mln.)	Solvabiliteits-ratio	Bedrijfsresultaat (* 1 mln.)
2015	54(*)	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.
2016	50	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.
2017	65	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.
2018	808	0	0	n.v.t.	0
2019	822	0	0	n.v.t.	0

(*) inclusief een bedrag van € 3.608 voor het strategisch opleidingsplan bij de RUD.

Ontwikkelingen	In 2018 zijn er gemeenteraadsverkiezingen geweest. Daarnaast zien we op het werkveld van de Omgevingsdienst veel nieuwe ontwikkelingen, zoals de komst van de Omgevingswet met het bijbehorende Digitale Stelsel Omgevingswet (DSO) en de opgaven op het gebied van energie, duurzaamheid en klimaatadaptatie. Ook de sanering van asbestdaken < 2024 in Overijssel is een dossier dat de nodige aandacht vraagt. In overleg met de 12 deelnemers van de Omgevingsdienst wordt de kennis en expertise ingezet om op deze dossiers de gewenste resultaten te boeken. De primaire meerwaarde van de Omgevingsdienst is natuurlijk gelegen in de uitvoering van vergunningverlening, toezicht en handhaving van de milieutaken. In het tweede jaar van haar bestaan zal de basis hiervan verder worden verstevigd en uitgebouwd. In 2019 wordt de samenwerking met de Veiligheidsregio en de GGD verder geïntensiveerd. Beide regelingen zijn ook actief in het fysieke domein. In 2018 is hiermee al een aanvang gemaakt door bijvoorbeeld gezamenlijk vorm te geven aan een voorlichtingsprogramma voor nieuwe gemeenteraden.
Risico's	De Omgevingsdienst IJsselland is pas gestart. Doordat er weinig historische gegevens zijn, brengt dit onzekerheden in de begroting met zich mee. Er is wel gebruik gemaakt van andere omgevingsdiensten. De twee grootste onzekerheden worden toegelicht. De eerste zijn de reiskosten. Er zijn veel verschillende regelingen voor de werknemers. Dit is moeilijk om te prognosticeren en er kan niet naar het verleden worden gekeken. Verwacht wordt dat in de loop van 2018 hierover meer inzicht kan worden verkregen.

	Daar waar mogelijk is, zal worden bijgestuurd. Daarnaast zal het verkregen inzicht de basis vormen voor de evaluatie van het mobiliteitsplan in de eerste helft van 2019. Een tweede onzekerheid is de dienstverleningsovereenkomst met de gemeente Zwolle. Er is sterk gestuurd in een gezamenlijke verantwoordelijkheid om binnen het gestelde kader te blijven. Dit kader is echter vastgesteld voor de start van de Omgevingsdienst. Er zijn in de loop van de tijd ook nieuwe componenten ontstaan welke lastig te voorspellen waren maar wel te monitoren. Bijvoorbeeld het meerwerk aan de ICT hardware en dienstverlening. Met behulp van deze monitoring wordt gestuurd op de componenten waar ruimte in zit om zo binnen het gestelde kader te kunnen blijven opereren.
--	--

RSJ IJsselland (regionaal servicepunt), voorheen BVO IJsselland

Verbonden partij	RSJ IJsselland (regionaal servicepunt) (voorheen BVO IJsselland)
Activiteiten	De uitvoeringsorganisatie fungeert als aankoopcentrale voor gemeenten. Verder beheert de uitvoeringsorganisatie namens de gemeenten de in het kader van de inkoop gesloten overeenkomsten.
Inhoudelijk belang	Het is een publiek belang dat de gemeente de wettelijke jeugdzorgtaken uitvoert en daarbij regionaal samenwerkt om zo efficiënt mogelijk te zijn. Gekozen is voor een lichte vorm van samenwerking via een bedrijfsvoeringsorganisatie, ofwel de uitvoerende taken en niet de beleidsvormende taken.
Bestuursprogramma	Samenredzaam
Deelnemende partijen	De gemeenten Dalfsen, Deventer, Hardenberg, Kampen, Olst-Wijhe, Ommen, Raalte, Staphorst, Steenwijkerland, Zwartewaterland en Zwolle.
Aandeel en zeggenschap	Gemeenten hebben zitting in het algemeen bestuur. Iedere gemeente heeft 1 stem.
Vertegenwoordiger	Wethouder Jongman

Financieel	Steenwijkerland	Vermogenspositie en bedrijfsresultaat			
Jaar	Bijdrage (*1 mln.)	Eigen vermogen (31/12)	Vreemd vermogen (31/12)	Solvabiliteitsratio	Bedrijfsresultaat
2015	0,93	0			0
2016	0,97	0			0
2017	0,96	0			0
2018	0,2	0			0
2019	0,2	0			0

Ontwikkelingen	Met het vaststellen van de regionale visie jeugdhulp is gekozen voor een modulaire opbouw van de diensten van de BVO. Dit houdt in dat gemeenten kunnen kiezen sommige delen van de dienstverlening zelf uit te voeren. Het is de verwachting dat enkele gemeenten, waaronder Steenwijkerland, vanaf 2018 de administratieve afhandeling van de ontvangen facturen zelf gaat uitvoeren. Verwacht wordt dat het proces hierdoor efficiënter verloopt. Verder krijgt de gemeente eerder inzicht in de actuele uitnuttingscijfers. De inkoop van jeugdhulp is in 2018 sterk aangepast. De nieuwe inkoopmethodiek maakt het sturen op resultaten makkelijker, stimuleert de samenwerking tussen aanbieders en biedt meer flexibiliteit om te veranderen van intensiteit of aard van de zorg. In 2018 geldt de nieuwe inkoopssystematiek alleen voor de lichte vormen van zorg. Vanaf 2020 zal deze ook gaan gelden voor de zwaardere vormen van zorg.
Risico's	De nieuwe inkoopmethodiek vergt veel inzet van de RSJ en de gemeenten. Hiervoor is extra menskracht noodzakelijk. Daarnaast kampt de RSJ structureel met onderbezetting, waardoor een uitbreiding van de begroting noodzakelijk bleek. Een ander risico betreft de financiële uitkomsten van het nieuwe inkoopmodel. Deze zullen worden gevolgd.

Bijlage 9. Beleidsindicatoren

Op grond van het BBV dienen gemeenten de effecten van beleid toe te lichten door een vaste set met beleidsindicatoren op te nemen in de begroting en jaarrekening. De meeste van deze indicatoren zijn te vinden op www.waarstaatjegemeente.nl. Bij elk van deze indicatoren is een omschrijving en nadere toelichting vermeld.

Beleidsindicator	Eenheid	Periode	Steenwijker-land	Neder-land (gemiddeld)
0. Bestuur en ondersteuning				
0.01 Formatie	Fte per 1.000 inwoners	2019	7	
0.02 Bezetting	Fte per 1.000 inwoners	2019	7	
0.03 Apparaatskosten	Kosten per inwoner	2019	668	
0.04 Externe inhuur	Kosten als % van totale loonsom + totale kosten inhuur externen	2019	3	
0.05 Overhead	% van totale lasten	2019	13	
1. Veiligheid				
1.01 Verwijzingen Halt	per 10.000 inw. 12-17 jr	2017	99	131
1.02 Hardekern jongeren	per 10.000 inw. 12-24 jr	2014	1	1
1.03 Winkeldiefstal	aantal per 1.000 inwoners	2017	1	2
1.04 Geweldsmisdrijven	aantal per 1.000 inwoners	2017	5	5
1.05 Diefstal uit woning	aantal per 1.000 inwoners	2017	2	3
1.06 Vernieling en beschadiging	aantal per 1.000 inwoners	2017	4	5
2. Verkeer en vervoer				
2.01 Ziekenhuisopname nav verkeersongeval met een motorvoertuig	%	2015	5	8
2.02 Ziekenhuisopname nav vervoersongeval met een fietser	%	2015	4	9
3. Economie				
3.01 Functiemenging	%	2017	45	52
3.02 Vestigingen	per 1.000 inw 15-64jr	2017	163	140
4. Onderwijs				
4.01 Absoluut verzuim	per 1.000 inw. 5-18 jr	2017	1	2
4.02 Relatief verzuim	per 1.000 inw. 5-18 jr	2017	36	27
4.03 Voortijdige schoolverlaters totaal (VO + MBO) %	%	2016	2	2
5. Sport, cultuur en recreatie				
5.01 % Niet-wekelijkse sporters	%	2016	56	49
6. Sociaal domein				
6.01 Banen	per 1.000 inw 15-64jr	2017	600	758
6.02 Bijstandsuitkeringen	per 1.000 inw 18jr eo	2e hj 2017	30	41
6.03 Aantal re-integratievoorzieningen	per 1.000 inw 15-65jr	2e hj 2017	68	29
6.04 Wmo-cliënten met een maatwerkarrangement	per 1.000 inw	2e hj 2017	52	57
6.05 Netto arbeidsparticipatie	%	2017	66	67
6.06 % kinderen in armoede	%	2015	5	7
6.07 % jeugdwerkloosheid	%	2015	3	2

Beleidsindicator	Eenheid	Periode	Steenwijker-land	Neder-land (gemiddeld)
6.08 Jongeren met jeugdhulp	% van alle jongeren tot 18 jaar	2e hj 2017	7	10
6.09 Jongeren met jeugdbescherming	%	2e hj 2017	1	1
6.10 Jongeren met delict voor rechter	%	2015	1	1
6.11 Jongeren met jeugdreclassering	%	2e hj 2017	0	0
7. Volksgezondheid en milieu				
7.01 Fijn huishoudelijk restafval	kg per inwoner	2016	68	189
7.02 Hernieuwbare elektriciteit	%	2016	13	13
8. Volkshuisvesting, ruimtelijke ordening en stedelijke vernieuwing				
8.01 WOZ-waarde woningen	dzd euro	2018	200	230
8.02 Nieuwbouw woningen	aantal per 1.000 woningen	2016	8	7
8.03 Demografische druk	%	2018	80	70
8.04 Woonlasten éénpersoonshuishouden	euro	2018	613	649
8.05 Woonlasten meerpersoonshuishouden	euro	2018	639	721